T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

MEHMED HASAN EFENDİ'NİN NASÂYİH-İ SIHHAT ADLI ESERİ (İNCELEME-METİN-DİZİN-TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜBRA YILMAZMADEN

İSTANBUL 2023

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

MEHMED HASAN EFENDİ'NİN NASÂYİH-İ SIHHAT ADLI ESERİ (İNCELEME-METİN-DİZİN-TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜBRA YILMAZMADEN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AYLİN KOÇ GİANNOPOULOS

İSTANBUL 2023

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ ..... **III**

ÖZET ..... **IV**

ABSTRACT ..... **V**

KISALTMALAR VE İŞARETLER ..... **VI**

KAYNAKÇA ..... **VIII**

I. İNCELEME **1**

1. GİRİŞ **2**

1.1. Anadolu Sahasında Tıbbın ve Tıp Dilinin Gelişimi **2**

1.2. Osmanlı Döneminde Tıp **3**

1.3. XIX. ve XX. Yüzyıllarda Tıp **4**

1.4. Anadolu ve Osmanlı Döneminde Yazılmış Bazı Önemli Tıp Eserleri **7**

1.5. Çalışmanın Konusu ve Amacı **8**

1.6. Çalışmanın Yöntemi **8**

1.7. Çalışmanın Malzemesi **9**

1.8. Paris Cemiyet-i Tıbbiyesi **10**

1.9. Mehmed Hasan Efendi **10**

1.10. Eserin Diğer Baskıları **10**

1.11. Eser İçeriği **11**

1.11.1. Eserin İçeriğine Genel Bakış **11**

1.11.2. Bölüm Özetleri **13**

1.12. Nasâyih-i Sıhhat Adlı Eserde Bulunan Eczacılık ve Tıp Terimleri **32**

1.12.1. Organ Adları **32**

1.12.2. Hastalık Adları **35**

1.12.3. Vücut Yapısı ile İlgili Adlar **40**

1.12.4. Bitki/Çiçek/Meyve Adları 41

1.12.5. Yiyecek/İçecek Adları 44

1.12.6. Maden/Kıymetli Taş/Element Adları 46

1.12.7. Hayvan Adları 48

1.12.8. Kimyasal (İlaç, Bileşik vs.) Adlar 49

1.12.9. Alet/Nesne Adları 54

1.12.10. Tedavi ile İlgili Fiiller 56

II. METİN 58

III. DİZİN 90

IV. TIPKIBASIM 283

ÖN SÖZ

Nasâyih-i Sıhhat 19. yüzyıl Osmanlı askerî cerrahlarından olan Mehmed Hasan Efendi'nin Paris Cemiyet-i Tıbbiyesi adıyla tabipler birliği ile oluşturulan bir komisyon tarafından Fransızca kaleme alınan tıp eserinin tercümesidir. Söz konusu eser İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi Kütüphanesi 616 PA.N yer numarası ile kayıtlıdır. Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye Matbaasında basılan eserin basım tarihi Hicrî 1300 (Mîlâdî 1883)'dür.

Çalışma; İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım bölümlerinden oluşmaktadır:

İnceleme bölümünde Anadolu'da tıbbın ve tıp dilinin gelişiminden, Osmanlıda ve özellikle 19.-20. yüzyıllarda tıbbın gelişiminden, yazılmış bazı önemli tıp eserlerinden bahsedilmiştir. Çalışmanın konusu ve amacı açıklanmış, araştırma yöntemi ve malzemesi hakkında bilgi verilmiştir. *Nasâyih-i Sıhhat* adlı eserin yazarı, mütercimi ve diğer baskıları hakkındaki araştırma sonuçlarına yer verilmiştir. Eserin içeriği hakkındaki genel bilgilerden sonra bölüm özetlerine yer verilmiş ve metinde geçen tıp bilimine dair kelimeler köken bakımından incelenerek anlamları üzerinde durulmuştur.

Metin bölümünde eser Arap harflerinden Latin harflerine aktarılmıştır.

Dizin bölümünde metnin söz varlığı alfabetik olarak sıralanmış, kelimelerin hangi dilden alındıkları belirtilmiş ve kullanıldıkları bağlama göre anlamlandırılmıştır.

Tıpkıbasım bölümünde ise İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi Kütüphanesinden alınan eserin orijinal fotokopisi bulunmaktadır.

Bu tez çalışmasında bana her daim yol gösteren, beni tıp metinleri ile tanıştıran değerli hocam Prof. Dr. Aylin KOÇ GİANNOPOULOS'a, yüksek lisans derslerinde değerli bilgilerini paylaşan tüm hocalarıma, bu eseri bulmamda ve okumamda yardımını esirgemeyen kıymetli babam Erhan YILMAZMADEN'e ve manevi desteğini esirgemeyip hep yanımda olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

KÜBRA YILMAZMADEN

İSTANBUL 2023

ÖZET

Bu çalışma askerî cerrah Mehmed Hasan Efendi'nin mütercimi olduğu *Nasâyih-i Sıhhat* adlı tıp eseri üzerinedir. 19. yüzyılda basılan eser Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmıştır. *Nasâyih-i Sıhhat* adlı eserde birçok hastalığın ilk yardımı hakkında bilgi verilmekle birlikte pek çok ilaç tarifi de yer alır. Eserde verilen bilgiler hem tıp tarihine ve tıp metinlerine hem de eczacılık ilmine katkı sağlamaktadır.

Çalışma; İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır: İnceleme bölümünde eser üzerinde yapılan araştırma bulgularına yer verilmiş, çalışmanın amacı ve yöntemi açıklanmıştır. Aynı bölümde eserin bölüm özetleri yapılmış ve metinde geçen tıp bilimine dair kelimeler köken bakımından incelenmiştir. Metin bölümünde eser Latin harflerine aktarılmıştır. Dizin bölümünde metnin söz varlığı alfabetik olarak sıralanmıştır. Tez, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi Kütüphanesinden temin edilen orijinalinin fotokopisinin bulunduğu tıpkıbasım bölümü ile son bulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Nasâyih-i Sıhhat, Osmanlı Türkçesi, Tıp Metinleri, Eczacılık.

ABSTRACT

Mehmed Hasan Efendi's work titled

Nasâyih-i Sıhhat

(Analysis-Text-Index-Facsimile)

This study is on the medical work named *Nasâyih-i Sıhhat*, which was translated by military surgeon Mehmed Hasan Efendi. This work, which was published in the 19th century, was written in Ottoman Turkish. In *Nasâyih-i Sıhhat*, information about the first aid of many diseases is given, as well as many drug recipes. The information given in the work contributes to both the history of medicine, medical texts and the science of pharmacy.

The study is consisted of four parts: Analysis, Text, Index, Facsimile. In the analysis section, the research findings on the work have been included, the work's aim and method have been explained. In the same section, the chapters of the text have been summarised, and the origins of the words related to the science of medicine in the text have been examined. In the text section, the work has been transcribed into Latin letters. In the index section, the vocabulary of the text has been listed alphabetically. The thesis has been ended with the facsimile section, where the original photocopy of the work obtained from the Islamic History, Art and Culture Research Center Library has been located.

Keywords: Nasâyih-i Sıhhat, Ottoman Turkish, Medical Texts, Pharmacy.

KISALTMALAR VE İŞARETLER

age. : Adı Geçen Eser
Alm. : Almanca
Ar. : Arapça
Arm. : Aramice
bk. : Bakınız
C. : Cilt
Çin. : Çince
E.T. : Eski Türkçe
Far. : Farsça
Fr. : Fransızca
Hint. : Hintçe
hzl. : Hazırlayan/Hazırlayanlar
Ircica : İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi Kütüphanesi
İbr. : İbranice
İng. : İngilizce
İsp. : İspanyolca
İt. : İtalyanca
krş. : Karşılaştırınız
Lat. : Latince
Moğ. : Moğolca
No: : Numara
s. : Sayfa
Say. : Sayısı
Süry. : Süryanice
T. : Türkçe
üniv. : Üniversite
vb. : Ve benzeri.
Yay. : Yayınları
Yun. : Yunanca
< : İşaretin açık tarafı sözcüğün geldiği şekli gösterir.
+ : İsim kök veya gövdesine gelen eklerden önce kullanılmıştır.

- : Fiil kök veya gövdesine gelen eklerden önce ve kaynak metinde bazı kelimelerin Türkçe anlamlarını veya eş anlamlısını gösterirken kullanılmıştır.

[ ] : Eksik yazılmış unsurları, kaynak metnin sayfa ve satır numaralarını ve bir kelimenin kaynak metinde kaç kez geçtiğini gösterir.

/ : Kaynak metnin sayfa ve satır numaralarını birbirinden ayırmak için kullanılmıştır.

' : Kesme işareti

‘ : Çeviri yazı dışındaki metinlerde ayın’ı ifade eder.

’ : Çeviri yazı dışındaki metinlerde hemze’yi ifade eder.

(?) : Okunuşundan emin olunamayan kelimeleri gösterir.

. : Kaynak metinde bazı kelimelerin kısaltmasında kullanılmıştır.

( ) : Kaynak metinde bazı kelimelerin Türkçe anlamlarını veya eş anlamlısını gösterir.

: : Kaynak metinde ilaç tarifleri bölümünde kelimeleri birbirinden ayırmak için virgül görevinde kullanılmıştır.

KAYNAKÇA

AYVERDİ İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2011.

BAYAT Ali Haydar, *Tıp Tarihi*, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul 2016.

COTGRAVE Randle, *A Dictionarie of the French and English Tongues,* London 1611.

ÇAY Ayşe, *Âvânzâde Mehmed Süleymân'ın Mide Hastalıkları Adlı Eseri (İnceleme-metin-dizin-tıpkıbasım),* Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2022.

DEVELLİOĞLU Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2013.

DİNÇ Gülten, *Mekteb-i Tıbbiye Matbaasında basılan Arap Harfli Türkçe Yayınlar Aracılığı ile Tıbbiye'nin Yayın Faaliyetleri Üzerine Bir Değerlendirme (1844-1928)*, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Deontoloji ve Tıp Tarihi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2003.

DOĞAN Şaban, *Eski Oğuz Türkçesinde Tıp Dilinin Oluşumu ve Özellikleri*, Türkish Studies, 2010, s.315. DOĞAN, Şaban, "XVI. ve XVII. Yüzyıl Başlıca Türkçe Tıp Yazmaları ve Bulundukları Kütüphaneler", Derleme- Türkiye Klinikleri, 2010, s.163.

DUNGLISON, M.D., *New Remedies with Formule for Their Preparation and Administration*, Phıladelphia: Blanchard & Lea, 1856.

GÜNERGUN Feza, *Ondokuzuncu Yüzyıl Türkiye'sinde Kimyada Adlandırma*, Osmanlı Bilimi Araştırmaları V/1, 2003.

KANAATLI Gürkan, *Hekîm-i Dendani Mehmed Bin Ahmed'in Terceme-i Muhtasar-ı Müfid Fî 'ilmi't-tıbb Adlı Eseri (Vr. 4b-28b) (İnceleme-metin-dizin-tıpkıbasım)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018.

KARA Funda, *"Türk Dili" Çalışmalarında Dizin Meselesi Üzerine*, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi 55, Erzurum 2016, s. 179-207.

KÜLTÜRAL, Zuhal, Aylin Koç, (haz.), *Üzüm ve Üzümle Tedavi*, Palet Yayınları, Ekim 2018.

MIEGE Guy, *A Dictionary of Barbarous French or a Collection, by way of Alphabet, of Obfolete, Provincial, Mis-spelt, and Made Words in French. Taken out of Cotgrave's Dictionary, with some additions*, London 1679.

OKULMUŞ Erdi, *Pânzehir-nâme (Giriş, metin, dizin, tıpkıbasım)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015.

REDHOUSE, Sir James W., *A Turkish and English Lexicon*, Beirut 1987.

SÂMİ Şemseddin, *Kâmûs-ı Türkî (Latin Harfleriyle)*, İdeal Kültür ve Yayıncılık, İstanbul 2017.

SARI Nil, *"Tıp- Osmanlı Dönemi"*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2012, C. 41, s. 101-111

SARIYILDIZ Gülden, *II. Abdülhamid'in Fakir Hacılar için Mekke'de İnşa Ettirdiği Misafirhâne*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1988-1994, S. 14, s. 121-145.

THE MEDICAL TIMES: *A Journal of English and Foreign Medicine and Miscellany of Medical Affairs*, Volume 10, London 1844.

TÜRK DİL KURUMU, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.

UNAT Ekrem Kadri, Ekmeleddin İhsanoğlu, Suat Vural (hzl.), *Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004.

ÜLMAN Yeşim Işıl, *"Türkiye'de 19. ve 20 yüzyıllarda Tıp Tarihinin Anahatları"*, Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı, İ.Ü. Cerrahpasa Tıp Fakültesi 40. Yılda 40 Kitap Serisi, Üniv. Yay. no.4711, Fakülte yay.no.00249, 2007, s. 175-186.

YILDIRIM Rıfat Vedat, *Türkiye'de Adli Tıp Eğitiminin Öncüleri ve Gelişimi* (1846-1933) İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Tıp Tarihi ve Etik Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul 2011.

İnternet Kaynakları

http://lugatim.com/ (Erişim Tarihi: 04.01.2023)

http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/detailnonmodal/ent:$002f$002fSD_ILS$002f0$002fSD_ILS:797575/one?qu=nasayih-i+s%C4%B1hhat (Erişim Tarihi: 04.01.2023)

http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TY/nekty07065.pdf (Erişim Tarihi: 04.01.2023)

https://library.ircica.org/Biblio/Detail/1677 (Erişim Tarihi: 04.01.2023)

https://library.ircica.org/Biblio/Detail/110691 (Erişim Tarihi: 04.01.2023)

https://bilgimerkezi.atauni.edu.tr/yordam/?dil=0&p=1&q=10427&alan=tum_txt&fq[]=kunyeAnaTurKN_str%3A0100&demirbas=0118773 (Erişim Tarihi: 04.01.2023)

I. İNCELEME

1. GİRİŞ

1.1. Anadolu Sahasında Tıbbın ve Tıp Dilinin Gelişimi

Türkler, İslamiyet'i kabul etmelerinin ardından İslam medeniyetinin etkisi ile Arapça ve Farsçayı öğrenmeye başlamışlardır. Bu dillerde yazılmış bilim, sanat ve tıp alanında meydana getirilen eserler Türklerin esas kaynaklarından olmuştur. İslam tıbbının temel kaynaklarından olan Eski Yunan tıbbı büyük oranda gelişime öncülük etmiştir. Şaban Doğan "Eski Oğuz Türkçesinde Tıp Dilinin Oluşumu ve Özellikleri" adlı makalesinde bu dönemi ve bu dönemdeki tıp anlayışını şöyle ifade eder:

"Anadolu'da ilk Türkçe yazılı ürünlerini 14. yüzyılda vermeye başlayan Türk tıbbının kökleri 11. yüzyıla, Büyük Selçuklulara kadar uzanır. Ancak gerek Büyük Selçuklular gerek Anadolu Selçukluları Dönemi'nde verilen eserlerin dili Arapça ve Farsçadır."[1]

Eski Oğuz tıbbının dayandığı anlayış Selçukluların devamı niteliğindedir. Eski Oğuzların devamı olan Osmanlıda da tıp, kendisinden önce gelen Selçuklunun tıp anlayışı çerçevesinde şekillenmiş ve gelişmiştir. Eski Oğuz ve Eski Anadolu Türkçesi ile birlikte Osmanlı'nın tıp diline ve anlayışına kaynaklık eden Selçuklu tıbbının kaynağını İslam tıbbı oluşturmaktadır.[2]

Osmanlı döneminde, Selçuklu tıbbına kaynak olan İslam tıbbının ve bununla birlikte Arap tıbbının etkisi yazılmaya başlanan eserler üzerinde de etkili olmuştur. Osmanlı tıbbı da İslam tıbbı gibi önce tercümelerle başlamıştır. Sonrasında yazılan telif eserlerin öncüsü Arapça ve Farsça gibi dillerden tercüme edilen eserler olmuştur. Bu tercümelerden biri de İslam tıbbının ve Osmanlı hekimlerinin başlıca kaynağı olan İbn-i Sina'nın *el-Ḳānûn fi't-ṭıb* adlı eseridir. Adı geçen eser Mustafa bin Ahmed et-Tokadî tarafından *Tahbîzü'l-mathûn* adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir.

Anadolu Selçuklularının egemen olduğu dönemlerde hekim yetişmesinde usta-çırak ilişkisi usulü benimsenmiştir. Aynı sahada bu amaçla birçok darüşşifa kurulmuştur. Darüşşifalar hekim yetişmesine olanak tanımakla birlikte tedavi hizmetlerinin de verildiği bir kurum olmuştur. Kurulan bu darüşşifalar Osmanlı dönemine miras kalmıştır. Bununla birlikte Osmanlıda yeni tıp kurumları da oluşmaya başlamıştır. Bu kurumların biri de

[1] Doğan, Şaban, *Eski Oğuz Türkçesinde Tıp Dilinin Oluşumu ve Özellikleri*, Turkish Studies, 2010, s. 315.
[2] Ayrıntılı bilgi için bk. Doğan, Şaban, *Eski Oğuz Türkçesinde Tıp Dilinin Oluşumu ve Özellikleri*, Turkish Studies, 2010, s. 315.

Kanuni Sultan Süleyman'ın inşa ettirdiği Süleymaniye Darüşşifası idi. "Tıp eğitiminde mantık ve klasik tıp kitapları okutuluyor, tıbbın temeli kabul edilen anatomi Galenus ve İbn Sînâ'nın eserlerinden takip ediliyordu. Teorik bilgiler Süleymaniye Darüşşifasında uygulanıyordu."[3]

1.2. Osmanlı Döneminde Tıp

Osmanlı'nın ilk dönemlerinde İstanbul bilim merkezi olmadan önce dönemin alim ve bilgin kimseleri tecrübelerini geliştirmek amacıyla önde gelen ilim merkezlerinden olan Bağdat, Kahire, Semerkant, Buhara ve Tebriz gibi şehirlere gitmişlerdir. İlerleyen dönemlerde İstanbul'un bilim merkezi olmaya başlamasıyla diğer ülkelerden Osmanlı sarayına intisap eden pek çok hekim de olmuştur.[4]

Osmanlıda yetişen hekimler XVII. yüzyıl ile birlikte İslam tıbbının anlayışı yerine yavaş yavaş Batı tıbbının anlayışını takip etmeye başlamışlardır. Bu yüzyılda yetişen bazı hekimler Latince, Fransızca gibi Batı dillerini öğrenmeye başlamışlar ve eserlerine de bu dillerle yazılmış bazı kelimeleri dâhil etmişlerdir. Bununla birlikte antik dönemin önde gelen isimlerinden olan ve tıbbın babası sayılan Hipokrat, Antik Roma'nın en önemli hekimlerinden olan Galen (Câlînûs) gibi şahsiyetlerin eserlerinden de çeviriler yapılmaya başlanmıştır. Yapılan çevirilerin içerisine dönemin bazı hekimleri kendi gözlem ve tecrübelerini de eklemişlerdir. XVIII. yüzyılda ise yazılmış olan eserlerde Batı etkisi daha çok görülmekle birlikte büyük değişim XIX. yüzyılda gerçekleşmiştir.

Selçuklular döneminde başlayan darüşşifa kurma geleneği Osmanlılarda da bir süre devam etmiştir. Fethedilen yerlerde darüşşifalar kurmaya devam etmişler, Anadolu sınırları içinde yer alan Selçuklu dönemi darüşşifalarından da faydalanmışlardır.

İlk Osmanlı darüşşifası Yıldırım Bayezid tarafından Bursa'da Yıldırım Külliyesinde inşa ettirilmiştir. İstanbul'da kurulan ilk darüşşifa Fatih Sultan Mehmed'in emriyle kurulan Fatih Darüşşifasıdır. Osmanlının başkentleri dışında yapılan ilk darüşşifa şehzade sancağı olan Manisa'dadır. Selçuklu darüşşifalarında olduğu gibi Osmanlı darüşşifalarında da halka ücretsiz tedavi hizmeti sunulmaya devam etmiş, hastaların bütün ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmıştır.[5]

---

[3] Bayat, Ali Haydar, *Tıp Tarihi*, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul, 2016, s. 297.

[4] Ayrıntılı bilgi için bk. Sarı, Nil, "*Tıp-Osmanlı Dönemi*" Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 2012, C. 41, s. 101-111.

[5] Ayrıntılı bilgi için bk. Sarı, Nil, "*Tıp-Osmanlı Dönemi*" Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 2012, C. 41, s. 101-111.

Osmanlı döneminde tedavi yöntemleri uygulanırken İslam tıp geleneğinde olduğu gibi dört unsur nazariyesi esas alınırdı. Dört unsur nazariyesi tabiatta bulunan dört ana unsuru temel alır. Tabiattaki ateş, su, toprak ve havanın karşılığında insan bedeninde de dört ana madde bulunur. Bunlar kan, balgam, sarı safra ve kara safradır. İnsan bedenindeki dört ana maddenin sahip olduğu sıcaklık, kuruluk, soğukluk ve nemlilik olmak üzere dört tane de nitelik vardır. Adı geçen dört maddenin karışımı insanın mizacını şekillendirir. Maddelerden birinin niteliğinin bozulması veya miktarında değişkenlik olması dengesizlik meydana getirir ve hastalıklara sebebiyet verir. Hastayı iyileştirmek için fazla veya bozulmuş olan maddeyi vücuttan atmak gerekir. İnsan bedenine zarar veren ve hastalığı oluşturan başkalaşmış maddeler idrar söktürücü, müshil, kusturucu, terletici etkilere sahip ilaçlarla dışarı atılırdı. Eğer kan maddesinde bozukluk olduğu düşünülürse hastaya hacamat veya sülük tedavisi uygulanır ve bu yöntemlerle bozulmuş olan kan vücuttan atılırdı.

1.3. XIX. ve XX. Yüzyıllarda Tıp

İlk olarak Selçuklularda başlayan ve Osmanlıda da bir süre devam eden darüşşifa yapımı XVIII. yüzyıldan sonra devam etmemiştir. XIX. yüzyıla gelindiğinde doğal olaylar sebebiyle harap olan yerlerden ve kişi veya kurumlara devredilen topraklardan dolayı darüşşifalar eski amacına hizmet edemez duruma gelmiştir. Bu dönemde toplumun her alanında yaşanan gelişmeleri karşılayamayan darüşşifalar işlevlerini kaybetmeye başlamışlardır.

XIX. yüzyılın başlarında modern tıp anlayışını öğretecek okullara ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bu yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren modern tıp eğitimini karşılayabilecek kurumlar tesis edilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda II. Mahmud döneminde kurulan ve günümüz tıp fakültelerinin başlangıcı sayılan *Tıphane-i Amire* ve daha sonra açılan *Cerrahhane-i Mâmure* modern tıp eğitiminin temel taşlarını oluşturan kurumlar olarak görülebilir.

Tıphane-i Amire'nin sistemi Yeşim Işıl Ülman tarafından şu sözlerle anlatılmaktadır:

"Bu fikri zeminde doğan Tıphane'de öğrenciler önce, okuma, yazma, Türkçe ve Arapça grameri; İtalyanca ve Fransızca öğrenirlerdi. Daha sonra tabiat tarihi, kimya, botanik, tıbbi bitkiler konularında ders alırlardı. Bunu anatomi, fizyoloji dersleri izler; kurşun çıkarma, ampütasyon, kırık ve çıkıkların yerleştirilmesi, yara pansumanı gibi

operasyonları öğrenirlerdi. Kadavra üzerinde diseksiyon yapmak yasak olup; anatomi derslerini modeller üzerinde görürlerdi. Bu okulda dördüncü sınıf, ancak kuruluşundan altı yıl sonra, 1833'te açılabilmişti. Okula sadece Müslümanlar kaydediliyordu."[6]

XIX. yüzyılda tıp eğitiminin Fransızcadan Türkçeye çevrilmesi için bir mücadele verilmeye başlanmıştır. Modern tıp eğitimi vermeye başlamak için kurulan kurumlardan mezun olan hekimlerin sayısı ordunun ve toplumun ihtiyaçları karşısında yetersiz kalmıştır. Okullarda eğitimin Türkçe yapılması gerektiğini savunan Bakan Cemaleddin Efendi, kurumda Türkçe, Arapça ve Farsça eğitim veren özel bir sınıf açmıştır. Kurulan bu sınıf aracılığıyla Dr. Kırımlı Aziz Bey, Dr. Bekir Sıtkı, Dr. Mehmed Emin Fehmi gibi hekimler Türkçe tıp literatürü oluşturmak amacıyla çeviri ve derleme gibi yöntemlerle pek çok sözlük ve bilimsel kitabın ortaya çıkmasına öncülük etmişlerdir. Çevrilen, yazılan veya derlenen bu gibi eserler sonraki dönemlerde tıp ile uğraşan pek çok kişinin kaynağı olmuştur. Türkçe eğitim üzerine verilen mücadeleler sonucunda 1867 yılında Türkçe eğitim veren ilk sivil tıp okulu, Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye açılmış ve bundan üç yıl sonra da Mekteb-i Tıbbiye (Askeri Tıp Mektebi)'de tıp eğitimi Türkçeleştirilmiştir.

XIX. yüzyıl köklü değişimlerin yaşandığı bir yüzyıl olması dolayısıyla sancılı bir dönemdir. Zorluklarla geçen bir yüzyıl olmasına rağmen sağlık alanında önemli yenilikler yapılmıştır. Osmanlı sınırları içinde yetişen hekimler Avrupa'ya gönderilmiş ve buralarda yeni teknikler öğrenmişlerdir. "O zamanlar Demirkapı'da (Sarayburnu) bulunan Mekteb-i Tıbbiye içinde 1887'de Kuduz Aşısı Kurumu (Daülkelp Ameliyathanesi), 1889'da Aşı Müessesesi (Telkihhane-i Şahane), 1893'te Bakteriyoloji Laboratuarı (Bakteriyolojihane-i Şahane) ve 1894'te ilk Kadın Doğum Kliniği (Viladethane) açılır. Yine bu dönemde, Rieder Paşa tarafından, mezuniyet sonrası bir üst eğitim kurumu olarak faaliyet gösteren Gülhane Seririyat (Klinikler) Mektebi açılır. Bu okul, sağlık sisteminde en etkili ve üstün hizmet veren kurumlarından biri olmuştur. Örneğin ilk aspirin ve kinin hapları; koruyucu tifo, dizanteri ve kolera aşıları burada üretilmiştir."[7]

XIX. yüzyılda kolera, veba, tifo gibi salgınların etkili olduğu bir dönemdir. Halk arasında aşıların yaygınlaşması ve ön yargıların önüne geçilmesi amacıyla 1838 yılında

---

[6] Ülman, Yeşim Işıl, "*Türkiye'de 19. ve 20. Yüzyıllarda Tıp Tarihinin Anahatları*", Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 40. Yılda 40 Kitap Serisi, Üniv. Yay. No. 4711, Fakülte Yay. No. 00249, 2007, s. 176.

[7] Ülman, Yeşim Işıl, "*Türkiye'de 19. ve 20. Yüzyıllarda Tıp Tarihinin Anahatları*", Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 40. Yılda 40 Kitap Serisi, Üniv. Yay. No. 4711, Fakülte Yay. No. 00249, 2007, s. 178

Karantina Teşkilatı kurulmuştur. Bunun yanında aynı yüzyılın ikinci yarısında Tebhirhaneler kurulmuştur. Burada önceleri ithal edilen etüv makineleri, açıldığı 1893 yılından itibaren üretilmeye başlanmıştır. Daha sonra XX. yüzyıla bu önemli kurumlar miras olarak kalmıştır.

"Hastane mimarisi açısından bakıldığında, 19. yüzyılın Batı tipi geniş koğuşlu sistemi yerine, (Osmanlı darüşşifalarında da görülen oda sistemi gibi) pavyon sistemi geliştirilmiştir. Bunun ilk örnekleri, Bezmialem Vakıf Gureba (1845), Zeynep Kâmil (1862), 6. Belediye Dairesi (Beyoğlu Belediye Hastanesi) (1865), Haseki Nisa (Kadınlar) (1892, modern hastane 19. yüzyılda düzenlenmiş olmakla beraber, Haseki Darüşşifası 16. yüzyılda kurulmuştu), Darülaceze (1896), Hamidiye (Şişli) Etfal (1898) hastaneleridir. Osmanlı Devleti'nde sağlık tarihinde önemli rol oynamış bir başka kurum savaş yaralılarına yardım etmek üzere oluşturulan Türk Kızılay Derneği (Hilal-i Ahmer Cemiyeti)'dir (1868). Ancak Hilal-i Ahmer Cemiyeti sadece savaş zamanında ordunun yardımına koşan bir kurum değildi. Zaman içinde sivil hayatta da önemli işlevler üstlenmiştir. Doğal afetler, kitlesel göçler, salgın hastalıklarda halkın imdadına yetişen, hatta Kurtuluş Savaşı esnasında yıldızlaşan, ülkenin sosyal ve siyasal yapıtaşı niteliğinde bir kurumu olmuştur."[8]

Yukarıda adı geçen önemli kuruluşların yanında 1896 yılında kurulan Darülaceze vardır. Fakirlerin ve muhtaç insanların korunduğu, gerekli tıbbi bakımların ve tedavilerin yapıldığı bu kurum günümüze kadar gelmiştir.

Osmanlıda önemli birçok hekim yetişmiştir. Bunlardan bazıları ve yaptıkları önemli işler şöyledir;

1849-1909 yılları arasında yaşamış **Şakir Paşa**, Paris'te ün salmış önemli bir hekim olan Claude Bernard'ın asistanlığını yapmıştır. Tıpta deneysel yöntemi Türkiye'ye getiren kişidir.

1866-1958 yılları arasında yaşamış olan **Operatör Dr. Cemil (Topuzlu) Paşa**, asepsi ve antisepsi yöntemlerini uygulamasıyla adını duyurmuştur.

"Batıda X ışınlarının 1895 yılında keşfedilmesinden hemen sonra, röntgen tekniğini Fransızca bir tıp dergisinden öğrenen **Dr. Esad Feyzi** (1874-1902), ilk basit

[8] Ülman, Yeşim Işıl, "*Türkiye'de 19. ve 20. Yüzyıllarda Tıp Tarihinin Anahatları*", Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 40. Yılda 40 Kitap Serisi, Üniv. Yay. No. 4711, Fakülte Yay. No. 00249, 2007, s. 176

röntgen cihazını Tıbbiye'de mütevazi olanaklarla kurmuş ve ilk radyografileri almayı başarmıştır."[9]

19. yüzyılın sonlarına doğru dünyaya gelmiş olan ve 1940 yılında hayatını kaybeden **Prof. Dr. Besim Ömer Akalın** hayatıyla pek çok kişiye örnek bir sima olmuştur. Çocuk Esirgeme Kurumunun başkanlığını yapmış olan Akalın, çocuk bakımı ve hastalıkları konusunda önemli gelişmelere imza atmıştır. Aynı zamanda başarılı bir kadın doğum doktoru olarak yıllarca halkı bilinçlendirmiş ve doğum klinikleri ile birlikte doğumevlerinin yurt çapında geliştirilmesini sağlamıştır. Mekteb-i Tıbbiyede ebelere ders vermiş, hemşire ve hastabakıcılık eğitiminde önemli hizmetlerde bulunmuştur. Besim Ömer Akalın, Hilal-i Ahmer Cemiyetinin yeniden canlanmasında önemli roller üstlenmiştir. Bununla birlikte başarılı liderliğiyle çağdaş ebelerin ve hemşirelerin yetişmesini sağlamıştır. Akalın'ın Türk tıbbına yaptığı katkılardan bir diğeri de kadın doğum ve çocuk bakımı alanında pek çok eser kaleme almış olmasıdır.

1.4. Anadolu ve Osmanlı Döneminde Yazılmış Bazı Önemli Tıp Eserleri

Osmanlı döneminde büyük oranda gelişme gösteren tıp bilimi çeşitli tıp eserlerinin de yazılmasına olanak sağlamıştır. Bir yandan Arapça ve Farsça yazılmış olan eserler Türkçeye çevrilirken diğer yandan telif eserler yazılmaya başlanmıştır.

"İlk basılan Türkçe tıp kitabı Mustafa Reşid Efendi ve Behcet Mustafa Efendi'nin birlikte hazırladığı *Tertîb-i Eczâ*'dır (İstanbul 1232). Batı tıbbını aktaran en önemli kitap ise modern tıbbın öncüsü Şanizâde Mehmed Atâullah Efendi'nin *Hamse-i Şanizâde*'sidir."[10] Anadolu sahasında yazılmış en eski Türkçe tıp kitabı, 13. yüzyılda Hekim Bereket tarafından yazılan *Tuhfe-i Mübârizi* adlı eserdir. Türkçe kaleme alınan ve tarihi belli olan ilk eser İshak bin Murad'a ait olan *Edviye-i Müfrede* adlı eserdir. Bu dönemde yazılmış olan Celâlüddin Hızır tarafından kaleme alınan *Müntehab-ı Şifa* ve Ali Çelebi bin Şerîf tarafından yazılmış olan *Yâdigâr-ı İbn Şerîf* adlı eser diğer önemli tıp eserlerindendir.

"İlk basılan tıp kitabı *Tertîb-i Eczâ*'dan sonra 1856 yılına kadar yirmi beş civarında eser neşredilmiştir. Bu tarihte tıp öğretiminin Türkçeleştirilmesi için tıp

---

[9] Ülman, Yeşim Işıl, "*Türkiye'de 19. ve 20. Yüzyıllarda Tıp Tarihinin Anahatları*", Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 40. Yılda 40 Kitap Serisi, Üniv. Yay. No. 4711, Fakülte Yay. No. 00249, 2007, s. 176

[10] Sarı, Nil, "Tıp-Osmanlı Dönemi" Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 2012, C. 41, s. 101-111.

kitaplarını Türkçeye çevirecek bir sınıfın tıbbiyede açılması, 1866'da Cem'iyyet-i Tıbbiyye-i Osmâniyyenin kurulmasıyla çeviri tıp kitaplarının yayımlanması, 1867'de açılan Mekteb-i Tıbbiyye-i Mülkiyyede Türkçe öğretim yapılması ve 1870'te Askerî Tıbbiye'nin Türkçe tıp öğretimine geçmesiyle basılı tıp kitaplarının sayısı hızla artmıştır. 1844-1928 yılları arasında sadece Mekteb-i Tıbbiyye Matbaasında 256 kitap ve dokuz süreli yayının basıldığı belirlenmiştir. Tıbbiye kitaplarının çoğu ders kitabı niteliğinde temel tıp bilimleri ve cerrahî konularındadır. XX. yüzyılın başlarında bilimsel alt yapının oturmasıyla birlikte yayımlanan telif eser sayısı da hızla artmıştır."[11]

1.5. Çalışmanın Konusu ve Amacı

Bu çalışmanın konusu Osmanlı Türkçesi dönemine ait tercüme tıp eserlerinden biri olan *Nasâyih-i Sıhhat*'tir. Paris Cemiyet-i Tıbbiyesince yazılan bu eserin mütercimi Yıldız Sarayı hümâyunu civarında âram-sâz hâssa ordu-yı hümâyun piyâde altıncı alayın ikinci taburunun tabîbi olan kol ağası Doktor Mehmed Hasan Efendi'dir. Çalışmada eser çeviri yazı alfabesine aktarılmış, metinde yer alan tıp terimleri incelenerek dizini hazırlanmıştır. Ayrıca mütercim ve diğer baskılar üzerinde yapılan araştırmalara da yer verilmiştir.

1.6. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım bölümlerinden oluşmaktadır. İnceleme bölümünde Anadolu sahasında tıbbın gelişimi, Osmanlı döneminde tıp anlayışı ve çalışma konusu olan eserin yazıldığı XIX. yüzyıl ve XX. yüzyılda tıp anlayışı incelenmiştir. Ardından önemli bazı tıp eserlerine yer verilmiştir. Çalışmanın konusu ve amacı belirtildikten sonra eserin müellifi ve eserin diğer baskıları hakkında yapılan araştırma sonuçlarına yer verilmiştir. İnceleme bölümü eserin bölüm özetleri ve tıp bilimine ait kelimelerin köken bakımından incelenmesiyle son bulmaktadır. Çalışmanın sonuna kitabın orijinalinin fotokopisi de eklenmiştir.

Metin bölümünde Arap harfli eser Latin harflerine aktarılmıştır. Eser çeviri yazıya aktarılırken tam transkripsiyon usulü uygulanmamış yalnızca Arapça kelimelerdeki ayın ve hemzeler gösterilmiştir. Bununla birlikte iki ünlü arasındaki ayın ve hemzeler gösterilmemiştir. Her satırın başına köşeli parantez içinde sayfa ve satır numarası konulmuştur. Bölüm başlıkları alt başlık olarak verilmiş, her bölüm kendi içinde

[11] Sarı, Nil, "Tıp-Osmanlı Dönemi" Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 2012, C. 41, s. 101-111.

paragraflara ayrılmıştır. Metnin anlaşılmasını kolaylaştırmak adına noktalama işaretleri kullanılarak aktarım yapılmıştır. Metin Latin harflerine aktarılırken Türk Dil Kurumunun güncel yazım kılavuzuna metnin yazım stili çerçevesinde uyulmuştur.

Çeviri yazıya aktarım yapılırken Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzunluklar şapka işaretiyle gösterilmiş, Batı kökenli kelimelerin uzunlukları gösterilmemiştir.

Metindeki bazı yabancı özel isimlerin kim olduğu bulunamamış, yazıldığı gibi okunmuş ve dipnotta Arap harfli hâllerine yer verilmiştir. Bu tür isimlerde eserin İstanbul Üniversitesi kitaplığında bulunan rika harfli baskısından da yararlanılmış ve dipnotta bu baskıdaki hâllerine de yer verilmiştir.

Metnin söz varlığı anlamlarıyla birlikte *TürkSözDiz* programı aracılığıyla oluşturulmuştur. Kök ve gövde hâlindeki kelimeler ve birleşik sözcükler madde başı olarak alınmıştır. Dizin hazırlanırken sözcüklerin metindeki anlamları esas alınmış, farklı anlamlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Farklı anlamlar için numaralandırma yapılmış ve sözlüklerdeki anlamları yanlarında verilmiştir. Sözlüklerde bulunmayan kelimeler için metindeki anlamları esas alınmış ve buna uyularak yazılmıştır.

1.7. Çalışmanın Malzemesi

Mehmed Hasan Efendi'nin mütercimi olduğu *Nasâyih-i Sıhhat* adlı eser çalışmamızın malzemesidir. Söz konusu eser İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi Kütüphanesi 616 PA.N yer numarası ile kayıtlıdır. Eser, Paris Cemiyet-i Tıbbiyesi adıyla tabiplerden oluşan bir komisyon tarafından Fransızca yazılmıştır. Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye Matbaasında basılmıştır ve basım tarihi Hicrî 1300 (Mîlâdî 1883)'dür. Eser toplamda 68 sayfadır. Sayfa numarası ilk olarak Dâ'i Mide bölümünün ikinci sayfasına eklenmiştir. Satır sayısı her sayfada değişiklik göstermektedir. Metin harekesiz yazılmıştır. Bazı sayfalardaki kelimelerde silinmeler olmuştur. Eser oldukça sade bir dille kaleme alınmıştır.

Osmanlı Dönemi'ne ait tercüme eserlerden biri olan *Nasâyih-i Sıhhat* adlı eser içerdiği değerli bilgiler açısından incelemeye değerdir. Eserde pek çok hastalık hakkında bilgi verilmiştir. Eserin *ilan* başlıklı bölümünde hekimin olmadığı durumlarda uygulanabilecek tedavi yöntemlerinin verildiği belirtilmektedir. Bununla birlikte her evde bulunabilecek çeşitli bitkiler ve maddelerle hazırlanabilecek ilaç terkipleri de yer almaktadır. *Nasâyih-i Sıhhat* organ, hastalık, kimya, bitki, element gibi adlar bakımından oldukça zengindir.

Metnin Latin harflerine aktarılması ve kelimelerin incelenerek araştırmacılara sunulması Türk dili ve tıp tarihi açısından önem arz etmektedir.

1.8. Paris Cemiyet-i Tıbbiyesi

Bugünkü adıyla Paris Tıp Derneği olan Paris Cemiyet-i Tıbbiyesi merkezi Paris'te olan tıbbi bir kuruluştur. 1700'lü yıllarda kurulan derneğin resmî olarak tanınması 5 Şubat 1878 tarihine karşılık gelmektedir. Hastane doktorlarından profesörlere pratisyen hekimlerden biyologlara kadar açık bir tıp derneğidir. Paris Cemiyet-i Tıbbiyesinin ortak hedefi sürekli tıp eğitimini desteklemektir. Düzenlenen oturumlarda herkes kendisini özgürce ifade edebilir ve bulunan araştırma sonuçları sunulabilir.

Kurulduğu yıldan bugüne kadar pek çok ünlü doktoru bir araya getirmiş olan bu dernek kâr amacı gütmeyen, araştırma odaklı tıbbi bir kuruluş olarak varlığını sürdürmektedir.

1.9. Mehmed Hasan Efendi

Nasâyih-i Sıhhat adlı eserin mütercimi olan Mehmed Hasan Efendi'nin hayatı ve başka eserlerinin olup olmadığı bilgisine ulaşılamamıştır. Hakkındaki bilgi Ircica Kütüphanesi FAY.37.30.68 yer numarasında kayıtlı olan bir fotoğrafıyla sınırlıdır. II. Abdülhamid döneminde yaşadığını bildiğimiz Mehmed Efendi'nin babasının adı Hasan'dır. Altıncı alayın ikinci taburunda cerrah ve kolağası olarak görev yapmış olan Mehmed Efendi, Selamlık resm-i âlisine memur ümerâ ve zabitandır. Bununla birlikte Gülten Dinç tarafından hazırlanmış olan "Mekteb-i Tıbbiye Matbaasında basılan Arap Harfli Türkçe yayınlar aracılığı ile Tıbbiye'nin yayın faaliyetleri üzerine bir değerlendirme (1844-1928)" adlı doktora tezinde eserin diğer baskıları, konusu ve özellikleri hakkında bilgiler verilmiş ve konu başlıklarından birkaç örneğe yer verilmiştir. Gülten Dinç ile yaptığımız görüşmede Mehmed Hasan Efendi hakkında kendisinin de fazla bir bilgiye ulaşamadığını öğrendik ve tıp tarihinde çok önem arz eden bir şahıs olmadığı bilgisini edindik.

1.10. Eserin Diğer Baskıları

1. Atıf Efendi Kütüphanesi. Atıf Efendi Eki. 1148.
2. M. Seyfettin Özege Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu. C.5. 15154.
3. Süleymaniye Kütüphanesi Basma Bağışlar. 968.

4. İstanbul Üniversitesi. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Kütüphanesi. 07065. Eserin bu baskısı rika hattıyla yazılmış olup yeşil meşin kaplıdır. Yine bu baskıda çeviri yapan isim Tevfik Muhammed olarak verilmiştir.

5. Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi M. Seyfettin Özege Bağış Kitapları Koleksiyonu (Erzurum). 10427.

6. Ircica Kütüphanesi. 25799,16787.

1.11. Eser İçeriği

Bu bölümde eserin içeriğine genel olarak bakılmış ardından bölüm özetlerine yer verilmiştir.

1.11.1. Eserin İçeriğine Genel Bakış

Eserin ilk sayfalarında Arapça ibarelerin ağırlıklı olduğu ağır bir dille yazılmış olan mukaddime bölümü yer alır. Mukaddime ilk olarak Allah-u Teâlâ'ya övgülerle başlar. Aslında tüm hastalıkların şifasının Kur'an-ı Kerim'de olduğunu ifade eder. Sonrasında o dönem padişah olan II. Abdülhamid'e övgüler düzer. O dönemde kitaplara ve basıma olan yardımdan ve rağbetten dolayı kendisi de alanı olan tıp ile ilgili bu kitabı yazmaya ve sonraki nesillere bırakmaya karar vermiştir. Burada doktor yokluğunda ani hastalığa tutulanlar için aile bireylerinin hastaya nasıl yaklaşması gerektiğine ve tedavi yöntemlerine yer vermeye çalıştığını söyler. Eserde her evde uygulanabilecek küçük bilgilere yer verildiğini ifade eder. Son olarak hatam varsa affola diyerek mukaddime bölümünü şu sözlerle bitirir:

"Böyle bir devr-i terakkîde herkesin ʿalâ-kadri'l-istidâʿa bezl-i iktidâr ederek hizmet-i millîyyede bulunması vâcib bulunduğuna binâen çâkerleri de mensûbiyetiyle müftehir bulunduğum sınıf-ı celîl-i tabâbetde velev nâçîzâne olsun bir eser bırakmak ve ebnâ-yı vatanla heves-kârân-ı ʿilm-i tıbba yâdigâr olmak ârzûsiyle bir maraz-ı nâgehaniye dûçâr olanlar için tabîbin fıkdani hâlinde ʿaile erkânı tarafından ittihâz olunacak sûret-i tedaviye dair tercümesine min-gayri haddin muvaffak olduğum "Nasâyih-i Sıhhat" nâm eseri pîş-i enzâr-ı ʿumûmiyyeye takdîm eyledim. Ümid-vârım ki hatayâ-yı vâkıa hüsn-i niyetime bağışlanır. Ve minallahi't-tevfîk (Yardım Allah'tandır.)"

Eserin son sayfasındaki *İlan* başlıklı bölüm sadece Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde bulunan baskısında yer almaktadır. Bu kısım da metin neşrinde esere eklenmiştir.

Bu bölümde en kıymetli şeyin sağlığı korumak olduğunu söyleyerek ailelerin sağlıklarını korumaya özen göstermeleri gerektiğini söyler. Eserde yer alan tedavi

yöntemleri uzman hekimler tarafından denenmiştir ve bu sebepten sağlıkları için bu yöntemlere başvurmalarını önerir.

Mukaddime kısmında da belirtildiği üzere eser, ilk yardım mâhiyetinde yazılmıştır ve bu bakımdan önem arz etmektedir. Eserde çeşitli konularda bilgi verilmektedir. Başlıkların Arapçası ile birlikte Türkçe karşılığı da verilmiştir. Eserde yer alan başlıklar şu şekildedir:

1. Dâ'-i Mi'de Elem-i Miʿde (Miʿde Sancısı) Elem-i Miʿdî-i Meâî (Miʿde ve Bağırsak Sancısı) Hadid-i Mahmî (Miʿde Harareti) Hatûme (Miʿde Ekşiliği)
2. Hummeyât
3. İnhirâf-ı Mizâc
4. Nezleler
5. Tesennün-i Etfâl - Çocukların Diş Çıkarması
6. Fiili Tesennün Hakkında Baʿzı Müşâhedât
7. Vahz ve Kedh-i Hayvanat = Hayvanatın Sokup Isırmaları
8. İnkıbâz
9. Dâü'l-esnân (Diş Ağrıları)
10. Müshilât (ʿAmel Şerbetleri)
11. Cereb - Uyuz - Gicik
12. Futûrât-ı Semmiyye (Zehirli Mantarlar)
13. Emrâz-ı Kebed - Karaciğer Hastalığı
14. İnhirâf-ı Mizâc - Vücut Kırgınlığı
15. Kolera
16. Sürʿatle Sülük Tutturmanın Usulü
17. Edviye-i Hadîdiyye (Çelik Tertîbleri)
18. ʿIrk
19. İltihâb-ı Kasabâtü'r- Rie
20. Mukavviyât
21. Aʿsam-ı ʿÂrızî: Sonradan Gelme Sağırlık
22. Kurûh (Çıbanlar)
23. Teneffüs-i Kerîhe
24. Nezle-i Dimâğ: Zükkâm
25. Şakîka (Yarım Baş Ağrısı)
26. Gaşy (Defʿaten Bayılma)
27. Veba (Emrâz-ı Müstevliye)

28. Selisü'l-Bevl (İdrarı Tutamamak)
29. Sûret-i Şukka
30. Hikke (Kaşınma)
31. Dâ'-ül-Hanâzîr (Sıraca) (Rahîtes) (Rutubet-i Bâride)
32. Nühûsât (Sivrisinekler)
33. Sefen (Ayaklarda Bulunan Nasırlar)
34. Resye: Elem-i Verekî (ʿIrk'un-nesâ): Vecaʿ-i Katanî
35. Hüdâm (Deniz Tutması)
36. İshâl (Bâsûr): Kolerin
37. Dümmel (Çıban)
38. Evcâʿ
39. Vahz-ı Sülük
40. İstinân (Diş Temizleme) "Hıfz-ı Sıhhat-i Esnân"
41. Nefha-i Karye (Te'sîr-i Bürudetle Şişlik)
42. Tardît (Bereler)
43. Emrâz-ı Mesâne
44. Hayvanat-ı Beytiyyede Vukûʿa Gelen Hastalıklar
45. Asfiksiya ve fiili tesemmüm vukûʿunda tabîbin vürûdundan akdem lazım gelen muâvenât-ı ibtidâiyyedir.
46. Tesemmüm (Zehirlenme)
47. Ekseriyâ tesemmümü mûcib olan mevâdd ile fiil-i tesmîmde lazım gelen muâvenâtın bir kıtʿa cedveli ber-vech-i âtî tertîb kılınmıştır.
48. Asfiksiyâ Vukûʿunda Olunacak Tedâbir
49. Mecrûhlara Gelen Muâvenâta Dâir Taʿlîmât
50. İʿlân

1.11.2. Bölüm Özetleri

Dâʾ-i Miʿde: Eser ilk olarak mide hastalıkları ile başlar. Bu hastalık şu alt başlıklar altında incelenir: **Elem-i Miʿde (Miʿde Sancısı) Elem-i Miʿdî-i Meâî (Miʿde ve Bağırsak Sancısı) Hadîd-i Mahmî (Miʿde Harareti) Hatûme (Miʿde Ekşiliği)**. Bu bölümde mide hastalıkları için kullanılacak tedaviden ve kullanım şeklinden bahsedilir. Mide kadar hastalık veren bir başka organ bulunması nadirdir. Mide hastalıklarında pek çok tedavi yöntemleri söylense de çoğu başarısız olmuştur. O zamanlarda sonuç gösteren bir tedavi yöntemi hastaya ciddi oranda fayda sağlamaktadır. Paris Cemiyet-i

Tıbbiyesince mide hastalıkları için fahm-ı Balluque yani söğüt kömürü kullanımına karar verilmiştir. Genellikle her yemekten önce veya sonra bu maddeden bir küçük kahve kaşığı kullanılırsa ilk günlerde iyi sonuçlar alınmaya başlanır. Pek çok kişinin yemeklerden sonra kullanmasıyla mide ağırlığında ve kasılma ağrılarında iyileşme görülmüştür. Bu bilgilerin ardından Paris Cemiyet-i Tıbbiye dergilerinde çıkmış olan birkaç gözleme yer verilmektedir.

Hummeyât: Bu bölümde humma nöbetleri için kullanılacak tedavi ve tedavinin kullanım şekli anlatılır. Humma nöbetine karşı kibrîtiyet-i kinîn yani sulfato kullanılması herkesçe bilinen bir şeydir. Ancak sulfato zamanla sağırlık ve kulak uğultusuyla birlikte mide rahatsızlıklarına ve karaciğer hastalıklarına sebebiyet verir. Hummaya tutulmuş hastalar için kınakına şarapları ve tozları gibi birkaç tedavi tavsiye edildiyse de bunlara güven olmaz. Bu yöntemlerin hastalığa tesir eden özü içermediklerinden hastalığın tedavisinde yeterli etkiyi verememiştir. Hummalara karşı en iyi tedavi Labarraque'ın kınakına şarabıdır. Bu kınakınada etkili özler olmakla birlikte sulfatoda karşılaşılan hatalara düşülmez. Zikredilen hummalardan kurtulmak için her sabah kınakına şarabından bir küçük kadeh içilmelidir. Burg hastanesinin baş hekimi olan Doktor Hedale humma vakasının fazlaca bulunduğu bir yerde oradaki halka kınakına şarabını tavsiye etmiş ve halk hummadan kurtulmuştur. Aynı şekilde Cezayir'de bulunan Doktor Vaho da sıtmalı yerlerde bu şarabı tavsiye etmiş ve başarıya ulaşmıştır. Doktor Renyulik de çorak yerlerde bu şarabı kullanmış ve iyi neticeler almıştır. Bu ifadelerin ardından hummaya tutulmuş birkaç hastanın gözlemine yer verilmiştir.

İnhirâf-ı Mizâc: Bu bölümde insanın hummayla birlikte bozulan tabiatından ve tedavisinden bahsedilir. İnhirâf-i mizâc hummadan meydana gelmektedir. Humma bölümünde ifade edilen gözlemlerde güçsüz ve zayıf kişilere kınakına şarabı tavsiye edilmiştir. Ancak bunun yerine kusturucu ilaçlar ve nöbetleri iyileştiren sulfato ile demir karbonat karıştırılarak kullanılırsa çok daha iyi sonuç vereceği ifade edilmiştir. Sabit bir hummayla karşı karşıya kaldıklarında o zaman sonucundan emin olunan kınakına şarabı tavsiye edilir.

Nezleler: Bu bölümde nezlelerin tedavisi ve tedavinin kullanımı hakkında bilgi verilir. Halk arasında göğüs nezlesi denilen hastalıktan terebantin ruhu kullanılarak kurtulmak mümkündür. Ancak bu ilaç yudum yudum içildiğinde tiksinmeye sebebiyet verir. Bu sebepten Muallim Mösyö Trousseau'nun inci şeklindeki terebatin ruhundan hastaya verilir ve başarılı sonuçlara ulaşılır. Bu incilerden her yemek vaktinden bir saat

önce veya sonra üç adet alınarak kısa süre içinde şifa bulunur. Ayrıca bir süredir yoğun katran suyunun da nezlelerde iyi bir etki bıraktığı görülmüştür. Bu da bir fincan soğuk suyun içerisine bir kahve kaşığı koyularak zayıf kimselere güçlendirici olarak verilebilir. Özellikle çelik şurubuyla tavsiye edilirse daha güzel sonuçlara ulaşılır. Her sabah kullanılmalıdır. Ancak sıvı katranın hazırlanmasında zorluklarla karşılaşıldığından bunun yerine eczacı Mösyö Kiyo'nun üretmiş olduğu katran suyu tercih edilmelidir.

Tesennün-i Etfâl - Çocukların Diş Çıkarması: Bu bölümde, çocukların diş çıkarması esnasında meydana gelen ağrılarının sebebinden ve bu ağrılarını engelleyebilecek tedavi yönteminden bahsedilir. Çoğunlukla çocukların diş çıkarmasında dayanılmaz derecede ağrılar ve kasılmalar meydana gelir. Mösyö Mouriés diş çıkarmada meydana gelen zorlukların, çocukların yiyeceklerinde kalsiyum fosfatın yeterli derecede bulunmayışından doğduğunu söyler. Mösyö, defalarca sütannelerin sütünü kusurlu bulduğunu raporlarında belirtmiştir. Öncelikle hastalığın sebebi belirlenirse o zaman tedavi yöntemi seçilebilir. Mösyö Mouriés, azmîn adlı maddeyi oluşturarak övgü mahiyetinde rütbe kazanmıştır. Azmîn, albümin ve kalsiyum fosfatın birleşiminden meydana gelir ve çocukların diş çıkarmasında kolaylık sağlar. Azmînden çocuğun yiyeceklerinin içine bir miktar konularak diş çıkarması ağrısız bir hâle getirilebilir. Eğer azmîn sütanneye verilirse çocuğun kendisine verilmiş gibi olur. Çünkü azmîn adlı maddenin annenin sütünden çocuğa geçtiği görülmüştür. Çocukların diş çıkarmasının haricinde gelişimlerinde de azmîn kullanılması kemiklerin oluşumuna yardım eder. Özellikle sütannelerin sebep olduğu büyük bir hatadan kaynaklanabilecek kemik yumuşamasının oluşumunu da engeller. Bu azmîn toz hâlde veya tane hâlinde çorbaların içinde veya diğer yiyecekler ile karıştırılarak kullanılır.

Fiil-i Tesennün Hakkında Baʿzı Müşâhedât: Bu bölümde sütannelerin kusurlu sütlerinden dolayı çocukların başına gelen rahatsızlıklardan, azmîn kullanımı ile sağlıklı hâllerine dönmesinden ve diş çıkarmalarından bahseden beş adet gözleme yer verilmiştir. İlk gözlem 1852 yılında doğan bir bebeğin ebeveyninin bünyesi sağlam olmasına rağmen annesinin sütten kesilmesi ile başlar. Çocuk hasta olmaz ancak sütten kesildiği andan itibaren zayıflar, karnı şişmeye ve hazımda zorluk çekmeye başlar. Onuncu ayda sol ayağı diz ekleminden başlayarak içe doğru eğrilmeye başlar. On sekizinci ayda ise bu belirtiler artar ve çocuk iki tarafını tutamamaya başlar. 1854 şubatında azmîn ile karıştırılmış çorbadan iki defa içmeye başlayan çocuk nisan başında sağlığına kavuşur. Mayıs ayında ise hiçbir sargı olmadan doğal hâline döner. İkinci gözlem 1851'de bir kadının kız çocuğu doğurması ile başlar. Çocuk daima hasta olduğundan nisanda sütannesi çocuğu, eklemleri

ve başı şişmiş bir hâlde annesine götürür. Annesi çocuğu doktorlara götürüp muayene ettirir. Muayenelerde sütannenin sütünün emzirmek için yetersiz kaldığı sonucuna varılır. Bu hâlde çocuğa güçlendirici gıdalar tavsiye edilir ancak çocukta iyileşme görülmez. 1853 mayısında kuvvetlendirici gıdalarla beslenmeye devam edilse de ağustosta çocuk ayakları üzerinde duramaz hâle gelir. 1864 mayısında ise çocuğun hayatından endişe edilmeye başlanır. Bu durumda Mouriés'in azmîn adlı maddesi tavsiye edilir ve çocuk bir süre sonra iyileşir, kasları kuvvetlenir. Çocuk bir dişi zorlukla çıkarırken iyileşmesi ile birlikte on iki dişini birden çıkarır. Üçüncü gözlem, 1852 yılında Madam Hanier tarafından erken doğurulan yedi aylık erkek bebek ile ilgilidir. Kadının bünyesi sağlam olmasına ve sekiz ay kadar çocuğunu emzirmesine rağmen bir süre sonra çocuğun vücudunda zayıflıklar meydana gelmeye, başı ve eklemleri şişmeye başlar. Bu tarihte Mouriés'in azmîninin ya süt ya da et suyuyla karıştırılarak verilmesi annesine tavsiye edilir ve bir süre sonra çocuğun hazmında ve vücudunda kuvvet görülmeye başlanır. Nisan ayında ise hastalık görmemiş gibi koşmaya başlar. Dördüncü gözlem, hamileliği sırasında azmîn kullanan kadının çocuğunun da bünyesinin sağlam olmasıyla ilgilidir. Annesi doğumdan sonra azmîn kullanmayarak çocuğu emzirmeye devam etmiştir. Ancak azmînin miktarı yetersiz kalmış ve çocuk zayıflamaya başlamıştır. Annesi azmîn kullanmaya tekrar başlar ve sütünün özünde artış görülür. Buna benzer otuz kadar gözlem yer almaktadır. Son gözlemde ise bünyeyle ilgili bir hastalığa tutulan ve tedavi görerek iyileşen kadının 1853'te doğan evladıyla ilgilidir. Çocuk iki aylık olduğunda gözleri çukurlaşmaya ve karnı şişmeye başlar. Sütannenin sütü incelenir ve sütte sadece fosfat izleri görülür. 1854'te azmîn kullanılarak aynı yılın şubatında kadının sütünün özü artmaya başlar ve çocuğun vücudunda iyileşme görülür. Martta ise beş aylıkken çocuk iki adet dişini çıkarır. Temmuzda ise doğal hâline döner.

Vahz ve Kedh-i Hayvanat - Hayvanatın Sokup Isırmaları: Bu bölümde hayvan sokmaları veya ısırmalarının sebep olduğu yaralar nasıl tedavi edilir onun üzerinde durulur. Hayvanların insan vücudunda sebep oldukları yara eğer hafif olursa yaraya asit veya bir damla amonyak sürülmelidir. Eğer yılan sokması ise dikkatli bir şekilde hacamat yapılmalıdır. Hacamattan çıkacak kan ile yarada bulunan zehir çıkarsa bile yarada bir miktar zehrin kalması beklendiğinden o bölgeye bir damla nişadır ruhu sürülmelidir. Eğer hazırda hacamat şişesi bulunmazsa yarayı amonyak veya soğuk su ile yıkayıp bir kınnap ile yedi sekiz kere döndürerek bağlamalıdır. Bu şekilde zehrin damarlara yayılması engellenir. Eğer kuduz bir köpek veya şüpheli bir köpekten meydana gelen ısırılma durumu mevcut ise hızlı bir şekilde o yer hacamat edilmeli ve daha sonra kızarmış demir

ile yakılmalıdır. Doğru tedavi budur. Kuduzun sebep olduğu yarayı kızgın demirle de yakıp doğru tedaviden emin olunmalıdır.

İnkıbâz: Bu bölümde kabızlığın tedavisi ile ilgili doğru bilinen yanlış ifade edilmiş ve doğru tedavisinden bahsedilmiştir. Kabızlığın bakımında asla ihmal olmamalıdır. Çünkü kabızlığın uzun sürmesiyle birtakım sorunlar meydana gelebilir. Bazı kişiler kabızlığı bastırmak için müshillere başvururlar ancak bu hatadır çünkü hastalığa fayda sağlamaktan ziyade hastalığı artırır. Kuvvetli müshiller kabızlığı yok edebilse de mideyi ve bağırsağı tahriş edebilir. Bununla birlikte hastalık daha inatçı bir hâle gelir. Kabızlığı bastırmak için etkisi sağlam olan bir yöntem vardır ki o da her yemekten önce veya sonra bir küçük kaşık Balluque'un fahmından kullanılmasıdır. Toz hâlde kullanımından nefret edilirse o zaman hap şeklindeki Balluque kullanılmalıdır. Bunlar da yemekten önce veya sonra bir taneden üç taneye kadar alınabilir. Bir süre sonra kabızlık tamamen mahvolur.

Devaları anlattıktan sonra birkaç gözleme yer verilmiştir.

Dâü'l-esnân – Diş Ağrıları: Bu bölümde diş ağrılarında uygulanacak tedaviden bahsedilir. Eğer diş ağrıları çürük olduğunda ortaya çıkıyor ise çoğunlukla diş boşluğuna afyon ruhu, kloroform veya iyot ile ıslatılmış pamuktan küçük bir parça koyulmalıdır. Eğer diş ağrısı diş eti iltihabından doğmuş ise o zaman içinde bir baş haşhaş bulunan kaynatılmış hatmi ile gargara yapılmalıdır. Kulak ağrılarında dahi ağrı kesici balsam veya kloroform ile ıslatılmış birkaç tane pamuğu kulağa koymalıdır. Kısacası halka denilebilir ki bazı kişilere faydalı olan devalar bazısına fayda etmez. Çoğunlukla diş ağrısının meydana gelmesi diş düzeninin doğasından kaynaklı olabilir. Yine de dişçilere müracaat edilmelidir.

Müshilât - ʿAmel Şerbetleri: Bu bölümde birkaç müshil çeşidiyle ilgili bilgi verilmiştir. Tedavide çoğunlukla müshile müracaat edilir ancak seçilecek müshil her zaman teşhis edilebilecek hastalığa bağlıdır. Müshillerin mizaca uygun olması ile ilgili tıp gazetesinde çıkmış olan birkaç bende yer verilmiştir. İlkbaharda müshil almak sağlığı korumada o kadar başarılıdır ki senenin böyle bir vaktinde çoğunlukla damarlarda kan birikmesi, baş dönmesi, migren gibi hastalıkların oluşmasını engeller. Bu noktada halk müttefiktir ancak tedaviden meydana gelebilecek fayda ve zarar müshilin seçiminden ileri gelir. İlk olarak müshil almak gerektiği hâlde şiddetli müshillerden uzak durulur çünkü bu müshiller bitkiseldir ve az kullanıldığında çok acı oldukları gibi çoğunlukla da bağırsak iltihabına sebebiyet verirler. Eğer çok miktarda kullanılırsa öldürücü zehirdirler. Yakıcı müshilleri dahi bertaraf ederler. Muallim Mösyö Trousseau da yakıcı müshillerin

kullanımının kötü kana sebebiyet vereceğini ispat etmiştir. Tuzlu müshiller ise diğerlerine göre daha çok tercih edilir çünkü tehlikesizdir. Bunların arasında çok kullanılanlar İngiliz tuzu ve Rouget'nin ilacıdır. Yalnız İngiliz tuzunun bir kusuru vardır o da acı ve tiksindirici olmasıdır. Bu sebepten çoğu kişi kullanımından sakınır. Rouget'nin ilacı ise aksine acı ve tiksindirici olmadığı gibi şişenin yarısını bir miktar su ile karıştırıp doğrudan içilince etki eder ve bir ağrıya da sebebiyet vermez. Bu sebepten Rouget'nin ilacı en iyi müshil olduğu gibi uzun süre dayanabilir ve seyahatlere götürülebilir.

Cereb – Uyuz – Gicik: Bu bölümde uyuz hastalığının tedavisi hakkında bilgi verilmiştir. Bu hastalık sebep olduğu kötü görüntüden başka biraz ağrılıdır. Hasta iki üç gün içinde hastalıktan tamamen kurtulmak için vücudunu incelerse uyuzun yerini bulabilir. Vücudun kirli olduğu yere gaz yağını hafifçe sürmek gereklidir. Bu hâlde bir saat bırakıp sonra yıkanmalı ve böyle birkaç gün devam etmelidir. Gaz yağı aynı zamanda ucuzdur ancak bunun yanında gösterdiği etkiyle de kullanımı her yerde meşhurdur. Gaz yağıyla aynı etkiyi gösteren bir başka tedavi de yoğun katran suyudur ve bununla da zikredilen yer yıkanmalıdır.

Futûrât-ı Semmiyye (Zehirli Mantarlar): Bu bölümde zehirli mantarları tanımak için bir yönteme yer verilmiş ancak güvenilir bir yöntem olmadığı ifade edilmiştir. Her sene mantar ile zehirlenme olayına rastlanmaktadır. Bunun için zehirli mantarları zehirsizlerden ayırt etmek önemlidir. Bu konuda pek çok yöntem vardır. Örneğin maden bir kaşığın içinde veya gümüş kap içinde şüpheli mantar kaynatılır. Eğer mantarda zehir varsa kap siyah olur. Fakat buna dahi güven olmaz zira insanı bir hataya sokarak çeşitli bozukluklara sebebiyet verebilir. Bugün tıp, zehirli mantarları tanımak için güvenilecek hiçbir yöntem söylememektedir. Bununla birlikte bilimin göstermiş olduğu yöntemlere de güvenilmemelidir.

Emrâz-ı Kebed - Karaciğer Hastalığı: Bu bölümde karaciğer hastalığının tedavisi hakkında bilgi verilmiştir. Bu hastalıkta bazen basit bir tedavinin kullanımı çok iyidir ancak deva kötü olursa o zaman itibar etmemek gerekir. Birçok kişiye karaciğer hastalığının bitkinin sarhoşluğuyla iyileştirildiği söylense o kişiler tereddüt eder. Ancak gerçekte böyle değildir. Karaciğer hastalıklarına karşı ısırgan otunun oldukça etkisi vardır. Bir avuç taze ısırganın öz suyundan her gün en azından dört yemek kaşığı kullanınca büyük bir iyileşme görülür. Pek çok yerde bunun kullanımından bir süre sonra hastalık tamamen yok olmuştur. Ancak karaciğer hastalığı çoğunlukla midenin sağlıksız olmasına bağlıdır. Yemekten yarım saat önce ısırgan öz suyundan alındığı zaman Balluque'un fahmından da kullanılırsa daha iyi olur. Bu hastalık uzvun zayıflığı ve

hummalı hâli ile bir olursa o zaman takviye edici tedavilerin kullanımı gereklidir. Kınakına şarabının vasıflarını halk bilmez ancak pek çok defa hastaları bu illetten kurtarmıştır.

İnhirâf-ı Mizâc - Vücut Kırgınlığı: Bu bölümde kırgınlık, keyifsizlik gibi durumlara karşı uygulanacak tedaviden bahsedilir. Vücut kırgınlığı halk etrafında yorgunluk ve sıkıntı ile ağırlıktan ibarettir. Çok yerde bu rahatsızlığın defi için sıcak su ile yıkanılır. Eğer kırgınlık devam ederse de müshil almak gerekir.

Kolera: Bu hastalığın birden ortaya çıkması çok nadirdir. Daima belirtilerle, inatçı bir kabız ile ortaya çıkar. Kolera hâkimiyetini gösterdiği yerde tedbirli olan kimse vücudunda rahatsızlık hissettiğinde kendisini hemen korur ve hastalığın başlamasını dikkate alarak çaresini bulabilir. Meydana gelen ishali durdurmak için birçok vasıta ileri sürülmüştür. O cümleden olarak afyon, afyon ruhu, bizmut ve en iyisi Balluque'un fahmı olup böyle bir zamanda bu maddeden her yemekten önce veya sonra bir yemek kaşığı alınır. Çoğunlukla yirmi dört saat içinde hastalık durdurulur. Eğer kolera yaygınsa o zaman doktor yardımında acele edilmelidir. Sonuç olarak koleranın başlangıcında iyi sonuç gösteren tedavi altın kökü ve ondan sonra Balluque'un fahmından kullanılmasıdır. Bu yönden açıkça ifade edilir ki zikredilen fahm organlara nüfuz eden öldürücü pis buğunun dışarı atılamayan kısmını emerek çeker. Kolera zamanında ölçülü davranmak bir tedbirdir. En iyi tedbir ise doğal alışkanlıklara devam etmek ve her şeyin fazlasından ve soğukluktan sakınmaktır. Böyle durumlarda soğuk duş ve buzlu içeceklerin kullanımından kaçınılmalıdır. Koleradan korunmak için ilk olarak kullanılacak tedavi Labarraque'ın oluşturmuş olduğu sıvısıdır. Bu maddeden bir fincanın veya bir tabağın içerisine koyulmalı ve gerekli görülen yere sürmelidir. Bu sıvının bir kısmını su ile karıştırıp havlu, merdiven ve sofalara serpmelidir. Elleri ve yüzü yıkamak için suyun içerisine birkaç damla ilave ederek kullanılmalıdır. Marsilya'da dört Yunan ve sekiz İspanyol gemici koleraya tutulduklarında cerrah ve gardiyanlar bu sıvı ile ellerini yıkamışlardır ve koleraya tutulan gemicilerle doğrudan temasta olmalarına rağmen hastalıktan etkilenmediklerini ifade etmişlerdir. Halep'in veba dönemlerinde dahi adı geçen madde ile iyi sonuçlar alındığı ifade edilmiştir.

Sürʿatle Sülük Tutturmanın Usulü: Bu bölümde sülük tutturma yolundan bahsedilmiştir. Sülük yapıştırılacak yer belirlendikten sonra bir hardal kâğıdı gezdirilerek kızdırılıp daha sonra ılık su ile yıkanmalıdır. Sülükleri yapıştırarak o bölgeden kan çıkarılır. Eğer bu hâlde sülükler yapışmazsa o yer güzelce tıraş edilmelidir. Yine amaca ulaşılmazsa o zaman sülüklerin tabiatında olan elma kokusundan nefret etmelerinden ve

hiddetlerini arttırdığından dolayı yarım elmanın içerisini oyup sülükler oraya koyulmalıdır. Eğer o yere bağlanırlarsa hissettikleri nefret ve hiddetten dolayı o yeri hırs ile tutup kanı emerler.

Edviye-i Hadîdiyye (Çelik Tertîbleri): Bu bölümde hazırlanmış demir ilaçları hakkında bilgi verilmiştir. Adı geçen tedavi öyle iyileştirici ve öyle etkilidir ki birçok şeklinin olduğuna şaşırılmamalıdır. Hazırlanmış demir ilaçlarının bazıları dişleri siyahlaştırdığı gibi mideyi yorabilir ve inatçı kabızlığa sebep olabilirler. Bu durumda Vale hapları, demir karbonundan olup bahsedilen hatalara sebebiyet vermez. Kuvvetlendirici olarak sarı renkli olanlarından iyi sonuç alındığından Paris Cemiyet Tıbbiyesince övülmüştür. Ancak bu övgüye de önem verilmemelidir çünkü demir karbonu o kadar çeşitli şekillerde bulunur ki insan seçmekte zorluk yaşar. Mösyö Peyöri kan hastalıkları üzerine vermiş olduğu derste hazırlanmış çeşitli demir ilaçlarının özelliklerine dikkat çeker. Mösyö Peyöri hapların gerçekten de kötü bir sonucu olmadığı için kıymetli bir deva olduğunu ve tavsiyeye uygun olduğunu söyler. Haplar her gün bir veya iki tanesinden başlayarak sekiz taneye kadar alınabilir. Diğer haplardan ayırt etmek için hapların üzerine Vale'nin hapları yazısı kazınmıştır.

ʿ**Irk:** Hastaların çoğunluğunda damar bolluğu ve yorgunluk özellikle akciğer veremi hastalığına yakalanmaları durumunda meydana gelir. Doktor Vinyareh bu durumda olan hastalara her akşam kaynatılmış ada çayı içmelerini tavsiye eder.

İltihâb-ı Kasabâtü'r-Rie: Bu bölümde akciğer borusu iltihabının tedavisinden bahsedilmiştir. Göğsün tahriş olması, nezle gibi isimlerle anılan çeşitli hastalıklardan dolayı akciğere oksijeni ileten boruların iltihaplanmasına akciğer borusu iltihabı denilir. Nezlenin en çok rahatsız eden yanlarından birisi öksürüktür. Öksürük tahammül edilemeyecek noktaya geldiğinde tek başına başka bir hastalığı meydana getirir. Öksürüğü yenmek için hastaya Reniolane'nin macun kıvamındaki reçinesinden vererek iyi bir sonuç alınmalıdır. Kimyayla ilgilenen bilim adamları bu macunu incelerler ve afyon bulunmadığını ve oluşumunda hiçbir kötü etkisinin olmadığını kanıtlarlar. Akciğer borusu iltihabında papatya, ıhlamur, hatmi gibi çiçeklerin kaynatılmış sularını tüketen kişiler bunlar yerine bir küçük kahve kaşığı katran suyu bulunan bir fincan suyu birkaç defa içmelidir. Mösyö Kiyo öksürük ve nezlelerde diğer birçok şurup ve bahsedilen kaynatılmış suları kullanmayarak yerine koyu katran sıvısını meydana getirmiştir.

Mukavviyât: Bu bölümde kuvvetlendirici devalar ile ilgili bilgi verilmiştir. Bu tür devalar zayıf kişilere özellikle de nekahet döneminde olan hastalara özeldir. Bu kuvvetlendiriciler arasında başlıca hazırlanmış demir ilaçları ve kınakına bulunur. Bunlar

da katı veya sıvı durumundadırlar. Hazırlanmış katı demir ilaçlarını kullanmaya alışık olan kişilere Vale haplarını ve diğerlerine de Robiquet'nin demir fosfat şurubunu tavsiye etmelidir. Bu ikisi Paris Cemiyet-i Tıbbiyesinin tecrübe ettiği devalardır ve güvenilirdir. Bunlar dişleri siyahlandırmadığı için hazırlanmış demir ilaçlarının çok kullanılanlarındandır. Bunların taklitlerinden kaçınmak için hapların üzerine Vale hapları yazısı kazınmıştır. Hazırlanmış kınakınalara gelince ise bunların en çok kullanılanı kınakınadır. Kinîn şarabının etkisi benimsendiği için de diğer hazırlanmış ilaçlara karşı daha çok tercih edilir. Bu şaraptan nekahette olanlara yemekten bir çeyrek önce veya sonra iki küçük kaşık verilirse hızlıca sağlıkları yerine gelir. Eğer Vale hapları ile birlikte kullanılırsa iyi bir sonuç gösterirler.

Devalar hakkında bilgi verildikten sonra Doktor Reniol'un onaylanmış iki gözlemine yer verilmiştir.

Aʿsam-ı ʿÂrızî: Sonradan Gelme Sağırlık: Bu bölümde zayıflayan işitme gücünün doğal hâline dönmesi için gerekli tedaviden bahsedilir. Bazen görünürde olan sebepler meydana gelmeden işitme gücü zayıflar. Bu da bazı durumlara dayandırılır. Örneğin sertlik, kuruluk ve kulak zarı iltihabı gibi. Bu durumda çoğunlukla şifa bulmak için ağrıyan kulağın içerisine akşamları yatmadan önce gliserin ile ıslatılmış bir pamuk konulmalıdır. Ertesi gün çoğunlukla 24 saatte o kulağın işitme gücü doğal hâline döner.

Kurûh (Çıbanlar): Bu bölümde yaralara ve çıbanlara karşı uygulanacak tedaviden bahsedilmiştir. Yaralara karşı kullanımı tecrübelerle ispatlanmış olan Labarraque'ın sıvısını iki üçte bir su ile karıştırıp bu maddeyle yaraları temizlemelidir. Sıvının miktarı artırıldığında kısa zamanda yaraları, cilt yanıkları gibi çeşitli musibetleri de tedavi edebilir. Aynı zamanda miskinlik gibi deri hastalığında ve kangren üzerinde de adı geçen sıvının iyi etkileri vardır. Hastanelerde tecrübe edilmiş olan bu madde ile başarılı sonuçlara ulaşılmıştır.

Verilen bu bilgilerden sonra adı geçen sıvı ile ilgili birkaç gözleme yer verilmiştir.

Teneffüs-i Kerîhe: Bu bölümde pis kokuya karşı uygulanabilecek çözüm yöntemlerinden bahsedilmiştir. Pis kokulu nefes genellikle ya midenin ya da dişlerin durumundan kaynaklanır. Pis koku mideden kaynaklanıyorsa her yemekten önce veya sonra bir küçük kahve kaşığı Balluque'un fahmından kullanmak en iyi tedavi yöntemidir. Bu madde sayesinde pis kokuya sebebiyet veren gazlar emilir ve rahatsızlıktan kurtulunur. Koku dişlerden meydana geliyorsa diş tozlarına başvurulur. Ancak bu tozların çoğu istenilen derecede olmadığı için diş minesini tahrip eder. Bu sebepten Pelletier'nin

üretmiş olduğu odontine ve diş rahatsızlığını ortadan kaldıran ilaç tavsiye edilir. Çünkü adı geçen ilaçlar kullanıldıklarında ağza güzel bir koku verirler ve bu şekilde sigara kokusunu ve pis kokuyu ortadan kaldırırlar. Aynı zamanda diş minesini de tahrip etmezler.

Nezle-i Dimâğ: Zükkâm: Bu bölümde nezleye iyi gelecek tedavi yönteminden bahsedilmiştir. Zükkam adı verilen hastalık hiçbir şekilde çirkin ve tehlikeli değildir ancak bir dereceye kadar tahammülü güç ve zahmetlidir. Herkes bu hastalıktan kurtulmak için bir yönteme başvurur. Nezle başlangıcında basitçe birkaç dakika gerek amonyak sıvısı gerek iyot boyası koklayarak bu hastalıktan kurtulunur. Eğer nezle daha uzun süre devam ederse o zaman bu tedavi hastalığı iyileştirmez sadece bir dereceye kadar hafifletir. Böyle tedaviler kullanıldığında defalarca hastayı uyku durumuna getirir.

Şakîka (Yarım Baş Ağrısı): Bu bölümde migren tedavisi hakkında bilgi verilmiştir. Bu hastalığın birtakım bozukluklar ile ortaya çıkması nadir ise de kötü sonuçları vardır. Hastalığın yarattığı ızdırabı ortadan kaldırmak mecburidir. Bu durumda spazmı gideren tedaviler kullanılmalıdır. Çünkü adı geçen tedavi ziyadesiyle migrenin hırçın tabiatına etki eder. Birçok kişinin hastalığı hafifletmek için çay, nane, yavşan otu, ada çayı, papatya ve melisa ruhu kullanması yeterlidir. Eğer nöbet şiddetli olursa etkili tedavilere müracaat edilmelidir. Eter incilerinden su ile beş altı tane kullanılmalıdır. Nöbet hâlâ devam ederse yarım saat sonra bu incilerden yine alınmalıdır. Yani migren başlangıcında bu incilere başlanılırsa daha iyi olur. Adı geçen inciler Doktor Kalerta'nın incileridir.

Gaşy (Defʿaten Bayılma): Bu bölümde bayılan bir insana iyi gelecek tedavilerden bahsedilmiştir. Bir insanın bayılması kalbinin geçici olarak durmasından ve kanın damarlara iletilememesinden kaynaklanır. Doktor Peyöri bayılan bir insanın başını öne eğince iyi bir etkiye ulaşmıştır. Bayılan kişiyi yere veya yatağa sırtı üzerine yatırıp başını tüm vücudunun yönüne çevirince kan kolaylıkla beyne ulaşır ve hastanın tüm duyuları geri gelir. Bununla birlikte hasta olan kişi sirke veya dikkatle amonyak koklamalıdır.

Veba (Emrâz-ı Müstevliye): Bu bölümde vebaya iyi gelecek yöntemlerden bahsedilmiştir. Soğuk içeceklerin, sıcak veya hafif elbiselerin ve soğuk duşların veba vakitlerinde aşırı derecede kullanımından kaçınarak ihtiyatlı davranmak gereklidir. Tedavi, Labarraque'ın sıvısını elli kısım su ile karıştırmakla kullanımından ibarettir. Bu sıvıyı dairelere serpmek ve daha iyisi bir kap içerisinde ahır ve mandıralara koymak gereklidir. Eğer bir litre suya iki küçük kaşık Labarraque'ın sıvısından ilave edilerek

banyoda kullanılırsa çok iyi bir tedbir olur. Bu noktada kolera bölümüne de müracaat edilmelidir. İşte bu sakınmadan başka su akışının yoğun olduğu yerlere yakın veya rutubetli yerlerde yaşayan kişiler bir küçük kadeh kınakına şarabından her sabah kullanırlarsa fevkalade sağlıklı olurlar. Veba zamanında insan vücuduna kuvvetlendirici ilaçların kullanılmasının gereği yoktur. Bu musibetten korunmak için organların sağlıklı olması gereklidir.

Selisü'l-Bevl (İdrârı Tutamamak): Bu bölümde idrar tutamama rahatsızlığına karşı tedavi yöntemi anlatılmıştır. Bu uğursuz hastalığa sahip olan kişiler, hastalıktan kurtulmak için servetlerinin bir kısmını sarf ederler. Bugüne kadar tıp bu rahatsızlığı iyileştirme konusunda yetersiz kalmıştı. Hastaya bazı tedaviler tavsiye ettikleri sırada eczacı Mösyö Grimold bu hastalığa karşı demir ile çavdar mahmuzu karışımından oluşan devayı tavsiye etmiştir. Hastalığın vermiş olduğu zorlukları def etmek için Mösyö Grimold demirden yapılmış çavdar mahmuzu şekerlemelerini hazırlamıştır. Birçok doktor idrar tutamamaya karşı bu şekerlemeleri kullanmıştır. Puratyer hastanesinin baş hekimi olan Mösyö Arlen kendi koğuşunda bu devayı pek çok hastada kullanarak onaylamıştır. Aynı hastanede aynı tedavi ile otuz sekiz çocuk, seksen beş yaşındaki bir kadın ve bir ihtiyar bu deva ile şifa bulmuşlardır.

Sûret-i Şukka: Bu bölümde bir muallim tarafından Mösyö Grimold'a gönderilen kâğıt parçasındaki ifadeler yer almaktadır: "Biri on diğeri on beş yaşlarında olan kızları muayene ederek icadınız olan şekerlemelerinizi kullandım. İki kız da tamamen şifa buldular. Bu beyan ile şekerlemelerinizi ben de onaylayabilirim." (Muallim Galyared).

Hikke (Kaşınma): Bu bölümde şiddetli kaşınmaya iyi gelecek tedavi yönteminden bahsedilmiştir. Eğer vücutta kaşınma şiddetli olur ise bir litre suyun içerisine iki yemek kaşığı Labarraque'ın sıvısından ilave ederek vücudu yıkamalıdır. Uzun süre denize yakın bir muhitte bulunan Monte Lambert adlı geminin kaptan ve yolcuları şiddetli kaşınmalarından muzdarip olmuşlardır. Adı geçen sıvı ile yıkanarak şifa bulduklarını Doktor Coudray beyan etmiştir.

Dâ'-ül-Hanâzîr (Sıraca) (Rahites) (Rutubet-i Bâride): Bu bölümde sıraca, kemik yumuşaması gibi birbirine benzeyen rahatsızlıkların tedavisinden bahsedilmiştir. Havadar bir yerde vücudu korumaya temiz, sıcak, kuru hava bulunmasına ve iyi gıdaların tüketimine şiddetle dikkat edilmelidir. Kullanılan tedaviler arasında en kıymetli olanı sincap renkli balık yağıdır. Bu yağ tüm yağlara tercih edildiğinden ticarette bu yağın saflığını bozarlar. Bu sebepten Paris Cemiyet-i Tıbbiyesi tarafından onaylanmış olan

Berte'nin sincap renkli morina yağı kullanılmalıdır. Bir fincan suda kaynatılmış ceviz yaprağı ile kullanılırsa çok iyi bir deva olur.

Nühûsât (Sivrisinekler): Bu bölümde sivrisineklerin gelmesini engelleyecek maddeden ve ısırma durumunda yapılacak tedaviden bahsedilmiştir. Özellikle sıcak yerlerde ikâmet eden kimseler can sıkan sivrisineklerden kurtulmak için evlerin içerisine Labarraque'ın sıvısından dökmelidir. Bu sıvının buharına hiçbir böcek tahammül edemez ve mahvolur. Özellikle bununla evler sulanırsa hayvancıklardan kurtulunur. Ayrıca adı geçen sıvı tahtakurularını ve başka küçük hayvanları mahvetmek için kullanılır. Hayvanların ısırması durumunda o yere bir damla bu sıvıdan dökülür ise oluşacak şişliği engeller ve acıyı dindirir.

Sefen (Ayaklarda Bulunan Nasırlar): Bu bölümde nasırlar için kullanılan tedavi yollarından bahsedilmiştir. Nasırlar için pek çok tedavi olsa da bunların bazısı tehlikeli bazısı da çok az etkilidirler. Kabul gören çarelerden biri nasırı cehennem taşı ile yakmaktır. Eğer nasırın üzerinde sincap renkli kabuk oluşursa birkaç gün içinde o yer kızgın demirle yakılmalıdır. Kızgın demirle yakmadan nasırın mahvolduğu da görülmüştür.

Resye: Elem-i Verekî (ʿIrku'n-nesâ): Vecaʿ-i Katanî: Bu bölümde romatizmaya, siyatik ağrıya ve bel ağrısına iyi gelecek tedavi yönteminden bahsedilmiştir. Bu türden hastalıklara karşı terementin ruhlarını içeren incileri kullanmak gerekir. Paris Cemiyet-i Tıbbiyesi üyelerinden olan Muallim Mösyö Trousseau bu devayı övmüştür. Yemek vaktinde iki adetten on adede kadar alınabileceğini tavsiye etmiştir. Bazı yerlerde devanın etkisi gözlenmez ise de hasta iki hafta kadar incilere devam ettiğinde şifa bulur. Bu cins hastalıkta fakir adam yakısı adıyla bilinen bir kimya kâğıdı vardır ki onun da kullanımıyla başarılı sonuçlar alınmıştır. Adı geçen kâğıdı Beral adında bir kimse vefatından birkaç sene önce icat ederek şöhret kazanmıştır. Sonuç olarak adı geçen terementin incilerininin güvenle kullanılması tavsiye edilir.

Hüdâm (Deniz Tutması): Bu bölümde deniz tutmasına iyi gelen tedavilerden bahsedilmiştir. Deniz yoluyla seyahat eden ve deniz tutan kişilere gerçek bir çözüm vardır. Doktor Landry'nin dediğine göre ilk defa başı dönen ve kalbi zayıflayan kişiler bir miktar soğuk su ile ikiden beş adede kadar kloroform incilerinden yutmalıdır. Eğer bu inciler bulunmazsa bir dereceye kadar etkisi denenmiş olan Doktor Kalerta'nin eter incilerinden aynı miktarda su ile kullanmalıdır. Bu inciler eczanelerde bulunduğu için gezginler tedbir amaçlı seyahatlerinden önce ihtiyâten yanlarında bulundurmalıdır.

İshâl (Bâsûr): Kolerin: Bu bölümde ishal, basur ve parakolera hastalıklarına karşı kullanılacak tedavilerden bahsedilmiştir. Bu hastalığa karşı bizmut azotu, afyon ve çeşitli devaların kullanımı âdet olmuştur. Ancak bu devalar bazen organlarda bozukluklara sebebiyet verebilirler. Öyle bir deva vardır ki etkisi pek az olsa da hiçbir hatası yoktur. Bu deva da Doktor Balluque'un fahmıdır. Her gün üç kahve kaşığından altı kahve kaşığına kadar kullanımı ile kısa sürede ishal, basur ve parakolerayı ortadan kaldırır. İlk bakışta Balluque'un fahmı sıradan gözükse de kabızlığı perişan ettiği gibi ishali de iyileştirebilir. Kabızlıkta yiyecekleri parçalayarak rahatsızlığı ortadan kaldırırken ishal, basur ve parakolerada yiyecekleri emerek çeker. Balluque'un fahmı kıymetli bir devadır ve Paris Cemiyet-i Tıbbiyesi tarafından da takdir edilmiştir. Ancak yine de bazı yerlerde adı geçen kömürün tavsiyesi ihmal edilir. Bizmut yerine bitkisel kömürler kullanılarak da aynı işlem yapılabilir çünkü bu çeşit kömürler organların çoğuna ulaşır. Aynı zamanda bitkisel kömürler uygun fiyatlıdır. Bitkisel kömürler basur, ishallere ve inatçı kabızlığa da eşit şekilde etki eder. Adı geçen hastalıklarda deveboynu gibi kullanılır. Aynı şekilde koleranın ilk dönemlerinde kullanılırsa iyi sonuçlar verir. Mide kanserinde de altın kökü ile Balluque'un fahmı karıştırılarak kullanılırsa bu korkunç hastalığı iyileştirmezse bile hastalığın ortaya çıkardığı çürümüş gazları bir yerde toplar. Kezâ bu tertibin mide ağrılarında da etkisi görüldüğünden bizmuta tercih edilir.

Dümmel (Çıban): Bu bölümde çıbanlara iyi gelecek devadan bahsedilmiştir. Paris'te Saint Louis Hastanesinde gerçekleştirilen tecrübelerde açıkça görülür ki vücudun hastalıklı kısmına yoğun katran suyu koyulmalı ve her gün yarım fincan su içerisine bir kahve kaşığı katran suyundan ilave ederek içilmelidir. Bu devanın etkisiyle çıbanlar çok geçmeden mahvolurlar. Çıbanların nüksetmemesi için özellikle toz hâldeki Rouget'nin müshilinden alınmalıdır. Sözü edilen ilaç ağrısız hafif bir şekilde yumuşaklık verir.

Evcâ': Bu bölümde ağrıları rahatlatacak devalardan bahsedilmiştir. Çeşitli sebeplerden meydana gelen kırıklar ağrıları meydana getirirler. Lakin çekinmeden kullanılabilen birkaç deva vardır ki o da şunlardır: Karnın üzerine sıcak bir lapa koyarak hastaya kaynamış anason içirilmelidir. Eğer ağrı rahatlamaz ise kloroform incilerinden üç veya beş tane verilmelidir. Eğer bunlar da bulunmaz ise eter incilerinden verilmelidir. Çoğunlukla kloroform incileri şiddetli ağrıları rahatlatırlar.

Vahz-ı Sülük: Çoğunlukla sülük tutulan yerlerde ortaya çıkan kanamayı durdurmak için zorluklarla karşılaşılır. Bunun için genellikle kav kullanılarak başarılı sonuçlara ulaşılmıştır. Ancak kullanılacak kavın yüzeyi pürüzsüz olmalıdır. Daha iyisi

kavı iki parçaya ayırıp açılan kav yüzlerini yaranın üzerine koymalıdır. Eğer bu tedbirler ile kan durmaz ise sıvı bruşeriye veya daha üst olan demir kloru sıvısına müracaat edilmelidir.

İstinân (Diş Temizleme) "**Hıfz-ı Sıhhat-i Esnân":** Tıbbın ağız sağlığını korumak için gösterdiği çabalar oldukça önemlidir. Her türlü fenalığı (bu fenalıklar dişlerin temizliğinden ve düzensizliğinden ileri gelir) göz önüne alıp çok az bir yardım ile insan kendisini koruyabilir. Günlük olarak dişleri temizlemeye dikkat edilmelidir. Bazı kişiler oluşumunu bilmedikleri diş tozlarını ilk kullandıklarında iyi sonuçlar beklerlerken aksine dişlerini tahrip ederler. Bunların çoğu sadece dişleri beyazlatmak için hazırlanmış olup asit içerdiklerinden diş minesini bozarak istenilen sonuçları vermezler. Cemiyet-i Tıbbiye üyelerinden olan Mösyö Pelletier'nin ömrünün son zamanlarında icat etmiş olduğu diş tozunun kullanım yönünden kıymetini bilememişlerdir. Adı geçen kişi senelerce pek çok kişinin dişlerine tozun çeşitli etkilerini tespit etmek için tetkikler yaparak vaktini geçirmişti. Odontine ismindeki diş tozu dişlere beyazlık vererek diş minesini tahrip etmez. Ayrıca diş hastalıklarında da diş etlerine takviye yapar ve ağza güzel koku vererek sigaranın bırakmış olduğu pis kokuyu ortadan kaldırır.

Nefha-i Karye (Te'sîr-i Bürudetle Şişlik): Bu bölümde şişlik ve çatlaklara iyi gelecek tedaviden bahsedilmiştir. Bu hastalığın tedavisi için yüz kadar yöntem kullanılmıştır. İlk yöntem hastanın şişlik olan bölgesini yarımdan biraz fazla suda eritilmiş Labarraque'ın sıvısı ile yıkamaktır. Eğer şişlikler ve çatlaklar devam eder ise o zaman adı geçen sıvıyı dört kısım su ile karıştırmak ve her defasında oranla bu sıvıyı artırmak gereklidir. İkinci yöntemde şişkinliğin üzerine yukarıda anlatılan terkip konulur. İki onda bir dirhem kloridrik asit ve yüz onda bir dirhem gliserin tertibinden de akşamları yatmadan önce hastanın şişliğinin üzerine konulmalı ve bölge bir sargı ile sarılmalıdır. Eğer şişlikler ellerde ise o zaman adı geçen tertibi ellere sürdükten sonra bir eldiven giymelidir. Ertesi sabah ellerini kuvvetli bir sirkeli su ile yıkamalı ve akşam tekrar etmelidir. Nefhalar ikinci gününde ortadan kaybolurlar. Eğer çatlaklar ile birlikte husule gelir ise kloridrik asit ilave etmeyerek sadece gliserin sürülmelidir.

Tardît (Bereler): Bu bölümde ciltte meydana gelen berelere uygulanacak tedavi yönteminden bahsedilmiştir. Vücudun bir yerine darbe alınırsa o yerin üzerine rakı ile ıslatılmış bir baskı koymalıdır. Bu şekilde cildin morarmasına engel olunur ve ağrı da hızlıca kesilir. Eğer elde rakı bulunmaz ise o zaman soğuk su ile ıslatılmış bir baskı yeterlidir. Kuvvetli sirke su veya tuzlu su ile karıştırılır ve bununla ıslatılmış baskı koyulursa çok daha iyi olur. Ancak rakı hepsinden daha üstün tutulur.

Emrâz-ı Mesâne: Bu bölümde mesane hastalığının tedavisi hakkında bilgi verilmiştir. Bu hastalığın çoğunda genellikle iyileşmek için terebentin ruhu kullanılır. Bu hastalığa sahip kişilerin yemek vaktinde terebentin ruhu incilerinden dörtten başlayarak on iki taneye kadar kullanmasını Mösyö Trousseau tavsiye eder. Çünkü adı geçen kişi bu incilerden oldukça istifade etmiş ve gerek doktorlara gerek de hastalara kullanmalarını önermiştir.

Hayvanat-ı Beytiyyede Vukûʿa Gelen Hastalıklar: Bu bölümde bazı hayvanlarda meydana gelen hastalıkların ve yaralanmaların tedavisi hakkında bilgi verilmiştir. At, öküz, koyun, tavuk ve bu gibi hayvanların salgın hastalıklardan etkilendikleri çok görülen bir durumdur. Bunun için çoğu yerde Labarraque'ın sıvısı kullanılmıştır. Ahır ve kümesleri günde iki kere, bir kısım Labarraque'ın sıvısına elli kısım su ekleyerek yıkamalıdır. Ayrıca hayvanların kendilerini ve takımlarını da bu karışım ile ıslatmalıdır. Çoğu doktor salgın zamanlarında hayvanları korumak için adı geçen sıvıyı kullanarak iyi sonuçlar almıştır. Aynı şekilde ne zaman bir hayvan ısırılır veya yaralanırsa o zaman yaranın yayılmasını önlemelidir. Hızlıca yaranın kapanması için ayrıca kangren ve karbondan da korumak için Labarraque'ın sıvısı ile ıslatılmış bir baskı koyulmalıdır.

Asfiksiya ve fiil-i tesemmüm vukûʿunda tabîbin vürûdundan akdem lazım gelen muâvenât-ı ibtidâiyyedir: Boğulma ve zehirlenme durumlarında doktor gelmeden önce yapılması gereken ilk yardımlar:

Tesemmüm (Zehirlenme): Bu bölümde zehirlenme durumunda doktor gelmeden önce uygulanacak tedaviden bahsedilmiştir. Bir kişi sürekli bulantı, kusma yaşar ve şiddetli ağrılar çekerse o kişinin zehirlenmiş olabileceği düşünülür. Ancak bazı hastalıkların belirtileri de zehirlenme vakasına benzediğinden şüpheyi yok etmek amacıyla doktorun gelmesini beklerken zehri çıkarmak veya panzehri bulmak gereklidir. Kusma yoluyla zehri çıkarmak başlıca bir yöntemdir o da hastanın boğazına parmak veya bir tüy kalem sokup küçük dili gıcıklamak ile yapılabilir. Bu yöntem ile kusma durumu oluşmaz ise beş onda bir dirhemden yirmi onda bir dirheme kadar kusturucu ilaçlar verilmelidir. Sonrasında kusmayı hızlandırmak için hastaya sık sık ılık su içirilmelidir. Eğer zehirlenme hadisesi birkaç saat kadar uzarsa tenkiye yapan bir müshil tavsiye edilir. Panzehir için zehrin doğasını bilmek gereklidir. Çünkü zehrin etkisi çeşitli olduğundan panzehir de ona göre kullanılmalıdır. Sonuç olarak hastanın almış olduğu zehrin neyden ibaret olduğu gerek hastaya sorulmalı gerekse yanında bulunan şişe veya bunun gibi maddelerin incelenmesi gereklidir.

Ekseriyâ tesemmümü mûcib olan mevâdd ile fiil-i tesmîmde lazım gelen muâvenâtın bir kıtʿa cedveli ber-vech-i âtî tertîb kılınmıştır: Çoğunlukla zehirlenmeye sebep olan madde ile zehirlenme durumunda gerekli olan yardım aşağıda olduğu gibi anlatılmıştır:

Fosfor: Sülfat alaşımı. (Evlerde kullanılan kükürt.): Zehirlenen kişinin yaşına göre beşten on onda bir dirheme kadar kusturucu ilaç verilmelidir. Sonrasında yumurta beyazı içirilmelidir. Yağ ve tıkama eğilimli madde kullanımında zarar olduğundan bunlardan kaçınmak gereklidir.

Asitler: Sülfürik asit (zac yağı): Azot asidi (kezzap): Kuzu kulağı tuzu: Sirke: Çivit: Zehirlenen kişi için eriyik magnezyum oksit kullanılabilir. Eğer elde bu bulunmazsa bir litre ılık suyun içerisine ceviz kadar bir parça beyaz sabun eritilerek kullanılması tavsiye edilir.

Potasyum karbonat, hidroksit ve oksit: Amonyak tuz ruhu: Kloriyet-i potas: Zehirlenen kişiye bir litre suyun içerisine yaklaşık yüz onda bir dirhem sirke ilave edilerek verilebilir. Sirke bulunmazsa bir kadeh suyun içerisine biraz limon suyu ilave edilerek içirilmesi tavsiye edilir.

Ak sülümen: Zehirlenen kişiye bir litre suyun içerisine altı tane yumurta akı eritip içirilmelidir. Onun ardından çok miktarda süt verilmelidir.

Bakır tuzu: Mavi sülfürik asit: Bakır sülfatı (göztaşı): Demir sülfatı: Zehirlenen kişiye fazlaca yumurta akı içirilmeli eğer elde ince demir karlık bulunursa bir kadeh su içerisinde eriterek içirilmelidir.

Kurşun tuzu: Satürnin özü: Üstübeç: Beyaz kurşun ve bunun gibi. Bu maddeler birden zehirlemez ancak ağır ağır etki eder. Bu durumda zehirlenen kişiye bir litre suyun içerisinde otuz onda bir sodyum karbonat sülfat eritilerek içirilmelidir. Eğer adı geçen madde bulunmazsa yarım litre suyun içerisine yirmi damla sülfat asidi ilave ederek içirmelidir.

Gümüş nitrat (cehennem taşı): Zehirlenen kişiye bir litre suyun içerisinde bir avuç sıradan mutfak tuzu eriterek içirilmelidir.

Afyon: Afyon ruhu: Ban otu: Ayı üzümü: Kadım ağacı: Güzel avrat otu: Eğik ceviz: Duman: Baldıran otu: Kurt boğan otu: Çiğdem: Yüksük otu: Taflan: Zehirlenen kişiye bir miktar suyun içerisinde on onda bir dirhemden otuz onda bir dirheme kadar kusturucu ilaç verip çok miktarda kahve verilmelidir.

Zehirli mantarlar: Zehirlenen kişiye on onda bir dirhemden yirmi onda bir dirheme kadar kusturucu ilaç verilip sonrasında çok miktarda kahve verilmesi ile birlikte

bir parça şeker üzerine yirmi otuz damla kadar eter dökülüp hastaya yedirilmelidir. Sonrasında vücudunu çok beyaz bir alkol ile ovmalıdır.

İşte yukarıda zehir ile zehirleri iyileştirecek maddelerden bahsedilmiş ve zehirlenme hadisesinde gerekli olan yardım bildirilmiştir. Konu hastanın tedavisine gelince doktorun tedbirlerine müracaat etmek gereklidir.

Asfiksiya Vukûʿunda Olunacak Tedâbîr: Bu bölümde boğulma durumunda alınacak tedbirler anlatılmıştır. Boğulma hadisesi çoğunlukla suda uzun süre kalındığında, boğaz sıkıldığında ve gazlar yükseldiğinde meydana gelir. Suda boğulan kişi uzun süre su altında kalmıştır. Hemen hastanın elbisesini çıkartıp sıcak bir yatağın üstünde sağ tarafı üzerine yatırıp ağız ve burnunda bulunan sümüksü maddeyi çıkartarak itina ile hastaya amonyak tuz ruhu koklatmalıdır. Daha sonra bir tüy kalemiyle burun deliklerini gıcıklayarak vücudunu da bir fanila parçasıyla ovuşturmak gereklidir. Hastanın pek sıcak olmayan tuğlalar ile etrafını çevrelemelidir. İki kadeh suyun içerisinde yüz elli onda bir dirhem tuz veya sirke eriterek bu karışım ile hastaya tenkiye yapılmalıdır. Hastanın nefesi normale döndüğü gibi bir miktar da şarap veya rakı verilmelidir. Eğer bulantı olursa kusturucu ilaç verilebilir. Dumandan boğulma hadisesinde tenkiye yapmak, ayaklardan asmak ve şiddetle sarsmak gibi öldürücü yöntemlerden kaçınılmalıdır. Bazen su gibi şeylere batan kimseler kendilerine gösterilen çabalarla ancak bilinçleri geri gelebilir. Ancak buna güven olmaz özellikle ovuşturmayı uzun süre devam ettirmelidir. Boğulan veya asılan kişi için de yukarıda ifade edilen yöntem geçerlidir. Özellikle bu durumlarda ovuşturmaya fazlasıyla dikkat edilmelidir. Gazların yükselmesiyle meydana gelen boğulma durumu da yanmış gaz, karbon asidi (kömür buharı), tuvaletlerde ortaya çıkan gazlar ve başkalaşan havadan ibarettir. Bu gibi boğulmalarda hastayı açık havaya çıkararak başını yukarı kaldırmalıdır. Nöbetleşerek hastanın vücudunu kâfur rakısı ile daha sonra ise kuru bir şekilde ovmalıdır. Ve yine hastanın üzerine su döküp el ve ayaklarını kuvvetlice ovmak gereklidir. Tuzlu veya sirkeli su ile tenkiye yaparak ölçülü bir şekilde amonyak tuz ruhu koklatmalıdır ardından hastanın burnunu tıkayarak ağzından hava verömelidir. Hastaya duman ile tenkiye yapmak, hastayı güneşe çıkartmak ve sıcak yatakta yatırmaktan kaçınmalıdır. Bir de hastanın nefesi normale dönmedikçe hiçbir şey içirilmemeli bahsedilen tedaviye uzun süre devam edilmelidir.

Mecrûhlara Lazım Gelen Muâvenâta Dair Taʿlîmât: Bu bölümde yaralanmış kimseler için gerekli olan yardımlar hakkında bilgi verilmiştir. Her ne zaman herkesin geçebileceği bir yol üzerinde yaralı bir kişi varsa doktor gelene kadar gerekli olan ilk

yardım şöyledir: İlk olarak yaralıyı dikkatli bir şekilde kaldırıp yardımın yapılacağı yere mümkün olduğunca bir yardımcı ile nakletmek gereklidir. İkinci olarak yaralanma olayında eğer doktorun gelmesi gecikirse ve yaranın tehlike arz edeceği düşünülürse yaralının elbisesini gerekli görülürse bir makas ile kesip yavaşça yaralanan kısmı açarak yarayı emniyet altına almak gereklidir. Yarayı soğuk su ile ıslatılmış bir bez veya sünger ile yıkamak gereklidir ki yarayı kirleten yabancı cisimlerden veya kandan kurtulunabilsin. Üçüncü olarak eğer yara basit bir parçadan ibaretse akan kanı uygun duruma getirerek yani yaranın iki birleşim yerini birbirine yaklaştırarak bu şekilde tutup bir parça İngiliz yakısı veya zamklı pamuk ile yarayı kapatmak veya yakı ile sarmak gereklidir. Fakat yakıyı bir mumda veya bir ateş önünde ısıtarak bu işlem gerçekleştirilmelidir. Dördüncü olarak sadece bir bere veya bir şişme durumu olursa bir kadeh suyun içerisine on beş yirmi damla satürnin özü ilave ederek baskıları bu sıvıda ıslatmalı ve bere veya şişliğin üzerine koymalıdır. Bu baskıları da bir mendil veya bir sargı ile sarıp ıslak tutmak için sık sık soğuk su ile nemlendirmelidir. Beşinci olarak bir yara ile beraber kanama veya çok fazla kan kaybı olursa yeterli derecede baskılamak için yaraya bir sargı veya tiftikten yapılmış bir tıpa sokmak gereklidir veya kav parçalarını yaranın üzerine zorla sokmayla koyarak kan durdurulmalıdır. Eğer kan şiddetli bir şekilde akar, parlak kırmızı renkte olur ve fıskiye gibi akarsa bu durumdan dolayı yaralı kişinin yüzü sarı bir renk alıp baygın olacağından korkulursa kanın geldiği yer parmaklar ile kuvvetle bastırılmalıdır. Sonrasında bu bastırmanın yerine bir parça kavdan yapılmış bir tıpa veya tiftik veya bir bez ile bastırıp yaranın üzerine veya daha yukarısına bir sargı sarmalıdır. Lakin organı boğmamaya dikkat edilmelidir. Altıncı olarak eğer yaralı balgam veya kan kusarsa hastayı, yarasının olduğu yerin karşısına veya sırtının üzerine yatırarak başını ve göğsünü yukarı kaldırmalı bir miktar taze su içirmelidir. Hastanın vücudunda bulunan ve kan akan yerleri bir bez ile örtüp o yerlerin üzerine tiftik bir yumak koymalıdır. Onun üzerine de bir sargı sarmalıdır. Bunun gibi soğuk su ile ıslatılmış baskılar da yaralının göğüs kısmına koyulmalıdır. Yedinci olarak yanma olaylarında kalkan derileri dikkatli bir şekilde yerlerine koyup korumak gereklidir. Şişlik veya kabarcıkları bir iğne ile deşip içerisinde bulunan sıvıyı çıkartmak gereklidir. Yanık kısmı da bal mumu ile kaplanmış bir bez veya tatlı badem yağı ile ıslatılmış bir bez ile örtmelidir. Bu bezin üstüne de devamlı soğuk su ile ıslatılmış baskılar koyulmalıdır. Sekizinci olarak ayak kayması veya burkulma olayı gerçekleşirse mümkün mertebe yaralı bölgeyi soğuk su ile dolu bir kabın içerisine batırarak uzun süre tutmalıdır. Su ısındıkça da yenilenmelidir. Eğer bölge suya batırılmayacak bir yerse su ile ıslak basılar ile o yer örtülmeli ve su daima soğuk

tutulmalıdır. Dokuzuncu olarak çıkık olursa organı şiddetli hareket ettirmekten kaçınılmalıdır. Çıkığın olduğu yer hastanın ağrısını hafifletir cinstense aynı vaziyette cerrah gelene kadar beklemek gereklidir. Onuncu olarak kırık durumunda çok dikkatli hareket edilmelidir. Hasta olan organa faydasız hiçbir hareket yaptırılmamalı özenle lazım gelen yere nakledilmelidir. Eğer kırık kolda, ön kolda veya elde olursa yavaşça yaralının ağrısını hafifletmek için bölge, bir cisme yaklaştırılmalıdır. Şayet kırık uyluk veya baldırda olur ise yine yaralıyı yavaşça bir yatağa götürüp kırılan yere iki veya üç şerit ile kulakçıklı bir yastığın üzerine yerleştirmelidir. Eğer bu yöntem için gerekli malzemeler bulunmuyor ise kırık bölgeyi sağlam organa yaklaştırıp hafifçe girdirerek kendi boyuna uygun olarak birleştirmelidir. Ancak sağlam organ yaralı kısmı korurken onun düzenini değiştirmemelidir. Önemli bir nokta daha vardır ki o da ayağın içe doğru kaymasını engellemektir. On birinci olarak bayılma durumunda veya bilinç kaybında ilk yapılacak şey hastanın kıyafetini tamamen çıkartıp karnındaki, göğsündeki ve boynundaki düğümleri sökmek gereklidir. Hastanın başını yukarı kaldırarak vücudunu da yatay bir şekilde döndürmek gereklidir. Bilincinin yerine gelmesi için yüzüne şiddetle soğuk su serpmeli, sirkeyi yüzünün etrafına ve kulaklarının arkasına sürmeli ve hastaya amonyak tuz ruhu koklatmalıdır. Ancak buna kısa süre devam edilmelidir. Bir de hastanın kalp bölgesine mayalanmış alkol veya sıvı alkol sürülmelidir. Bilinci geri gelene kadar buna devam edilmelidir. Eğer hasta bayılmışsa ve kan kaybından dolayı vücudu soğumaya başlamışsa vücudunu bir fanila ile ovuşturduktan sonra yatağı ısıtmalıdır. Ardından hastayı yatağa güzelce yatırdıktan sonra üstünü örtmelidir. Baygınlık hâli son bulur ve akli melekeleri yerine gelir ise hastaya birkaç damla alkol içeren bir şerbet içirmelidir. Bilinç karışıklığı kafatasında meydana gelen şiddetli bir yara ile birleşirse hastayı rahat bir konuma getirip başını yukarı kaldırıp doğal vücut sıcaklığını koruyarak bu şekilde doktor beklenilmelidir. Eğer hasta rahatsa kendisini bir dereceye kadar hareket ettirmek tehlikeli olacağından ve bedeni zayıf düştüğünden on on beş damla amonyak tuz ruhu içeren hafif bir şerbet içirmelidir. Eğer amonyak tuz ruhu bulunmazsa şerbetin içerisine yirmi beş damla kadar amonyak asetat ilave ederek hastaya verilebilir. İfade edilen hazırlanmış bu ilaçlar, ihtiyaç görülmesi durumunda bir defa daha kullanılabilir. Bazı kimseler, yaralı kişilere veya diğerlerinin etrafına faydasızca toplanarak yardım etme arzusunda bulunurlar. Bu durumda hastanın yardımına telaş etmeyerek yetkili kişilere haber vermeyi hatırlamalıdırlar. (Son)

İʿlân: Servet sahibi kimse kendi servetini korumak için güvenilir birine ihtiyaç duyduğu zaman hemen ona güvenmek konusunda emin olamadığı gibi mallarının

korunması konusunda da şüphe ederek o kişiyi kefalet altına alır. İşte bunun gibi sağlık da herkesin en kıymetli servetidir. Tedbirler alarak insan sağlığını koruma konusunda acele etmelidir. Bu gibi durumlarda insan her türlü tedaviye müracaat eder. Adı geçen tedaviler nereden gelir ve neyi içerirler ? Bu iki soru dikkat konusudur. Bu risalede sadece en çok kabul gören tedavilerden bahsedilmiştir. Birçok uzman doktor tarafından da denenmiştir. Tüm aileler sağlıklarını korumak için bu risalede yazılmış etkisi denenmiş ilaçları seçebilirler ve birleşimini bildikleri devalara müracaat edebilirler.

1.12. Nasâyih-i Sıhhat Adlı Eserde Bulunan Eczacılık ve Tıp Terimleri

Eski dönem tıp anlayışında her şeyin dörtle mükemmel olması ve tamamlanması anlayışı vardır. Antik Yunan ve Roma tıpçılarına göre insanın bedenini oluşturan ve hastalıklara da sebebiyet veren dört ana madde vardır. Ateş, su, hava ve toprak. Bu dört ana maddenin de sahip olduğu özellikler vardır:

Sıcaklık (Hararet)

Kuruluk (Yübuset)

Soğukluk (Bürudet)

Yaşlık (Rutubet)

Evrenin bir parçası olan insanın bedeni de sıcak ve yaş özelliklere sahip olan havanın karşılığı kan; soğuk ve yaş özelliklere sahip olan suyun karşılığı balgam; sıcak ve kuru ateşin karşılığı olan safra ve soğuk ve kuru olan toprağa karşılık gelen kara safradan oluşmaktadır. İnsan bedenindeki bu dört maddenin dengesi insanın sağlıklı olması anlamına gelmektedir. Denge bozulduğunda hastalıklar meydana gelmektedir. *Nasâyih-i Sıhhat* adlı eserde tıbbın dört ana maddesinin de adı geçmektedir. Ayrıca kan, safra ve balgam adları da eserde önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışmada pek çok tıp ve eczacılık terimi kullanılmıştır. Bu terimler Arapça, Farsça, Fransızca gibi pek çok dilden alınmış kelimelerdir. Eserde tıp ile ilgili *tabâbet, tıbb, tıbbi* ve *tıbbiyye* kelimeleri kullanılmıştır. Çalışmada *Nasâyih-i Sıhhat* adlı eserin söz varlığı incelenerek tıp metinlerinde kullanılan terimler merkeze alınarak inceleme yapılmıştır. Her bir terim için ayrı başlık açılmış ve bu başlık altındaki kelimeler dillerine göre ayrılmıştır.

1.12.1. Organ Adları

Nasâyih-i Sıhhat adlı eserde organ kelimesi, *ʿuzv, aʿzâ* ve *ʿuzviyyet* kelimeleriyle geçmektedir. Başlıklandırmalarda organ adlarının hem Türkçe hem Arapça şekilleri verilmiştir. Metinde organ adlarının Arapça şekilleri daha fazla yer tutmaktadır. Ayrıca

bazı kelimelerin tamlama şeklindeki hâlleri de incelemeye dâhil edilmiştir. Metinde yer alan organ adları alfabetik olarak sıralanmış ve anlamlarına yer verilmiştir.

1.12.1.1. Türkçe Organ Adları

Ağız: Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ.

Ayak: Vücûdun, bacaktan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı, ayak.

Bağırsak: Sindirim borusunun, midenin bitiş yerinden anusa kadar olan ve dışkıların vücuttan dışarı atılmasına yarayan uzun dar ve kıvrımlı kısmı.

Baş: İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm.

Boğaz: Ağız boşluğundan sonra yiyeceklerin geçtiği dar kısım.

Burun: Yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı.

Damar: Canlı varlıkların vücudunda kan veya lenf dolaşımını sağlayan kanal.

Diş: Üst ve alt çene kemikleri üzerinde karşılıklı sıralanmış olan ve ağza alınan şeyleri koparıp çiğnemeye yarayan sert, beyazımtırak parçalardan her biri.

El: Kolun, bilek mafsalından itibaren avuç ve parmakları içine alan ve iş görmeye, tutmaya yarayan kısmı. Ayrıca bu kelime eserde sahiplik ve mülkiyet ifadesiyle de kullanılmıştır.

Göğüs: Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer gibi organları içine alan bölümü, bağır.

Göz: İnsanda ve hayvanda görme organı.

Kol: İnsanın omuzundan parmak uçlarına kadar olan organı.

Kulak: Başın iki yanında bulunan işitme organı.

Parmak: İnsanın ve bazı hayvanların el ve ayaklarının son bölümünü oluşturan eklemli uzantılardan her biri.

Sırt: İnsanlarda göğsün arkasına isabet eden ve ense kökü ile bel arasında bulunan kısım.

Yanak: Yüzün kulak, göz, şakak, burun ve çene arasında kalan iki yan tarafından her biri.

Yüz: Başın, üzerinde alın, kaş, göz, burun, yanaklar, ağız, ve çene bulunan ön kısmı, surat, çehre.

1.12.1.2. Alıntı Niteliğinde Olan Organ Adları

ʿ**Adalât**: *[Ar.]* Adaleler, kaslar, kaslar sistemi.

Batın: *[Ar.]* Karın.

Cild: *[Ar.]* İnsan veya hayvan vücudunu saran deri, ten.

Cümcüme: *[Ar.]* Kafatası.

Dimağ: *[Ar.]* Beyin.

Edeme: *[Ar.]* Derinin üç esas tabakasından ortada olanı, ikinci tabakası.

Emʿâ: *[Ar.]* Bağırsaklar.

Esnân: *[Ar.]* Dişler.

Fahz: *[Ar.]* Kalça ile baldır arası, uyluk.

Fem: *[Ar.]* Ağız, dehan.

Gışâ: *[Ar.]* Zar, örtü, koruyucu tabaka.

ʿ**Irk:** *[Ar.]* Damar.

ʿ**İzâm:** *[Ar.]* Kemikler.

Kadem: *[Ar.]* Ayak.

Kalp: *[Ar.]* İki akciğer arasında ve biraz solda bulunan, emme basma bir tulumba durumunda, vücuttaki kanı akciğerlere ve akciğerlerden döndükten sonra tekrar vücuda sevkederek kan dolaşımını sağlayan organ, yürek.

Kasaba: *[Ar.]* Akciğer borularından her biri.

Kasabâtü'r- rie: *[Ar.]* Akciğer hava borucukları.

Kebed: *[Ar.]* Karaciğer.

Lehat: *[Ar.]* Küçük dil.

Lenfâî: *[Ar.]* Lenfle ilgili.

Lissiyye: *[Ar.]* "Diş eti" anlamına gelen *lisse* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Lüsyetân: *[Ar.]* Diş etleri.

Mafsal: *[Ar.]* Kol, bacak, parmak vb. hareketli kemiklerin birleşme yerleri, eklem.

Meâî: *[Ar.]* Bağırsak.

Mesâne: *[Ar.]* Sidik torbası, idrar torbası.

Miâî: *[Ar.]* Bağırsağa ait, bağırsakla ilgili.

Miʿde: *[Ar.]* İnsanlarda ve hayvanlarda karın boşluğunun üst kısmında bulunan ve yenilen yiyecekleri sindirmeye yarayan torba şeklindeki iç organ, kursak. Kelime ayrıca miʿdî şeklinde de geçmektedir.

Mînâ: [*Far.*] Dişlerin taç kısımlarını kaplayan çok sert ve parlak doku, mine.

Re's: *[Ar.]* Baş, kafa.

Rie: *[Ar.]* Akciğer.

Rükbe: *[Ar.]* Diz.

Sadr: *[Ar.]* Göğüs.

Sâid: *[Ar.]* Kolun dirsekten bileğe kadar olan kısmı.

Sâk: *[Ar.]* Bacak, baldır.

Sinn: *[Ar.]* Diş.

Sinnî: *[Ar.]* Dişe ait, dişle ilgili.

Şersûfiyye: *[Ar.]* "Kaburga kemiklerinin ön taraftaki uçlarında bulunan kıkırdak." anlamına gelen *şersûf* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Tabl: *[Ar.]* Kulak zarı.

ʿ**Unk:** *[Ar.]* Boyun.

ʿ**Urûk:** *[Ar.]* Damarlar.

Üzn: *[Ar.]* Kulak.

Verîd: *[Ar.]* Damar, toplardamar.

1.12.1.3. Birleşik Yapı Şeklinde Olan Terimleşmiş Organ Adları

Can evi: [*Far.+T.*] Vücudun göğüs kısmı**.**

Karaciğer: [*T.+Far.*] Karın boşluğunda, midenin sağında, koyu kırmızı renkte, sert fakat kolay yırtılan ve zedelenen, iç organların en büyüğü olan, vücudun şeker deposu görevini yapmak, safra çıkarmak, zehirleri zararsız duruma getirmek, demiri depo etmek gibi çok önemli görevleri bulunan organ.

Küçük dil: Damağın etek kısmının ortasında bulunan, 10 – 12 milimetre uzunluğunda, yutmada önemli rol oynayan, oynak ve kasılabilir çıkıntı şeklindeki küçük organ.

1.12.2. Hastalık Adları

Nasâyih-i Sıhhat adlı eserde hastalık adları önemli bir yer tutmaktadır. Eserde birçok hastalık hakkında bilgi verilmektedir. Hastalık kelimesi, *ʿillet*, *maraz*, *hastalık* ve *dâ'* kelimeleriyle geçmektedir. Metinde hastalık adlarının Arapça şekilleri daha fazla yer

tutmaktadır. Ayrıca bazı kelimelerin tamlama şeklindeki hâlleri de incelemeye dâhil edilmiştir. Türkçe *+lIk/+lUk* eki almış olan kelimeler Türkçeleşmiş sayıldığından Türkçe kelimeler sınıfına dâhil edilmiştir. Metinde yer alan hastalık adları alfabetik olarak sıralanmış ve anlamlarına yer verilmiştir.

1.12.2.1. Türkçe Hastalık Adları

Ağırlık: Vücutta veya vücudun herhangi bir yerinde hissedilen sıkıntı verici durum, rahatsızlık duygusu.

Ağrı: Vücudun herhangi bir yerinde derinden ve yaygın bir şekilde hissedilen sürekli acı.

Bayıl-: Geçici bir süre için şuur kaybına uğrayarak kendinden geçmek, baygın duruma gelmek.

Bere: Vurma, incinme veya bir hastalık sonucunda damarlardan çıkan kanın dokular içinde birikmesinden meydana gelen morluk, çürük.

Bulantı: Midede duyulan ve insana kusacakmış duygusunu veren hâl.

Burkul-: (Kol, ayak, boyun vb.) Ani olarak bükülüp dönmek, incinmek.

Çıban: Vücudun herhangi bir yerinde ve deri üzerinde meydana gelen iltihaplı kabartı.

Çıkık: Vücuttaki bir kemiğin yerinden çıkmış olması durumu.

Ekşilik: Midede asit artmasından ileri gelen ekşime ve rahatsızlık duygusu.

Gicik: Bir çeşit kaşıntı, uyuz hastalığı.

İştihasızlık: İştahsız olma durumu, iştahsızlık.

Kabarcık: Deride meydana gelen ufak sivilce, küçük kabartı.

Kabızlık: Kabız olma durumu, kabızlık.

Kaşın-: Kaşıntısı olmak, kaşıma isteği duymak.

Kırgınlık: Kırgın olma durumu.

Kuduz: Kudurmuş köpek, kedi, kurt, çakal, tilki, kokarca gibi ehlî veya vahşî hayvanların ısırmaları sonucunda, salyalarında mevcut virüslerin insana bulaşıp kanla beyne taşınması ve beyne yerleşmesiyle ortaya çıkan, bu ısırmadan en az 12 gün sonra kendini gösteren, baş ağrısı, şaşkınlık, uyuşukluk, uyuklama, en küçük ses ve gürültüde irkilme ve korkuya kapılma, bilhassa su ve sulu besinler karşısında yutak ve gırtlakta ani acılı kasılmalarla kendini gösteren ve yaygın felçlerle seyreden, kısa sürede öldüren hastalık. Bu kelime ayrıca kudurmuş hayvan anlamında da kullanılmıştır.

Miskinlik: Miskin olma durumu.

Öksürük: Üşütme veya başka sebeplerden meydana gelen göğüs nezlesi.

Sağırlık: Sağır olma durumu.

Sancı: Organlarda batar veya saplanır gibi hissedilen şiddetli ağrı.

Sıraca: Daha ziyade çocuklarda ve gençlerde görülen, boyun ve koltuk altlarındaki lenf bezlerinde iltihaplanmalara ve akıntılı yaralara yol açan bir çeşit verem.

Sıtma: Sulak yerlerde ve bataklıklarda yaşayan sivrisineklerin ısırmasıyla insana bulaşan, değişik aralıklarla tekrarlanan ateş nöbetleriyle kendini gösteren, dalak, karaciğer büyümesinin yanı sıra kansızlığa sebep olan, tedavi edilmezse ölüme yol açabilen mikrobik hastalık.

Tâkatsızlık: Tâkatsız olma durumu, güçsüzlük, dermansızlık.

Tutmak: Bu kelime metinde dördüncü anlamıyla "(Vapur, otobüs, uçak vb.) Mideye bulantı, başa ağırlık vermek, hasta etmek." hastalık olarak kullanılmıştır.

Tuzlu balgam: Bazı deri hastalıklarının ortak adı.

Uyuz: Örümcekgillerden, çıplak gözle görülemeyen bir böceğin meydana getirdiği kaşıntılı, bulaşıcı deri hastalığı.

Yara: Bir dış etkiyle, bir hastalık veya arıza sebebiyle vücutta meydana gelen kesik, yarık veya çıban.

Yarım baş ağrısı: Başın bir tarafında ve genellikle şakak ve göz çukuru bölgelerinde hissedilen şiddetli ağrı, migren.

1.12.2.2. Alıntı Niteliğinde Olan Hastalık Adları

Âfât: [*Ar.*] Hastalıkların dokularda meydana getirdiği bozukluk.

Âkile: [*Ar.*] Üstünde belirdiği organı yavaş yavaş yiyip bitiren, yenirce denilen yara, kemirici ülser, kanser.

ʿ**Amel:** [*Ar.*] Bağırsak hareketlerinin artması sonucunda tabii olandan daha çok, daha sulu ve daha sık dışkı çıkarma, ishal.

Asammiyyet: [*Ar.*] Sağırlık.

Asfiksiya: [*Fr.<Yun.*] Boğulma, solunumun durması hâli, oksijen yokluğundan ileri gelen boğulma.

Bâsûr: [*Ar.*] Kalın bağırsağın alt kısmında ve makatta toplar damarların genişlemesiyle kendini gösteren hastalık, hemoroit.

Cereb: [*Ar.*] Uyuz hastalığı.

Cüzâm: [*Ar.*] İnsan vücudunda yer yer lekeler veya çıbanlar ve yaralar şeklinde beliren, çok bulaşıcı, iyileşmesi güç bir deri hastalığı.

Dâü'l-esnân: [*Ar.*] Diş hastalıkları.

Dâü'l-hanâzîr: [*Ar.*] Sıraca, beze veremi.

Darabân-ı kalb: [*Ar.*] Kalbin vuruşları, kalp çarpıntıları.

Devâr: [*Ar.*] Baş dönmesi.

Dümmel: [*Ar.*] Kan çıbanı.

Elem: [*Ar.*] Ağrı, acı, sancı, sızı.

Elem-i verekî: [*Ar.*] Siyatik ağrı.

Evcâʿ: [*Ar.*] Acılar, ağrılar, sızılar, sancılar.

Gaşy: [*Ar.*] Kendinden geçme, bayılma.

Hadîd- i mahmî: [*Ar.*] Yemek borusunda yanma duygusu.

Harka: [*Ar.*] Yanma veya sızlama hissi; zihinsel acı.

Hikke: [*Ar.*] Kaşıntı.

Hummâ: [*Ar.*] Hastalıkla gelen şiddetli ateş, nöbet.

Hummeyât: [*Ar.*] Hastalıktan dolayı vücutta hasıl olan şiddetli hararet, ateş.

Hurkat: [*Ar.*] Yanık, yanıklık, yanma.

Hüdâm: [*Ar.*] Deniz tutması.

ʿ**Irku'n-nesâ:** [*Ar.*] Siyatik.

İltihâb: [*Ar.*] Vücudun, herhangi bir dokusunda mikroplara veya başka zararlılara karşı şişkinlik, kızarıklık, ısı artışı, ağrı ile şekillenen ve ileri safhasında irin toplanması da görülen, hayati özellik taşıyan koruyucu reaksiyonu, yangı.

İnkıbâz: [*Ar.*] Kabızlık.

İntifâh: [*Ar.*] Şişme, kabarma.

İshâl: [*Ar.*] Tabii olandan daha çok, daha sık ve daha sulu dışkı çıkarma, sürgün.

Kabz: [*Ar.*] Büyük abdest yapmakta çekilen güçlük, tabii olarak ve gerektiği kadar dışarı çıkamama, peklik, inkıbaz.

Kangren: [*Fr.<Lat.<Yun.*] Vücudun belli bir yerindeki dokuların çürüyüp ölmesi, dokulardaki mevzii çürüme.

Karha: [*Ar.*] Çıban.

Karye: [*Ar.*] Şişkinlik.

Kay': [*Ar.*] Kusma, gaseyan, istifrağ.

Kel: [*Far.*] Bir mantarın yol açtığı, sarı kabuklu yaralar şeklinde beliren ve vücutta kılların bir daha çıkmamak üzere dökülmesine yol açan bulaşıcı hastalık.

Kesr: [*Ar.*] Kemik kırılması.

Kolera: [*Fr.*<*Lat.*<*Yun.*] Uzakdoğu'da ve özellikle Hint yarımadasında çok görülen, insan gãitasının kirletmiş olduğu suların ve sebzelerin taşıdığı bir çeşit mikropla bulaşan, bu sebeple büyük salgınlara yol açabilen, aşırı kusmalarla ve pirinç suyunu andırır şiddetli ishallerle kendini gösteren, tedavi edilmezse yüksek oranda ölümlerle sonuçlanan ve çok çabuk yayılan bir bağırsak hastalığı.

Kolerin: [*Fr.*<*Lat.*<*Yun.*] Hafif kolera.

Kûbâ: [*Ar.*] Tuzlu balgam denen deri hastalıklarının ortak adı.

Kurûh: [*Ar.*] Yaralar, ülserler.

Ledg: [*Ar.*] Yılan veya akrep sokması.

Lînet: [*Ar.*] Hafif ishal, sürgün.

Nasır: [*Ar.*] Vücudun, özellikle el ve ayakların devamlı sürtünmeye uğrayan yerlerinde üst derinin sertleşmesi ve kalınlaşması sonucunda meydana gelen sertlik.

Nefha: [*Ar.*] Şişkinlik.

Nezf: [*Ar.*] Kanama.

Nezle: [*Ar.*] Daha ziyade soğuk algınlığında ortaya çıkan ve burun akması şeklinde kendini gösteren, virüslere bağlı yukarı solunum yolları hastalığı, zükâm.

Nöbet: [*Ar.*] Hastalıktan ileri gelen ateş ve titreme.

Rahites: [*Ar.*] Raşitizm, kemik yumuşaması.

Resye: [*Ar.*] Mafsallarda, vücudun çeşitli yerlerinde ortaya çıkan ağrı ve iltihap, romatizma.

Saʿfe: [*Ar.*] Kel, kellik.

Sefen: [*Ar.*] Nasır.

Selisü'l-bevl: [*Ar.*] İdrar kaçırma, idrar tutamama.

Seretân: [*Ar.*] Yenirce denen hastalık, kanser.

Sillü'r-rie: [*Ar.*] Akciğer veremi.

Şakîka: [*Ar.*] Yarım baş ağrısı, migren.

Şakîkıye: [*Ar.*] "Yarım baş ağrısı, migren." anlamına gelen *şakîka* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Taharrüş: [*Ar.*] Tahriş olma. Ayrıca bu kelime (Vücutta bir yer) Bir dış etkenle kan toplayıp şişmek, tahriş olmak anlamıyla da kullanılmıştır.

Takayyüh: [*Ar.*] (Yara için) İrinlenme, iltihaplanma.

Tanîn: [*Ar.*] Tınlama, çınlama. Bu kelime üzn kelimesi ile birlikte *kulak çınlaması* anlamıyla kullanılmıştır.

Tardît: [*Ar.*] Ezilme, berelenme, ezik.

Tâûn: [*Ar.*] Veba.

Tesemmüm: [*Ar.*] Zehirlenme.

ʿUsret-i hazm: [*Ar.*] Sindirim zorluğu.

Veba: [*Ar.*] Farelerden insanlara geçen ve salgın hâlini alan bulaşıcı, ateşli, öldürücü hastalık, tâun.

Vecaʿ: [*Ar.*] Ağrı, acı, sızı.

Vecaʿ-i katanî: [*Ar.*] Bel ağrısı.

Yakaza: [*Ar.*] Uyanıklık.

Zâtü'l-kasaba: [*Ar.*] Akciğer borusu iltihabı.

Zelka: [*Ar.*] Kayma. Burada ayak kaymasından bahsedilmiştir.

Zükkâm: [*Ar.*] Nezle.

1.12.3. Vücut Yapısı ile İlgili Adlar

Bu bölüme beden ve vücut ile ilgili kelimeler dâhil edilmiştir. Beden ve vücut sözcükleri için metinde *ebdân, bünye, bedeniyye, vücut* kelimeleri kullanılmıştır. Bazı kelimelerin tamlama şeklindeki hâlleri ve çoğul hâlleri de incelemeye dâhil edilmiştir. Metinde yer alan vücut ve vücut yapısı ile ilgili kelimeler alfabetik olarak sıralanmış ve anlamlarına yer verilmiştir.

1.12.3.1. Vücut Yapısı ile İlgili Türkçe Adlar

Kan: Plazma ve kan yuvarlarından meydana gelen ve damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.

1.12.3.2. Vücut Yapısı ile İlgili Alıntı Niteliğinde Olan Adlar

Dem: [*Ar.*] Kan.

Demeviyye: [*Ar.*] "İnsan için kanlı, kanı çok olan, mizâcı kanın hâkim olduğu bir vücut yapısının özelliklerini taşıyan" anlamlarına gelen *demevî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Fıtâm: [*Ar.*] Çocuğu veya yavruyu sütten kesme.

Haml: [*Ar.*] Gebelik.

Hazm: [*Ar.*] Yenen şeylerin vücutta değişikliklere uğrayarak kana karışacak duruma gelmesi işi, sindirim.

İdrâr: [*Ar.*] Sidik.

İfâkat: [*Ar.*] Hastalıktan kalkma, sağlığına kavuşma, iyileşme.

İfrâğ: [*Ar.*] Boşaltım, dışarı atma.

İrzâʿ: [*Ar.*] Emzirme, emzirerek süt verme, besleme.

İstihmâm: [*Ar.*] Hamama girme, yıkanma.

İstihmâmât: [*Ar.*] Yıkanmalar.

İstinân: [*Ar.*] Dişleri ilaçla, tozla temizleme.

İstirâhat: [*Ar.*] Dinlenme.

İstişmâm: [*Ar.*] Koklama.

İştihâ: [*Ar.*] Yeme isteği, iştah.

Kışır: [*Ar.*] Kabuk. Bu kelime ile vücutta bir yaranın iyileşme sürecinde oluşan kabuk bağlaması kastedilmiştir.

Nekâhat: [*Ar.*] Geçirilen bir hastalıktan sonra sağlık ve güç kazanıncaya kadar devam eden zayıflık dönemi.

Nuhâme: [*Ar.*] Balgam.

Semen: [*Ar.*] Şişman olma, semizlik, şişmanlık.

Teneddüb: [*Ar.*] (Yara) Kapanma.

Teneffüs: [*Ar.*] Nefes alıp verme, solunum.

Tesennün: [*Ar.*] Diş çıkarma.

Zaʿfiyet: [*Ar.*] Zayıf olma durumu, zayıflık.

1.12.4. Bitki/Çiçek/Meyve Adları

Geleneksel tıpta bitkiler önemli bir yer tutmaktadır. Birçok bitki ilaç hazırlamada kullanılır ve hastalıklar üzerinde önemli etkileri vardır. Eserde adı geçen bitki ve meyveler genel olarak hastalığa tutulanların tüketmeleri için önerilen ürünlerdir. Eserde bitkiler için *nebât*, *nebâtât* ve *nebâtî* kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelime grubunda da Arapça ve Türkçe kelimeler önemli bir yer tutmaktadır. İspanyolca, Fransızca, Çince gibi dillerden kelimeler de metinde geçmektedir. Çoğu ad günümüz Türkçesiyle aynıdır. Metinde yer alan bitki, çiçek ve meyve adları alfabetik olarak sıralanmış ve anlamlarına yer verilmiştir. Bazı kelimelerin Latince adları, eğer varsa kelimelerin nispet eki almış ve çoğul hâlleri de incelemeye ilave edilmiştir.

1.12.4.1. Türkçe Bitki/Çiçek/Meyve Adları

Çidem: Zambakgiller familyasından, renk renk çiçekler açan, bazı türleri zehirli alkaloitler taşıyan, soğanlı otsu kır bitkisi. *Colchicum.*

Elma: Gülgillerden, yurdumuzun her yerinde yetişen, dişli yapraklı, açık pembe çiçekler açan, verimli, dayanıklı ağaç. *Pirus malus.*

Isırgan: Isırgangillerden, terkibinde formik asit bulunan, sert tüylerle kaplı, halk hekimliğinde romatizmaya, mafsal ağrılarına, kanamaya vb. çeşitli hastalıklara karşı kullanılan dalayıcı bitki. *Urtica membranacca.*

Kav: Kibritin icadından önce ateş veya sigara yakmak için kullanılan ve çakmak taşı üzerine konup bir çelik parçası ile vurulduğunda kıvılcım çıkaran, kurumuş, kof duruma gelmiş ağaç kabuğu, bir nevi ağaç mantarı.

Pamuk: Ebegümecigillerden, koza durumundaki meyvesi üç dört veya beş dilim hâlinde açılan, büyümesi sırasında bol su isteyen, otsu veya odunsu tropikal bitkinin (*Gossypium*) tohumlarının çevresinde oluşmuş ince, yumuşak tellerin işlenmiş biçimi.

Tütün: Patlıcangillerden, birleşiminde nikotin bulunan otsu bitkinin kıyılıp kurutulduktan sonra sigara veya puro şeklinde içilen yaprağı.

Yaprak: Bitkilerin solunum, özümleme, terleme vb. olaylara yarayan, genellikle klorofilli, şekli bulunduğu bitkiye göre değişen yeşil uzantısı.

1.12.4.2. Alıntı Niteliğinde Olan Bitki/Çiçek/Meyve Adları

Anason: [*Ar.<Yun.*] Maydanozgiller familyasından bir yıllık otsu bitki.

Belladonna: [*Fr.<Lat.<İt.*] Güzel avrat otu.

Çay: [*Çin.*] Çaygillerden, kokulu, beyaz ve sarımsı çiçekler açan, sert, dişli ve kısa saplı yaprakları olan bir ağaççık. *Thea Chinensis*. Bu bitkinin siyahımsı, küçük ve kıvrık bir durum almış olan kurutulmuş yaprağı.

Evrâk: [*Ar.*] Ağaç ve bitki yaprakları.

Futûrât: [*Ar.*] Zehirli mantarlar.

Hânıkü'n-nemir: [*Ar.*] Kurt boğan denilen bir bitki.

Haşhâş: [*Ar.*] Gelincikgillerden, uzun bir sapın ucunda beyaz veya mor tek bir büyük çiçek açan, kapsül biçimindeki meyvesi olgunlaşmadan çizildiğinde akan sütten afyon elde edilen, Asya ve Afrika'nın ılık ve sıcak bölgelerinde pek çok türü bulunan bir yıllık otsu bitki. *Papaver*.

Hatmî: [*Ar.*] İki çeneklilerin ebegümecigiller familyasından, pembe beyaz çiçekli, bataklıklarda, sulak çayırlarda yetişen, çiçeği yumuşatıcı, kurutulmuş kökünün kaynatılmış suyu tenkiye ve gargara olarak kullanılan otsu bitki. *Althaca officinalis*.

ʿ**Irku'z-zehep:** [*Ar.*] Altın kökü isimli bitki.

ʿ**İnebü'z-zü'b:** [*Ar.*] Ayı üzümü, koca yemiş.

Kâfûr: [*Ar.*] Hindistan ve Çin'de yetişen kâfur ağacının (*Laurus camphhora*) zamkından elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz, yarı şeffaf, kolaylıkla parçalanır ıtırlı madde.

Kâfûrî: [*Ar.*] Kâfurla ilgili, kâfurdan yapılma.

Kınakına: [*İsp.*] Kök boyasıgillerden, Endonezya, Seylân, Güney Amerika ve Batı Afrika gibi tropikal bölgelerde yetiştirilen, taşıdığı alkaloitler bakımından çok zengin, kabuğundan kinin denen sıtma ilacı ve kuvvet ve peklik verici, ateş düşürücü, mikrop öldürücü, iştah açıcı hassalara sahip şuruplar elde edilen, 15 – 20 metre boyunda ağaç. *Cinchona*.

Levz: [*Ar.*] Badem.

Mantar: [*Yun.*] Pek çok çeşidi olan, bazıları zehirli, yapraksız, çiçeksiz bir bitki.

Nâne: [*Ar.*] Ballıbabagillerden, beyaz, pembe ve morumsu çiçekli, sapsız ve tüylü yapraklı, ıtırlı, hazmı kolaylaştırıcı, spazm kesici, uyarıcı hassaları sebebiyle eczacılık ve ıtriyatçılıkta kullanılan otsu bitki. *Mentha sativa*.

Nar: [*Far.*] Nargillerden, düzgün ve parlak yapraklı, canlı kırmızı iri çiçekli, hafif dikenli ağaççık. *Punica granatum*.

Nârenc: [*Ar.*] Turunç.

Papatya: [*Yun.*] Birleşikgillerden, baharda taç yaprakları sarı, ortası beyaz çiçekler açan, ateş düşürücü, spazm çözücü, sinirleri yatıştırıcı, rahatlık verici, bağırsak gazlarını giderici hassalara sahip bir yıllık otsu bitki. *Matricaria chamomilla*.

Râvend: [*Far.*] İki çenekliler sınıfının kara buğdaygiller familyasından, büyük yapraklı bazı türleri süs bitkisi olarak yetiştirilen, bazı türleri sebze olarak yenen, iştah açıcı, kuvvetlendirici, ishal kesici, gaz giderici hassaları sebebiyle hekimlikte kullanılan çok yıllık otsu bitki. *Rheum*.

Satürnin: [*Lat.*] Nemli ve sıcak yerlerde yetişen, idrar söktürücü, kan dindirici, verem ve şeker hastalıklarını tedavi edici hassalarından dolayı ilaç olarak ve bazı cinslerinin taşıdığı zengin silisten dolayı tahta cilâlamakta, madenî eşyaları temizlemekte kullanılan, çiçeksiz, çok yıllık otsu bitki. At kuyruğu. *Equisetum arvense*.

Şecer: [*Ar.*] Ağaç.

Şevkerân: [*Far.*] Baldıran otu.

Taflan: [*Yun.*] Gülgiller familyasından, kışın yapraklarını dökmeyen, salkım durumunda beyaz çiçekli, şeker, tanen, kalsiyum, oksalat ve plüraurasin adlı bir glikozoit bulunan yapraklarından eczacılıkta faydalanılan, boyu altı metreye kadar uzayan ağaççık. *Prunus lauro cerasus*.

Tarçın: [*Far.*] Defnegillerden, ana yurdu Güney ve Güneydoğu Asya olan, bilhassa Seylan ve Çin'de yetişen, yapraklarını dökmeyen kokulu bir ağaç. *Cinnamomum*.

1.12.4.3. Birleşik Yapı Şeklinde Olan Terimleşmiş Bitki/Çiçek/Meyve Adları

Ada çayı: [*T.+Çin.*] Kapalı tohumlu bitkilerin iki çenekliler sınıfının ballıbabagiller familyasından, tüylü, ıtırlı ve beyazımtırak renkteki yaprakları kurutularak çay gibi haşlanıp içilen, güzel renkli ve kokulu çiçekler açan, bazı türleri süs bitkisi olarak yetiştirilen çok yıllık otsu, odunsu bitki.

Altın kökü: İpeka ortak adıyla anılan ve köklerinde çeşitli hassalar taşıyan bitkilerin *cephaelis ipeca huana* denen türünün kusturucu nitelikteki kökü.

Ban otu: [*Ar.+T.*] Patlıcangillerden, mor çiçekli, yaprakları yumuşak ve tüylü, meyvesi kapsül biçiminde, tohumundan ve yapraklarından hekimlikte ve eczacılıkta faydalanılan zehirli, uyuşturucu bitki. *Hyosciamus niger*.

Çavdar mahmûzu: [*Far.+Ar.*] Buğdaygillerin ve daha çok çavdar başağının üzerinde koyu mor bir horoz mahmuzu şeklinde görülen, taşıdığı birçok hassadan dolayı ve özellikle damar büzücü olarak hekimlikte kullanılan, bir asklı mantar çeşidi. *Elaviceps purpurea.*

Yavşan otu: Mavi ve beyaz çiçekler açan, çay gibi içilen ve hazmı kolaylaştıran, baş ve kulunç ağrılarına iyi gelen bir bitki. *Artemisia*.

Yüksük otu: Sıracagiller familyasından, çiçekleri soluk sarı veya açık firfiri, yapraklarının alt tarafı kadife gibi tüylü, yapraklarında kalp hastalığında kullanılan dijitalin adlı alkaloit bulunan zehirli bitki. *Dijitalis purpurea*.

1.12.5. Yiyecek/İçecek Adları

Nasâyih-i Sıhhat adlı eserde yiyecekler ve içecekler için *me'kûlât, ağdiye, gıdâ, meşrûbât* ve *eşribe* kelimeleri kullanılmıştır. Metinde Arapça ve Türkçe yiyecek ve içecek adları çoğunluğu oluşturmakla birlikte Farsça ve İtalyanca alıntı kelimeler de bulunmaktadır. Metinde yer alan yiyecek ve içecek adları alfabetik olarak sıralanmış ve anlamlarına yer verilmiştir.

1.12.5.1. Türkçe Yiyecek/İçecek Adları

Et: İnsan ve hayvan vücudunun kas ve yağdan meydana gelen, kemikle deri arasında bulunan kısmı. Metinde *et suyu* ve *koyun eti* olarak geçmektedir.

Su: Yağmur şeklinde bulutlardan yağan, yer altında bulunan, yer üstünde deniz, göl, ırmak vb.ni meydana getiren, hidrojen ve oksijenden meydan gelmiş rengi, kokusu ve tatı olmayan şeffaf sıvı madde, âb, mâ.

Süt: Doğumdan sonra belli bir süre yavrularını besleyebilmeleri için kadınların ve memeli dişi hayvanların memelerindeki bezler tarafından salgılanan besin değeri yüksek, tatlımsı, özel kokulu, mavi veya sarıya çalan beyaz renkli sıvı.

Şekerleme: Şeker şerbetine atılıp kaynatılmak suretiyle üzeri şekerle kaplanmış meyve.

Yemek: Yenmek için pişirilmiş, hazırlanmış yiyecek, aş.

1.12.5.2. Alıntı Niteliğinde Olan Yiyecek/İçecek Adları

ʿ**Acîn:** [*Ar.*] Yoğurulmuş şey, hamur, mâcun.

ʿ**Arak:** [*Ar.*] Rakı.

ʿ**Azmîn:** [*Ar.*] Kemik özü. Burada kemik özü ile yapılacak sıvıdan bahsedilmiştir. Yiyeceklerin içine konulması veya içilmesi tavsiye edilmiştir.

Beyazü'l-beyz: [*Ar.*] Yumurta beyazı.

Ceviz: [*Ar.<Far.*] İki çenekliler sınıfının cevizgiller familyasından, büyük ve kalın gövdeli, beyazımsı kabuklu, kışın yaprağını döken, uzun ömürlü, kerestesi makbul ağaç. *Juglans regia.* Bu ağacın sert kabuklu, iç kısmı yenen, çok lezzetli, besleyici, yağlı ve nişastalı meyvesi, koz. Bu kelime *cevz* şeklinde de metinde yer almaktadır.

Cevz: [*Ar.<Far.*] *bk.* **Ceviz**.

Çorba: [*Far.*] Yemeğin başında kaşıkla içilen sulu, sıcak yiyecek.

Habbe: [*Ar.*] Küçük tane, buğday, arpa vb. tahıl tanesi.

Hamr: [*Ar.*] Şarap.

Kahve: [*Ar.*] Kahve çekirdeklerinden sıcak suda pişirilerek yapılan içecek, kahve.

Lahm: [*Ar.*] Et.

Leben: [*Ar.*] Süt.

Limonata: [*İt.*] Limon suyu, şeker ve su ile yapılan şerbet.

Mâ': [*Ar.*] Su, âb.

Mugalliyât: [*Ar.*] Papatya, ıhlamur, hatmi gibi çiçeklerin kaynatılmış suları.

Pirzola: [*İt.*] Kasaplık hayvanlarda omurganın iki yanındaki bölge ve bu bölgeden yemeklik olarak çıkarılan kemikli et parçası.

Şahmiye: [*Ar.*] "İç yağı." anlamına gelen *şahm* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Şarap: [*Ar.*] Meyve sularının ve özellikle üzüm suyunun belli usullerde mayalandırılmasından elde edilen alkollü içki.

Şeker: [*Far.*<*Hint.*] Şeker kamışı, şeker pancarı vb. bitkilerin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, çoğunlukla beyaz billurlar hâlinde, suda kolayca eriyen, ağızda tatlı bir lezzet bırakan, birleşiminde karbon oksijen ve hidrojen bulunan maddelere verilen ortak isim.

Şerbet: [*Ar.*] Meyve özü, su ve şekerle yapılan tatlı içecek.

Taâm: [*Ar.*] Yemek.

ʿ**Usâre:** [*Ar.*] Bitki veya hayvan dokularında bulunan ve bunlardan sıkma yoluyla elde edilen besleyici sıvı, öz su, besi suyu.

Zeyt: [*Ar.*] Yağ.

1.12.5.3. Birleşik Yapı Şeklinde Olan Terimleşmiş Yiyecek/İçecek Adları

Balık yağı: Morina balığının karaciğerinden çıkarılan, iyot ve A, D vitaminleri bakımından zengin olduğu için özellikle çocuklara kuvvet ilacı olarak içirilen yağ.

Limon suyu: [*Far.*<*Ar.*+*T.*] Limon meyvesinin sıkılmış suyu.

Yumurta akı: Yumurta sarısının etrafındaki, albümince zengin saydam madde.

1.12.6. Maden/Kıymetli Taş/Element Adları

Nasâyih-i Sıhhat adlı eserde maden isimleri diğer kelime gruplarında olduğu kadar geniş bir yer kaplamamaktadır. Çoğu zaman ilaç terkiplerinde rastlanılır. Bugün maden olarak kullandığımız kelime eserde de *maʿden* olarak karşımıza çıkmaktadır. Kelime "Kendine has parlaklığa sahip, dövülüp haddelenebilen, ince levha ve tel hâline getirilebilen, asitler ve bazlarla birleşebilen demir, altın, bakır gibi elementlerin ortak adı, metal." anlamına gelmektedir. Bu kelime grubunda Fransızcadan alıntılanmış kelime sayısı fazladır. Metinde yer alan maden, kıymetli taş ve element adları alfabetik olarak sıralanmış ve anlamlarına yer verilmiştir. Ayrıca bazı kelimelerin nispet eki almış hâllerine ve tamlamalarda ortaya çıkan şekillerine de yer verilmiştir.

1.12.6.1. Türkçe Maden/Kıymetli Taş/Element Adları

Demir: Dövülüp şekillendirilmesi, çekilip uzatılması, inceltilmesi kolay ve döküme elverişli olduğu için kullanılış yeri çok geniş olan, yoğunluğu 7,8, erime derecesi 1510, atom ağırlığı 55,85, atom numarası 26 ve sembolü Fe olan element.

Gümüş: Tabiatta altın, bakır, bazen platinle birlikte bulunan, altından sonra en kolay dövülüp haddelenebilen, ısı ve elektriği en iyi ileten, ziynet ve kıymetli süs eşyası

imaline yarayan, kendine has beyaz renkte, atom ağırlığı 107,88, atom numarası 47, sembolü Ag olan metal element, sim.

Kömür: Yüksek basınç veya yüksek sıcaklık altında bitkilerin yapısının değişmesi sonucu meydana gelen, karbonca çok zengin, siyah, yanıcı, kalorisi yüksek madde.

Tuz: Suda eriyen, kokusuz, dili yakan bir tada sahip, yiyecekleri korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde.

1.12.6.2. Alıntı Niteliğinde Olan Maden/Kıymetli Taş/Element Adları

Balluque: [*Fr.*] Altın cevheri veya işlenmemiş altın. Bu kelime eserde aynı zamanda kişi adı olarak da geçmektedir.

Bizmut: [*Fr.<Lat.<Alm.*] Sert, kırılgan, hafif alaşımlar yapmaya yarayan, bazı tuzları ilaç olarak kullanılan, yoğunluğu 9,8, erime derecesi 270°C, atom ağırlığı 209,00, atom numarası 83, sembolü Bi olan metalimsi element.

Çelik: Demirin yüzde ikiden daha az karbonla meydana getirdiği alaşımın adı.[12]

Fahm: [*Ar.*] Kömür, karbon.

Fıdda: [*Ar.*] Gümüş.

Fosfor: [*Fr.<Yun.*] Tabii hâlde iken beyaz, ışık saçıcı, yoğunluğu 1,83, atom ağırlığı 30,98, atom numarası 15, sembolü P olan element.

Hacer: [*Ar.*] Taş.

Hadîd: [*Ar.*] Demir.

Hadîdî: [*Ar.*] Demire ait, demirle ilgili.

Hadîdiyye: [*Ar.*] "Demir" anlamına gelen *hadîd* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

İyot: [*Fr.<Yun.*] Halojenler ailesinden, saf iken kristaller hâlinde bulunan, kurşunî siyah renkte, sıvılaşmaksızın mor renkli bir buhar durumuna geçen, boya imalatında, fotoğrafçılıkta ve özellikle antiseptik olarak kullanılan, keskin kokulu, atom ağırlığı 126,92, atom numarası 53 ve sembolü İ olan, metal olmayan element.

Karbon: [*Fr.<Lat.*] Bütün organik birleşiklerin ve organik olmayan birleşiklerden bazılarının terkîbine giren, atom ağırlığı 12,01, atom numarası 6 ve sembolü C olan element.

[12] Kökü belli değildir.

Klor: [*Fr.<Yun.*] Zehirli, pis kokulu, yeşile çalar sarı renkli, beyazlatıcı veya su temizleyici maddelerin imalinde, birçok sınâî işlemde ve kimyevi savaşlarda akciğer parçalayıcı olarak kullanılan, atom ağırlığı 35,457, atom numarası 17, sembolü Cl olan gaz element.

Petrol: [*Fr.<Lat.*] Bazı arazilerde yer altında kayaların içindeki oyuklarda birikmiş, çeşitli hidrokarbonların karışımından ibaret, sarımsı yeşil veya siyah renkli, koyu yağ kıvamında madde.

Üsrüb: [*Far.*] Kurşun.

1.12.6.3. Birleşik Yapı Şeklinde Olan Terimleşmiş Maden/Kıymetli Taş/Element Adları

Söğüt kömürü: Söğüdün yakılması ile elde edilen kömür.

1.12.7. Hayvan Adları

Nasâyih-i Sıhhat adlı eserde yalnızca insan bedeninde meydana gelen hastalıklar yer almamaktadır. Aynı zamanda hayvanlarda meydana gelen hastalıklara da yer verilmiştir. Bununla birlikte sivrisinekler için ayrı, sülük tutturmanın usullerinin bahsedildiği ayrı bir bölüm yer almaktadır. Dil çeşitliliğinin en az olduğu ad grubu bu bölümdür. Türkçe *+cIk* eki almış olan *hayvan* kelimesi de Türkçeleşmiş sayıldığı için Türkçe adlar kategorisine dâhil edilmiştir. Metinde yer alan hayvan adları alfabetik olarak sıralanmış ve anlamlarına yer verilmiştir. Bazı kelimelerin Latince hâllerine de yer verilmiştir.

1.12.7.1. Türkçe Hayvan Adları

Arı: Zar kanatlılardan, toplu olarak yaşayıp bal yapan, vızıldayarak uçan, eklem bacaklı, sokucu böcek.

At: Binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan.

Böcek: Hayvanlar aleminin en geniş sınıfı olan, vücutları baş, göğüs, karın olmak üzere eklemli üç parçadan ibaret, başları göğüslerinden biraz ayrı, göğüs kısımları üç halkalı, bacakları altı tane ve çeşitlerine göre zar kanatlı, yarım kanatlı, düz kanatlı, çifte kanatlı olabilen eklem bacaklıların ortak adı.

Hayvancık: Ancak mikroskopla görülebilen çok küçük hayvan.

Koyun: Geviş getirenlerden, eti, sütü ve yapağısından faydalanılan, boynuzlu, memeli, evcil hayvan.

Kuduz: Kudurmuş (hayvan). Bu kelime hastalık adı olarak da geçmektedir.

Öküz: Çift sürmek, araba çekmek gibi hizmetlerde kullanılan enenmiş erkek sığır.

Piliç: Civcivlikten çıkmış tavuk yavrusu, henüz ergin duruma gelmemiş tavuk veya horoz.

Sivrisinek: Çift kanatlılardan, daha çok sulak, bataklık yerlerde üreyip çoğalan ve bir kısmı sıtma mikrobu aşılayan uçucu, dişisi sokucu ve kan emici böcek. *Culex pipiens*.

Tavuk: Sülüngillerden, dünyanın her tarafında yetiştirilen, eti ve yumurtası için üretilen, kanatları kısa ve küt, evcil kümes hayvanı. *Gallus*.

Yılan: Omurgalı hayvanlardan, bacakları olmayan, üzeri pullarla kaplı, çatal dilli, büyük bir kısmı zehirli olan, uzun sürüngen hayvan.

1.12.7.2. Alıntı Niteliğinde Olan Hayvan Adları

Haşârât: [*Ar.*] Yılan, akrep vb. küçük hayvanlar, böcekler.

Hayye: [*Ar.*] Yılan.

Hümâ: [*Far.*] Kafdağı'nda ve daimî karlar bölgesinde yaşadığı kabul edilen, boz renkli, kanatları zümrüt yeşili, gölgesinin bir kimsenin üzerine düşmesi o kimsenin başına devlet kuşu konacağına alâmet sayılan, çok büyük, yırtıcı, efsânevî kuş.

Kâdım: [*Ar.*] Fare, tavşan, kunduz gibi kemirici hayvan.

Kelb: [*Ar.*] Köpek.

Morina: [*Yun.*] Mezgitgiller familyasından, kuzey denizlerinde yaşayan, karaciğerinden balık yağı çıkarılan, uzunluğu 1,5 – 2 metreyi bulabilen, eti ve yağı için avlanan iri balık. *Gadus Morrhua*.

Neml: [*Ar.*] Karınca.

Nühûsat: [*Ar.*] Sivrisinekler.

Sülük: [*Far.*] Sülükgillerden, tatlı sularda yaşayan ve bazı hastalıklarda kan emmesi için insan vücuduna yapıştırılan, yaklaşık 15 santim uzunluğunda halkalı bir solucan türü. *Hirido medicinalis*.

Tahtakuru: [*Yun.*] Yarım kanatlılardan, insanların ve hayvanların kanını emen, evlerde yuvalanıp çok çabuk üreyen, pis kokulu, 3 mm. uzunluğunda, yassı vücutlu çok yaygın böcek. *Cimex lectularius*.

1.12.8. Kimyasal (İlaç, Bileşik vs.) Adlar

Eserde kimyasal adlar oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Eserde kimyasallar genel anlamda *kimya* ve *kimya'* kelimeleriyle geçmektedir. İlaçlar için *devâ, edviye, edviyyîn, muâlece* kelimeleri kullanılmıştır. Diğer terim adlarına oranla kelime sayısı fazladır. Genel olarak yabancı dillerden alınan kelime sayısı daha fazladır. İki farklı

dilden alınan kelimelerin birleşmesinden oluşan birleşik kelimeler de önemli bir yer tutmaktadır. Türkçe adlar kategorisine alınan *sirke* kelimesi Eski Türkçeden beri kullanılmakla birlikte kökü kesin olarak belli değildir. Arapçada *+lIk* anlamı veren *+iyyet* eki almış olan Fransızca kelimeler Arapça olarak alınmıştır. Metinde yer alan kimyasal (ilaç, bileşik vs.) adlar alfabetik olarak sıralanmış ve anlamlarına yer verilmiştir. Bazı kelimelerin tamlamalarda ortaya çıkan hâllerine ve çoğul hâllerine de yer verilmiştir.

1.12.8.1. Türkçe Kimyasal (İlaç, Bileşik vs.) Adlar

Çivit: Çin, Yemen ve Hindistan'da yetişen bir bitkiden elde edilen veya sun'î olarak yapılan mavi renkli toz boya.

Sirke: Kimyevi usullerle hazırlanan bazı birleşiklerin ortak adı.

Yağ: Stearik, oleik, palmitik ve diğer asitlerle gliserinin çeşitli oranlarda birleşmesiyle meydana gelen, değişik kıvamlı, kaygan ve kayganlaştırıcı, yanıcı, yüksek enerjili, kimya sanayiinde çeşitli amaçlarla kullanılan maddelerin ortak adı.

1.12.8.2. Alıntı Niteliğinde Olan Kimyasal (İlaç, Bileşik vs.) Adlar

Afyon: [*Far.<Yun.*] Haşhaş kapsüllerinden sızan sütün pıhtılaşmasıyla elde edilen ve içinde morfin, kokain gibi uyuşturucular bulunan madde.

Albümin: [*Fr.<Lat.*] Süt ve yumurtada, kan, kas ve birçok bitki doku ve sıvısında bulunan, suda eriyen, ısınınca katılaşan, karbon, hidrojen, oksijen ve azottan ibaret karmaşık proteinlere verilen isim.

Amonyak: [*Fr.<Yun.*] Azotla hidrojenin birleşmesinden meydana gelen, sanayide, soğutma tesislerinde, gübre yapımında, tıpta ve gümüşlerin temizlenmesi, lekelerin çıkarılması gibi çok çeşitli yerlerde kullanılan, renksiz, keskin kokulu, göz yaşartıcı gaz.

Azotiyet-i bizmut: [*Ar.+Fr.<Lat.<Alm.*] Bizmut nitrat.

Azotiyet-i fıdda: [*Ar.*] Gümüş nitrat.

Belsem: [*Alm.<İt.<Yun.<İbr.*] Bazı ağaçların parfüm ve ilaç yapımında kullanılan reçinesi.

Belsemî: *bk.* **Belsem.**

Cürʿ: [*Ar.*] Posyon, kaşıkla içilen sıvı ilaç.

Ecza: [*Ar.*] Kimya yoluyla elde edilen, ilaç yapımında ve sanayide çeşitli işlerde kullanılan birleşiklerin ortak adı.

Eter: [*Fr.<Yun.*] Bir alkolün bir asit veya başka bir alkolle birleşmesinden meydana gelen, hekimlikte ve sanayide kullanılan uçucu, kokulu madde, lokman rûhu.

Fahmiyet: [*Ar.*] Karbonat, karbon asidi.

Fosforiyet: [*Ar.*] Fosfat, fosfat asidi, tuzu.

Fosforiyet-i kils: [*Ar.*] Kalsiyum fosfat.

Gliserin: [*Fr.<Yun.*] Yağların hidrolizi sonunda elde edilen, cilt yumuşatıcı olarak tuvalet malzemelerinde, besin maddelerinin muhafazasında, patlayıcıların imalinde vb. yerlerde geniş bir kullanım alanı bulunan kokusuz, renksiz, hafifçe tatlı şurup kıvamında sıvı.

Halliyyet: [*Ar.*] Sirke asidinin esanslardan biriyle karışmasından meydana gelen tuz, asetat.

Hâmız: [*Ar.*] Asit.

Hâmız- ı azot: [*Ar.+Fr.<Yun.*] Azot asidi.

Hâmız- ı karbon: [*Ar.+Fr.<Lat.*] Karbonik asit.

Hâmız- ı kibrît: [*Ar.*] Sülfürik asit.

Hâmız-ı klor-mâ': [*Ar.+ Fr.<Yun.+Ar.*] Kloridrik asit.

Hap: [*Ar.*] Kolayca yutulabilmesi için ufak yuvarlaklar hâline getirilmiş ilaç.

İksîr: [*Ar.<Yun.*] Bazı maddelerin ispirtoda eritilmesiyle elde edilen çok etkili ilaç. Aynı kelime metinde farklı bir anlamda da kullanılmıştır.

İstihzârât: [*Ar.*] Hasta için özel olarak hekim tarafından reçete edilen ve eczanelerde hazırlanan ilaçlara verilen ad, hazırlanmış ilaç.

Javel: [*Fr.*] Sodyum hipoklorid.

Katran: [*Ar.*] Odun, petrol vb.nin damıtılmasından elde edilen, koyu, yapışkan, rengi kahverengi ile siyah arasında değişen, keskin is kokulu, suda erimediği için sürüldüğü yeri suya ve rutubete karşı koruyan ve birçok organik maddenin imalinde kullanılan madde.

Kezzap: [*Far.*] Sıvı hâlinde dağlayıcı bir asit, nitrik asit.

Kibrît: [*Ar.*] Kükürt.

Kibrîtiyet: [*Ar.*] İçinde kükürt niteliğinde element bulunma durumu, sülfat.

Kibrîtiyet-i hâdîd: [*Ar.*] Demir sülfatı.

Kibrîtiyet-i hâdîdî: [*Ar.*] Demirden yapılmış sülfat.

Kibrîtiyet-i nuhâs: [*Ar.*] Bakır sülfatı, göztaşı.

Kinîn: [*Fr.<İsp.*] Kınakınadan elde edilen ve sıtma tedavisinde kullanılan çok acı, beyaz alkaloit, sülfata. Aynı kelime metinde *kinium* olarak da geçmektedir.

Kinium [*Fr.<İsp.*] *bk.* **kinîn**.

Küûl: [*Ar.*] Alkol.

Küûlî: [*Ar.*] Alkolle ilgili.

Labarraque: [*Fr.*] Sodyum hipoklorid solüsyonu.

Lapa: Keten tohumu vb. bitkilerin kaynatılarak yumuşak bir hamur durumuna getirildikten sonra, vücutta ağrılı ve hastalıklı yere konmak üzere sıcak bir tülbente yayılması şeklinde hazırlanan bir nevi ilaç.[13]

Mâ'- i javel: [*Ar.*+*Fr.*] Kloriyet-i potas.

Magnezi: [*Fr.*<*Lat.*<*Yun.*] Hekimlikte bağırsaklardaki gazları gidermek maksadıyla ilaç olarak kullanılan, çok ince zerreler hâlindeki magnezyum oksit.

Magnezya: [*Fr.*<*Lat.*<*Yun.*] Formulü MgO olan magnezyum karbonatın ısıtılması ile elde edilen özel olarak hazırlanan magnezyum oksit.

Matbûh: [*Ar.*] Bir sıvı içine konulup kaynatılmış veya haşlanmış (ilaç).

Milh: [*Ar.*] Bir bazın asitle kimyevi olarak birleşmesi ve hidrojenin yerini alması sonucunda ortaya çıkan madde, tuz.

Milh-i hummâz: [*Ar.*] Kuzu kulağı tuzu.

Milh-i nuhâs: [*Ar.*] Bakır tuzu.

Milh-i üsrüb: [*Ar.*<*Far.*] Kurşun tuzu.

Milhiyye: [*Ar.*] "Tuz." anlamına gelen *milh* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Miyasma: [*Yun.*] Çürümüş şeylerden, durgun sulardan çıkıp havaya karışan ve eskiden kolera, veba gibi salgın hastalıklara sebep olduğu zannedilen pis kokulu, zehirli buhar, pis buğu.

Mukavviyât: [*Ar.*] Kuvvet için verilen veya kullanılan ilaçlar, kuvvet ilaçları.

Mukayyî: [*Ar.*] Kusmaya sebep olan, kusturan, kusturucu (ilaç).

Müleyyin: [*Ar.*] Kabızlığı önleyen, hafif müshil tesirli ilaç.

Müsekkin: [*Ar.*] Sâkinleştirici, yatıştırıcı, ağrı kesici ilaç.

Müshil: [*Ar.*] Bağırsakların çalışmasını sağlayan, kabızlığı giderici, dışkının kolayca dışarıya atılmasına yarayan ilaç.

Müshilât: [*Ar.*] İshal veren, bağırsakları temizleyen ilaçlar.

Odontine: [*Yun.*] Beyaz diş macunu tozu.

Potas: [*Fr.*<*Alm.*<*Lat.*] Potasyumun karbonat, hidroksit ve oksitlerine verilen ortak ad.

---

[13] Kökü belli değildir.

Rouget: [*Fr.*] Charles Marie Benjamin Rouget (1824-1904) adlı Fransız fizyoloğun icat edip kendi adını verdiği ilaç.

Rûh: [*Ar.*] Bitki ve cisimlerden damıtımla elde edilen uçucu madde, esans.

Sefûf: [*Ar.*] Toz hâldeki ilaç.

Semm: [*Ar.*] Zehir.

Semmiyye: [*Ar.*] "Zehirle ilgili, zehirli." anlamlarına gelen *semmî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Sıbg: [*Ar.*] Alkollü eriyik, etkin bazı maddeleri alkol ve benzeri sıvılarda eriterek hazırlanan ilaç.

Sûd: [*Fr.<Lat.<Ar.*] Sodyum karbonatın ticari adı, karbonat dö sut.

Sulfato: [*İt.<Lat.*] Kinin, sıtma hapı.

Şurup: [*Ar.*] Eczanelerde şekerle hazırlanan sıvı hâlinde ilaç.

Terebantin: [*Fr.<Lat.<Yun.*] Kozalaklı ağaçlardan ağacın çizilmesiyle veya kendi kendine akan ve yağlı boya yapımında, yağlı boyaların inceltilmesinde, şeffaflaştırılmasında kullanılan kokulu reçine. Aynı kelime *terementin* olarak da geçmektedir.

Terementin: [*Fr.<Lat.<Yun.*] *bk.* **Terebantin.**

Üstübeç: [*Far.*] Boyacılıkta kullanılan, kurşun karbonat ve kurşun hidroksitten ibaret zehirli madde.

Zâc: [*Ar.<Far.*] Demir sülfatın ticari adı.

Zerârih: [*Ar.*] Öldürücü zehirlerden biri.

1.12.8.3. Birleşik Yapı Şeklinde Olan Terimleşmiş Kimyasal (İlaç, Bileşik vs.) Adlar

Afyon rûhu: [*Far.<Yun.+Ar.*] Safran, karanfil, tarçın, alkol ve afyon hulâsası karışımından ibaret uçucu ve kokulu birleşik, safranlı afyon tentürü.

Ak sülümen: [*T.+Ar.*] Cıva ile klorun birleşmesinden meydana gelen çok zehirli beyaz toz, sülümen, süblime.

Bal mumu [*T.+Far.*] Arıların, karın halkalarının altında bulunan deri altı bezlerinden çıkardıkları ve bununla peteklerini yaptıkları yumuşak, sarımsı madde.

Bruşeri mâyiʿ: [*Fr.+Ar.*] Akan kanı durdurmak için kullanılan kimyevi sıvı.

Cehennem taşı: [*Ar.<İbr.+T.*] Dağlama işlerinde kullanılan ve genellikle kalem hâlinde bulunan gümüş nitratı.

Göz taşı: Antiseptik olarak tarımda, göz ve deri hastalıklarında, galvanoplastide ve dokumacılıktaki boyar maddelerin yapımında kullanılan, billurları koyu mavi renkli zehirli tuz, bakır sülfat.

İngiliz tuzu: [*İt.+T.*] Müshil olarak kullanılan magnezyum sülfat.

Katran suyu: [*Ar.+T.*] Katran maddesinden yapılan ve hekimlikte kullanılan sıvı.

Lokmân rûhu: [*Ar.*] Eter.

Melisa rûhu: [*Yun.+Ar.*] Baygınlığa karşı iyi gelen oğul otu özü.

Nişâdır rûhu: [*Far.+Ar.*] Bir azot ve üç hidrojen atomundan meydana gelen ve amonyak adı verilen gaz.

Zâc yağı: [*Ar.<Far.+T.*] Sülfürik asit.

1.12.9. Alet/Nesne Adları

Geleneksel tıpta tedaviler esnasında çeşitli malzemelere ihtiyaç duyulmaktadır. *Nasâyih-i Sıhhat* adlı eserde de bu tipten nesne ve aletler karşımıza çıkmaktadır. Metinde alet ve nesneler için *edevât, mevâdd, mâdde* ve *vasıta* kelimeleri kullanılmıştır. Metinde yer alan alet ve nesne adları alfabetik olarak sıralanmış ve anlamlarına yer verilmiştir. Bazı kelimelerin tamlamalarda ortaya çıkan hâllerine de yer verilmiştir.

1.12.9.1.Türkçe Alet/Nesne Adları

Bez: Kumaş parçası, çaput.

Döşek: Yatak.

Düğüm: İp, iplik vb. kolay bükülebilen şeylerin kendi üzerine dolanması veya iki ucunun birbirine bağlanmasıyla meydana gelen boğum, ukde.

Havlu: Kurulanmak için kullanılan, üzeri havlı, pamuklu kumaş.

İğne: Dikiş dikmekte, nakış işlemekte kullanılan, bir tarafında iplik geçirilecek bir deliği bulunan, ucu sivri, ince çelik alet.

Kap: İçine sıvı veya katı herhangi bir madde konan şey.

Kaşık: Sulu veya taneli şeyleri yemeye mahsus, ağıza giren kısmı genişçe ve çukurca, saplı sofra aleti.

Sargı: Sağlamlaştırılmak, korunmak veya örtülmek istenen bir şeyin üzerine sarılan, esnek bir maddeden yapılmış uzun ve dar parça.

Toz: Bir maddenin un hâline gelmiş çok ince şekli.

Yakı: Tedavi maksadıyla vücudun ağrıyan, hasta olan yerlerine yapıştırılan, üzerine koyu lapa hâlinde bir madde yayılmış olan bez veya bu iş için özel olarak hazırlanmış eczalı parça.

Yastık: Baş altına koymak veya dayanmak için kullanılan, içi pamuk, yün, ot, kuş tüyü vb. ile doldurulmuş, torba şeklinde, dört köşe, uzun veya yuvarlak küçük minder.

Yatak: Uyumak veya dinlenmek için üzerine veya içine yatılan şey, karyola, kerevet, sedir vb.

Yumak: Top gibi sarılmış yuvarlak iplik, yün vb.

1.12.9.2. Alıntı Niteliğinde Olan Alet/Nesne Adları

Akrâs: [*Ar.*] Yuvarlak ve yassı nesneler. Metinde haplar için kullanılmıştır.

Berrâde: [*Ar.*] Su soğutmak için kullanılan kap, karlık.

Cedvel: [*Ar.*] Belli bir konuya ait ölçü, isim ve kıymet gibi bilgilerin sıralandığı liste.

Fanila: [*İt.<İng.<Yun.*] Yünden dokunan ince ve gevşek kumaş.

Fincan: [*Ar.<Far.<Yun.*] Çay, kahve, süt vb. sıcak şeyleri içmek için kullanılan, porselenden yapılmış kulplu ufak kap.

İnci: [*E.T.<Çin.*] İstiridye cinsinden deniz hayvanlarının içinden çıkarılan ve süs eşyası olarak kullanılan küçük, yuvarlak, sert, sedefli tane. Bu şeklinden dolayı haplara da inci denmektedir.

Kadeh: [*Ar.*] Bardak.

Kınnâb: [*Ar.*] İnce sicim, kırnap.

Kurs: [*Ar.*] Yuvarlak ve yassı nesne, disk.

Lifâfe: [*Ar.*] Sargı.

Memas: [*Ar.*] Deveboynu, huni, sifon.

Mıkrâz: [*Ar.*] Kesecek alet, makas.

Muşammaʿ: [*Ar.*] Bir tarafına mum, kauçuk, yağlı boya vb. sürülerek su geçirmeyecek duruma getirilmiş kalın bez.

Samg: [*Ar.*] Zamk kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli. Üstüne zamk sürülmüş. Kelime metinde *samglı* şeklinde geçmektedir. Buraya kelimenin kök hâli alınmıştır.

Şemʿa: [*Ar.*] Mum.

Tabak: [*Ar.*] İçine yiyecek konan yayvan kap.

Tılâ: [*Ar.*] Sürülecek veya sürünülecek sıvı veya merhem.

Zü'l-üzeyn: [*Ar.*] Kulakçıklı, kulakçığı olan yastık. Cerrahlıkta kullanılan fermuarsız yastıklardır.

Kâğıt: [*Far.*] Hamur hâline getirilmiş bitki maddelerindeki çok ince liflerin keçeleştirilmesi suretiyle imal edilen, yazı yazmak, kitap basmak, sarmak, kaplamak gibi birçok işte kullanılan ince yaprak.

Kâlîçe: [*Far.*] Küçük halı, halı seccâde.

Mendil: [*Ar.<Arm.<Yun.*] Ağız, burun ve ter silmek, el yüz kurulamak gibi işlere yarayan, pamuk, keten veya ipekten dört köşeli küçük dokuma.

Nerdübân: [*Far.*] Merdiven kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli. Yüksek bir yere çıkmaya yahut yüksek bir yerden inmeye yarayan, seyyar veya sabit pek çok çeşidi olan basamaklar dizisi.

Sabun: [*Far.<Lat.*] Yağlı maddelerden ve alkalilerden yapılan, kirli, yağlı şeyleri temizlemekte ve her türlü yıkama işinde kullanılan temizlik maddesi.

Sigara: [*Fr.<İsp.*] Sigara fabrikalarında kısa, uzun, filitreli, filitresiz olarak özel kâğıtlara sarılıp paketlenen veya elle sarılan, bir ucundan yakılarak dumanı ağızdan içe çekilmek suretiyle içilen kıyılmış tütün.

Sünger: [*Yun.*] Sun'î olarak elde edilen ve döşemecilik, eczacılık gibi pek çok iş dalında kullanılan süngersi madde.

Şişe: [*Far.*] İçine su ve her türlü sıvı madde konan, camdan çeşitli biçim ve büyüklükte, boyu enine göre çok daha uzun, ağız kısmı dar kap.

Tıpa: [*İt.*] Şişe gibi ağzı dar şeyleri tıkamaya yarayan mantar, lastik vb.nden yapılmış tıkaç, tapa.

Tiftik: [*Far.*] Tiftik keçisinin ince uzun, yumuşak ve parlak yünü.

Tuğla: [*Yun.<Lat.*] Kalıplara dökülüp güneşte kurutulduktan sonra özel ocaklarda pişirilen ve duvar örmekte kullanılan kerpiç.

1.12.9.3. Birleşik Yapı Şeklinde Olan Terimleşmiş Alet/Nesne Adları

Tüy kalem: [*T.+Ar.<Yun.*] Eskiden ressamların ve hattatların çok ince çizgi çekmek için kullandıkları, uç kısmı kesilmiş tüy. Zehirlenme tedavilerinde hastayı kusturmak için kullanılmış bir nesnedir. Aynı zamanda boğulma vakalarında da burun deliklerini gıcıklamak için kullanılır.

1.12.10. Tedavi ile İlgili Fiiller

Eserde tedavi sürecinde gerçekleştirilen eylemler de yer almaktadır. Bu sebepten ayrı bir başlık açılmıştır. Tedavi kelimesi eserde *tedavi* ve tamlamalı hâli olan *tedaviyye* hâliyle yer alır. Ayrıca *hastaya veya yaraya bakma, tedavi etme* anlamına gelen *tîmâr* kelimesi de geçmektedir.

1.12.10.1. Tedavi ile İlgili Türkçe Fiiller

Sar-: (Yara, kırık vb.ni) Tedavi için sargı ile bağlamak.

1.12.10.2.Tedavi ile İlgili Alıntı Niteliğinde Olan Fiiller

Gargara: [*Ar.*] Su veya ilaçlı bir sıvıyı ağzın içinde sesli bir şekilde oynatıp yutmadan tükürmek suretiyle ağzı ve boğazı temizleme ve ilaçlama.

Hacamat: [*Ar.*] Vücudun herhangi bir yerini bu iş için yapılmış bir aletle hafifçe kesip çıkan kanı boynuz, bardak vb. ile çekmek suretiyle kan alma.

Himye: [*Ar.*] Yeme içmede perhiz.

Keyy: [*Ar.*] Yarayı veya vücudun hasta bir yerini tedavi maksadıyla kızgın demirle yakma.

Muâlece: [*Ar.*] Bir hastalığa karşı tedavi uygulama, ilaç verme, ilaç kullanma.

Muâyene: [*Ar.*] Hasta olup olmadığını anlamak veya hastalığına teşhis koymak için doktorların bir kimse üzerinde yaptıkları inceleme, araştırma, sağlık kontrolü.

II. METİN

Nasâyih-i Sıhhat

Mukaddime

[02/01] Hamd ü sipâs-ı lâ-yuhsâ ol sâniʿ-i mahlûkâta muhtas ve sezâdır ki [02/02] nev'-i beşeri ahsen-i takvim ile halk u icat ve ebdân-ı beşerin [02/03] tetarruk-ı halel ve hastegîden suver-i vikâyesini süver-i Kurʾaniyye'de [02/04] telmîh ve tebyîn eyledi. Ve salavât-ı bî-intihâ ol tabîb-i merzâ-yı ümmete [02/05] münasip ve ahrâdır ki lüzûm-ı hıfzu's-sıhhat-i beşere dair nice nice [02/06] tenbîhât-ı hekîmâne ile taallüm-i ʿilm-i ebdânı tefhîm ederek müptelayân-ı mahlûkâta [02/07] devâ-sâz-ı tesliyet olmuştur. Baʿde-zâ şu vechile bast-ı makâl [02/08] olunur ki senâ-yı cemîli ârâyiş-i elsine-i cihân ve ʿadl ve reʾfeti [02/09] gıpta-fermâ-yı sevâbık-ı ezmân olan padişah-ı felâtûn-fikret [02/10] ve şehinşâh-ı bu ʿAlî-sîret (Gâzî ʿAbdulhamîd Han-ı Sani) [02/11] hazretlerinin şu ʿasr-ı terakkî-hasr-ı hazret-i mülûkânelerinde [02/12] sûret-nümâ-yı teʾlîf olan nice âsâr-ı müfîde kütüphâne-i millîyi [02/13] tezyîn eylemekte ve nazar-ı iksîr-i eser-i şehriyârîleri münʿatıf-ı erbâb-ı [02/14] maʿrifet oldukça sâye-i hümâ vâye-i zıllullahîlerinde daha birçok âsâr-ı [02/15] ber-güzîdenin hayyiz-ârâ-yı zuhûr olacağı bî-irti-yâb bulunmaktadır. [03/01] Böyle bir devr-i terakkîde herkesin ʿalâ-kadri'l-istidâʿa bezl-i iktidâr [03/02] ederek hizmet-i millîyyede bulunması vâcib bulunduğuna binâen çâkerleri de [03/03] mensûbiyetiyle müftehir bulunduğum sınıf-ı celîl-i tabâbetde velev nâçîzâne [03/04] olsun bir eser bırakmak ve ebnâ-yı vatanla heves-kârân-ı ʿilm-i tıbba yâdigâr [03/05] olmak ârzûsiyle bir maraz-ı nâgehaniye dûçâr olanlar için [03/06] tabîbin fıkdani hâlinde ʿaile erkânı tarafından ittihâz olunacak [03/07] sûret-i tedaviye dair tercümesine min-gayri haddin muvaffak olduğum [03/08] "Nasâyih-i Sıhhat" nâm eseri pîş-i enzâr-ı ʿumûmiyyeye takdîm eyledim. [03/09] Ümid-vârım ki hatayâ-yı vâkıa hüsn-i niyetime bağışlanır. [03/10] ومن الله التوفيق Ve minallahi't-tevfîk (Yardım Allah'tandır.)

Nasâyih-i Sıhhat

[04/01] Bismillâhirrahmânirrahîm. [04/02] **Dâʾ-i Miʿde** [04/03] **Elem-i Miʿde (Miʿde Sancısı) Elem-i Miʿdî-i Meâî** [04/04] **(Miʿde ve Bağırsak Sancısı) Hadîd-i Mahmî (Miʿde Harareti)** [04/05] **Hatûme (Miʿde Ekşiliği)** [04/06] Miʿde kadar âfetzede aʿzâ pek nadirdir. Emrâz-ı miʿdenin [04/07] teşfiyesi hakkında birçok devâlar senâ olunmuş ise de edviye-i [04/08] mezkûrenin birtakımları kûşe-i nisyânda kalıp birtakımlarına dahi [04/09] cüzʾî küllî muvaffak olunmuştur. Şimdi çok mahalllerde hüsn-i [04/10] netîce irâe eden bir devâyı istiʿmâl ile merzâya ciddî sûrette [04/11] hizmet etmekten ʿibarettir. [05/01] 1849 senesi fî 27 Kânun-ı Sanide Paris'te münʿakid

Cemʿiyyet-i [05/02] Tıbbiyye'de olunan tecrübelerde (ve ekseriyâ etibbâ ve merzânın [05/03] yeʾslerini mûcib olan) emrâz-ı miʿdenin teşfiyesi-çün [05/04] fahm-ı Balluque "söğüt kömürü" istiʿmâline karâr verilmiştir. [05/05] ʿAleʾl-ʿumûm her taâmdan evvel yâhûd sonra işbu fahmdan bir [05/06] küçük kahve kaşığı kadar istiʿmâl olunarak birinci günlerde [05/07] ʿâdetâ hüsn-i netîce hissolunur. Ve pek çok zevât görülmüştür [05/08] ki baʿde't-taâm miʿde ağırlığına ve evcâʿ-ı teşennüciyyeye müptela olarak [05/09] hemân birkaç gün fahm-ı Balluque istiʿmâl ederek şifa-yâb olmuşlardır. [05/10] Paris Cemʿiyyet-i Tıbbiyyesi jurnallerinden mahrec birkaç müşâhedât; [05/11] Müşâhede 1 [05/12] M. D. isminde zırhlı alayının binbaşısı nâm kimse [05/13] on seneyi mütecâviz elem-i miʿdî-i miâîye müptela olarak istiʿmâlinde [05/14] muʿtâdı pek az olan tütün ve kahveyi terk etmeye mecbûr olur. [05/15] Bu hâlde kendisine her taâmdan evvel veya sonra bir küçük kahve [05/16] kaşığı fahm-ı Balluque istiʿmâl etmesi tavsiye olunur ve mûmâ-ileyh [05/17] dahi derhâl böylece söğüt kömürünü istiʿmâl ederek sekizinci [05/18] günü miʿdenin vazife-i tabiiyyesi iâde olunarak 25 gün [06/01] sonra tütün ve kahvesini içmeye bedʾ ederek sıhhati ʿavdet [06/02] eder. [06/03] Müşâhede 2 [06/04] M. isminde bir kızcağız iki sene müddetle müptela olduğu elem-i [06/05] miʿde dört mâhdan beri şiddetle hükmünü icrâ ederek mezbûre, [06/06] me'kûlât-ı sulbenin istiʿmâline cesaret edemez. Baʿde't-taâm [06/07] hususuyla iki taâm arasında gâyet şiddetli olarak miʿdesinde [06/08] evcâʿ hisseder idi. Mezbûre kızcağız piliç ve koyun eti [06/09] suyu ve pirzola tenâvül etmesini müteâkib fahm-ı Balluque istiʿmâl [06/10] etmesi tavsiye olunur. Mukaddemâ me'kûlât-ı sulbenin istiʿmâlinde [06/11] doksan beş senesi zi'l-ka'denin on üçüncü [06/12] günü Kosova Kolordu hümâyûnu dâhilinde kâin Üsküp [06/13] 'Umûm Hastahânesinin zâbitân koğuşunda üçüncü yatağa [06/14] ihtiyât topçu yüzbaşılarından M. B. isminde bir zâbit [06/15] elem-i miʿdî-i meâî ile gelir ve kendisine himye-i lazıme bi'l-îfâ [06/16] râvend-i çînî ve tarçın tozuyla mahlût söğüt kömürü bi'l-iʿtâ [06/17] beşinci günü şifa-yâb olarak alayına ʿazîmet etmiştir. (Li-mütercimihi) [07/01] Hisseylediği ağrılar külliyen zâil olup mezkûr me'kûlâtı [07/02] lâyıkıyle hazm eyledi. [07/03] Müşâhede 3 [07/04] Sinni seksene bâliğ olmuş bir sipâhî otuz seneyi mütecâviz [07/05] miʿdesinde vukûʿ bulmuş bir elem-i miʿdeden şikâyet ederek vesait-i [07/06] adîde istiʿmâl edip bir hüsn-i netîceye dest-res olamamış. [07/07] Bu kere kendisine fahm-ı Balluque istiʿmâl etmesini tavsiye ederek her [07/08] taâmdan sonra bir kahve kaşığı istiʿmâl ederek ʿillet-i mezkûreden [07/09] rehâ-yâb olmuştur. [07/10] Dersaâdet'de T. A. isminde bir tabur ağası müddet-i [07/11] medîde miʿde sancısına müptela olup mûmâ-ileyhe râvend ve tarçın [07/12] tozuyla mahlût fahm-ı Balluque

istiʿmâl etmesini tavsiye edip istiʿmâ- [07/13] linin onuncu günü kendisini şifa-yâb olmuş gördüm. [07/14] Elli yaşını mütecâviz H. M. isminde bir kâtib üç [07/15] seneden beri bir miʿde sancısına müptela olup kendisine fahm-ı Balluque [07/16] ile tarçın ve râvend-i çînî mahlûtundan her taâmdan sonra bir küçük [07/17] kahve kaşığı istiʿmâl etmesini tavsiye edip mûmâ-ileyh dahi [07/18] devâ-yı mezkûrun istiʿmâlinin yirminci günü şifa-yâb olmuştur. (Li-mütercimihi) [08/01] **Hummeyât** [08/02]ʿUmûma maʿlûmdur ki hummâ nöbetine karşı kibrîtiyet-i kinîn (sulfato) [08/03] istiʿmâl olunur. Lakin refte refte merzâyı zebûn eden hummeyât-ı [08/04] müzmine hakkında mezkûr sulfato ʿayn-ı fiili icrâ edemeyip [08/05] asammiyyeti ve tanîn-i üznü (kulak uğultusunu) hususen [08/06] taharrüş-i miʿde ve ekseriyâ âfât-ı kebediyye-i sakîleyi (karaciğer hasta- [08/07] lıklarını) intâc eder. Hummeyât-ı müzmineye karşı kınakına [08/08] şarapları ve tozları gibi birtakım istihzârât istiʿmâlini tavsiye [08/09] etmişler ise de hiçbirine emniyet olunamayıp çünkü bu [08/10] şarapların ve tozların her birerleri ʿayn-ı nisbette cevher-i müessiri hâvî [08/11] olmadıklarından çok meskûtün-ʿanh kalmıştır. Hummeyât-ı mezkûrelere [08/12] karşı en aʿlâ olarak Labarraque'ın kınakına şarabı tavsiye olunur. [08/13] Çünkü işbu kınakınanın cevâhir-i müessire ve muattaraları bir nisbet-i [08/14] sâbitede olmakla sulfatoda tesâdüf olunan hatîâta dûçâr [08/15] olunmaz. [08/16] Hummeyâtın hükmünü icrâ eylediği bilâd-ı hârre ve râtıbada Labarraque'ın [08/17] kınakına şarabı devâ-yı kâfiyyedir. Bu sûrette hummeyât-ı mezkûre- [08/18] den vikâye için her sabah mezkûr kınakına şarabından bir küçük [08/19] kadeh şürb etmelidir. [09/01] Burg Hastahânesinin ser-tabîbi Doktor Hedale(?)[14]'nin [09/02] tavattun ettiği bir mahall-i merzağada hummeyât ziyadesiyle icrâ-yı ahkâm [09/03] edip tabîb-i mûmâ-ileyh orada mütemekkin ahâlînin sohbetlerini [09/04] muhafaza için kınakına şarabının istiʿmâlini tavsiye ile ahâlî-i [09/05] mezkûre hummeyât-ı mezbûreden halâs olmuşlardır. Cezayir'in [09/06] sıtmalı mahallerinde ikâmet eden Doktor Vaho(?)[15] dahi mezkûr [09/07] kınakına şarabını istiʿmâl ederek Doktor Hedale gibi ʿayn-ı [09/08] muvaffakiyyete dest-res olmuştur. Her ne vakit mukâvim hummeyât-ı müzmineden [09/09] halâs çaresi taharrî olunsa bu şaraptan sabahları bir küçük [09/10] kadeh istiʿmâl olunsa az vakit zarfında halâs olunur. [09/11] Doktor Renyulik(?)[16] ikâmet eylediği çorak mahallerde kına- [09/12] kına şarabı istiʿmâl ederek hüsn-i netîceye muvaffak

14 (هدالله); .
15 (واهو); .
16 (رنيولك); .

olduğundan [09/13] Union Medical gazetesinden mahrec birkaç müşâhedâtın zikri [09/14] münasip görüldü. [09/15] Müşâhede 1 [09/16] 28 yaşında Bourbonlu A. isminde bir hatun on sekiz [09/17] ay kadar suver-i muhtelifede bir sıtmaya dûçâr olup pek çok [09/18] sulfato istiʿmâl etmiş ise de bi'l-âhire devâ-yı mezkûreye [09/19] miʿdesi tahammül edemediği gibi afyona dahi ülfet ederek [10/01] miʿdede bir derece taab vâkiʿ olur ki kibrîtiyet-i hadîdi dahi [10/02] istiʿmâlinde hazm edemeyip bi'l-'akis evcâ'ı tahrîk ve fevka'l'âde [10/03] bir nefreti mûcib olur. Ba'zı hâlâta karşı kınakına şarabı [10/04] bi't-tavsiye istiʿmâl ederek biraz vakit sonra marîza mezkûr [10/05] sıtmadan rehâ-yâb olur. [10/06] Müşâhede 2 [10/07] Üç nefer çocuğu olan genç bir adam sıtma ile muzdarip bir [10/08] hâlde bulunduğundan kendisine komşu bulunan bir zât sulfato [10/09] istiʿmâlini tavsiye edip milh-i mezkûrun hîn-i istiʿmâlinde bir hüsn-i [10/10] netîce hasıl olursa da birkaç mâh sonra mezkûr sıtma defʿaten [10/11] zuhûr edip sekiz gün kadar marîz-i mezbûru rahatsız ederek [10/12] iştihasızlık ve ʿadem-i tahammül hâlleri husule gelir. Her ne kadar [10/13] hükmünü icrâ etmekte bulunan sonbaharın sıtmaya te'sîri var [10/14] ise de kınakına şarabı istiʿmâl olunarak merkûm şifa-yâb olur. [10/15] Müşâhede 3 [10/16] İran'da 32 yaşında bulunan bir zürrâʿ yaz mevsimlerinde ba'zı kere [10/17] sıtma nöbetlerine müptela olarak sulfato istiʿmâl ederek hummâ-i [11/01] mezkûre münkatıʿ olur. 1859 Ağustos'unda hummâ-i nâibe nüks [11/02] ettiği cihetle tekrâr sulfato ahz ederse de te'sîr edemeyip [11/03] bi'l-'akis miʿdede evcâʿ-ı şedîde ve onu müteâkib galebesi muhâl bir [11/04] nefrete bâis olur. O esnâda hummâ-i mezkûrenin şiddeti tezâyüd edip [11/05] marîz-i mezkûr bir iştihasızlık ve hayli bir zaʿfiyet ve sıtmanın [11/06] te'sîriyle müessir olarak sıhhatinden katʿ-ı ümîd eder. Zîrâ marîz-i [11/07] mezkûr şifa-yâb olmak için ne bir devâyı ahz ve ne de tahammül [11/08] eder. Bu hâlde marîza her taâmdan sonra kınakına şarabı [11/09] tavsiye olunur. Birinci günlerde kıllet-i safrâvîyi müteâkib bir [11/10] hararet husule gelir. Baʿdehu hummâ-i mezkûre mahvolup merkûmun [11/11] iştihâsı ve nevmi ve neş'esi ʿavdet ederek mezkûr kınakınanın [11/12] tertîblerini dahi taklîl eder. [11/13] Müşâhede 4 [11/14] 26 yaşında P. isminde bir kadın beş sene kadar bir [11/15] sıtmaya müptela olup kendisi her ne kadar genç ise de cildi [11/16] türâbî ve gözleri dahi sönük idi. Altı senelik izdivâcından beri [11/17] bir küçük dağın üzerine mevziʿ bir hânede iskân ile ve hâne-i [11/18] mezkûre ise Melyer(?)[17] nâm bir göle nâzır bulunduğundan ve mezkûr [11/19] göl ise yaz

[17] ; .

mevsiminde hemân vüsʿatinin nısfı kesb-i yübuset [12/01] eder idi. Böyle bir mahallde bulunan mezbûre kadına kınakına şarabının [12/02] her taâmdan sonra bir küçük kahve kaşığı istiʿmâl ettirerek [12/03] on beş gün sonra mezbûrenin zevci familyasının kesb-i sıhhat [12/04] ettiğinin teşekkürünü îfâ için nezd-i ʿâcizîye gelip ʿıyâlinin [12/05] cildinin levn-i tabiisi ve nevmi ve iştihâsı ʿavdet eylediğini [12/06] ve kınakına şarabından ihtiyât olmak üzere bir şişe daha talep [12/07] eyledi. [12/08] **İnhirâf-ı Mizâc** [12/09] Bugünkü günde hemân inhirâf-ı mizâc hummâsız olamaz denile- [12/10] bilir ve hararet-i mezkûreyi hâmil olan zât beyan edemez. [12/11] Ve kezâ eşhâs-ı zaîfelerde gerek tâkatsızlığın esbâb-ı [12/12] muhtelifesi ve gerek emrâzı müteâkib olsun veyahut suûbetle [12/13] neşv ü nemâ bulan genç kızcağızlar ve sürʿatle terakkî bulan kâhiller [12/14] bâlâda muharrer dört ʿadet müşâhedâtın irâe etmiş oldukları [12/15] hâllerde yaʿnî müzmin sıtmalara karşı Labarraque nâm zâtın kınakına [12/16] şarabı tavsiye olunmuş ise de hâlbuki mezkûr kınakına şarapları [12/17] yerine mukavvî ve dâfiu'n-nevbe olmak üzere sulfato ile taht-ı [12/18] fahmiyet-i hadîd mahlûtu tertîb ederek merzânın müzmin hummâlarına [12/19] karşı istiʿmâl olunursa daha aʿlâ olur. (Li-mütercimihi) [13/01] Bir fiil-i hummâ-i sâbiteye maʿrûzdurlar. O vakit hüsn-i netîcesine [13/02] emniyet olan kınakına şarabı tavsiye etmelidir. [13/03] **Nezleler** [13/04] ʿAvâm beyninde göğüs nezlesi denilen hastalığın emr-i tedavisinde [13/05] terebantin rûhu istiʿmâl olunarak bilâ-şüphe hüsn-i netîce istihsâl [13/06] olunur. Lakin devâ-i mezkûr bu sûrette yaʿnî cerʿ hâlde [13/07] istiʿmâl olunduğu vakit tiksinme îrâs edeceğinden Muallim Mösyö [13/08] Trousseau'nun inci şeklinde yuvarlaklar derûnunda terebantin [13/09] rûhu hıfz ile merzâya ahz ettirerek hüsn-i muvaffakiyyet [13/10] hasıl olduğunu beyan etmiştir. Bu sûrette mezkûr incilerden [13/11] her taâm vakti yaʿnî taâmdan bir sâat evvel veyahut sonra [13/12] üç ʿadet ahz ederek böylece istiʿmâl olunup az vakit [13/13] zarfında hâdd ve müzmin nezleler defʿ olarak şifa-yâb olunur. [13/14] Birkaç vakitten beri mütekâsif katran suyunu nezlelere karşı [13/15] istiʿmâl ederek hüsn-i te'sîri görülmüştür. Bu dahi bir fincan [13/16] soğuk su derûnuna mezkûr katran suyundan bir kahve kaşığı [13/17] sürʿatle terakkî eden kâhillere ve suûbetle neşv ü nemâ bulan [13/18] genç kızcağızlara mukavviyât ve hususuyla çelik şurubu tavsiye [13/19] olunsa daha güzel hüsn-i netîceye muvaffak olunur. (Li-mütercimihi) [14/01] ʿİlâve ile birkaç sabah istiʿmâl etmelidir. Hâlbuki mâyiʿ-i [14/02] katranın istihzârında suûbet ve müşkilâta tesâdüf olunduğundan

[14/03] bunun yerine eczacı Mösyö Kiyo(?)[18]'nun ihtirâʿ etmiş [14/04] olduğu katran suyunu tercîh birle istiʿmâl etmelidir. Zîrâ [14/05] eczacı-ı merkûm işbu katran suyundan yevmiyye hayli miktar [14/06] istihzâr eylediğinden fabrikası kesb-i şöhret etmiştir. [14/07] **Tesennün-i Etfâl - Çocukların Diş Çıkarması** [14/08] Ekseriyâ etfâl-i fiil-i tesennünde o derece suûbet çekerler ki [14/09] tahammül olunmaz derece evcâʿ ve çok kere ihtilâc husule gelir. [14/10] Mösyö Mouriés nâm zât Fransa Hey'et-i Tıbbiyye ve Encümen-i [14/11] Dâniş'ine takdîm etmiş olduğu bir kıtʿa raporunda fiil-i tesennünde [14/12] vukûʿ bulan tasʿîbât, gıdâ-yı etfâlde fosforiyet-i kilsin [14/13] (esnân ve ʿizâmın cevher-i ʿumûmîsinde bulunan mâddenin) derece-i [14/14] kifâyede bulunmamasından neş'et eder demiştir, ve'l-hasıl [14/15] Mösyö Mouriés çok kereler murziaların (süt [14/16] validelerin) sütünü kusurlu bulduğunu rapor tahtında [14/17] beyan etmiştir. [14/18] Bir defʿa hastalığın esbâbı meydâna çıkarsa o vakit sûret-i [14/19] tedavi intihâb olunur. Mösyö Mouriés ʿazmîni [15/01] terkîb ederek hall-i devâ eylemiş olduğundan yapmış olduğu [15/02] te'lîf, hey'et-i ʿulûm-ı tıbbiyye tarafından mazhar-ı sitâyiş olarak [15/03] movinton(?)[19] rütbesini ihrâz etmiştir. ʿAzmîn, albümin [15/04] beyazü'l-beyz ile fosforiyet-i kilsin ittihâdından [15/05] husule gelip esahh olarak tesennün-i etfâli teshîl eder. ʿAzmîn [15/06] mezkûrundan etfâlin me'kûlât veya çorbası derûnuna maʿlûm- [15/07] el-miktar ʿilave ile istiʿmâl olunsa fiil-i tesennün ekseriyâ vecaʿsız [15/08] ve bilâ-ihtilâc bir sürʿat-i ʿacîbe ile icrâ olunur. Egerçi [15/09] ʿazmîn-i mezkûrun murziaya iʿtâ olunursa etfâlin kendisine [15/10] verilmiş gibi ʿayn-ı fiili icrâ eder. Çünkü ʿazmîn murzianın [15/11] sütünden etfâle intikâl eylediği bi't-tecrübe sabit olmuştur. [15/12] Fiil-i tesennünün hâricinde olarak neşv ü nemâ-yı etfâlde ʿazmînin [15/13] istiʿmâli fâideden hâlî olmadığı gibi ʿizâmın teşekkül ve tesâlüb [15/14] etmesi için ihtiyaç görülen ʿunsura kesretle muâvenet [15/15] eylediğinden mâ-ʿadâ baʿzı muhassas murziaların îrâs eylediği [15/16] büyük bir hatadan vukûʿa gelecek bir nevʿ rahites sû'-i [15/17] şeklin tekevvününe mâniʿ olur. İşbu Mösyö Mouriés'in [15/18] ʿazmîni hubûb ve sefûf hâlinde çorbalar derûnunda veyahut [15/19] diğer me'kûlât-ı yevmiyye ile mahlût olarak istiʿmâl olunur. [16/01] **Fiil-i Tesennün Hakkında Baʿzı Müşâhedât 1** [16/02] Saint-Antoine mahallesinde 1852 senesi Haziran'ında Şarl [16/03] J. isminde bir çocuk tevellüd edip ebeveyni kaviyyü'l-bünye [16/04] olduğu hâlde validesi tıfl-ı mezkûru altı mâh kadar

---

18 ; .

19 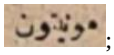; .

irzâʿ [16/05] (süt verme) edip baʿdehu her nasıl ise sütten [16/06] kesilir. Çocuk hasta olmayarak vakt-i fıtâmdan yaʿnî [16/07] sütten kesildiği zamandan iʿtibâren yevmen-fe-yevmen zayıflayıp [16/08] ve batını dahi şişip fiil-i hazmı dahi suûbetle icrâ olunur. [16/09] Şöyle ki onuncu mâhda sol ayağı mafsal-ı rükbeden bed' ile [16/10] taraf-ı insîye doğru münhanî olur. On sekizinci mâhda [16/11] aʿrâz-ı mezkûreler izdiyâd ederek tıfl-ı mezkûr iki tarafını [16/12] tutamamaya başlar. Bu hâle karşı 1854 senesi Şubat'ında her [16/13] gün sûret-i muntazamada olarak Mouriés'in ʿazmîni ile [16/14] mahlût çorbadan iki defʿa tenâvül ettirerek ve bir taraftan [16/15] tıfl-ı mezkûra istirâhat ve köpük banyoları tavsiye olunup Nisan [16/16] ibtidâsında çocuğun sıhhat-i ʿumûmiyyesi ʿavdet edip iki [16/17] tarafını tutarak ifâkat buldu. Ve Mayıs'ta hiçbir sargının [16/18] muâveneti olmaksızın hâl-i tabiisine ricʿat ederek meşy ve harekette [16/19] şu derece sühûlet hasıl eyledi ki kaviyyü'l-bünye bulunan etfâl [16/20] gibi öteye beriye koşarak gitti. [17/01] Müşâhede 2 [17/02] M. R. isminde hatunun 1851'de bir kerîmesi dünyaya [17/03] gelip mezbûrenin irzâʿ olunması için Paris'e gönderir. [17/04] Çocuk daima hasta olduğundan 1852 Nisan'ında süt validesi [17/05] tıfl-ı mezkûreyi nahîf ve bilâ-levn ve üç aylık bir çocuk kadar [17/06] olup başı büyük ve başlıca mafsalları dahi şişmiş olduğu [17/07] hâlde validesine götürüp teslîm eder. Valide-i tabiiyyesi [17/08] çocuğu etibbâya götürüp muâyene ettirdikte murzianın [17/09] sütü çocuğu irzâʿa gayr-i kâfî olduğu tahakkuk eder. Bu [17/10] hâlde çocuğa mukavviyât ve ağdiye-i mukavviye tavsiye ederler. Lakin [17/11] tıfl-ı mezkûrenin hâli hissolunur derecede ifâkat bulamayıp [17/12] 1853 Mayıs'ında aşılanıp himye-i mukavviye devam olunursa da [17/13] mezbûrenin bünyesi bâ-tedrîc fena bulup Ağustos'ta ʿâdetâ [17/14] ayakları üzerine duramayıp hatta cüz'î olarak ʿizâmına [17/15] tazyîk icrâ olunsa haykırıp feryâd ederdi. 1864 Mayıs'ında [17/16] hâl-i kühûliyyet o dereceye vardı ki hemân çocuğun hayatından [17/17] katʿ-ı ümîd olundu. Bu hâlde çocuğun validesine Mouriés [17/18] ʿazmîni istiʿmâl etmesini tavsiye ile sene-i mezkûre Mayıs 10 [17/19] târîhinde muâleceye bed' ile 25 Mayıs'ta ifâkat zuhûr ederek [17/20] 30 Haziran'da bilâ-vecaʿ ayaklarını yere basıp tıfl-ı mezbûrenin [18/01] ʿadalâtı kuvvetlenip ʿâdetâ levn-i tabiisini ahz eyledi. 30 [18/02] Temmuz'da mezbûre kızcağız vücudunu tutabilip 30 Ağustos'ta [18/03] neşv ü nemâ-yı tıfl sûret-i muntazamada icrâ ve sıhhati ʿavdet edip [18/04] mukaddemâ on sekizinci ayda güç hâl ile bir ʿadet diş çıkaran [18/05] işbu çocuk bu defʿa on iki dişi birden çıkardı.

[18/06] Müşâhede 3 [18/07] Nevsinet Usinaş(?)[20] nâm cadde üç numarada Madam [18/08] Hanier 1852 Temmuz'unda vaktinden evvel yedi aylık bir erkek [18/09] çocuk dünyaya getirir. Mezbûre kadının bünyesi kavî olup [18/10] sekiz mâh kadar çocuğunu irzâʿ ederse de daima kendisi [18/11] zaʿfiyet kesb ederek 1854 Şubat'ında mizâc-ı lenfâîye [18/12] mahsûs ʿalâmetler çocukta rû-nümâ olup yaʿnî vücudunda [18/13] nahâfet hasıl olarak baş dahi büyük olup ve sâid [18/14] ve sâkayn mafsallarında bir nevʿ şişlik mevcûd olup ve'l-hasıl [18/15] her ne kadar çocuğa dikkat ve iʿtinâ olunursa da çocuk o derece [18/16] zaîf olur ki yatmış olduğu kâlîçeden kaldırıp döşeğine [18/17] götürmek muhâl olur. Târîh-i mezkûrede çocuğa Mouriés'in [18/18] ʿazmîni kâh süt kâh et suyuyla halt ederek istiʿmâl [18/19] etmesi validesine tavsiye ve bu hâlde icrâ-yı fiil olunup [19/01] 1854 Temmuz 12'ye doğru çocuk yalnız işbu gıdâ ile [19/02] tagaddî olunup Mart'ta çocuğun yanaklarının humreti ve sühûletle [19/03] hazm ve lahmında kuvvet ve ifâkat hissolunup Nisan ayında ifâkat-i [19/04] tâmme ile vücudunu zabt ederek meşy ve harekete başlar. Mayıs'ta [19/05] bir kâlîçenin üzerine yattıktan sonra kendisi kimsenin muâveneti [19/06] olmaksızın yatağına gidebilir idi. Haziran'da gûyâ hastalık [19/07] görmemiş gibi bi's-sühûle kalkıp yürüyüp koşar idi. Bu ise [19/08] yalnız Mouriés'in ʿazmîni ile müstahzar gıdâların istiʿmâ- [19/09] linden vukûʿa gelmiş olduğu şüpheden vârestedir. [19/10] Müşâhede 4 [19/11] Reyovli(?)[21] sokağında 12 numarada Madam Dubois [19/12] esnâ-yı hamlında Mouriés'in ʿazmînini istiʿmâl edip vaktiyle [19/13] vazʿ-ı haml ederek çocuğu dahi kaviyyü'l-bünye idi. Validesi [19/14] baʿde'l-vilâde ʿazmîn-i mezkûru bir mâh kadar istiʿmâl etmeyerek bu [19/15] hâlde çocuğu irzâʿ eder idi. Lakin hatunun sütünden [19/16] evvelden kalan ʿazmînin miktarı bir murabbaʿ kadar olduğundan ʿizâm-ı [19/17] tıflın teşekkülüne gayr-ı kâfî idüğünden gün-be-gün tıfl-ı mezkûr [19/18] zayıflanır idi. Baʿdehu validesi hemân ʿazmîn-i mezkûrun [19/19] istiʿmâline tekrâr bed' ederek mukaddemâ hatunun sütünün libresinde [20/01] bir ʿaşîr dirhem cevher-i ʿizâmı mevcûd iken sekiz gün sonra [20/02] mezbûrenin bir libre sütünden iki dirhem-i aʿşârî cevher-i ʿizâmı [20/03] tezâyüd eyledi. İşte böyle birbirine müşâbih otuz kadar müşâhedât [20/04] mevcûddur. [20/05] Müşâhede 5 [20/06] Kalender Caddesinde 40 numaralı hânede murzia Madam A. K. [20/07] 1851'de irzâʿ eylediği bir çocuk tarafından kendisi [20/08] bünyevî bir ʿillete müptela olup bir tedavi-i müessire ile şifa-yâb olur. [20/09] 1853'te bir erkek evlat dünyaya getirip irzâʿ eder. [20/10] Mezkûr

---

20 نوصنت اوسناشی; نوصنت اوسناش.

21 ریوولی; ریوولی.

çocuk iki aylık olur. Bu hâlde çocuğa bir zaʿfiyet [20/11] gelip gözleri çukurlaşır ve batını intifâh ederek bir kühûliyyet-i [20/12] tâmme husule gelir. Hemân murzianın sütü tahlîl olundukta [20/13] mezkûr sütte yalnız ʿizâmın fosforiyet eserleri mevcûd [20/14] olup 1854 senesinde Mouriés'in ʿazmînini istiʿmâl [20/15] ettirerek sene-i mezkûre Şubat'ında leben-i mezbûrun libresinde iki [20/16] dirhem-i aʿşârî cevher-i ʿizâmı hâvî olmakla tıflın vücudu [20/17] ifâkate tahavvül ederek Mart'ta ziyadesiyle kesb-i ifâkat edip [20/18] iki ʿadet dişleri dahi hurûc eder (beş aylık idi). [20/19] 1854 Temmuz'unda çocuk hâl-i tabiiye ricʿat eder. [21/01] **Vahz ve Kedh-i Hayvanat** [21/02] **Hayvanatın Sokup Isırmaları** [21/03] Hayvanların vücud -ı insanda îrâs eyledikleri cürha hafif [21/04] olursa meselâ zerârih (arılardan) husule gelmiş ise [21/05] cürha-i mezkûreye hâmız veyahut bir damla nişâdır rûhu vazʿ [21/06] etmeli. Ve eger ledg-i hayye (yılanların sokması) ise bu dahi [21/07] "Hâmil-i semm veyahut gayr-ı hâmil-i semm olur." her hâlde kıtʿa-i [21/08] me'hûze üzerine dikkat ile bir hacamat icrâ olunmalıdır. [21/09] Bu hâlde hacamattan hurûc edecek dem ile cürhadan mevcûd [21/10] bulunan semm dahi hurûc ederse de yine bir miktar semm cürha-i [21/11] mezkûrede kalabilmesi melhûz idüğünden mahall-i mezkûreye [21/12] bir damla nişâdır rûhu vazʿ etmeli. Egerçi hâzırda hacamat [21/13] şişesi bulunmaz ise yaʿnî bu gibi edevâtın bulundukları mahallden [21/14] uzak bir yerde cürha vâkiʿ olursa cürha-i mezkûreyi nişâdır [21/15] rûhu veyahut soğuk su ile yıkayıp kıtʿa-i me'hûzenin [21/16] üst tarafından bir kınnâb ile yedi sekiz devr yaparak güzelce [21/17] rabt etmeli ki bu hâlde semmin derûn-ı verîde (damarlara) imtisâsı [21/18] menʿ olunmuş olur. Ve egerçi fiil-i ledg bir kuduz kelbden [21/19] veyahut şüpheli bir kelbden husule gelmiş ise serîan mahall-i [21/20] mezkûru hacamat edip baʿdehu nâr gibi kızarmış bir demir ile keyy [22/01] etmeli. İşte devâ-i sahîh budur. Bu sebepten kuduzdan husule [22/02] gelen bir cürhayı bâlâda serd olunan edviye ile olunacak [22/03] netâyice emniyet etmeyip yalnız olarak kızgın demir ile fiil-i keyy [22/04] devâ-i sahîhini icrâ etmelidir. [22/05] **İnkıbâz** [22/06] İnkıbazın ihtimâmında asla ihmâl olunmamalıdır. Çünkü fiil-i [22/07] mezkûrun imtidâdında birtakım ʿavârız-ı sakîle husule gelebilir. [22/08] Baʿzı zevât inkıbâza galebe etmek için müshilâta mürâcaat [22/09] ederler ki bu bir hatadır. Zîrâ bu hâlde teşfiye olunacak yerde [22/10] bi'l-ʿakis hastalığı büyültür. Müshilât-ı muvakkat inkıbazı defʿ [22/11] edebilir ise de miʿde ve emʿâyı bilâ-fâide tahrîş edip [22/12] galebesi ârzû olunan hastalık me'mûlun hilâfı olarak musırr [22/13] ve muannid olur. [22/14] İnkıbâza galebe için te'sîri esahh olarak bir vasıta vardır. [22/15] O da her taâmdan evvel veyahut sonra bir küçük kaşık fahm-ı Balluque [22/16] (söğüt kömürü) istiʿmâl etmelidir. Egerçi bunu toz hâlinde [22/17] istiʿmâlinde

bir dereceye kadar nefret hasıl olursa o vakit [22/18] akrâs-ı Balluque istiʿmâl etmelidir. Bu kurslar dahi yemekten evvel [22/19] veyahut sonra birer taneden bed’ ile üç taneye kadar ahz [22/20] etmelidir. Bu hâlde birkaç vakit sonra inkıbâz-ı mezkûr tamamıyla [23/01] mahvolur. Ve’l-hasıl 1849 Kanûn-ı Sani 27’de Paris [23/02] Cemʿiyyet-i Tıbbiyyesi tarafından musaddak raporlardan mahrec birkaç [23/03] müşâhedât ber-vech-i âtî zikr olunur. [23/04] Müşâhede 1 [23/05] Muneville’de baytar Mösyö De. bir sene kadar taharrüş [23/06] ve bir kabz-ı muannid ile bir elem-i miʿdeye dûçâr olup işbu taharrüş, [23/07] marîzi bir derece levn-i ezraka bir zaʿfiyet-i ʿazîmeye tahvîl eder [23/08] ve Mösyö De. bilâ-fâide himye-i mutallakaya ve müshilât-ı müleyyin yaʿnî [23/09] cürʿ-i müsekkin, bizmut, magnezya istiʿmâl etmiş. [23/10] Baʿdehu ümitsiz bir hâlde mezkûr baytara fahm-ı Balluque tavsiye olunur. [23/11] Birkaç gün sonra marîzin miʿdesi vazife-i tabiiyyesine [23/12] ʿavdet ile zaʿfiyeti sıhhate ve onu dahi hâl-i tabiiye ricʿat [23/13] ederek inkıbâz mahvolur. [23/14] Müşâhede 2 [23/15] M. D. isminde bir rahip iki sene kadar bir elem-i miʿdîye [23/16] müptela olup sekiz on gün kadar istidâd eden bir kabızlıktan [23/17] derece-i nihâyede zaîf ve levni samani olur. Baʿdehu mezkûr [24/01] rahibe fahm-ı Balluque istiʿmâl ettirerek bir daha ʿavdet etmemek [24/02] üzere kabızlığı mündefiʿ olur. Bu hâlde merkûm papaz bir mâh [24/03] kadar fahm-ı mezkûra devam ederek sıhhati ʿavdet ile her nevʿ [24/04] me’kûlâtı bilâ-havf ekl eyledi. [24/05] Müşâhede 3 [24/06] Madam De. isminde bir hatun on sene kadar mahûf bir [24/07] zaʿfiyete müptela olup lahm ve ecsâm-ı şahmiyenin istiʿmâlinde bir [24/08] kerâhet hisseder idi. Bu hâlde mezbûre bir kabz-ı muannid ve bir [24/09] şakîkaya (yarım baş ağrısı) dûçâr olup hususen [24/10] baʿde’t-taâm evcâʿ-ı miʿdî hisseder. Bu hâlde her taâmdan evvel [24/11] veyahut sonra bir kahve kaşığı fahm-ı Balluque istiʿmâl etmesi [24/12] tavsiye olunup istiʿmâlinden az vakit sonra iştihâsı ʿavdet [24/13] eyledi. Böyle mahallerde fahm-ı Balluque istiʿmâl olunarak baʿdehu [24/14] iştihânın hemân ʿavdet etmesiyle marîzin mukaddemâ nefretle yediği [24/15] lahmları şimdi iştihâ-yı tâmm ile ahz edip vücudunda dahi semen [24/16] zuhûr ederek sıhhati iâde olundu. Her ne zaman inkıbâz [24/17] bütün bütün mahvolursa daima ʿayn-ı sâatte olmak üzere her gün [24/18] defʿ-i tabʿ etmek lazımdır ki inkıbâz ʿavdet etmesin. [25/01] **Dâü’l-esnân (Diş Ağrıları)** [25/02] Eger diş ağrıları çürük olmuş olduklarında neş’et ediyor [25/03] ise ekseriyâ cevf-i sinne afyon rûhu, gerek klor-ı neml, [25/04] ve gerek sıbg iyot ile meblûl pamuktan mamul bir habbe-i iʿmâl ile [25/05] vazʿ olunmalı. Egerçi vecaʿ-ı sinnî iltihâb-ı lissiyye bir hâl-i ʿumûmîsinden [25/06] tevellüd etmiş ise o vakit derûnunda bir re’s haşhâş bulunan bir [25/07] matbûh hatmî ile gargara etmeli. Bu habbe gibi kulak ağrılarında

[25/08] dahi belsem-i müsekkinde veyahut dört kısım zeyt ile bir kısım [25/09] klor-ı nemlde meblûl birçok habbeyi kulağa vazʿ etmelidir. [25/10] Ve'l-hasıl ʿumûma denilebilir ki birtakım zevâta fâide-bahş olan [25/11] edviye diğerine fâide îrâs etmez. Ekseriyâ dâ'-i esnânın husule [25/12] gelmesi istiʿmâlinde iʿtiyâd olunan diş tertîblerinin tabiatından [25/13] tevellüd eder (dişçiliğe mürâcaat oluna). [25/14] **Müshilât - ʿAmel Şerbetleri** [25/15] Emr-i tedavide ekseriyâ müshile mürâcaat olunur. Lakin intihâb [25/16] olunacak müshil cemîʿ vakitte teşhîs olunan hastalığa vâbestedir. [25/17] Müshilâtın tabʿa muvâfık olanlarından cerîde-i tıbbiyyeden mahrec bend [25/18] âtî zikr ve beyan olunur. [26/01] İlkbaharda bilâ-zahmet ve meşakkat-i müshil almak o kadar hıfz-ı [26/02] sıhhate muvâfıkdır ki senenin böyle bir vakitte kesretle bulunan emrâz-ı [26/03] sıklet, terâküm-i dem, devâr, şakîkıye, gibi hastalıkların [26/04] vukûʿunu menʿ eder. İşte bu noktada ʿumûm müttefiktir. Lakin bu tedavide [26/05] husule gelebilecek fâide ve mazarrat intihâb-ı müshilden ileri gelir. [26/06] Evvel emirde müshil almak lazım olduğu hâlde müshilât-ı şedîdeden [26/07] sarf-ı nazar olunur. Çünkü müshilât-ı mezkûre nebâtî olup az [26/08] miktarda istiʿmâl olunursa fevka'l-ʿâde mürr oldukları gibi [26/09] ekseriyâ teşfiyesi uzun bir iltihâb-ı emʿâyı mûcib olurlar. [26/10] Egerçi çok miktarda istiʿmâl olunursa semm-i katildirler. Kezâ [26/11] müshilât-ı muhrikaları dahi ber-taraf ederler. Çünkü meselâ mükelles [26/12] magnezya her ne kadar şöhreti var ise de aʿzâ üzerine şiddetle te'sîr eder. [26/13] Bu sebepten Muallim Mösyö Trousseau müshilât-ı muhrikaların [26/14] istiʿmâlleri mevâdd-ı süfliyye-i demeviyyeyi mûcib olduklarını isbât [26/15] etmiştir. Müshilât-ı milhiyye ise herhâlde diğerlerine [26/16] müreccahtır. Çünkü müshilât-ı mezkûre bilâ-tehlike doğrudan [26/17] doğruya icrâ-yı fiil ederler. Bunların meyânında kesîrü'l-istiʿmâl [26/18] olanlar kibrîtiyet-i magnezi (İngiliz tuzu) ve [26/19] kibrîtiyet-i sûd (sefûf-ı Rouget) dur ve kibrîtiyet-i magnezinin [26/20] yalnız bir kusuru vardır. O da kendisinin kerîh ve mürr olmasıdır ki [26/21] ekser zevât istiʿmâlinden ihtirâz eyledikleri vardır. Sefûf-ı [27/01] Rouget ise bi'l-ʿakis kerâhet ve mürriyyet olmadığı gibi mahfûz [27/02] bulunduğu şişenin nısfını bir miktar su ile hall edip bir [27/03] limonata gibi doğruca içilip te'sîr ederek bir evcâʿı dahi [27/04] mûcib olmadığından istiʿmâl olunur. İşte bu sebepten sefûf-ı Rouget [27/05] en aʿlâ bir müshil olduğu gibi müddet-i medîde hıfz olunarak [27/06] seyâhate ve sahrâya dahi getirilebilir. İmdi bu Rouget müshilini [27/07] senevî ʿamel şerbeti olmak iʿtiyâdı olan zevâta tavsiyeye [27/08] mecbûruz. (Doktor Sarah) [27/09] **Cereb - Uyuz - Gicik** [27/10] Maraz-ı mezkûrun irâe etmiş olduğu manzara-i kerîhesinden [27/11] mâ-ʿadâ bir derece vecaʿlıdır ki her marîz iki üç gün [27/12] zarfında ʿillet-i mezkûreden kâmilen şifa-yâb

olmak için bir vasıtanın [27/13] vücudunu taharrî eder ise pek çok isabet etmiş olur. [27/14] Bunun için vücudun mülevves olduğu mahalle petrol yağını (gaz [27/15] yağı) hafif olarak tılâ etmeli. Bu hâl üzere bir sâat terk [27/16] ile baʿdehu istihmâm olunup ertesi ve daha ertesi gün böylece [27/17] devam olunmalı. Vasıta-i mezkûre fîâtça dûn ise de bi'l-ʿakis [27/18] te'sîr-i cihetiyle ziyade müessir olunduğundan istiʿmâli her mahallde şöhret-i [27/19] tâmmeye muvaffak olmuştur. İmdi te'sîri buna muâdil bir vasıta [28/01] vardır ki bu da mütekâsif katran suyu ile mahall-i mezkûru [28/02] yıkamalıdır. [28/03] **Futûrât-ı Semmiyye (Zehirli Mantarlar)** [28/04] Her sene mantarlar ile tesmîm vukûʿa geldiği müşâhede olunur. [28/05] Bunun için futûrât-ı mezkûrelerden hâmil-i semm olanlarını [28/06] olmayanlarından fark etmek elzemdir. İmdi işbu mantarları [28/07] birbirlerinden tefrîk etmek için pek çok vesait vardır. Meselâ [28/08] bir maʿden kaşık derûnunda veyahut gümüşten mamul bir kap [28/09] derûnunda meşkûk olan mantar galeyân ettirilip egerçi [28/10] mezkûr mantarda semm var ise o kap siyah olur. Fakat bu [28/11] hâlde dahi emniyet olunamaz. Zîrâ tecrübe-i mezkûre kâmilen emniyet- [28/12] bahşâ olmadığından insani bir hataya ilkâ ederek birtakım ʿavârız-ı [28/13] sakîleyi mûcib olur. Bugün fenn-i tıbb futûrât-ı semmiyyeyi [28/14] tanımak için te'mîn olunacak hiçbir vasıta beyan etmediği gibi [28/15] ʿilm-i nebâtâtın göstermiş olduğu vasıtalara dahi iʿtimâd [28/16] etmemelidir. [28/17] **Emrâz-ı Kebed - Karaciğer Hastalığı** [28/18] Emrâz-ı mezkûreden baʿzı kere basît olan edviyenin [29/01] istiʿmâli pek aʿlâ olur. Lakin bir devâ ne vakit ʿâdî olursa [29/02] o devâyı sahîh olarak müessir olduğu hâlde iʿtibâr etmemek [29/03] lazımdır ? Doğrudan doğruya "yok" cevâbı verilir. [29/04] Emrâz-ı kebed ekser mahallde bir nebâtın sekriyle şifa-yâb olunduğu [29/05] birtakım zevâta beyan olunsa tereddüt ile tebessüm ederler. Lakin hakikatte [29/06] böyle değildir. Bu nevʿ emrâz-ı kebede karşı ısırgan otunun [29/07] başlıca bir te'sîri vardır. Bu da bir kabza tâze ısırgan ahz [29/08] ederek bi't-taʿsîr husule gelen ʿusâreden her gün lâ-akall dört [29/09] yemek kaşığı istiʿmâl ederek ʿazîm bir ifâkat hissolunur. [29/10] Çok yerde dahi ʿusâre-i mezkûrenin istiʿmâlinden birkaç vakit [29/11] sonra maraz-ı mezkûr tamamıyla mahvolmuştur. Lakin pek çok [29/12] vakit emrâz-ı kebed miʿdenin mizâcsız bir hâline merbût kalır. [29/13] Taâmdan yarım sâat evvel ısırgan ʿusâresinden ahz olunduğu [29/14] vakitte fahm-ı Balluque dahi istiʿmâl olunursa daha aʿlâ olur. Çok [29/15] kere emrâz-ı mezkûre hemân ʿuzv-ı mezkûrun bir zaʿfiyeti o bir hâl-i [29/16] humevîsi ile bi'l-mürâfakat bulunup o hâlde tedavi-i mukavviye istiʿmâli [29/17] gâyet elzemdir. Bu da kınakına şarabını istiʿmâl ederek ʿumûmun [29/18] evsâfını bilmedikleri işbu devâ pek çok kereler merzâyı ʿillet-i [29/19] mezkûreden halâs etmiştir. [30/01] **İnhirâf-ı Mizâc -**

Vücut Kırgınlığı [30/02] İnhirâf-ı mizâc ʿumûm etrafında taab ve meşâkk ile bir rehâvet-i [30/03] ʿumûmiyyenin hissinden ʿibarettir. Çok mahallde inhirâf-ı mizâcın [30/04] defʿi için bir sıcak istihmâm ve egerçi inhirâf mukâvemet [30/05] ederse bir müshil almak îcâb eder. [30/06] **Kolera** [30/07] ʿİllet-i mezkûrenin defʿaten zuhûru pek nadirdir. Hemân daima bir- [30/08] takım ʿavârız-ı muhbire hususuyla bir ishâl-i muannid ile zuhûr [30/09] eder. Kolera hükmünü icrâ eylediği mahallde her bir sahib-i tedbîr vücudunda [30/10] bir rahatsızlık hissettiği cihetle kendisinin muhafazasına [30/11] şitâb eder ve bidâyet-i marazı nazar-ı dikkate alarak daima çare-i [30/12] indifâʿını taharrî edebilir. Vukûʿ bulan ishâli tevkîf etmek [30/13] için vesait-i müteaddide serd etmişlerdir. Ez-an cümle, afyon [30/14] ve afyon rûhu, bizmut ve kezâ gibi en aʿlâsı fahm-ı Balluque [30/15] olup böyle bir vakitte fahm-ı mezkûrdan her taâmdan evvel veyahut [30/16] sonra bir yemek kaşığı ahz edip ekseriyâ yirmi dört sâat [30/17] zarfında tevkîf olunur. Egerçi kolera gâyet münteşir bir hâlde [31/01] bulunur ise o vakit bir tabîbin muâvenetine şitâb etmelidir. [31/02] Ve'l-hasıl koleranın ibtidâsında hüsn-i netîce irâe eden tedavi [31/03] ʿırku'z-zehep (altın kökü) ve onu müteâkib fahm-ı Balluque istiʿmâ- [31/04] lindenʿibarettir. Fiil-i mezkûr şu vechile tasrîh ve beyan olunur ki [31/05] mukayyî-i (ʿırku'z-zehep) ʿuzviyyete duhûl eden miyasma-i [31/06] katli ihrâc ve fahm-ı mezkûr dahi miyasma-i mezbûrun ihrâc [31/07] olunmayan kısmını masseder. Kolera hengâmında gâyet ihtiyâtlı [31/08] davranmak bir tedbîrdir. En aʿlâ tedbîr ise iʿtiyâd-ı tabiiye [31/09] müdâvemet ve her şeyin kesretinden ve bürudetten ihtirâz etmek lazımdır. [31/10] Böyle hâllerde istihmâm-ı bâride ve buzlu eşribenin istiʿmâlinden tevakkî [31/11] etmelidir. Koleradan muhafaza olunmak için birinci derecede istiʿmâl [31/12] olunan edviye-i muhafaza mâyiʿ-i Labarraque olup mâyiʿ-i mezkûru bir [31/13] fincan veyahut bir tabak derûnuna vazʿ edip işbu kap ile [31/14] mâyiʿ-i mezkûru lüzûmu görünen mahalle vazʿ etmeli. İşbu mâyiʿin [31/15] bir kısmını elli kısım ʿâdî su ile karıştırıp havlu, nerdübân [31/16] ve sofalara serpmeli: Eller ve yüzünü yıkamak için ʿâdî [31/17] suyun içerisine birkaç damla ʿilave ile istiʿmâl olunmalıdır. [31/18] Marsilya'da dört Yunan ve sekiz İspanyol gemicileri koleraya [31/19] tutulup muhâfızları bulunan cerrâh ve gardiyanlar mâyiʿ-i Labarraque ile [31/20] el ve yüzlerini yıkayarak merkûm gemiciler ile bilâ-vasıta ihtilât [31/21] ile temâsta oldukları hâlde asla ʿillet-i mezkûre ile müteessir [32/01] olmadıklarını Marsilya'da Lazare tabîbi beyan etmiştir. Halep'in [32/02] nihâyet tâûnunda dahi Labarraque-ı mâyiʿi taht-ı tecrübeye alınarak [32/03] hüsn-i netîceye muvaffak olunduğu o vakit Suriye'de vâlî bulunan [32/04] Yusuf Paşa ile general konsoloslarının ifadelerinden müstebân [32/05] olmuştur. [32/06] **Sürʿatle Sülük**

Tutturmanın Usulü [32/07] Sülük yapıştırılacak mahall baʿde't-taʿyîn o mahalle bir hardal [32/08] kâğıdı gezdirerek kızdırıp sonra ılık su ile yıkayarak [32/09] sülükleri ilsâk ile ihrâc-ı dem icrâ olunur. [32/10] Egerçi bu hâlde dahi sülükler tutmaz ise o vakit mahall-i [32/11] mezkûr güzelce tıraş edilerek ilsâk-ı ʿalak icrâ olunur. [32/12] Bu kere dahi fiil-i mezkûra dest-res olunamazsa o vakit öteden [32/13] beri sülüklerin tabiatında elma râyihasından nefret ve bir dereceye [32/14] kadar hiddetlerini mûcib olduğundan yarım elmanın içerisini oyup [32/15] sülükleri cevf-i mezkûreye vazʿ ile matlûb olan mahalle [32/16] rabt olunursa o vakit sülüklerin elma râyihasından hiss- [32/17] ettikleri nefret ve husule gelen hiddetlerinden-nâşî o mahalli kemâl-i [32/18] hırs ile kapıp demi massederek icrâ-yı fiil ederler. (Li-mütercimihi) [33/01] **Edviye-i Hadîdiyye (Çelik Tertîbleri)** [33/02] Edviye-i mezkûre öyle bir devâ-yı şâfî ve öyle bir ʿacîb [33/03] sûrette müessirdirler ki merzâya eşkâl-ı müteaddidede iʿtâ oluna- [33/04] geldiğine taaccüb olunmamalıdır. İstihzârât-ı hadîdiyyenin bir- [33/05] takımları dişleri siyah eylediği gibi miʿdeyi dahi itʿâb ve bir [33/06] kabz-ı muannid gibi hatayâyı mûcib olurlar. Bu hâlde Vale [33/07] hapları fahmiyet-i hadîdden mürekkep olup hatayâ-yı [33/08] mezkûreyi mûcib olmadığından mukavvî olarak samani levnde [33/09] bulunanlarda hüsn-i netîceye muvaffak olunduğundan-nâşî hubûb-ı mezkûre [33/10] Paris Cemʿiyyet-i Tıbbiyyesince tahsîn olunmuştur. İşbu tahsîn keyfiyyetine [33/11] dahi ehemmiyet vermemeli. Zîrâ fahmiyet-i hadîd o derece eşkâl-i [33/12] muhtelifede bulunur ki insan bir tanesini intihâbda ʿâciz kalır. [33/13] Mösyö Peyöri(?) [22] (Dârü'l-fünûn tıbbi muallimidir.) emrâz-ı dem [33/14] üzerine vermiş olduğu derste istihzârât-ı hadîdiyye-i muhtelife- [33/15] nin havâssını takdîr ederek sûret-i tedrîsine şu yolda: Yaʿnî [33/16] daima istiʿmâl ederek müstefîd olduğumuz Vale haplarıdır. [33/17] Ve sahîhan diyebiliriz ki bugün elimizde bulunan Vale haplarının [33/18] sû'-i netîcesi olmadığından en kıymet-dâr bir devâ gibi tavsiyeye [33/19] sezâdır diyerek hatm-i makâl eylemiştir. Mezkûr hapların ʿâdî [33/20] tertîbinde her gün bir yâhûd iki tanesinden bed' ile günde sekiz [34/01] tane kadar ahz olunabilir. Sâir haplardan tefrîk etmek için [34/02] hapların üzerinde Vale'nin hapları mahkûkdur. [34/03] ʿ**Irk** [34/04] Ekser merzânın ʿurûk-ı mebzûle ile metʿûb oldukları [34/05] hususuyla sillü'r-rieye müptela olan bîçare-gânda vukûʿ bulur. [34/06] Doktor Vinyareh'[e] göre bu gibi merzâya her akşam ada çayı [34/07] menkûʿı istiʿmâl ettirmelidir. [34/08] **İltihâb-ı Kasabâtü'r-Rie** [34/09]

[22] پودی; پیوزی.

Taharrüş-i sadr, nezle, zükkâm nâmlarıyla yâd olunan [34/10] emrâz-ı muhtelife rienin derûnuna havâyı sevk eden mecârînin [34/11] taharrüş ve iltihâbına zâtü'l-kasaba ıtlâk olunur. Nezlenin en [34/12] ziyade izʿâc ettiği âsârın birisi şüphesiz olarak denir ki [34/13] suâl yaʿnî öksürüktür. Bu da baʿzı kere bir tahammülsüz dereceye [34/14] gelir ki suâl-i mezkûr hôd-be-hôd sahîh olarak bir hastalığı [34/15] tekvîn eder. Suâle galebe etmek için merzâya fâide-bahş [34/16] olan Reniol Ane(?)[23]'nin ʿacîn belsemî-i sadriyyesini iʿtâ [34/17] ederek hüsn-i netîce görmelidir. [35/01] Kimyaiyyûn ʿacîn-i mezkûru tahlîl ederek afyon asla bulunmadığından [35/02] ve terkîbinde bulunan eczanın dahi hiçbir sû'-i te'sîri olmadığını [35/03] isbât etmişlerdir. [35/04] İltihâb-ı kasabada mugalliyât ahz eden zevât onun yerine bir [35/05] küçük kahve kaşığı miktarı katran suyu bulunan bir fincan [35/06] suyu birkaç defʿa şürb etmelidir. Mösyö Kiyo(?)[24] [35/07] suâl ve nezlelerde diğer birçok şurup ve mugalliyâtı refʿ ederek [35/08] yerine mâyiʿ-i mütekâsif katranı ihtirâʿ etmiştir. [35/09] **Mukavviyât** [35/10] Edviye-i mukavviye mizâc-ı lenfâî ve zaîf ve hususuyla hâl-i [35/11] nekâhatte bulunan merzâya mahsûstur. Mukavviyât-ı mezkûrelerin [35/12] meyânında başlıca istihzârât-ı hadîdiyye ve kınakına bulunur ki [35/13] bunlar dahi sulb veya mâyiʿ hâlettedirler. İstihzârât-ı hadîdiyye-i [35/14] sulbeyi istiʿmâl etmek muʿtâdı olan zevâta Vale'nin [35/15] haplarını ve diğerlerine dahi Robiquet'nin nârî fosforiyet-i [35/16] hadîd şurubunu tavsiye etmeli. Bu iki devâ Paris Cemʿiyyet-i Tıbbiyye- [35/17] sinin tecrübe-gerdesi olup herhâlde emniyetlidir. Ve bunlar [35/18] dişleri dahi siyahlandırmadığından istihzârât-ı hadîdiyyenin [35/19] kesretle istiʿmâl olunanlarındandır. Bunların taklitlerinden ihtirâz etmek [36/01] için hapların üzerine Vale'nin hapları kelimeleri hakk [36/02] olunmuştur. [36/03] Kınakına istihzârâtına gelince bunlardan yalnız istiʿmâl oluna- [36/04] gelen kınakınadır. Hamr-ı kinium-ı Labarraqueın nihâyet derecede lüzûmu [36/05] olup ve cevher-i müessiri dahi tuttuğundan diğer istihzârâta [36/06] müreccahtır. Hamr-ı mezkûrdan nekâhatte bulunanlara taâmdan bir çâryek [36/07] evvel veyahut sonra iki küçük kaşık ahz olunur ise serîan [36/08] sıhhatleri ʿavdet eder. Egerçi hubûb-ı Vale ile müşterek olarak [36/09] istiʿmâl olunur ise hüsn-i netîce îrâs ederler. Doktor [36/10] Reniol(?)[25]'un baʿzı musaddak müşâhedâtı zikrolunur. [36/11] Müşâhede 1 [36/12] Madam Michelle isminde kaviyyü'l-bünye elli yaşında bir kadın iki [36/13] seneden beri

---

23 (رنيول آنه); رنيول انه.

24 (كيون); كيوت.

25 (رنيول); رنيولت.

şakîka, darabân-ı kalb, ʿusret-i hazm, yakaza, [36/14] hummâ-i dâimeye müptela olup lüzûmsuz yere çok vakit sulfato [36/15] istiʿmâl ederek bir dereceye vasıl olur ki mezkûr sulfato [36/16] hummâ-i dâimeye galebe edecek yere bi'l-ʿakis tahammül olunmaz derecede [36/17] evcâʿ-ı miʿdeyi mûcib olur. Bunun üzerine mezbûrenin [36/18] sıhhati mahûf bir zaʿfiyet taʿkîb eder. Bu hâlde marîza her [36/19] gün üç küçük kadeh kınakına şarabından iʿtâ birle istiʿmâl [37/01] etmesini tavsiye ederek on beş günde şifa-yâb olup mesrûren [37/02] ʿâcizîye gelip esnâ-yı teşekkürde tavsiye-gerdeniz olan devâ [37/03] ne müessir imiş diye beyan ve ifade eyledi. [37/04] Müşâhede 2 [37/05] Birkaç seneden beri Or(?)[26] arazisinde M. kumpanyası ʿamele- [37/06] lerinin bulundukları mahall miyasma-i merzağayı hâvî bir mahall olup [37/07] bu sebepten merkûm ʿameleler kesb-i zaʿfiyet ederek (800'den [37/08] 1000) kadar ʿameleye mukavvî ve dâfiu'n-nevbe gibi kınakına şarabı [37/09] istiʿmâl ettirerek hüsn-i netîceye muvaffak ve bi'z-zât sahib-i [37/10] kumpanya Mösyö Maz. dahi meşgûliyet-i kesîresinden-nâşî [37/11] zayıflayıp merkûma kınakına şarabı istiʿmâl ettirerek kezâ [37/12] hüsn-i netîceye muvaffak oldum (Doktor Bellevue). [37/13] **Aʿsam-ı ʿÂrızî: Sonradan Gelme Sağırlık** [37/14] Baʿzı kere esbâb-ı zâhiriyye vukûʿ bulmaksızın kuvve-i sâmia [37/15] muhtell olur. Bu hâl dahi baʿzı keyfiyyete ʿatf olunur. Meselâ [37/16] salâbet ve yübuset ve iltihâb-ı gışâ-i tabl gibi. Bu hâlde ekseriyâ [37/17] şifa-yâb olmak için ağrıyan kulağın içerisine akşamları [38/01] yatmazdan akdem gliserin ile meblûl bir pamuk tıpa vazʿ olunup [38/02] ertesi günü mezkûr kulağın kuvve-i sâmiası hâl-i tabiiye [38/03] ricʿat eder (ekseriyâ yirmi dört sâatte). [38/04] **Kurûh (Çıbanlar)** [38/05] Kurûha karşı istiʿmâli tecârib-i müteaddide ile müsbet olan [38/06] Labarraqueın mâyiʿ olup bu da iki sülüs ʿâdî su ile bir sülüs [38/07] mâyiʿ-i Labarraque mahlûtundan kurûh-ı mezkûreleri tîmâr etmelidir. Bu [38/08] hâlde mâyiʿ-i mezkûrun miktar-ı nesebîsini tezyîd ederek az vakitte [38/09] müzmin karhaları teşfiye ettiği gibi âfât-ı cildiyye-i muhtelifede [38/10] yaʿnî saʿfe (kel),(hurkat),(yanık); cürûh; kûbâ [38/11] (tuzlu balgam); cüzâm (miskinlik) ve kangren nâm hastalıklarda [38/12] mâyiʿ-i Labarraqueın hüsn-i te'sîri görülmüştür. Hastahânelerde icrâ [38/13] olunan tecârib-i müteaddidede hasıl olan te'sîr diğer bu gibi devâda [38/14] muvaffak olunmuştur. Mâyiʿ-i mezkûr üzerine baʿzı müşâhedât [38/15] zikr ve beyan olunur. [38/16] Müşâhede 1 [38/17] A. K. isminde bir zâtın ayağında bir karha husule gelip [39/01] bi'l-âhire karha-i mezkûre merkûmun ayağının her tarafını

[26] أور; .

ihâta [39/02] ederek hemân bir cerrâh celb edip merkûm cerrâh dahi karha-i [39/03] mezkûreyi gördüğü gibi beter-i ʿameliyyeti icrâ eylemek lazım olduğunu [39/04] beyan eder ise de bi'l-âhire marîzin hayatını tehlikeye ilkâ [39/05] edeceğini derk ve teyakkuz ederek o ânda istişâre etmek için [39/06] ʿâcizîyi daʿvet eder. Bendeniz mâyiʿ-i Labarraqueın karha-i mezkûrda [39/07] istiʿmâl olunması yoluna gidilmesini tavsiye eyledim. Bu hâlde mâyiʿ-i [39/08] mezkûru istiʿmâl ile az müddette karha-i mezkûrede ʿalâmet-i [39/09] ceyyide bi'l-müşâhede ve fiil-i takayyüh dahi tenâkus bularak râyiha-i kerîhe [39/10] mahvolup yirminci günü fiil-i teneddüb husule gelir ki yirmi [39/11] yedinci günü marîz-i mezkûr tamamıyla şifa-yâb oldu. (Doktor Heş(?)[27]) [39/12] Müşâhede 2 [39/13] Bir maraz öküzü zebh eden B. A. isminde bir adamın [39/14] fiil-i zebhi icrâ ettiğinin ikinci günü ʿavârız-ı sakîle ile [39/15] gözünün ʿazîm bir intifâhını müteâkib bir besre-i habîseye müptela [39/16] olur ki her ne kadar merkûma keyy-i fiil icrâ olunursa da bir netîce [39/17] hasıl olmaz. Bu hâlde ʿâcizîyi celb ederler. Bendeniz dahi [39/18] marîzin hasta olan gözüne sâf mâyiʿ-i Labarraque ile meblûl [39/19] bir tiftik vazʿ ile on gün tedaviden sonra tamamıyla şifa-yâb [39/20] oldu (J. Klocke). [40/01] Çok mahallerde karha-i âkile ve müteaffinelere karşı mâyiʿ-i Labarraque [40/02] istiʿmâl ederek aʿzâların derece-i hissiyetine göre iki veyahut [40/03] altı kısım su ile bir kısım mâyiʿ-i Labarraque mahlûlu baʿdehu mütekâsif [40/04] mâyiʿ-i Labarraque istiʿmâl ederek birinci defʿa istiʿmâlde taaffününe [40/05] tâkat gelmeyen karhalar birkaç gün zarfında şifa-yâb olurlar. (Güleryeh(?)[28]) [40/06] **Teneffüs-i Kerîhe** [40/07] İşbu teneffüs-i kerîhe ʿumûmen gerek miʿde ve gerek esnânın hâlâtında [40/08] tevellüd eder. Birinci hâlde yaʿnî kerâhet miʿdeden mütevellid ise [40/09] her taâmdan evvel veyahut sonra bir küçük kahve kaşığı fahm-ı [40/10] Balluque istiʿmâl etmek en aʿlâ bir vasıta-i tedaviyyedir ki teneffüste [40/11] bulunan kerâheti mûcib olan gâzâtı fahm-ı mezkûr massederek [40/12] ʿillet-i mezkûreden rehâ-yâb olunur. İkinci hâlde yaʿnî [40/13] kerâhet esnândan husule gelmiş ise diş tozu tertîblerine [40/14] mürâcaat olunur. Lakin mezkûr tozların ekserîsi matlûb [40/15] derecede olmadığından esnâ-yı istiʿmâlde mînâ-yı sinni tahrîb eder. [40/16] Bu sebepten Pelletier'nin icat-gerdesi olan odontine [40/17] ve iksîr-i muzâdd-ı elem-i sinnîyi tavsiye etmelidir. Çünkü mezkûr [40/18] tertîbler bir râyiha-i latîfe ve lezîze îrâs ettiklerinden istiʿmâl [40/19] olundukları vakit ağzı taʿtîr ile sigaranın râyihasıyla teneffüs-i [41/01] kerîheyi mahvedip mînâ-yı sinni ise bi'l-ʿakis

---

27 (دوقتور هش); دوقتور هوث.

28 (كولريه); كولنيه.

harâb etmezler. [41/02] **Nezle-i Dimâğ: Zükkâm** [41/03] Zükkâm-ı tesmiye olunan hastalık hiçbir vechile sakîl ve mahûf [41/04] olmayıp lakin bir dereceye kadar tahammülü ʿasîr ve metâibdir ki herkes [41/05] dâ'-i mezkûrdan halâs olmak için bir vasıtaya mürâcaat eder. [41/06] Bidâyet-i nezlede basît olarak birkaç dakika gerek mâyiʿ-i [41/07] nişâdır rûhu ve gerek sıbg-ı iyot istişmâm ederek ʿillet-i mezkûreden [41/08] halâs olunur. Egerçi nezle müddet-i medîd[e] devam eder ise [41/09] edviye-i mesrûda ʿillet-i mezbûreyi teşfiye edemeyip bir dereceye [41/10] kadar tahfîf ederler. Şöyle ki edviyyîn-i mezkûreler istişmâm [41/11] olundukta marîzi defʿaten istirâhatle nevme ilkâ ederler. [41/12] **Şakîka (Yarım Baş Ağrısı)** [41/13] ʿİllet-i mezkûrenin ʿavârız- ı sakîle ile vukûʿu nadir ise de [41/14] netâyic-i vahîmesi vardır. Maraz-ı mezkûru tekvîn eden [41/15] ızdırap şu derece tâkat-güzâr ki işbu râhatsızlığı defʿ [41/16] etmeye mecbûriyet görülür. Bu hâlde edviye-i muzâdd-ı teşennüc [41/17] istiʿmâl olunmalı. Çünkü edviye-i mezkûre ziyadesiyle şakîkanın [42/01] tabiat-ı ʿasabiyyesine te'sîr eder. Birçok zevâta tahfîf-i maraz [42/02] için. Menkûʿ-ı ʿıtriyye: çay, evrâk-ı nârenc, nâne, [42/03] yavşan otu, ada çayı, papatya, melisa rûhu istiʿmâl [42/04] ettirmek kâfîdir. Egerçi nöbet şiddetli olur ise edviye-i [42/05] müessireye mürâcaat etmelidir. Bu dahi lokmân rûhu incilerini [42/06] istiʿmâl etmelidir yaʿnî mezkûr incilerden ʿâdî su ile beş [42/07] ve altı tane kadar ahz etmelidir. Yine nöbet icrâ-yı ahkâmında [42/08] taannüd eder ise yarım sâat sonra mezkûr incilerden yine ahz [42/09] etmelidir. Yaʿnî şakîkanın bidâyetinde mezkûr incilere mübaşeret [42/10] olunursa daha aʿlâ olur. Bu inciler ise Doktor Kalerta(?)[29]'nın [42/11] incileridir. [42/12] **Gaşy (Defʿaten Bayılma)** [42/13] Bir adamın gaşy ile düşmesi o adamın darabân-ı kalbinin [42/14] muvakkaten tevakkuf etmesinden ve etrafa demin sevk olunamamasından [42/15] neş'et eder. Doktor Peyöri gaşy vukûʿ bulan bir [42/16] adamın başını kuddâma eğerek hüsn-i netîce görmüştür. Şöyle ki [42/17] mağşûş-ı merkûmu yere veyahut bir yatağa sırtı üzerine [42/18] yatırıp başını ʿumûm vücudu istikâmetine götürerek o vakit dem [42/19] bi's-sühûle dimâğa vasıl olup marîzin havâss-ı ʿumûmiyyesi [43/01] ʿavdet eder. Bununla beraber şahs-ı mezbûre sirke veyahut [43/02] dikkat ve iʿtinâ ile nişâdır rûhu istişmâm ettirmelidir. [43/03] **Veba (Emrâz-ı Müstevliye)** [43/04] Meşrûbât-ı bâride: Elbise-i hârre veyahut hafife: [43/05] istihmâmât-ı bâridelerin evkât-ı vebada her bir şeyin ifrât derece [43/06] istiʿmâlinden tevakkî ederek muʿtedilâne ihtiyât-kâr-âne hareket [43/07] etmelidir. Bu da bir kısım

---

29 (قارتا); .

mâyiʿ-i Labarraqueı (klor sodyum) elli [43/08] kısım suda hall ile istiʿmâlden ʿibarettir. Mâyiʿ-i mezkûru [43/09] dair elere serpmek ve daha aʿlâsı mâyiʿ-i Labarraque mahlûlünü bir kap [43/10] derûnuna vazʿ ile ıstabl, mandıra ve âhûrlara koyulmalıdır. [43/11] Egerçi bir litre ʿâdî suya iki küçük kaşık mâyiʿ-i Labarraque [43/12] ʿilave olunarak tezyînât ve istihmâmât ve gasl sûretinde [43/13] istiʿmâl olunsa pek aʿlâ bir tedbîr olmuş olur (koleraya mürâcaat). [43/14] İşbu makbûl-ı ihtiyâttan mâ-ʿadâ cereyân-ı miyâh mücâvirinde veyahut [43/15] rutubetli mahallerde meskûn eşhâs bir küçük kadeh hamr-ı kınakına- [43/16] dan her sabah ahz eylese fevka'l-ʿâde ten-dürüstlüğü mûcib olur. [43/17] Veba hengâmında vücud -ı insana mukavvînin lüzûmu olmayıp musîbet-i [43/18] mezkûreden muhafaza olunmak için ʿuzviyyetin sıhhatte bulunması [43/19] lazımdır. [44/01] **Selisü'l-Bevl (İdrârı Tutamamak)** [44/02] İşbu ʿillet-i menhûse ile âfet-zede bulunan bed-baht kesâna nadiren [44/03] tesâdüf olunmayıp kesân-ı mezbûreler maʿlûl oldukları işbu [44/04] ʿilletten halâs için hüsn-i rızâlariyle servetlerinin bir kısmını bu [44/05] yolda sarf-ı istihlâk ederler. Bugüne kadar fenn-i tabâbet selis- [44/06] ü'l-bevli emr-i tedavide teşfiyeden ʿâciz kalmış idi ve vakt-i hâle [44/07] göre tabâbet merzâya baʿzı edviye-i müteselliye tavsiye ettikleri [44/08] sırada Puratyer(?)[30] eczacısı Mösyö Grimold(?)[31] [44/09] selisü'l-bevle karşı hadîd ile çavdar mahmûzu mahlûtundan [44/10] mürekkep devâyı tavsiye ederek fenn-i tabâbete hizmet-i sahîhası [44/11] sebkat etmiştir. İşbu devâyı emr-i muhafazada olan suûbetin [44/12] defʿi için Mösyö Grimold çavdar mahmûzu-ı hadîdî [44/13] şekerlemeleri istihzâr ile muvaffak olmuştur. Ekser etibbâ daima [44/14] Mösyö Grimold'un işbu şekerlemelerini selisü'l-bevle [44/15] karşı bir muvaffakiyyet-i tâmme ile istiʿmâl etmişlerdir. Puratyer [44/16] Hastahânesinin ser-tabîbi Mösyö Arlen(?)[32] kendi koğuşunda [44/17] üç mâh kadar devâ-yı mezbûru selisü'l-bevle müptela olan on bir [44/18] ʿadet haste-gândan iki zâtın birisi altmış beş ve diğeri yetmiş bir [44/19] yaşında ihtiyârlar olup dokuzu dahi yedi yaşından on yedi [44/20] yaşına kadar bulunan çocuklarda isbât ederek tasdîk etmiştir. [45/01] Hastahâne-i mezkûrede ʿayn-ı tedavi ile sekizden yirmi yaşına kadar [45/02] olan otuz sekiz çocuklarda (Bunlardan dört ʿadedi âbdâl.) [45/03] ve seksen beş yaşında bir kadın ve bir ihtiyârda edviye-i mezbûre [45/04] istiʿmâl olunarak cümlesi şifa-yâb olmuşlardır. İşte

---

30 (پوراتیەر); .

31 (غریوال); .

32 (آرلن); .

bir muallim [45/05] tarafından Mösyö Grimold'a irsâl olunan bir kıtʿa şukkanın [45/06] sûreti zîrde beyan olundu. [45/07] **Sûret-i Şukka** [45/08] Mösyö [45/09] Biri on ve diğeri on beş yaşlarında bulunan bâkire kızlara [45/10] maʿlûla bulundukları selisü'l-bevllerine bi'l-muâyene taraf-ı ʿâcizânemden [45/11] icat-gerdeniz olan şekerlemelerinizi istiʿmâl ederek merkûmînin [45/12] ikisi dahi tamamıyla şifa-yâb olduklarını beyan ile işbu icat-[45/13] gerdenizi ben dahi tasdîk edebilirim. (Muallim Galyared(?)[33]) [45/14] **Hikke (Kaşınma)** [45/15] Egerçi vücut da kaşınma şiddetli olur ise bir litre suyun [45/16] derûnuna iki yemek kaşığı mâyiʿ-i Labarraque ʿilave ederek vücudu [45/17] gasl etmelidir. [46/01] Müddet-i medîde bahr-ı muhît-i kebîrde milâhat eden Monte Lambert(?)[34] [46/02] nâm sefînenin mellâh ve yolcularının muzdarip oldukları şedîd [46/03] ve tahammül olunmaz derecede ʿillet-i hikkelerini mâyiʿ-i Labarraque ile gasl [46/04] ettirerek teşfiye eylediğini Doktor Coudray beyan etmiştir. [46/05] **Dâ'-ül-Hanâzîr (Sıraca) (Rahites) (Rutubet-i Bâride)** [46/06] Âfât-ı mezkûrelerin yek-diğerine o kadar irtibât ve müşâbehetleri [46/07] vardır ki havâ-dâr bir mahallde vücudu muhafaza ile sâf ve hârr [46/08] ve yâbis havâ ve bir gıdâ-yı cevherî istiʿmâline eşedd-i lüzûm görünür. [46/09] İstiʿmâl olunagelen edviye meyânında en ziyade müstaʿmel ve kıymet-dâr [46/10] olan devâ sincâbî balık yağıdır. İşbu yağ cümle yağlara müreccah [46/11] olduğundan ticarette zeyt-i mezkûru tağşîş ederler. Bu sebepten [46/12] Paris Cemʿiyyet-i Tıbbiyyesi tarafından musaddak olan Berte(?)[35]'nin [46/13] sincâbî zeyt-i morinası olup ve sûret-i istiʿmâlinde bir fincan [46/14] ceviz yaprağı menkûʿı ile beraber tavsiye olunur ise en aʿlâ [46/15] bir devâdır. [46/16] **Nühûsât (Sivrisinekler)** [46/17] Ahâlî ve hususuyla bilâd-ı hârrede mütemekkin ahâlîyi gâyetü'l-gâye [47/01] izʿâc eden sivrisineklerden halâs olmak için mesâkinin [47/02] derûnuna mâyiʿ-i Labarraque dökmeli. Bu hâlde mâyiʿ-i mezkûrun tasaudâtına [47/03] hiçbir böcek tahammül edemeyerek itlâf ve mahvolur. Hususen [47/04] mâyiʿ-i mezkûr ile vakit vakit mesâkin irvâ olunur ise işbu [47/05] hayvancıklardan halâs olunur. Mâyiʿ-i Labarraque kezâ tahtakurularını [47/06] ve sâir küllî ve cüz'î haşârâtı mûcib küçük hayvanları itlâf [47/07] ve mahvetmek için müstaʿmeldir. Ve fiil-i vahz vukûʿunda cürha-i [47/08] mezkûrenin üzerine bir katre mâyiʿ-i Labarraque vazʿ olunur ise [47/09] husule gelmesi melhûz olan

---

33 (معلم غاليارد); .

34 (موتالامبر); .

35 (برته); .

şişliği menʿ ve vecaʿı dahi katʿ eder. [47/10] **Sefen (Ayaklarda Bulunan Nasırlar)** [47/11] Nasırların gayb ve teşfiyesi-çün edviye-i müteaddide mevcûd [47/12] olup bunlardan birtakımları tehlikeli ve diğerleri dahi küllî ve [47/13] ve cüz'î müessirdirler. Vesait-i müstahseneden birisi dahi mezkûr [47/14] nasırı hacer-i cahîm (cehennem taşı) ile yakmalı. Baʿdehu nasır-ı [47/15] mezkûrun üzerinde sincâbî bir kışır husule gelir ki birkaç [47/16] gün meyânında kışır-ı mezkûr sukût bir ikinci defʿa dahi fiil-i keyy [47/17] icrâ olunup eger lüzûm görünür ise üçüncü kere dahi fiil-i [47/18] keyy olunmazdan nasırın mahvolunduğu nadir değildir. [48/01] **Resye: Elem-i Verekî (ʿIrku'n-nesâ): Vecaʿ-i Katanî** [48/02] Bu nevʿ hastalıklara karşı terementin rûhlarını hâvî [48/03] incileri istiʿmâl etmekten ʿibarettir. Cemʿiyyet-i Tıbbiyye aʿzâsından [48/04] Muallim Mösyö Trousseau devâ-i mezkûru senâ ederek evkât-ı [48/05] taâmda istiʿmâl ile iki ʿadetten bed' ile on ʿadet inciye [48/06] kadar ahz olunmasını tavsiye eder. Ve baʿzı mahallerde devâ-i mezbûrun [48/07] te'sîri müşâhede olunmaz ise marîz-i mezkûr me'yûs olmayıp [48/08] hemân iki hafta kadar mezkûr incilere müdâvemet ile şifa-yâb [48/09] olacağı bî-iştibâhtır. Bu cins hastalıkta fakir adam [48/10] yakısı nâmıyla maʿrûf bir kimya kâğıdı vardır ki onu istiʿmâl [48/11] ederek hüsn-i muvaffakiyyet hasıl olmuştur. Mezkûr kâğıdı [48/12] Beral(?)[36] nâm zât vefatından birkaç sene akdem icat ederek [48/13] kesb-i şöhret etmiştir. Ve'l-hasıl mezkûr terementin incilerini [48/14] emniyet-i kâmile ile istiʿmâl olunması tavsiye olunur. [48/15] **Hüdâm (Deniz Tutması)** [48/16] Bahren seyâhat eden zevâtın deniz tutanlarına bir hizmet-i [48/17] sahîha olmak üzere bir vasıta vardır. Bu da "birinci defʿa [48/18] başı dönüp kalp zayıflandığı gibi deniz tutanlar" o vakit [49/01] Doktor Landry'nin kavlince bir miktar soğuk su ile [49/02] ikiden beş ʿadede kadar klor-ı neml incileri belʿ olunmalı ki defʿaten [49/03] işbu rahatsızlık münkatıʿ olsun. Egerçi mezkûr inciler bulunamaz [49/04] ise bir dereceye kadar te'sîri mücerreb olan Doktor Kalerta'nın [49/05] eter incilerinden ʿayn-ı klor-ı neml incileri gibi ʿayn-ı miktar[d]a olarak [49/06] su ile istiʿmâl etmelidir. İşbu inciler eczahânelerde bulunduğundan [49/07] seyyâhîn hüsn-i tedbîr ederek seyâhatlerinden akdem işbu incileri [49/08] ihtiyâten yanlarında bulundurmalıdırlar. [49/09] **İshâl (Bâsûr): Kolerin** [49/10] İşbu emrâza karşı taht-ı azotiyet-i bizmut, afyon, [49/11] ve edviye-i sâirenin istiʿmâli ʿâdet olmuştur. Lakin edviye-i mezkûre [49/12] baʿzı kere ʿuzviyyette hayli vahîm ihtilâlât vukûʿunu mûcib [49/13] olurlar. Şimdi bu emrâza karşı

[36] (برال); بَرَال.

bir devâ vardır ki kendi- [49/14] sinin te'sîri her ne kadar cüz'î ise de hiçbir hatası yoktur. [49/15] Bu da Doktor Balluque'un fahmıdır. Fahm-ı mezkûr her gün [49/16] üç kahve kaşığından altı kahve kaşığına kadar istiʿmâl ile az [49/17] vakitte ishâl ve bâsûr ve kolerini katʿ eder. Vehle-i ûlâda [49/18] fahm-ı Balluqueʿâdî görünürse de inkıbazı tahrîb eylediği gibi [49/19] ishâli dahi teşfiye edebilir. İşbu fiil dahi me'kûlâtı inkısâma [50/01] taksîm ile inkıbâza galebe ederse de ishâl ve bâsûr ve kolerinde [50/02] dahi fiil-i massı icrâ eder. [50/03] Fahm-ı Balluque başlıca kıymet-dâr bir devâ olup Cemʿiyyet-i Tıbbiyye [50/04] tarafından mazhar-ı takdîr olmuş ise de baʿzı mahallerde fahm-ı mezkûrun [50/05] tavsiyesinde tegâfül olunur. Bizmut yerine fahm-ı nebâtî istiʿmâl [50/06] olunarak pek güzel fiil-i massı icrâ eder. Çünkü fahm-ı nebâtî [50/07] ʿumûm-ı aksâmın derûnuna duhûl ettiği gibi ve edviyenin dahi [50/08] gâyet dûn fiâtla fürûht olunanlarındandır. Fahm-ı mezkûr havâss-ı [50/09] mezkûresinden-nâşî bâsûr ve ishâllerde ve inkıbâz-ı muannidde dahi [50/10] mütesâviyen hüsn-i te'sîr irâe ederek fiil-i inkıbâza karşı fiil-i [50/11] inkısâmı icrâ eylediğinden ʿilel-i mezkûrelerde memas gibi istiʿmâl [50/12] olunur. Ve yine havâss-ı mezkûr sebebiyle fahm-ı mezkûr koleranın [50/13] devre-i ûlâsında istiʿmâlinde hüsn-i muvaffakiyyet husule getirir. [50/14] Ve seretân-ı miʿdede altın kökü ile fahm-ı Balluque mezc olunarak [50/15] istiʿmâl olunsa işbu mahûf hastalığı teşfiye etmez ise de ʿillet-i [50/16] mezkûreden sudûr edecek gâzât-ı müteaffineyi teksîf eder. [50/17] Ve kezâ tertîb-i mezkûrun elem-i miʿdede dahi te'sîr-i küllîsi müşâhede [50/18] olunduğundan bi'l-istifade bizmuta tercîh olunur. [51/01] **Dümmel (Çıban)** [51/02] Paris'te Saint Louis Hastahânesinde icrâ olunan tecârib-i [51/03] haseneden müstebân olduğuna göre vücudun kısm-ı maʿlûlu üzerine [51/04] mütekâsif katran suyu vazʿ ile yevmiyye yarım fincan su derûnuna [51/05] bir kahve kaşığı katran suyundan ʿilave ederek şürb olunur. [51/06] Devâ-i mezbûrun te'sîriyle çıbanlar çok geçmeyip mahvolurlar. [51/07] Mezkûr çıbanların bir daha nüks etmemeleri-çün bir müshil hususuyla [51/08] bir şişe Rouget sefûfu ahz etmelidir ki milh-i mezbûr bilâ-vecaʿ [51/09] hafif sûrette lînet iʿtâ eder. [51/10] **Evcâʿ** [51/11] Esbâb-ı muhtelife-i kesîre evcâʿı mûcib olurlar. Lakin bilâ- [51/12] ihtirâz istiʿmâl olunabilen birtakım vasıta vardır ki o da [51/13] şunlardır: Batının üzerine sıcak bir lapa vazʿ ve marîza [51/14] bir anason menkûʿı şürb ettirmeli. Egerçi vecaʿ teskîn olmaz [51/15] ise klor-ı neml incilerinden üç yâhûd beş tane ahz ettirmeli. [51/16] Ve eger bunlar dahi bulunmaz ise eter incilerini istiʿmâl ettirmeli. [51/17] Ekseriyâ klor-ı neml incileri evcâʿ-ı şedîdeyi teskîn ederler. [52/01] **Vahz-ı Sülük** [52/02] Ekseriyâ sülük tutulan mahallerde husule gelen nezf-i demi [52/03] tevkîf için hayli müşkilâta tesâdüf olunur. Bunun [52/04] için

ʿale'l-ʿumûm kav istiʿmâl olunarak çok defʿa muvaffakiyyet [52/05] hasıl olmuştur. Lakin mezkûr kav basık olmayıp sathı [52/06] emles olmalıdır. Daha aʿlâ olarak sülük mahalline vazʿ edilecek [52/07] kavı iki şakk edip işbu açılan kav yüzlerini yaranın [52/08] üzerine vazʿ etmeli. Egerçi bu tedbîrler ile dahi kan durmayıp [52/09] akar ise bruşeri(?)[37] mâyiʿi veyahut fevk-i klor-ı hadîd [52/10] mâyiʿine mürâcaat etmelidir. [52/11] **İstinân (Diş Temizleme)** [52/12] "**Hıfz-ı Sıhhat-i Esnân"** [52/13] Fenn-i mezkûrun feme iʿtâ etmiş olduğu hıfz-ı sıhhate ʿait [52/14] takayyüdât gâyet ehemm ve elzemdir. Her nevʿ fenalıkları der-pîş eyleyip [52/15] (Mezkûr fenalıklar dişlerin tahâret ve nizâmetsizliğinden ileri [52/16] gelir.) cüz'î bir himmet ile insan kendisini vikâye edebilir. [52/17] Yevmiyye dişleri temizlemek için dikkat etmelidir. Birtakım kesân [53/01] terkîbini bilmedikleri diş tozlarının ilk istiʿmâllerinde [53/02] hüsn-i netîceye muntazır iken bi'l-ʿakis işbu tertîbler dişleri [53/03] muhafaza edecek yere tahrîb ederler. İşbu diş tertîblerinin [53/04] ekserîsi yalnız dişleri beyazlatmak için istihzâr olunup [53/05] hâlbuki bunlar hâmızâtı hâvî olduklarından mînâ-yı sinni tağyîr [53/06] ederek netîce-i matlûbeye muvaffak olunmaz. Cemʿiyyet-i Tıbbiyye aʿzâsından [53/07] Mösyö Pelletier'nin ʿömrünün nihâyet vakitlerinde icadıyla [53/08] tavsiye eylediği diş tozu tertîbini istiʿmâl cihetinden kadrini [53/09] bilemediklerinden mûmâ-ileyh birçok seneler birtakım kesânın dişleri [53/10] üzerine olan mevâdd-ı muhtelifenin te'sîrini tanımak için mütâlaât-ı [53/11] mahsûsaya hasr-ı vakit etmiş idi. Odontine nâm [53/12] diş tozu tertîbi dişlere bir beyazlık iʿtâ ile mînâ-yı sinni [53/13] tahrîb etmez ve iksîr-i muzâdd, elem-i sinni dahi lüsyetâna takviyet [53/14] iʿtâ ile femi taʿtîr ederek sigaranın ağza ilkâ etmiş olduğu [53/15] râyiha-i kerîheyi dahi defʿ eder. [53/16] **Nefha-i Karye (Te'sîr-i Bürudetle Şişlik)** [53/17] Bu ʿilletin teşfiyesi-çün yüz kadar vesait istiʿmâl olunmuş [53/18] ise de hemân cümlesi netîcemiz ve baʿzıları dahi mûcib-i [53/19] handedirler. [54/01] Birinci vasıta. Kısm-ı maʿlûlu nısfından ziyade su ile [54/02] mahlûl mâyiʿ-i Labarraque mahlûtu ile gasl etmekten ʿibarettir. [54/03] Egerçi mezkûr nefhalar çatlaklar ile mürâfakat ederler ise [54/04] o vakit bir kısım mâyiʿ-i Labarraqueı dört kısım su ile halt ederek [54/05] her defʿa nisbet-be-nisbet mâyiʿ tezâyüd etmelidir. İkinci vasıta [54/06] dahi nefha-i karye üzerine âtîdeki terkîb vazʿ olunur. [54/07] Gliserin. 100 dirhem-i aʿşârî [54/08] Hâmız-ı klor mâ'. 2 dirhem-i aʿşârî. [54/09] İşbu tertîbi akşamları yatmazdan evvel kısm-ı maʿlûl üzerine [54/10] bir sargı ile sarmalı. Eger mezkûr nefhalar

[37] بروشری; .

ellerde ise o vakit [54/11] mezkûr tertîbi ellere sürdükten sonra bir eldiven giymeli. Ertesi [54/12] sabah ellerini gâyet kuvvetli bir sirkeli su ile yıkamalı ve akşam [54/13] tekrâr ederek nefhalar ʿâdetâ ikinci günü mahvolur. Egerçi [54/14] çatlaklar ile birlikte icrâ-yı ahkâm ederler ise hâmız-ı klor mâ' [54/15] ʿilave etmeyerek yalnız gliserin tılâ etmeli. [54/16] **Tardît (Bereler)** [54/17] Vücudun bir mahalline bir darbe vukûʿ bulsa mahall-i mezkûrun [54/18] üzerine ʿarak ile meblûl bir baskı vazʿ etmeli. Bu vechile cildin [54/19] morarmasına mâniʿ olunup vecaʿ dahi sürʿatle münkatıʿ olur. [55/01] Eger elde ʿarak bulunmaz ise o vakit soğuk su ile meblûl bir [55/02] baskı kâfîdir ve daha aʿlâsı kuvvetli sirkeyi su veyahut [55/03] tuzlu su ile halt ederek mahlût-ı mezkûr ile meblûl bir [55/04] baskı vazʿ etmelidir. Lakin ʿarak cümlesine müreccahtır. [55/05] **Emrâz-ı Mesâne** [55/06] Bu emrâzın ekserîsi hususuyla mesânenin nezleleri hiss- [55/07] olunduğu gibi birinci derece ifâkat bulmak için ekseriyâ [55/08] terebantin rûhu istiʿmâl ederek şifa-yâb olunur. Emrâz-ı [55/09] mezkûreye müptela olan kesâna esnâ-yı taâmda terebantin rûhu [55/10] incilerinden dörtten bed' ile on iki taneye kadar istiʿmâl etmesini [55/11] Muallim Mösyö Trousseau tavsiye eder. Çünkü muallim-i mûmâ-ileyh [55/12] işbu incilerin istiʿmâlinden hayli istifade eylediğinden emr-i tedavide [55/13] gerek etibbâ ve gerek haste-gâna istiʿmâlini tavsiye eder. [55/14] **Hayvanat-ı Beytiyyede Vukûʿa Gelen Hastalıklar** [55/15] At, öküz, koyun, tavuk, ve kezâ gibi hayvanların [55/16] emrâz-ı müstevliyeden kırıldıkları çok kereler görülür. [55/17] Bunun için ekser mahallerde mâyiʿ-i Labarraque istiʿmâl ederek mezkûr [56/01] hastalıklar tevkîf olunur. Yaʿnî ıstabl ve kümesleri günde [56/02] iki defʿa bir kısım mâyiʿ-i Labarraque ile elli kısım ʿâdî su [56/03] mahlûlundan ahz ile böyle mahaller saky ve irvâ olunmalı. Kezâ [56/04] hayvanatın kendilerini ve takımlarını mezkûr su ile ıslatmalı. [56/05] Ekser baytarlar evkât-ı müstevliyede hayvanatı teşfiye ve muhafaza [56/06] etmek için mâyiʿ-i Labarraque istiʿmâlinde hüsn-i te'sîr görmüşlerdir. [56/07] Hâkezâ her ne vakit bir hayvan vahz olunup yâhûd mecrûh olur [56/08] ise o vakit mezbûr yarayı tevessüʿden vikâye ederek serîan [56/09] teneddüb etmesi zımnında ve kangren ve karbondan muhafaza etmek için [56/10] mâyiʿ-i Labarraque ile meblûl bir baskı vazʿ etmelidir. [56/11] **Asfiksiya ve fiil-i tesemmüm vukûʿunda tabîbin** [56/12] **vürûdundan akdem lazım gelen** [56/13] **muâvenât-ı ibtidâiyyedir.** [56/14] **Tesemmüm (Zehirlenme)** [56/15] Bir kimse defʿaten bulantı, kay' ve evcâʿ-ı şedîdeye dûçâr olur [56/16] ise o kimsenin mesmûm olabilmesi melhûzdur. Lakin baʿzı [56/17] hastalıklar birinci aʿrâzda fiil-i tesmîmi taklit edebildiğinden [57/01] defʿ-i şüphe için tabîbin vürûduna muntazır olarak fiil-i tesemmümü [57/02] tahrîb etmek için semm-i mezkûru ihrâc veyahut taʿdîl

[57/03] etmek ehemm ve elzemdir. Bu dahi fiil-i kay'ı iltizâm ederek semmi [57/04] ihrâc etmek için başlıca bir vasıtadır ki o dahi marîzin [57/05] boğazına parmak veyahut bir tüy kalemi sokup lehâtı yaʿnî [57/06] küçük dili gıcıklamaktan ʿibarettir. Vasıta-i mezkûre ile [57/07] kay' husule gelmez ise beş ʿaşîr dirhemden yirmi ʿaşîr dirheme [57/08] kadar mukayyî iʿtâ etmeli. Baʿdehu fiil-i kay'ı tesrîʿ için mesmûma [57/09] sık sık ılık su içirmeli. Egerçi fiil-i semm birkaç sâat [57/10] mümtedd olursa ihtikân sûretinde bir müshil tavsiye olunmalıdır. [57/11] Bir semmi taʿdîl etmek için o semmin tabiatını bilmek elzemdir.[57/12] Çünkü semm-i mezkûrun te'sîri muhtelif olduğundan muzâdd-ı semmi [57/13] dahi ona göre istiʿmâl olunmalı. Ve'l-hasıl marîzin ahz etmiş [57/14] olduğu semmin neden ʿibaret bulunduğu gerek marîza suâl [57/15] ve gerek mesmûmun nezdinde bulunan şişe ve emsâl-i mevâddın muâyenesinden [57/16] istihrâc olunur. [58/01] **Ekseriyâ tesemmümü mûcib olan mevâdd ile fiil-i** [58/02] **tesmîmde lazım gelen muâvenâtın bir kıtʿa** [58/03] **cedveli ber-vech-i âtî tertîb kılınmıştır.**

[58/04] Fosfor: Kimya'-i kibrîtiyet [58/05] (Hânelerde müstaʿmel kibrît).	[58/06] Mesmûmun sinnine göre beşten on [58/07] ʿaşîr dirhem miktarı mukayyî iʿtâ [58/08] etmelidir. Baʿdehu beyazü'l-beyz [58/09] nûş ettirerek zeyt ve sâddenin [58/10] istiʿmâlinde zarar olduğundan [58/11] ihtirâz lazımdır.

[58/12] Hâmızât: Hâmız-ı kibrît [58/13] (Zâc yağı): Hâmız-ı [58/14] azot (kezzap) [58/15] Milh-i hummâz: Sirke: Çivit [58/16] (Câmeşûycı mâvîsi).	[58/17] Mesmûma suda mahlûl magnezya. [58/18] Eger magnezya bulunmazsa bir litre mâ'-i [58/19] fâtir (ılık su) derûnunda ceviz [58/20] kadar bir parça beyaz sabun hall [58/21] ile istiʿmâl etmesi tavsiye olunur.

[58/22] Potas: Nişâdır rûhu: [58/23] Mâ'-i javel.	[58/24] Mesmûma bir litre su derûnuna takrîben [58/24] yüz dirhem-i aʿşârî sirke ʿilave-

	[58/25] siyle iʿtâ olunması. Sirke bulunmaz [58/26] ise bir kadeh su derûnuna birkaç [58/27] limon suyu ʿilave ile şürb [58/28] etmeyi tavsiye etmelidir.

[59/01] Klor-ı sani-i zîbak (Ak sülümen).	[59/02] Mesmûma bir litre su derûnunda altı [59/03] tane yumurta akı hall ile içirip [59/04] onu müteâkib kesîrü'l-miktar süt [59/05] iʿtâ eylemelidir.

[59/06] Milh-i nuhâs: Mâî zâc yağı: [59/07] Kibrîtiyet-i nuhâs (Göz taşı) [59/08] Kibrîtiyet-i hadîd (Zâc-ı [59/09] kıbrıs[38]).	[59/10] Mesmûma mebzûl olarak yumurta [59/11] akı mahlûlu nûş ettirip eger [59/12] elde berrâde-i hadîd-i rakîk bulunursa [59/13] bir kadeh su derûnunda hall ederek [59/14] içirmelidir.

[59/15] Milh-i üsrüb: Hulâsa-i satür- [59/16] nîn: Üstübeç: beyaz [59/17] üsrüb ve kezâ.	[59/18] Mevâdd-ı mezkûre defʿaten bir tesmîm [59/19] husule getirmeyip lakin ağır [59/20] ağır te'sîr eder. Bu hâlde mesmûma [59/21] bir litre su derûnunda otuz dirhem-i [59/22] aʿşârî kibrîtiyet-i sud hall [59/23] ederek nûş ettirmeli. Eger milh-i [59/24] mezkûr bulunmazsa yarım litre su

[38] زاچی قبریسی Metinde kelime bu şekilde imlâlandırılmıştır ancak okumada bütün sözlüklerde kabul edilen şekil esas alınmıştır.

	[59/25] derûnuna yirmi damla hâmız-ı [59/26] kibrîtiyet ʿilave ederek içirmeli.

[59/27] Azotiyet-i fıdda (cehennem taşı).	[59/28] Mesmûma bir litre su derûnunda bir [59/29] kabza ʿâdî matbah tuzu hall [59/30] ederek nûş ettirmelidir.

[60/01] Afyon: Afyon rûhu: Ban [60/02] otu: İnebü'z-zü'b: Şecer-i [60/03] kâdım: Belladonna: Cevz-i [60/04] mâil: Duhân: Şevkerân: [60/05] Hânıkü'n-nemr: Çidem: [60/06] Yüksük otu: Taflan.	[60/07] Mesmûma bir miktar su derûnunda [60/08] on ʿaşîr dirhemden otuz [60/09] ʿaşîr dirheme kadar mukayyî iʿtâ [60/10] edip çok miktarda kahve [60/11] verilmelidir.

[60/12] Futûrât-ı Semmiyye.	[60/13] Mesmûma on ʿaşîr dirhemden [60/14] yirmi ʿaşîr dirheme kadar mukayyî [60/15] verip baʿdehu çok miktarda [60/16] kahve iʿtâsıyla bir parça şeker [60/17] üzerine yirmi otuz damla [60/18] kadar lokmân rûhu döküp merkû- [60/19] ma yedirerek baʿdehu vücudunu [60/20] dahi ʿarak-ı kâfûrî ile delk [60/21] etmelidir.

[60/22] İşte bâlâda zikr olunan semm ile muzâdd-ı semmin cedvelinde fiil-i [60/23] semmin vukûʿunda lazım gelen muâvenât beyan ve işʿâr olunup tedavi-i [60/24] marîza nakl-i kelâm olunca tabîbin tedâbîrine mürâcaat etmek [60/25] iktizâ eder. [61/01] **Asfiksiya Vukûʿunda Olunacak Tedâbîr** [61/02] İşbu asfiksiya ekseriyâ magrûkân, mahnûkân ve tasaudât-ı gâzât [61/03] ile vukûʿa gelir. [61/04] Eger asfiksiya magrûkâ vukûʿ bulmuş ise magtûsun hayli vakit [61/05] tahte'l-mâ' bulunduğuna tevakkuf eder. Hemân marîzin elbisesini [61/06] çıkartıp sıcak bir yatağın üstünde sağ tarafı üzerine

[61/07] yatırıp ağız ve burnunda bulunan mâdde-i muhâtiyeyi defʿ ederek gâyet [61/08] dikkat ve iʿtinâ ile marîza nişâdır rûhu koklatmalı. Baʿdehu bir tüy [61/09] kalemiyle burun deliklerini gıcıklayarak vücudunu dahi bir fanila [61/10] parçasıyla delk ile marîzi sıcak tuğlalar (pek sıcak [61/11] olmamalı) ile etrafını ihâta ederek iki kadeh su derûnuna [61/12] yüz elli dirhem-i aʿşârî tuz veyahut sirke hall edip [61/13] mahlûl-ı mezkûru marîza ihtikân etmelidir. Şimdi marîzin [61/14] teneffüsü hâlet-i tabiiye ricʿat ettiği gibi bir miktar dahi hamr [61/15] veya ʿarak iʿtâsı eger bulantı vâkiʿ olur ise bir mukayyî iʿtâ [61/16] edilir. [61/17] Duhân ile ihtikân etmek ve ayaklarından asmak ve şiddetle sarsmak [61/18] gibi vesait-i mühlikeden ictinâb etmelidir. [61/19] Baʿzen magtûs olan kimseler kendilerine olunan ikdâm ile [62/01] ancak iâde-i şuûr ederler. Lakin buna iʿtimâd olunmayıp hususuyla [62/02] delk fiilini hayli vakit devam ile icrâ etmelidir. [62/03] Mahnûkan yâhûd maslûben vukûʿ bulan asfiksiyada dahi bâlâda [62/04] zikr olunan asfiksiyada icrâ olunan vesaitin ʿaynıdır. [62/05] Hususuyla hâlât-ı mezkûrenin vukûʿunda delk keyfiyyetine ziyadesiyle [62/06] dikkat ve iʿtinâ olunmalıdır. [62/07] Tasaudât-ı gâzât ile vukûʿ bulan asfiksiya dahi [62/08] müştail gaz, hâmız-ı karbon (kömür buhârı): ayak [62/09] yollarında sudûr eden gâzât ve havâ-yi mütegayyireden ʿibarettir. [62/10] Ve kezâ bu nevʿ asfiksiyada marîzi serbest havâya ʿarz ile [62/11] başını terfîʿ ve münâvebe ile vücudunu ʿarak-ı kâfûr ile baʿdehu yâbis [62/12] olarak delk etmelidir. Ve yine marîzin üzerine su döküp [62/13] el ve ayaklarını kuvvetli delk ve tuzlu veyahut sirkeli su ile [62/14] ihtikânı bi'l-icrâ kemâl-i ihtiyât ile nişâdır rûhu istişmâm birle [62/15] marîzin burnunu sedd ederek ağzından havâ sevk etmeli. [62/16] Marîzi duhân ile ihtikân ve güneşe ʿarz etmek ve sıcak [62/17] yatakta yatırmaktan ictinâb etmelidir. Bir de marîzin fiil-i teneffüsü [62/18] hâl-i muntazamaya ricʿat etmedikçe hiçbir şey şürb ettirmeyip [62/19] tedavi-i mezbûreye müddet-i medîde devam olunmalıdır. [63/01] **Mecrûhlara Lazım Gelen Muâvenâta Dair Taʿlîmât** [63/02] Ne vakit tarîk-i ʿâmm üzerinde mecrûh olarak bir adam görülür [63/03] ise tabîbin vürûduna değin lazım gelen muâvenât-ı ibtidâiyye: [63/04] Evvelâ: Herhâlde mecrûhu dikkat-i tâmme ile kaldırıp muâveneti [63/05] mümkün mertebe icrâ olunacak mahalle bir dest-gîre ile nakl etmeli. [63/06] Sâniyen: Cürha vukûʿunda egerçi tabîbin vürûdu teahhur [63/07] edip cürhadan bir tehlike vukûʿu melhûz ise mecrûhun [63/08] üstünde bulunan elbisesini bir mıkrâz ile (lüzûm görülür [63/09] ise) kesip usuletle kıtʿa-i mecrûhayı açarak cürhayı [63/10] taht-ı te'mîne almalıdır. Bu sûrette cürha-i mezkûreyi soğuk [63/11] su ile meblûl bir bez veyahut bir sünger ile gasl etmeli ki [63/12] cürhayı telvîs edebilen ecsâm-ı ecnebiyye veyahut demden [63/13] halâs olunsun. [63/14] Sâlisen: Eger

cürha yalnız basît olarak bir kıtʿadan ʿibaret [63/15] ise dem-i cârîyi bi'-tevfîk yaʿnî cürhanın iki hâfelerini [63/16] yek-diğerine bi't-takrîb bu minvâl üzere tutup bir parça İngiliz [63/17] yakısı veyahut samglı pamuk ile cürhayı sedd veyahut yakı [63/18] ile sarmalı. Velakin yakıyı bir şemʿada yâhûd bir âteş muvâcehe- [63/19] sinde teshîn birle fiil-i mezkûru icrâ etmelidir. [64/01] Râbian: Yalnız bir bere veyahut bir intifâh olursa bir kadeh [64/02] su derûnuna on beş yirmi damla hulâsa-i satürnin ʿilavesiyle [64/03] işbu mahlûtta birtakım baskıları ıslatarak bere veya intifâh [64/04] üzerine vazʿ ile işbu baskılar dahi bir mendil veyahut bir lifâfe [64/05] ile sarılıp daima mezkûr baskıları râtıb tutmak için [64/06] sık sık soğuk su ile tartîb etmelidir. [64/07] Hâmisen: Bir cürha-i vâkıa ile beraber nezf veyahut kesretli zıyâʿ-i [64/08] dem terâfuk ederse cürha-i mezkûreyi miktar-ı kâfî tazyîk etmek [64/09] için bir lifâfe veyahut bir el vasıtasıyla tiftikten mamul bir [64/10] tıpa ile zağt veyahut kav parçalarını cürha-i mezkûre [64/11] üzerine vazʿ ile bâ-zağt tevkîf-i dem etmelidir. Egerçi dem [64/12] sûret-i müterecrice ve laʿl-gûn olarak fıskiye-vârî seyelân edip [64/13] bir taraftan mecrûh dahi samani bir levn ve baygın ve nezf sebebiyle [64/14] telef olacağından havf olunursa bu hâlde demin vürûd eylediği [64/15] mahall parmaklar ile kuvvetle zağt olunup baʿdehu işbu zağtın yerine [64/16] bir parça kavdan mamul bir tıpa veyahut tiftik veya bir bez ile zağt [64/17] edip ve yaranın üzerine veyahut daha yukarısından bir lifâfe [64/18] ile sarmalı. Lakin aʿzâyı boğmamaya dikkat etmelidir. [64/19] Sâdisen: Eger mecrûh, nuhâme veyahut dem ifrâğ eder ise [64/20] marîzi cürhanın bulunduğu mahallin mukâbiline veyahut sırtı [64/21] üzerine yatırarak baş ve sadrını terfîʿ edip güzelce zabt [65/01] ile bir miktar tâze su içirmeli. Vücudun aksâm-ı hâriciyye- [65/02] sinde bulunabilip dem zâyiʿ eden cürhalar bir bez vasıtasıyla [65/03] setr olunup onun üzerine bir tiftik yumak vazʿ ile onun üzerine [65/04] dahi bir lifâfe rabt etmeli. Ve hâkezâ birtakım soğuk su ile [65/05] meblûl baskılar dahi mecrûhun nâhiye-i şersûfiyyesine yaʿnî can [65/06] evine veyahut sadrı üzerine vazʿ etmelidir. [65/07] Sâbian: Harka vukûʿunda tereffuʿ eden edemeleri gâyet dikkatle [65/08] yerlerine vazʿ edip muhafaza etmek lazımdır. Nefha veyahut [65/09] kabarcıkları bir iğne ile deşip derûnunda bulunan mâyiʿi ihrâc [65/10] edip kısm-ı mahrûkı bal mumu ile muşammaʿ bir bez veyahut zeyt-i levz-i [65/11] hulv ile meblûl bir bez vasıtasıyla harka-i mezkûreyi setr etmeli. [65/12] İşbu bezin üstüne dahi mütemâdiyen soğuk su ile ıslanmış baskılar [65/13] vazʿ etmelidir. [65/14] Sâminen: Zelka (Ayak kayması): Burkulma, vâkiʿ olursa [65/15] mümkün mertebe kısm-ı mecrûhu soğuk su ile memlû bir kap derûnuna [65/16] gats ile müddet-i medîde tutup su ısındıkça tecdîd etmeli. [65/17] Eger kısm-ı mezkûr suya gats olunamayacak bir mahall olur ise [65/18] su ile ıslak

baskılar vasıtasıyla kıtʿa-i mecrûha setr [65/19] olunup saky-i dâim ile su soğuk bulunmalıdır. [65/20] Tâsiân: Çıkık vukûʿunda gâyet dikkat ederek marîz bulunan [65/21] ʿuzva hiçbir vechile şiddetli hareket ve inbisât icrâ [66/01] ettirmemelidir.ʿUzv-ı mezkûru hastanın vecaʿını tahfîf eder [66/02] sûrette bir vazʿiyyet bi'l-ircâ cerrâhın vürûduna muntazır bulunmalıdır. [66/03] ʿÂşiren: Kırık vukûʿunda dahi çıkıkta sarf-ı nazar [66/04] olunacak dikkatten ziyade pür-dikkat ile hareket olunmalıdır. Şöyle ki [66/05] marîz olan ʿuzva bilâ-fâide hiçbir hareket icrâ ettirmeyip [66/06] fevka'l-ʿâde iʿtinâ ile lazım gelen mahalle nakl etmeli. Egerçi kesr [66/07] kolda ya sâid veyahut elde vâkiʿ olursa ʿuzv-ı mezkûru [66/08] usuletle mecrûhun vecaʿını tahfîf eder sûrette vazʿiyyet-i cisme [66/09] takarrüb ettirmelidir. Şâyed kesr fahz yâhûd sâkta olur ise [66/10] yine mecrûhu usuletle bir yatağa veya bir dest-gîr[e]ye vazʿ ile ʿuzv-ı [66/11] meksûru iki yâhûd üç şerît vasıtasıyla zü'l-üzeyn [66/12] (Cerrâhlıkta müstaʿmel bir nevʿ yastıktır.) üstüne tutup [66/13] dikkatle bast etmeli. Egerçi vasıta-i mezkûre mefkûd ise ʿuzv-ı [66/14] meksûru ʿuzv-ı selîme takrîb ederek bir zağt-ı hafif ile bütün [66/15] kendi tûline olarak birleştirmeli. Lakin bir hâlde ki ʿuzv-ı selîm [66/16] ʿuzv-ı mecrûhu muhafaza edip kesr-i mezkûrun intizâmı tagayyür [66/17] etmesin. Ve bir nokta-i mühimme daha vardır ki o da kademin dahi vahşî [66/18] ve insîye doğru sukûtunu menʿ ederek muhafaza etmelidir. [66/19] Hâdîaşer: Gaşy veyahut ihtilâl-i şuûr vukûʿunda [66/20] evvel emirde mecrûhun elbisesini tamamıyla çıkartıp batın ve sadr [66/21] ve ʿunkunda mevcûd düğümleri sökmelidir. Ve derhâl mecrûhun [67/01] re'sini terfîʿ ile vücudunu ufkî bir vazʿiyyete ircâʿ ve iâde-i [67/02] şuûr için yüzüne şiddetle soğuk su serpmeli ve sirke [67/03] ile yüzünün etrafına ve kulaklarının arkasına tılâ edip [67/04] mecrûha nişâdır rûhu istişmâm ettirmelidir. Lakin az müddet [67/05] devam olunmalı. Bir de mecrûhun nâhiye-i kalbiyyesini küûl-i [m]ükeffer? [67/06] yâhûd mâyiʿ-i küûlî ile tılâya müdâvemet olunup tâ ki iâde-i [67/07] şuûr ede. Egerçi mecrûh gaşy bir hâlde olup ve zıyâʿ-i dem [67/08] ile vücudu dahi teberrüd etmiş ise bir fanila ile fiil-i delk bi'l-icrâ [67/09] yatağı teshîn ederek güzelce yatırıp örtmelidir. Gaşy defʿ [67/10] olup kuvâ-yı ʿakliyyesi ʿavdet eder ise mecrûha birkaç [67/11] damla mâyiʿ-i küûlîyi hâvî bir şerbet içirilir. İhtilâl-i [67/12] şuûr cümcümede vâkiʿ ʿazîm bir cürha ile mürâfakat eder ise [67/13] mecrûhu râhat bir vazʿiyyete ircâʿa râzı edip re'sini terfîʿ [67/14] ile hararet-i garîziyyesini hıfz ederek tabîbin vürûduna muntazır [67/15] olmalıdır. [67/16] Egerçi mecrûh keyf bir hâlde ise kendisini bir dereceye [67/17] kadar tahrîk etmek tehlikeli olup ve kuvâ-yı bedeniyyesi zaîf [67/18] bulunması hasebiyle on on beş damla nişâdır rûhunu hâvî bir [67/19] hafif şerbet içirmeli. Eger nişâdır rûhu bulunmaz ise mezkûr [67/20]

şerbetin derûnuna yirmi beş damla kadar halliyyet-i amonyak ʿilave [67/21] ederek mecrûha iʿtâ olunabilir. İstihzârât-ı mezkûreden [68/01] biri ve diğerinin iʿtâsında lüzûm görüldüğü hâlde bir defʿa daha [68/02] istiʿmâl olunabilir. Birtakım kesân, eşhâs-ı mecrûha veyahut [68/03] diğerlerinin etrafına bilâ-fâide toplanarak mecrûhîne muâvenet [68/04] etmek ârzûsunda bulunur. Bu hâlde muâvenât-ı mezkûrenin telâş [68/05] etmeyerek keyfiyyeti merciʿ-i mahsûsuna ihbâr etmek hususunu [68/06] der-hâtır etmelidir. [68/07] İntihâ. [69/01] **İʿlân**[39] [69/02] Bir ehl-i servet kendi servetini muhafaza etmek için emniyetli [69/03] bir kimseye ihtiyaç gördüğü vakit evvel emirde o kimseye emniyet [69/04] edemediği gibi muhafaza-i emvâlinde dahi gâyet basiret üzere [69/05] bulunacağından şüphe ederek merkûmu taht-ı kefalete rabt eder. [69/06] İşte bunun gibi sıhhat dahi ʿumûm servetin en kıymet-dâr olduğu [69/07] sebepten hiç değil ise bâlâda zikr olunan ehl-i servetin muhafaza-i [69/08] emvâlinde etmiş olduğu tedbîrdir. Ziyade bir tedbîr ile insan [69/09] sıhhatini muhafazaya müsâraat etmelidir. Bu hâlde insan her türlü [69/10] muâlecelere mürâcaat eder. Bu muâleceler nereden gelir ? Ve neyi [69/11] hâvîdirler ? Câ-yı dikkat bu iki suâldir. [69/12] Bu risâlede yalnız en makbûl ve müntehab edviyelerden bahsolunup [69/13] ve ekserîsi etibbâ-yı hâzıka tarafından mücerrebdirler. İmdi ʿumûm-ı [69/14] ʿaileler sıhhatlerini muhafazadan istifade için risâle-i mezkûrede [69/15] muharrer te'sîri mücerreb-i istihzârı temeyyüz ve terkîbi maʿlûm olan [69/16] edviyelere mürâcaat etmelidirler.

[39] Bu bölüm eserin Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi (Seyfettin Özege Bağışı)'nde K.10427 no ile kayıtlı nüshasından alınmıştır.

III. DİZİN

A

A 1928 harf inkılâbından sonra kullanılmaya başlanan Latin asıllı Türk alfabesinin ilk harfi.

A. 09/16

A.+ K 38/17

[2].

âbdâl *Ar.* Aklı kıt, idrâki zayıf.

â. 45/2

[1]

ʿacîb *Ar.* Çok acayip, tuhaf, garip, şaşırtıcı.

ʿa. 33/2

[1]

ʿacîbe *Ar.* Şaşılacak, hayret edilecek, tuhaf karşılanacak şey veya kimse.

sürʿat-i ʿa. 15/8

[1]

ʿacîn *Ar.* Yoğurulmuş şey, hamur, mâcun.

ʿa. 34/16

ʿa.- i mezkûru 35/1

[2]

ʿâciz *Ar.* Güçsüz, kudretsiz, zayıf (kimse).

ʿa. kalır 33/12

ʿa. kalmış idi 44/6

[2]

ʿâcizâne *Ar.+Far.* Bir kimsenin kendisinden söz ederken kullandığı nezâket ifadesi, âcizce.

taraf-ı ʿa.+ mden 45/10

[1]

ʿâcizî *Ar.* Ben âcize ait anlamında tevazu, nezâket sözü olarak kullanılan ifade, âciz olana ait.

ʿa.+ ye 37/2

ʿa.+ yi 39/6, 39/17

nezd-i ʿa.+ ye 12/4

[4]

aç- Bir şeyi kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı durumdan çıkarmak

a.- arak 63/9

[1]

açıl- (Birbirine bağlı, ekli veya yapışık şeyler için) Aralarına mesafe girmek.

a.- an 52/7

[1]

ada çayı *T.+Çin.* Kapalı tohumlu bitkilerin iki çenekliler sınıfının ballıbabagiller familyasından, tüylü, ıtırlı ve beyazımtırak renkteki yaprakları kurutularak çay gibi haşlanıp içilen, güzel renkli ve kokulu çiçekler açan, bazı türleri süs bitkisi olarak yetiştirilen çok yıllık otsu, odunsu bitki.

a. 34/6, 42/3

[2]

ʿadalât *Ar.* Adaleler, kaslar, kaslar sistemi.

ʿa.+ ı 18/1

[1]

adam *Ar.* İnsan, adam.

a. 10/7, 63/2

a.+ ın 39/13, 42/13, 42/16

[5]

ʿ**adet** *Ar.* Tane, adet.

ʿa. 12/14, 13/12, 18/4, 20/18, 44/18, 48/5

ʿa.+ den 48/5

ʿa.+ e 49/2

ʿa.+ i 45/2

[9]

ʿ**adem** *Ar.* Yokluk, bulunmama, hiçlik.

ʿa.- i tahammül 10/12

[1]

ʿ**âdet** *Ar.* Alışkanlık, huy, âdet.

ʿa. olmuştur 49/11

[1]

ʿ**âdetâ** *Ar.* Bayağı, basbayağı, sanki, neredeyse.

ʿa. 05/7, 17/13, 18/1, 54/13

[4]

ʿ**âdî** *Ar.* 1. Sıradan, her zaman görülebilen, alelâde.

ʿa. 31/15, 31/16, 38/6, 42/6, 43/11, 56/2, 59/29

2. Kötü, süfli.

ʿa. 29/1, 33/19, 49/18

[10]

adîde *Ar.* "Çok, birçok" anlamlarına gelen *adîd* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

vesait-i a. 07/5

[1]

ʿ**adl** *Ar.* Adalet, doğruluk.

ʿa. 02/8

[1]

âfât *Ar.* Hastalıkların dokularda meydana getirdiği bozukluk.

â.- ı cildiye-i muhtelifede 38/9

â.- ı kebediyye-i sakîleyi 08/6

â.- ı mezkûrelerin 46/6

[3]

âfet-zede *Ar.+Far.* Hastalığı veya rahatsızlığı sebebiyle acı çeken, ıstırap içinde olan kimse.

â. 04/6, 44/2

[2]

afyon *Far.<Yun.* Haşhaş kapsüllerinden sızan sütün pıhtılaşmasıyla elde edilen ve içinde morfin, kokain gibi uyuşturucular bulunan madde.

a. 30/13, 35/1, 49/10, 60/1

a.+ a 09/19

[5]

afyon rûhu *Far.<Yun.+Ar.* Safran, karanfil, tarçın, alkol ve afyon hulâsası karışımından ibaret uçucu ve kokulu birleşik, safranlı afyon tentürü.

a. 25/3, 30/14, 60/1

[3]

ağa *Moğ.* Osmanlı askerî ve idari teşkilatında bazı mevki ve rütbe sahiplerine verilen unvan

a.+ sı 07/10

[1]

ağdiye *Ar.* Gıdâlar, yenilip içilecek şeyler.

a.- i mukavviye 17/10

[1]

ağır Yavaş.

a.- ağır 59/19

[1]

ağırlık Vücutta veya vücudun herhangi bir yerinde hissedilen sıkıntı verici durum, rahatsızlık duygusu.

miʿde a.+ ına 05/8

[1]

ağız Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ.

a. 61/7

a.+ a 53/14

a.+ ı 40/19

a.+ ından 62/15

[4]

ağrı Vücudun herhangi bir yerinde derinden ve yaygın bir şekilde hissedilen sürekli acı. *krş.* **elem, veca**ʿ

a.+ lar 07/1

diş a.+ ları 25/1, 25/2

kulak a.+ larında 25/7

yarım baş a.+ sı 24/9, 41/12

[6]

ağrı- Vücudun herhangi bir yeri ağrılı olmak, insana ızdırap ve acı vermek.

a.- yan 37/17

[1]

ağustos *Yun.* Yılın, temmuzla eylül ayları arasındaki 31 gün çeken sekizinci ayı.

a.+ ta 17/13, 18/2

a.+ unda 11/1

[3]

ahâlî *Ar.* Bir memleket, şehir veya semtte oturanların, yaşayanların hepsi.

a.- i mezkûre 09/4

a. 46/17

a.+ nin 09/3

a.+ yi 46/17

[4]

ahkâm *Ar.* Hükümler, emirler.

icrâ-yı a. 09/2

icrâ-yı a. ederler ise 54/14

icrâ-yı a.+ ında 42/7

[3]

ahrâ *Ar.* Pek lâyık, uygun.

a.+ dır 02/5

[1]

ahsen-i takvim *Ar.* "Yaratılışın en güzeli" En güzel yaratılış.

a. 02/2

[1]

âhûr *Far.* Ahır.

â.+ lara 43/10

[1]

ahz *Ar.* Alma, alış.

a. 11/7, 56/3

a. eden 35/4

a. ederek 13/12, 29/7
a. ederse 11/2
a. edip 24/15, 30/16
a. etmelidir 22/19, 42/7, 42/8, 51/8
a. etmiş 57/13
a. ettirerek 13/9
a. ettirmeli 51/15
a. eyledi 18/1
a. eylese 43/16
a. olunabilir 34/1
a. olunduğu 29/13
a. olunmasını 48/6
a. olunur ise 36/7
[21]

ʿ**ait** *Ar.* Konusunda, hakkında, dair .
ʿa. 52/13
[1]

ʿ**aile** *Ar.* Anne, baba, çocuk ve yakınlardan meydana gelen topluluk, aile.
ʿa. 03/6
ʿumûm-ı ʿa.+ ler 69/13
[2]

ak- Sızmak, damlamak.
a.- ar ise 52/9
[1]

akdem *Ar.* Önce, evvel.
a. 38/1, 48/12, 49/7, 56/12
[4]

âkile *Ar.* Üstünde belirdiği organı yavaş yavaş yiyip bitiren, yenirce denilen yara, kemirici ülser, kanser.
karha-i â. 40/1
[1]

ʿ**akliyye** *Ar.* "Akılla ilgili, akla dayanan" anlamlarına gelen *aklî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.
kuvâ-yı ʿa.+ si 67/10
[1]

akrâs *Ar.* Yuvarlaklar, daireler.
a.- ı Balluque 22/18
[1]

aksâm *Ar.* Kısımlar, bölümler.
a.- ı hariciyyesinde 65/1
ʿumûm-ı a.+ ın 50/7
[2]

ak sülümen *T.+Ar.* Cıva ile klorun birleşmesinden meydana gelen çok zehirli beyaz toz, sülümen, süblime.
a. 59/1
[1]

akşam Güneşin batma zamanı, günün sonu.
a. 34/6, 54/12
a.+ ları 37/17, 54/9
[4]

al- 1. İçmek, yutmak.
a.- mak 26/1, 26/6, 30/5
2. Bir şeyi kullanmak veya gerekeni yapmak üzere yanında bulundurmak.
a.- malıdır 63/10
nazar-ı dikkate a.- arak 30/11
[5]

aʿlâ *Ar.* İyi, mükemmel.

a. 08/12, 12/19, 27/5, 29/1, 29/14, 31/8, 40/10, 42/10, 43/13, 46/14, 52/6

a.+ sı 30/14, 43/9, 55/2

[14]

ʿalak *Ar.* Sülük.

ilsâk-ı ʿa. 32/11

[1]

ʿalâ-kadri'l-istidâʿ *Ar.* Güç yettiğince, elden geldiği kadar.

ʿa.+ a 03/1

[1]

ʿalâmet *Ar.* Belirti, işaret.

ʿa.+ ler 18/12

ʿa.- i ceyyide 39/8

[2]

alay *Yun.* Orduda iki veya daha fazla taburun birleşmesiyle meydana gelen birlik.

a.+ ına 06/17

[1]

albümin *Fr.<Lat.* Süt ve yumurtada, kan, kas ve birçok bitki doku ve sıvısında bulunan, suda eriyen, ısınınca katılaşan, karbon, hidrojen, oksijen ve azottan ibaret karmaşık proteinlere verilen isim.

a. 15/3

[1]

ʿale'lʿ-ʿumûm *Ar.* Genellikle, genel olarak.

ʿa. 05/5, 52/4

[2]

alın- Bir şeyi kullanmak veya gerekeni yapmak üzere yanında bulundurmak.

a.- arak 32/2

[1]

ʿalî-sîret *Ar.* Yüce ahlaklı.

ʿa. 02/10

[1]

Allah *Ar.* Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık, Tanrı.

A.+ tandır 03/10

[1]

altı Beşten sonra gelen sayının adı.

a. 11/16, 16/4, 40/3, 42/7, 49/16, 59/2

[6]

altın kökü İpeka ortak adıyla anılan ve köklerinde çeşitli hassalar taşıyan bitkilerin *cephaelis ipeca huana* denen türünün kusturucu nitelikteki kökü.

a. 31/3, 50/14

[2]

altmış beş Altmış dörtten sonra gelen sayının adı.

a. 44/18

[1]

ʿamel *Ar.* Bağırsak hareketlerinin artması sonucunda tabii olandan daha çok, daha sulu ve daha sık dışkı çıkarma, ishal.

ʿa.- şerbeti 27/7

ʿa.- şerbetleri 25/14

[2]

ʿamele *Ar.* Beden gücünü kullanarak gündelikle çalışan kimse, işçi.

ʿa.+ ler 37/7

ʿa.+ lerinin 37/5

ʿa.+ ye 37/8

[3]

ʿameliyyet *Ar.* "Sâdece ilim ve söze değil işe ve uygulamaya dayanan, işlemek ve yapmakla elde edilmiş olan, uygulamalı, pratik" anlamlarına gelen *amelî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

beter-i ʿa.+ i 39/3

[1]

ʿâmm *Ar.* Herkese ait, umûma mahsus.

tarîk-i ʿa. 63/2

[1]

amonyak *Fr.<Yun.* Azotla hidrojenin birleşmesinden meydana gelen, sanayide, soğutma tesislerinde, gübre yapımında, tıpta ve gümüşlerin temizlenmesi, lekelerin çıkarılması gibi çok çeşitli yerlerde kullanılan, renksiz, keskin kokulu, göz yaşartıcı gaz.

halliyyet-i a. 67/20

[1]

ân *Ar.* Zamanın bölünemeyecek kadar kısa parçası, lahza.

â.+ da 39/5

[1]

anason *Ar.<Yun.* Maydanozgiller familyasından bir yıllık otsu bitki.

a. 51/14

[1]

ancak Yalnız, sadece.

a. 62/1

[1]

ara Bir oluştan diğer bir oluşa kadar geçen zaman fasılası.

a.+ sında 06/7

[1]

ʿarak *Ar.* Rakı.

ʿa. 54/18, 55/1, 55/4, 61/15

ʿa.- ı kâfûr 62/11

ʿa.- ı kâfûrî 60/20

[7]

ârâyiş *Far.* Süs, zînet.

â.- i elsine-i cihân 02/8

[1]

aʿrâz *Ar.* Hastalık belirtileri, bulgu, semptom.

a.+ da 56/17

a.- ı mezkûreler 16/11

[2]

arazi *Ar.* Yerler, topraklar; yer, toprak.

Or a.+ sinde 37/5

[1]

arı Zar kanatlılardan, toplu olarak yaşayıp bal yapan, vızıldayarak uçan, eklem bacaklı, sokucu böcek.

a.+ lardan 21/4

[1]

ʿârızî *Ar.* Gelip geçici.

aʿsam-ı ʿa. 37/13

[1]

arka Bir şeyin esas kabul edilen yüzünün tam tersi olan tarafı.

a.+ sına 67/3

[1]

ʿarz *Ar.* Gösterme.

ʿa. 62/10

ʿa. etmek 62/16

[2]

ârzû *Far.* İnsanın bir şeye karşı duyduğu istek, dilek.

a.+ siyle 03/5

a.+ sunda 68/4

â. olunan 22/12

[3]

as- Bir şeyi yüksek bir yere iliştirip sarkıtmak.

a.- mak 61/17

[1]

ʿasabiyye *Ar.* "Sinirli, öfkeli, sert" anlamlarına gelen *asabî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

tabiat-ı ʿa.+ sine 42/1

[1]

aʿsam *Ar.* Sağır, işitmez.

a.- ı ʿârızî 37/13

[1]

asammiyyet *Ar.* Sağırlık.

a.+ i 08/5

[1]

âsâr *Ar.* 1. Kitaplar, yazılmış eserler.

â.- ı ber-güzîdenin 02/14

â.- ı müfîde 02/12

2. Bir şeyin varlığını gösteren belirtiler, alâmetler.

â.+ ın 34/12

[3]

asfiksiya *Fr.<Yun.* Boğulma, solunumun durması hâli, oksijen yokluğundan ileri gelen boğulma.

a. 56/11, 61/1, 61/2, 61/4, 62/7

a.+ da 62/3, 62/4, 62/10

[8]

ʿasîr *Ar.* Güç, zor, zahmetli.

ʿa. 41/4

[1]

asla *Ar.* Hiçbir zaman, hiçbir şekilde.

a. 22/6, 31/21, 35/1

[3]

ʿasr *Ar.* Zaman, devir, çağ.

ʿa.- ı terakkî-hasr-ı hazret-i mülûkânelerinde 02/11

[1]

aʿşârî *Ar.* Ondalık.

dirhem-i a. 20/2, 20/16, 54/7, 54/8, 58/25, 59/21, 61/12

[7]

aşılan- Hastalığa karşı vücuda aşı yapılmak.

a.- ıp 17/12

[1]

ʿ**aşîr** *Ar.* Bir şeyin onda biri.

ʿa. 20/1, 57/7, 58/7, 60/8, 60/9, 60/13, 60/14

[7]

ʿ**âşiren** *Ar.* Onuncu olarak.

ʿa. 66/3

[1]

at Binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan.

a. 55/15

[1]

âteş *Far.* Yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık.

a. 63/18

[1]

ʿ**atf** Bir söz veya yazı bir kimseye isnat edilmek, onun olduğu kabul edilmek.

ʿa. olunur 37/15

[1]

âtî *Ar.* Bir metinde alt, alt taraf, aşağı.

â. 25/18

â.+ deki 54/6

ber-vech-i â. 23/3, 58/3

[4]

ʿ**avâm** *Ar.* Halk, umum.

ʿa.- beyninde 13/4

[1]

ʿ**avârız** *Ar.* Arızalar, engeller.

ʿa.- ı muhbire 30/8

ʿa.- ı sakîle 22/7, 39/14, 41/13

ʿa.- ı sakîleyi 28/12

[5]

ʿ**avdet** *Ar.* Dönüş, geri geliş, gidilen yerden dönme.

ʿa. 23/12, 24/3

ʿa. eder 06/1, 36/8, 43/1

ʿa. eder ise 67/10

ʿa. ederek 11/11

ʿa. edip 16/16, 18/3

ʿa. etmemek 24/1

ʿa. etmesin 24/18

ʿa. etmesiyle 24/14

ʿa. eyledi 24/12

ʿa. eylediğini 12/5

[14]

ay Yılın ayrıldığı on iki bölümden her biri.

a. 09/17

a.+ da 18/4

a.+ ında 19/3

[3]

ayak Vücûdun, bacaktan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı, ayak.

a.+ ında 38/17 (ayağında)

a.+ ının 39/1 (ayağının)

a.+ larda 47/10

a.+ ları 17/14

a.+ larından 61/17

a.+ larını 17/20, 62/13

a.- kayması 65/14

sol- a.+ ı 16/9 (ayağı)

[9]

ayak yol Abdesthâne, helâ, kademhâne, tuvalet.

a.+ larında 62/8

[1]

aylık Belli bir aydan beri var olan.

a. 17/5, 18/8, 20/10

a. idi 20/18

[4]

ʿayn *Ar.* Bir şeyin aslı, kendisi.

ʿa.- ı fiili 08/4, 15/10

ʿa.- ı klor-ı neml incileri 49/5

ʿa.- ı miktarda 49/5

ʿa.- ı muvaffakiyyete 09/7

ʿa.- ı nisbette 08/10

ʿa.- ı sâatte 24/17

ʿa.- ı tedavi 45/1

[8]

ʿaynı *Ar.* Birbirinin eşi, ayırt edilemeyecek kadar benzeri, tıpkısı.

ʿa.+ dır 62/4

[1]

az 1. Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunan, çok olmayan.

a. 05/14, 26/7

2. Mesafe ve zaman için kısa.

a. 09/10, 13/12, 24/12, 38/8, 39/8, 49/16, 67/4

[9]

aʿzâ *Ar.* 1. Vücudu meydana getiren parçalar, organlar. bk. ʿ**uzv**

a. 04/6, 26/12

a.+ ların 40/2

a.+ yı 64/18

2. Herhangi bir kuruluş, birlik, komisyon vb.ne bağlı olan kimse, üye.

a.+ sından 48/3, 53/6

[6]

ʿ**azîm** *Ar.* 1. Tesir bakımından çok şiddetli. *krş.* **büyük.**

ʿa. 29/9,

2. Maddi bakımdan büyük.

ʿa. 39/15, 67/12

[3]

ʿ**azîme** *Ar.* Büyük ve fevkalâde iş.

zaʿfiyet-i ʿa.+ ye 23/7

[1]

ʿ**azîmet** *Ar.* Gitme, gidiş.

ʿa. etmiştir 06/17

[1]

ʿ**azmîn** *Ar.* Kemik özü.

ʿa. 15/3, 15/5, 15/10

ʿa.+ i 14/19, 15/18, 16/13, 18/18, 19/8

ʿa.+ in 15/12, 19/16

ʿa.+ ini 19/12, 20/14

Mouriés ʿa.+ i 17/17

ʿa.- i mezkûru 19/14

ʿa.- i mezkûrun 15/9, 19/18

[16]

azotiyet-i bizmut

Ar.+Fr.<Lat.<Alm. Bizmut nitrat.

taht-ı a. 49/10

[1]

azotiyet-i fıdda *Ar.* Gümüş nitrat.

a. 59/27

[1]

B

B 1928 harf inkılâbından sonra kullanılmaya başlanan Latin asıllı Türk alfabesinin "be" diye adlandırılan ikinci harfi.

B.+ A. 39/13

[1]

baʿde *Ar.* Sonra. *krş.* **sonra**.

b.+l-vilâde 19/14

b.+t-taâm 05/8, 06/6, 24/10

b.+t-taʿyîn 32/7

[5]

baʿdehu *Ar.* Ondan sonra, daha sonra.

b. 11/10, 16/5, 19/18, 21/20, 23/10, 23/17, 24/13, 27/16, 40/3, 47/14, 57/8, 58/8, 60/15, 60/19, 61/8, 62/11, 64/15

[17]

baʿdezâ *Ar.* Bundan sonra

b. 02/7

[1]

bağırsak Sindirim borusunun, midenin bitiş yerinden anusa kadar olan ve dışkıların vücuttan dışarı atılmasına yarayan uzun dar ve kıvrımlı kısmı. *krş.* **meâî**.

b.- sancısı 04/4

[1]

bağışlan- Affedilmek.

hüsn-i niyetime b.- ır 03/9

[1]

bahr *Ar.* Deniz, derya.

b.- ı muhît-i kebîrde 46/1

[1]

bahren *Ar.* Deniz yoluyla, denizden. b. 48/16

[1]

bahs *Ar.* Sözü edilmek, bahis konusu olmak, anlatılmak.

b. olunup 69/12

[1]

bâis *Ar.* Sebep.

b. olur 11/4

[1]

bâkire *Ar.* Kızlığı bozulmamış, kız.

b. 45/9

[1]

bâlâ *Ar.* Yukarı, üst.

b.+ da 12/14, 22/2, 60/22, 62/3, 69/7

[5]

balık yağı Morina balığının karaciğerinden çıkarılan, iyot ve A, D vitaminleri bakımından zengin olduğu için özellikle çocuklara kuvvet ilacı olarak içirilen yağ.

sincâbî- b.+ dır 46/10

[1]

bâliğ *Ar.* Bülûğa eren, ergin.

b. olmuş 07/4

[1]

Balluque *Fr.* Özel ad.

akrâs-ı b. 22/18

fahm-ı b. 05/4, 05/9, 05/16, 06/9, 07/7, 07/12, 07/15, 22/15, 23/10, 24/1, 24/11, 24/13, 29/14, 30/14, 31/3, 40/9, 49/18, 50/3, 50/14

Doktor b.+un 49/15

[21]

bal mumu *T.+Far.* Arıların, karın halkalarının altında bulunan deri altı bezlerinden çıkardıkları ve bununla peteklerini yaptıkları yumuşak, sarımsı madde.

b. 65/10

[1]

ban otu *Ar.+T.* Patlıcangillerden, mor çiçekli, yaprakları yumuşak ve tüylü, meyvesi kapsül biçiminde, tohumundan ve yapraklarından hekimlikte ve eczacılıkta faydalanılan zehirli, uyuşturucu bitki. *Hyosciamus niger.*

b. 60/1

[1]

banyo *İt.* Vücudu su ile yıkama, yıkanma.

köpük b.+ları 16/15

[1]

bâride *Ar.* "Soğuk veya eski tıp anlayışına göre tabiattaki dört özellikten biri olan soğukluk özelliğine sahip" anlamlarına gelen *bârid* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

istihmâm-ı b. 31/10

meşrûbât-ı b. 43/4

rutubet-i b. 46/5

istihmâmât-ı b.+lerin 43/5

[4]

bas- Ayağı, üzerine vücudun veya bacağın ağırlığını verecek şekilde zemîne yahut herhangi bir yere koymak.

b.-ıp 17/20

[1]

basık Basılmış veya basılmış gibi olan, yassı veya yassılaştırılmış.

b. 52/5

[1]

basiret *Ar.* Doğru ve ölçülü bir görüşün verdiği uyanıklık, ileriyi görme.

b. 69/4

[1]

basît *Ar.* 1. Kolay.

b. 28/18, 41/6

2. Başka bir şeyle karışmayıp tek unsur hâlinde olan.

b. 63/14

[3]

baskı Basıp sıkacak şey, tazyik.

b. 54/18, 55/2, 55/4, 56/10

b.+ lar 64/4, 65/5, 65/12, 65/18

b.+ ları 64/3, 64/5

[10]

bast *Ar.* Açma.

b.- ı makâl 02/7

b. etmeli 66/13

[2]

bâsûr *Ar.* Kalın bağırsağın alt kısmında ve makatta toplar damarların genişlemesiyle kendini gösteren hastalık, hemoroit.

b. 49/17, 50/1, 49/9, 50/9

[4]

baş İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa. *krş.* **re's.**

yarım b. ağrısı 24/9, 41/12

b. 18/13, 64/21

b.+ ı 17/6, 48/18

b.+ ını 42/16, 42/18, 62/11

[9]

başla- (Bir şey) Olur, yürür ve işler duruma gelmek, hareket hâline geçmek.

b.- r 16/12, 19/4

[1]

başlıca Başta gelen, belli başlı, temel. b. 17/6, 29/7, 35/12, 50/3, 57/4

[5]

bâ-tedrîc *Far.+Ar.* Derece derece ilerlemesi ile.

b. 17/13

[1]

batın *Ar.* Karın.

b. 66/20

b.+ ı 16/8, 20/11

b.+ ın 51/13

[4]

baygın Geçici ve kısa bir süre için şuur kaybına uğrayarak kendinden geçmiş, bayılmış kimse.

b. 64/13

[1]

bayıl- Geçici bir süre için şuur kaybına uğrayarak kendinden geçmek, baygın duruma gelmek.

b.- ma 42/12

[1]

baytar *Ar.* Mesleği hastalıkları teşhis ve tedavi etmek olan kimse, tıp doktoru. b. 23/5

b.+ a 23/10

2. Mesleği hayvan hastalıklarını teşhis ve tedavi etmek olan kimse, hayvan hekimi, veteriner.

b.+ lar 56/5

[3]

bâ-zağt *Far.+Ar.* Zorla sokmayla, girdirmeyle.

b. 64/11

[1]

baʿzen *Ar.* Bazı kere, bazı

zaman, ara sıra, bazen.

b. 61/19

[1]

baʿzı *Ar.* 1. Birtakım, bir kısım.

b. 10/3, 10/16, 16/1, 28/18, 34/13, 36/10, 37/14, 37/15, 38/14, 44/7, 48/6, 49/12, 50/4, 56/16

b.+ ları 53/18

2. Hepsi olmayıp içlerinden birkaçı, kimi.

b. 15/15, 22/8

[17]

bed' *Ar.* Başlama, başlayış.

b. 16/9, 17/19, 22/19, 33/20, 48/5, 55/10

b. ederek 06/1, 19/19

[8]

bed-baht *Far.* Tâlihi kötü olan, bahtsız. b. 44/2

[1]

bedeniyye *Ar.* "Bedenle ilgili, bedene ait" anlamlarına gelen *bedenî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

kuvâ-yı b.+ si 67/17

[1]

belʿ *Ar.* Yutma.

b. olunmalı 49/2

[1]

belladonna *Fr.<Lat.<İt.* Güzel avrat otu.

b. 60/3

[1]

belsem *Alm.<İt.<Yun.<İbr.* Bazı ağaçların parfüm ve ilaç yapımında kullanılan reçinesi.

b.- i müsekkinde 25/8

[1]

belsemî *bk.* belsem

b.- i sadriyyesini 34/16

[1]

ben Teklik birinci kişiyi gösterir.

b. 45/13

[1]

bend *Far.* Bir yazının kendi içinde bir bütün teşkil eden parçası, paragraf.

b. 25/17

[1]

bendeniz Alçak gönüllülük göstererek ben yerine ve "köleniz" anlamında kullanılan bir söz.

b. 39/6, 39/17

[2]

beraber *Far.* Birlikte.

b. 43/1, 46/14, 64/7

[3]

Beral Kişi adı.

B. 48/12

[1]

bere Vurma, incinme veya bir hastalık sonucunda damarlardan çıkan kanın dokular içinde birikmesinden meydana gelen morluk, çürük.

b. 64/1, 64/3

b.+ ler 54/16

[3]

ber-güzîde *Far.* Seçilmiş, seçkin.

âsâr-ı b.+ nin 02/14

[1]

beri 1. Belli bir yerden ve zamandan bu yana.

b. 06/5, 07/15, 11/16, 13/14, 36/13, 37/5

2. İki uzaklıktan daha yakın olanı, yakın.

öteye b.+ ye 16/20

[7]

berrâde *Ar.* Su soğutmak için kullanılan kap, karlık.

b.- i hadîd-i rakîk 59/12

[1]

ber-taraf *Far.+Ar.* Bir yana, şöyle dursun.

b. ederler 26/11

[1]

Berte Kişi adı.

B.+ nin 46/12

[1]

ber-vech *Far.+Ar.* Olduğu üzere, olduğu gibi, olarak.

b.- i âti 23/3

b.- i âtî 58/3

[2]

besre *Ar.* Bir çeşit sivilce, küçük çıban.

b.- i habîseye 39/15

[1]

beş Dörtten sonra gelen sayının adı.

b. 11/14, 20/18, 37/1, 42/6, 49/2, 51/15, 57/7

b.+ ten 58/6

[8]

beşer *Ar.* İnsan, insan oğlu.

lüzûm-ı hıfzu's-sıhhat-i b.+ e 02/5

nev'-i b.+ i 02/2

ebdân-ı b.+ in 02/2

[3]

beşinci Beş sayısının sıra sıfatı.

b. 06/17

[1]

beter *Far.* Çok fena, çok kötü.

b.- i ʿameliyyeti 39/3

[1]

beyan *Ar.* Açıklama, anlatma, söyleme.

b. 37/3, 45/12, 60/23

b. edemez 12/10

b. eder 39/4

b. etmediği 28/14

b. etmiştir 13/10, 14/17, 32/1, 46/4

b. olundu 45/6

b. olunsa 29/5

b. olunur 25/18, 31/4, 38/15

[15]

beyaz *Ar.* Kar, süt vb.nin rengi veya bu renkte olan, ak.

b. üsrüb 59/16

b. 58/20

[2]

beyazlat- Beyaz duruma getirmek.

b.- mak 53/4

[1]

beyazlık Beyaz olma durumu, aklık.

b. 53/12

[1]

beyazü'l-beyz *Ar.* Yumurta beyazı.

b. 15/4, 58/8

[2]

beyn *Ar.* Ara.

ʿavâm- b.+ inde 13/4

[1]

beytiyye *Ar.* "Ev, mesken, hâne" anlamlarına gelen *beyt* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

hayvanat-ı b.+ de 55/14

[1]

bez Kumaş parçası, çaput.

b. 63/11, 64/16, 65/2, 65/10, 65/11

b.+ in 65/12

[6]

bezl *Ar.* Esirgemeden bol bol verme.

b.- i iktidâr 03/1

[1]

bırak- Ölümünden sonra ardında kalmasını sağlamış olmak.

b.- mak 03/4

[1]

bi'l-âhire *Ar.* Sonra, daha sonra, sonradan.

b. 09/18, 39/1, 39/4

[3]

bi'l'akis *Ar.* Tam aksine, tersine.

b. 10/2, 11/3, 22/10, 27/1, 27/17, 36/16, 41/1, 53/2

[8]

bi'l-icrâ *Ar.* İcrâ ederek, yaparak.

b. 62/14, 67/8

[2]

bi'l-îfâ *Ar.* Bir işi yaparak, îfâ ederek.

b. 06/15

[1]

bi'l-ircâ *Ar.* Döndürerek.

b. 66/2

[1]

bi'l-istifade *Ar.* Faydalanarak.

b. 50/18

[1]

bi'l-iʿtâ *Ar.* Vererek.

b. 06/16

[1]

bi'l-muâyene *Ar.* İnceleyerek, muayene ederek.

b. 45/10

[1]

bi'l-mürâfakat *Ar.* Birlikte bulunarak, beraber olarak.

b. 29/16

[1]

bi'l-müşâhede *Ar.* Gözlemleyerek, görerek.

b. 39/9

[1]

bi's-sühûle *Ar.* Sühûletle, kolaylıkla.

b. 19/7, 42/19

[2]

bi't-takrîb *Ar.* Yaklaştırarak.

b. 63/16

[1]

bi't-taʿsîr *Ar.* Güçleştirerek, zor duruma sokarak.

b. 29/8

[1]

bi't-tavsiye *Ar.* Tavsiye ile.

b. 10/4

[1]

bi't-tecrübe *Ar.* Tecrübe ile.

b. 15/11

[1]

bi't-tevfîk *Ar.* Uygun duruma getirerek.

b. 63/15

[1]

bi'z-zât *Ar.* Kendisi, kendi.

b. 37/9

[1]

bîçare-gân *Far.* Zavallılar, çaresizler.

b.+ da 34/5

[1]

bidâyet *Ar.* Başlangıç, başlama.

b.- i marazı 30/11

b.- i nezlede 41/6

b.+ inde 42/9

[3]

bî-intihâ *Far.+Ar.* Nihâyetsiz, sonsuz.

salavât-ı b. 02/4

[1]

bî-irti-yâb *Far.+Ar.* Şüphesiz.

b. 02/15

[1]

bî-işti bâh *Far.+Ar.* Şüphesiz.

b.+ tır 48/9

[1]

bil- Bir şey hakkında bilgisi, malumatı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.

kadrini b.- emediklerinden 53/8

b.- medikleri 29/18, 53/1

b.- mek 57/11

[4]

bilâd *Ar.* Beldeler, şehirler.

b.- ı hârre 08/16

b.- ı hârrede 46/17

[2]

bilâ-fâide *Ar.* Faydasız.

b. 22/11, 23/8, 66/5, 68/3

[4]

bilâ-havf *Ar.* Korkusuz.

b. 24/4

[1]

bilâ-ihtilâc *Ar.* Seğirmeden,

hareketsiz.

b. 15/8

[1]

bilâ-ihtirâz *Ar.* Çekinmeden, kaçınmadan.

b. 51/11

[1]

bilâ-levn *Ar.* Renksiz.

b. 17/5

[1]

bilâ-şüphe *Ar.* Şüphesiz.

b. 13/5

[1]

bilâ-tehlike *Ar.* Tehlikesiz.

b. 26/16

[1]

bilâ-vasıta *Ar.*Vasıtasız.

b. 31/20

[1]

bilâ-vecaʿ *Ar.* Ağrısız, acısız.

b. 17/20, 51/8

[2]

bilâ-zahmet *Ar.* Zahmetsiz, sıkıntısız.

b. 26/1

[1]

binâen *Ar.* Dayanarak, -den dolayı.

b. 03/2

[1]

binbaşı Rütbesi yarbayla yüzbaşı arasında bulunan ve asıl görevi tabur kumandanlığı olan subay.

b.+ sı 05/12

[1]

bir 1. Sayıların ilkinin adı.

b. 05/5, 05/15, 07/8, 07/16, 08/18, 09/9, 12/2, 12/6, 13/11, 13/15, 13/16, 14/11, 14/18, 18/4, 19/14, 19/16, 20/1, 20/2, 21/5, 21/12, 22/15, 23/5, 24/2, 24/11, 25/6, 25/8, 26/20, 27/15, 28/8, 30/4, 30/5, 30/16, 31/12, 31/13, 32/7, 33/12, 33/20, 35/4, 35/5, 36/6, 38/6, 39/19, 40/3, 40/9, 43/7, 43/11, 43/15, 45/5, 45/15, 46/13, 47/8, 47/16, 51/5, 51/7, 51/8, 51/14, 54/4, 56/2, 58/18, 58/20, 58/24, 58/27, 59/2, 59/13, 59/21, 59/28, 63/14, 63/16, 64/1, 64/4, 68/1

2. Belirsiz sıfat olarak herhangi bir şeyi, yeri veya kimseyi gösterir.

b. 03/1, 03/4, 03/5, 04/10, 06/4, 06/14, 07/4, 07/5, 07/6, 07/10, 07/14, 07/15, 08/13, 09/2, 09/16, 09/17, 10/1, 10/3, 10/7, 10/8, 10/9, 10/16, 11/3, 11/5, 11/7, 11/9, 11/14, 11/17, 11/18, 12/1, 13/1, 15/8, 15/16, 16/3, 16/14, 17/2, 17/5, 18/8, 18/14, 19/5, 20/7, 20/8, 20/9, 20/10, 20/11, 21/8, 21/10, 21/14, 21/16, 21/18, 21/19, 21/20, 22/2, 22/9, 22/14, 22/17, 23/6, 23/7, 23/10, 23/15, 23/16, 24/1, 24/6, 24/7, 24/8, 25/4, 25/5, 26/2, 26/9, 27/2, 27/3, 27/5, 27/11, 27/12, 27/19, 28/12, 29/1, 29/4, 29/7, 29/9, 29/12, 29/15, 30/2, 30/8, 30/9, 30/10, 30/15, 30/17, 31/1, 31/8, 31/15, 32/13, 33/2, 33/5, 33/18, 34/13, 34/14, 36/12, 36/15, 36/18, 37/6, 38/1, 38/17, 39/2, 39/13, 39/15, 39/16, 40/10, 40/18,

41/4, 41/5, 41/9, 42/13, 42/15, 42/17, 43/5, 43/9, 43/13, 44/4, 44/15, 45/3, 45/4, 46/7, 46/8, 46/15, 47/15, 48/10, 48/16, 48/17, 49/1, 49/4, 49/13, 50/3, 51/13, 52/16, 53/12, 54/10, 54/11, 54/12, 54/17, 54/18, 55/1, 55/3, 56/7, 56/10, 56/15, 57/4, 57/5, 57/10, 57/11, 58/2, 59/18, 60/7, 60/16, 61/6, 61/8, 61/9, 61/14, 61/15, 62/17, 63/2, 63/5, 63/7, 63/8, 63/11, 63/18, 64/7, 64/9, 64/13, 64/16, 64/17, 65/1, 65/2, 65/3, 65/4, 65/9, 65/10, 65/11, 65/15, 65/17, 66/2, 66/10, 66/12, 66/14, 66/15, 66/17, 67/1, 67/5, 67/7, 67/8, 67/11, 67/12, 67/13, 67/16, 67/18, 69/2, 69/3, 69/8

[316]

biraz Bir parça, azıcık.

b. 10/4

[1]

birbiri İki veya daha fazla şey yahut kimsenin yerini tutar, biri öteki, yekdiğer.

b.+ ne 20/3

b.+ lerinden 28/7

[2]

birçok Oldukça çok, epeyce fazla, bir hayli.

b. 02/14, 04/7, 25/9, 35/7, 42/1, 53/9

[6]

birden Bir defada, birlikte, aynı zamanda.

b. 18/5

[1]

birer Bir sayısının, her birine bir veya her defasında bir tane anlamına gelen üleştirme şekli.

b. 22/19

b.+ leri 08/10

[2]

biri Bir tanesi.

b. 45/9, 68/1

[2]

birinci Bir sayısının sıra sıfatı.

b. 05/6, 11/9, 31/11, 40/4, 40/8, 48/17, 54/1, 55/7, 56/17

[9]

birisi Bir tanesi.

b. 34/12, 44/18, 47/13

[3]

birkaç Ne kadar olduğu kesin olarak bilinmeyen az sayıdaki şeyleri belirtmek için kullanılır.

b. 05/9, 05/10, 09/13, 10/10, 13/14, 14/1, 22/20, 23/2, 23/11, 29/10, 31/17, 35/6, 37/5, 40/5, 41/6, 47/15, 48/12, 57/9, 58/27, 67/10

[20]

birle İle, birlikte, beraber.

b. 14/4, 36/19, 62/14, 63/19

[4]

birleştir- Ayrı şeyler olmaktan çıkarıp bir şey durumuna getirmek.

b.- meli 66/15

[1]

birlikte Birlikte, beraber.

b. 54/14

[1]

birtakım Bazı, birtakım.

b. 08/8, 22/7, 25/10, 28/12, 29/5, 30/7, 51/12, 52/17, 53/9, 64/3, 65/4, 68/2

b.+ ları 04/8, 33/4, 47/12

b.+ larına 04/8

[16]

Bismillâhirrahmânirrahîm *Ar.* Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla.

B. 04/1

[1]

bizmut *Fr.<Lat.<Alm.* Sert, kırılgan, hafif alaşımlar yapmaya yarayan, bazı tuzları ilaç olarak kullanılan, yoğunluğu 9,8, erime derecesi 270°C, atom ağırlığı 209,00, atom numarası 83, sembolü Bi olan metalimsi element.

b. 23/9, 30/14, 50/5

b.+ a 50/18

[4]

boğ- Nefes almasına engel olmak.

b.- mamaya 64/18

[1]

boğaz Ağız boşluğundan sonra yiyeceklerin geçtiği dar kısım.

b.+ ına 57/5

[1]

Bourbonlu Bourbon şehrinden olan kimse.

B. 09/16

[1]

böcek Hayvanlar aleminin en geniş sınıfı olan, vücutları baş, göğüs, karın olmak üzere eklemli üç parçadan ibaret, başları göğüslerinden biraz ayrı, göğüs kısımları üç halkalı, bacakları altı tane ve çeşitlerine göre zar kanatlı, yarım kanatlı, düz kanatlı, çifte kanatlı olabilen eklem bacaklıların ortak adı.

b. 47/3

[1]

böyle Bunun gibi olan, buna benzer.

b. 03/1, 12/1, 20/3, 24/13, 26/2, 29/6, 30/15, 31/10, 56/3

[9]

böylece Bu şekilde, böyle.

b. 05/17, 13/12, 27/16

[3]

bruşeri mâyiʿ *Fr.+Ar.* Akan kanı durdurmak için kullanılan kimyevi sıvı.

b.+i 52/9

[1]

bu 1. En yakında olan kimse veya şeyi işaret yoluyla belirtir.

b. 05/15, 08/9, 08/17, 11/8, 13/6, 13/10, 16/12, 17/9, 17/17, 18/5, 18/19, 19/14, 20/10, 21/9, 21/13, 21/17, 22/18, 22/20, 24/2, 24/8, 24/10, 25/7, 26/4, 26/13, 27/4, 27/6, 27/15, 28/10, 32/10, 32/12, 33/6, 34/6, 36/18, 37/7, 37/15, 37/16, 38/7, 38/13, 39/7, 39/17, 40/16, 41/16, 42/10, 44/4, 46/11, 47/2, 49/13, 52/8, 53/17, 55/6,

57/3, 59/20, 62/10, 63/10, 63/16, 64/14, 68/4, 69/9, 69/10, 69/12

2. İşaret zamiri olarak yerini tuttuğu en yakındaki kimse veya şeyi gösterir.

b. 13/15, 21/6, 22/1, 22/9, 28/1, 29/6, 29/7, 29/17, 34/13, 35/16, 38/6, 42/5, 43/7, 48/2, 48/9, 48/17, 49/15, 69/11

şehinşâh-ı b. 02/10

b. ise 19/7

b.+ dur 22/1

b.+ na 27/19

b.+ nlar 35/13, 35/17, 51/16, 53/5

b.+ nlardan 36/3, 45/2, 47/12

b.+ nların 26/17, 35/19

b.+ nu 22/16

b.+ na 62/1

b.+ nun 14/3, 27/14, 28/5, 36/17, 52/3, 55/17, 69/6

b.+ nunla 43/1

3. Cümle başında yeni veya değişik bir durumu ifade etmek için kullanılır.

b. 07/7, 09/9

4. Karşıt veya yakın anlamlı iki cümleyi birbirine bağlar.

b. 54/18

[106]

bugün İçinde bulunulan gün, bugün.

b. 28/13, 33/17

b.+ e 44/5

b.+ kü 12/9

[4]

buhâr *Ar.* Isı etkisiyle sıvı ve bazı katı cisimlerin gaz durumuna geçmiş hâli.

kömür b.+ ı 62/8

[1]

bul- -e ermek, elde etmek, kazanmak.

ifâkat b.- amayıp 17/11

terakkî b.- an 12/13

neşv ü nemâ b.- an 12/13, 13/17

tenâkus b.- arak 39/9

ifâkat b.- du 16/17

ifâkât b.- mak 55/7

kusurlu b.- duğunu 14/16

fena b.- up 17/13

vukûʿ b.- an 14/12, 30/12, 42/15, 62/3, 62/7

vukûʿ b.- maksızın 37/14

vukûʿ b.- muş 07/5

vukûʿ b.- muş ise 61/4

vukûʿ b.- sa 54/17

vukûʿ b.- ur 34/5

[19]

bulantı Midede duyulan ve insana kusacakmış duygusunu veren hâl.

b. 56/15, 61/15

[2]

bulun- Var olmak, mevcut olmak.

b.- abilip 65/2

b.- acağından 69/5
b.- amaz ise 49/3
b.- an 10/8, 10/13, 10/16, 12/1, 14/13, 16/19, 21/10, 25/6, 26/2, 31/19, 32/3, 33/17, 35/2, 35/5, 35/11, 40/11, 44/2, 44/20, 45/9, 47/10, 57/15, 61/7, 63/8, 65/9, 65/20
b.- anlara 36/6
b.- anlarda 33/9
b.- duğu 27/2, 64/20
ʿibaret b.- duğu 57/14
müftehir b.- duğum 03/3
b.- duğuna 03/2, 61/5
b.- duğundan 10/8, 11/18, 49/6
b.- dukları 21/13, 37/6, 45/10
b.- durmalıdırlar 49/8
b.- madığından 35/1
b.- maktadır 02/15
b.- malıdır 65/19
muntazır b.- malıdır 66/2
b.- mamasından 14/14
b.- ması 03/2, 67/18
sıhhatte b.- ması 43/18
b.- maz ise 51/16, 55/1, 58/26, 67/19
hacamat şisesi b.- maz ise 21/13
b.- mazsa 58/18, 59/24
b.- up 29/16
b.- ur 33/12, 35/12, 68/4
hâlde b.- ur ise 31/1
b.- ursa 59/12

[64]

Burg Hastahânesi Özel ad.
B.+ nin 09/1
[1]

burkul- (Kol, ayak, boyun vb.) Ani olarak bükülüp dönmek, incinmek.
b.- ma 65/14
[1]

burun Yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı.
b. 61/9
b.+ unda 61/7 (burnunda)
b.+ unu 62/15 (burnunu)
[3]

buzlu Buzla soğutulmuş veya içine buz atılmış içecek.
b. 31/10
[1]

bünye *Ar.* Vücut yapısı, beden.
b.+ si 17/13, 18/9
[2]

bünyevî *Ar.* Bünye ile ilgili.
b. 20/8
[1]

bürudet *Ar.* Soğukluk, soğuk.
te’sîr-i b.+ le 53/16
b.+ ten 31/9
[2]

bütün 1. Belirtilmek istenen veya bahsedilen şeyin hepsi, tamamı; tüm. *krş.* **cümle**
b. 66/14
2. Tamamıyla, hep.

b. bütün 24/17

[2]

büyük 1. Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha yüksek, daha geniş, daha uzun veya iri olan. *krş.* ʿ**azîm.**

b. 17/6, 18/13

2. Mühim, önemli.

b. 15/16

[3]

büyült- İlâveler, eklemeler yaparak büyük duruma getirmek.

b.- ür 22/10

[1]

C

câ *Far.* Yer, mahal.

c.- yı dikkat 69/11

[1]

cadde *Ar.* Geniş, uzun ve düzgün yol, ana yol.

c. 18/7

Kalender C.+ sinde 20/6

[2]

cahîm *Ar.* Cehennem.

hacer-i c. 47/14

[1]

câmeşûycı Çamaşır yıkayan kimse, çamaşırcı.

c.- mâvîsi 58/16

[1]

can evi *Far.+T.* Vücudun göğüs kısmı.

c.+ ne 65/5

[1]

cârî *Ar.* Akan.

dem-i c.+ yi 63/15

[1]

cedvel *Ar.* Belli bir konuya ait ölçü, isim ve kıymet gibi bilgilerin sıralandığı liste.

c.+ i 58/3

c.+ inde 60/22

[2]

cehennem taşı *Ar.<İbr.+T.* Dağlama işlerinde kullanılan ve genellikle kalem hâlinde bulunan gümüş nitratı.

c. 47/14, 59/27

[2]

celb *Ar.* Kendine doğru çekme, getirtme, celp.

c. ederler 39/17

c. edip 39/2

[2]

celîl *Ar.* Çok yüce, ulu, kadri ve mertebesi yüksek.

sınıf-ı c.- i tabâbetde 03/3

[1]

cemîʿ *Ar.* Bütün, hep, cümle.

c. 25/16

[1]

cemîl *Ar.* Güzel.

senâ-yı c.+ i 02/8

[1]

cemʿiyyet *Ar.* Aynı amaçla bir araya gelen insanların meydana getirdiği topluluk, dernek.

c.- i tıbbiye 48/3, 50/3, 53/6

c.- i tıbbiyede 05/1

[4]

cerʿ *Ar.* Suyu yudum yudum içme.

c. 13/6

[1]

cereb *Ar.* Uyuz hastalığı

c. 27/9

[1]

cereyân *Ar.* Bir yönden bir yöne doğru akma, akış.

c.- ı miyâh 43/14

[1]

cerîde *Ar.* Gazete.

c.- i tıbbiyyeden 25/17

[1]

cerrâh *Ar.* Uzmanlık alanı ameliyat yapmak olan hekim, operatör.

c. 31/19, 39/2

c.+ ın 66/2

[3]

cerrâhlık Cerrah olan kimsenin mesleği ve yaptığı iş.

c.+ ta 66/12

[1]

cesaret *Ar.* İnsana tehlikeli veya zor bir işe girişme kuvvetini veren duygu, yüreklilik, babayiğitlik, korkusuzluk, cesurluk.

c. edemez 06/6

[1]

cevâb *Ar.* Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyaca söz, yazı veya başka bir ifade yoluyla verilen karşılık, yanıt.

c.+ ı 29/3

[1]

cevâhir *Ar.* Cevherler.

c.- i müessire 08/13

[1]

cevf *Ar.* Boşluk, iç boşluğu.

c.- i mezkûreye 32/15

c.- i sinne 25/3

[2]

cevher *Ar.* Var olan bir şeyin özü, esası, varlığındaki maya.

c.- i ʿizâmı 20/1, 20/2, 20/16

c.- i müessiri 08/10

c.- i müessiri 36/5

c.- i ʿumûmîsinde 14/13

[6]

cevherî *Ar.* Cevherle ilgili, cevhere ait.

gıdâ-yı c. 46/8

[1]

ceviz *Ar.*<*Far.* 1. İki çenekliler sınıfının cevizgiller familyasından, büyük ve kalın gövdeli, beyazımsı kabuklu, kışın yaprağını döken, uzun ömürlü, kerestesi makbul ağaç. *Juglans regia.*

c. 46/14

2. Bu ağacın sert kabuklu, iç kısmı yenen, çok lezzetli, besleyici, yağlı ve nişastalı meyvesi, koz.

c. 58/19

[2]

cevz *Ar.*<*Far.* Ceviz.

c.- i mâil 60/3

[1]

ceyyide *Ar.* "İyi, hoş, latif" anlamlarına gelen *ceyyid* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

ʿalâmet-i c. 39/8

[1]

Cezayir Ülke adı.

C.+ in 09/5

[1]

ciddî *Ar.* Önemli, üzerinde durulması gereken.

c. 04/10

[1]

cihân *Far.* Dünya, yeryüzü. *krş.* **dünya**.

ârâyiş-i elsine-i c. 02/8

[1]

cihet *Ar.* 1. Yön, taraf.

c.+ inden 53/8

te'sîr-i c.+ iyle 27/18

c.+ le 11/2

2. Sebep, vesîle

c. + le 30/10

[4]

cild *Ar.* İnsan veya hayvan vücudunu saran deri, ten.

c.+ i 11/15

c.+ in 54/18

c.+ inin 12/5

[3]

cildiyye *Ar.* "İnsan veya hayvan vücudunu saran deri, ten." anlamlarına gelen *cild* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

âfât-ı c.- i muhtelifede 38/9

[1]

cins *Ar.* Çeşit.

c. 48/9

[1]

cism *Ar.* Boşlukta bir yer kaplayan varlık, madde, nesne.

vazʿiyyet-i c.+ e 66/8

[1]

cümcüme *Ar.* Kafatası.

c.+ de 67/12

[1]

cümle *Ar.* Bütün, hep, tüm.

c. 30/13, 46/10

c.+ si 45/4, 53/18

c.+ sine 55/4

[5]

cürʿ *Ar.* Posyon, kaşıkla içilen sıvı ilaç.

c.- i müsekkin 23/9

[1]

cürha *Ar.* Yara.

c.- i mezkûre 64/10

c.- i mezkûrede 21/10

c.- i mezkûrenin 47/7

c.- i mezkûreye 21/5

c.- i mezkûreyi 21/14, 63/10, 64/8

c.- i vâkıa 64/7

c. 21/3, 21/14, 63/6, 63/14, 67/12

c.+ dan 21/9, 63/7

c.+ lar 65/2

c.+ nın 63/15, 64/20

c.+ yı 22/2, 63/9, 63/12, 63/17

[22]

cürûh *Ar.* Yaralar.

c. 38/10

[1]

cüz'î *Ar.* 1. Cüze ait, bir şeyin bütünüyle değil bir parçası ile ilgili.

c. 04/9, 47/6, 47/13

2. Pek az, az miktarda.

c. 17/14, 52/16

c. ise 49/14

[6]

cüzâm *Ar.* İnsan vücudunda yer yer lekeler veya çıbanlar ve yaralar şeklinde beliren, çok bulaşıcı, iyileşmesi güç bir deri hastalığı.

c. 38/11

[1]

Ç

çâker *Far.* Kul, köle.

ç.+ leri 03/2

[1]

çare *Far.* İstenen noktaya varmak, bir engeli aşmak için tutulması gereken yol, çıkar yol.

ç.+ si 09/9

ç.- i indifâʿını 30/11

[2]

çâryek *Far.* Çeyrek.

ç. 36/6

[1]

çatlak Çatlamış veya yarılmış olan, üzerinde yarık bulunan.

ç.+ lar 54/3, 54/14

[2]

çavdar mahmûzu *Far.+Ar.* Buğdaygillerin ve daha çok çavdar başağının üzerinde koyu mor bir horoz mahmuzu şeklinde görülen, taşıdığı birçok hassadan dolayı ve özellikle damar büzücü olarak hekimlikte kullanılan, bir asklı mantar çeşidi. *Elaviceps purpurea.*

ç.- ı hadîdî 44/12

ç. 44/9

[2]

çay *Çin.* Çaygillerden, kokulu, beyaz ve sarımsı çiçekler açan, sert, dişli ve kısa saplı yaprakları olan bir ağaççık. *Thea Chinensis*. Bu bitkinin siyahımsı, küçük ve kıvrık bir durum almış olan kurutulmuş yaprağı.

ç. 42/2

[1]

çek- Duymak, hissetmek.

ç.- erler 14/8

[1]

çelik Demirin yüzde ikiden daha az karbonla meydana getirdiği alaşımın adı.

ç.- şurûbu 13/18

ç.- tertîbleri 33/1

[2]

çıban Vücudun herhangi bir yerinde ve deri üzerinde meydana gelen iltihaplı kabartı.

ç. 51/1

ç.+ lar 38/4, 51/6

ç.+ ların 51/7

[4]

çıkar- 1. (Bulunduğu yerden) Dışarı çıkmasını sağlamak.

ç.- dı 18/5

çocukların diş ç.- ması 14/7

diş ç.- an 18/4

2. Bulmak.

meydâna ç.- sa 14/18

[4]

çıkart- Çıkmasını sağlamak, çıkarmak.

ç.- ıp 61/6, 66/20

[2]

çıkık Vücuttaki bir kemiğin yerinden çıkmış olması durumu.

ç. 65/20

ç.+ ta 66/3

[2]

çidem Zambakgiller familyasından, renk renk çiçekler açan, bazı türleri zehirli alkaloitler taşıyan, soğanlı otsu kır bitkisi. *Colchicum.*

ç. 60/5

[1]

çînî Çin ülkesine ait.

râvend-i ç. 06/16, 07/16

[2]

çivit Çin, Yemen ve Hindistan'da yetişen bir bitkiden elde edilen veya sun'î olarak yapılan mavi renkli toz boya.

ç. 58/15

[1]

çocuk Büyüyünceye kadar olan devresinde insana verilen isim, insan yavrusu.

ç. 16/3, 16/6, 17/4, 17/5, 18/5, 18/8, 18/15, 19/1, 20/7, 20/10, 20/19

ç.+ a 17/10, 18/15, 18/17, 20/10

ç.+ larda 44/20, 45/2

ç.+ ların diş çıkarması 14/7

ç.+ ta 18/12

ç.+ u 10/7, 17/8, 17/9, 19/13, 19/15

ç.+ un 16/16, 17/16, 17/17, 19/2

ç.+ unu 18/10

[29]

çok 1. Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyade.

ç. 04/9, 05/7, 08/11, 09/17, 14/9, 14/15, 26/10, 27/13, 28/7, 29/10, 29/14, 29/18, 30/3, 40/1, 52/4, 55/16, 60/10, 60/15

2. (Zaman, mesafe için) Uzun.

ç. 29/11, 36/14, 51/6

[21]

çorak *Far.* Üzerinde mahsul yetişmeyen, verimsiz (toprak).

ç. 09/11

[1]

çorba *Far.* Yemeğin başında kaşıkla içilen sulu, sıcak yiyecek.

ç.+ dan 16/14

ç.+ lar 15/18

ç.+ sı 15/6

[3]

çukurlaş- (Göz için) Derine kaçmış gibi görünmek.

ç.- ır 20/11

[1]

çünkü *Far.* Şundan dolayı ki, şu sebepten ki, zîrâ.

ç. 08/9, 08/13, 15/10, 22/6, 26/7, 26/11, 26/16, 40/17, 41/17, 50/6, 55/11, 57/12

[12]

çürük Çeşitli dış sebeplerin veya mikropların etkisiyle kimyevi değişikliğe uğrayıp bozulmuş olan, çürümüş.

ç. 25/2

[1]

D

da Da, de; dahi. *krş.* **de**

d. 10/10, 17/12, 18/15, 22/15, 26/20, 28/1, 29/7, 29/17, 34/13, 38/6, 39/16, 43/7, 48/17, 49/15, 51/12, 66/17

[16]

dâ' *Ar.* Hastalık.

d.- i esnânın 25/11

d.- i mezkûrdan 41/5

d.-i miʿde 04/2

[2]

dâü'l-esnân *Ar.* Diş hastalıkları.

d. 25/1

[1]

dâü'l-hanâzîr *Ar.* Sıraca, beze veremi. d. 46/5

[1]

dâfiu'n-nevbe *Ar.* Ateş ve titreme ile gelen nöbetleri def eden, iyileştiren.

d. 12/17, 37/8

[2]

dağ Çevresindeki araziye göre büyük bir çıkıntı teşkil edecek şekilde yükselen toprak veya kaya kütlesi.

d.+ ın 11/17

[1]

daha 1. Başına geldiği sıfata bir karşılaştırmaya dayanarak fazlalık ve üstünlük anlamı katar.

d. 02/14, 12/19, 13/19, 27/16, 29/14, 42/10, 43/9, 52/6, 55/2,

64/17,

2. (Yapılana, söylenene, var olana…) İlâve olarak, başka.

d. 12/6, 24/1, 51/7, 66/17, 68/1

[15]

dahi Da, de; dahi. *krş*. **da**, **de**.

d. 04/8, 05/17, 07/17, 09/6, 09/19, 10/1, 11/12, 11/16, 13/15, 16/8, 17/6, 18/13, 19/13, 20/18, 21/6, 21/10, 22/18, 23/12, 24/15, 25/8, 26/11, 27/3, 27/6, 28/11, 28/15, 29/10, 29/14, 31/6, 32/2, 32/10, 32/12, 33/5, 33/11, 35/2, 35/13, 35/15, 35/18, 36/5, 37/10, 37/15, 39/2, 39/9, 39/17, 42/5, 44/19, 45/12, 45/13, 47/9, 47/12, 47/13, 47/16, 47/17, 49/19, 50/2, 50/7, 50/9, 50/17, 51/16, 52/8, 53/13, 53/15, 53/18, 54/6, 54/19, 57/3, 57/4, 57/13, 60/20, 61/9, 61/14, 62/3, 62/7, 64/4, 64/13, 65/4, 65/5, 65/12, 66/3, 66/17, 67/8, 69/4, 69/6

[84]

dâhil *Ar*. İçinde, içinde bulunan (kimse veya şey).

d.+ inde 06/12

[1]

dâim *Ar*. Devam eden, devamlı, sürekli.

saky-i d. 65/19

[1]

daima *Ar*. Her vakit, her zaman, devamlı olarak, sürekli.

d. 17/4, 18/10, 24/17, 30/7, 30/11, 33/16, 44/13, 64/5

[8]

dâime *Ar*. "Devam eden, devamlı, sürekli." anlamlarına gelen *dâim* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

hummâ-i d.+ ye 36/14, 36/16

[2]

dair *Ar*. Hakkında, konusunda.

d. 02/5, 03/7, 63/1

[3]

daire *Ar*. Büyük bir binanın bölündüğü kısımlardan her biri.

d.+ lere 43/9

[1]

dakika *Ar*. Bir saatin altmışta biri değerindeki zaman birimi.

d. 41/6

[1]

damar Canlı varlıkların vücudunda kan veya lenf dolaşımını sağlayan kanal.

d.+ lara 21/17

[1]

damla Bir sıvının ufak bir yuvarlak şeklindeki çok küçük parçası, katre.

d. 21/5, 21/12, 31/17, 59/25, 60/17, 64/2, 67/11, 67/18, 67/20

[9]

dâniş *Far*. Bilgi, ilim.

encümen-i d.+ ine 14/10

[1]

darabân-ı kalb *Ar.* Kalbin vuruşları, kalp çarpıntıları.

d. 36/13

d.+ inin muvakkaten 42/13

[2]

darbe *Ar.* Vurma, vuruş.

d. 54/17

[1]

dârü'l- fünûn *Ar.* Üniversite.

d. 33/13

[1]

daʿvet *Ar.* Çağırma, gelmesini isteme.

d. eder 39/6

[1]

davran- Duruma göre şöyle veya böyle tavır takınmak, şöyle veya böyle hareket etmek.

d.- mak 31/8

[1]

de Da, de; dahi. *krş.* **da**, **dahi**.

d. 03/2, 04/7, 08/9, 09/18, 10/14, 11/2, 11/7, 11/15, 12/16, 18/10, 21/10, 22/11, 24/6, 26/12, 27/17, 39/4, 41/13, 49/14, 49/18, 50/1, 50/4, 50/15, 53/18, 62/17, 67/5

[25]

de- 1. Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek.

d.- miştir 14/14

d.- nir 34/12

d.- yerek 33/19 (diyerek)

2. Anlatmak, ifade etmek.

d.- yebiliriz 33/17 (diyebiliriz)

[4]

defʿ *Ar.* Ortadan kaldırma.

d.- i şüphe 57/1

d.- i tabʿ 24/18

d. edebilir ise 22/10

d. eder 53/15

d. ederek 61/7

d. etmeye 41/15

d. olarak 13/13

d. olup 67/9

d.+ i 30/4, 44/12

[10]

defʿa *Ar.* Kez, kere.

d. 14/18, 16/14, 18/5, 35/6, 40/4, 47/16, 48/17, 52/4, 54/5, 56/2, 68/1

[11]

defʿaten *Ar.* Bir defada, birden.

d. 10/10, 30/7, 41/11, 42/12, 49/2, 56/15, 59/18

[7]

değil Yüklemin olumsuz çekimini sağlayan edat, değil.

d. ise 69/7

d.+ dir 29/6, 47/18

değin Bir işin sona erdiği zamanı veya yeri gösterir, -e kadar, -e dek.

d. 63/3

[1]

delik Derin çukur, oyuk.

d.+ lerini 61/9

[1]

delk *Ar.* Ovma, ovuşturma.

d. 61/10, 62/2, 62/5, 62/13

fiil-i d. 67/8

d. etmelidir 60/20, 62/12

[7]

dem *Ar.* Kan.

d.- i câriyi 63/15

d. 21/9, 42/18, 64/11, 64/19, 65/2

emrâz-ı d. 33/13

ihrâc-ı d. 32/9

terâküm-i d. 26/3

tevkîf-i d. 64/11

zıyâʿ-i d. 64/7, 67/7

d.+ den 63/12

d.+ i 32/18

nezf-i d.+ i 52/2

d.+ in 42/14, 64/14

[17]

demeviyye *Ar.* "İnsan için kanlı, kanı çok olan, mizâcı kanın hâkim olduğu bir vücut yapısının özelliklerini taşıyan" anlamlarına gelen *demevî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

mevâdd-ı süfliyye-i d.+ yi 26/14

[1]

demir Dövülüp şekillendirilmesi, çekilip uzatılması, inceltilmesi kolay ve döküme elverişli olduğu için kullanılış yeri çok geniş olan, yoğunluğu 7,8, erime derecesi 1510, atom ağırlığı 55,85, atom numarası 26 ve sembolü Fe olan element.

d. 21/20, 22/3

[2]

denil-edilmek. 1. Anlatılmak, ifade d.- ebilir 12/9

2. ... Sözü söylenmek, söylenilmek.

25/10

3. Adı verilmek, ... diye isimlendirilmek.

d.- en 13/4

[3]

deniz Yer yüzünün büyük bir kısmını kaplayan tuzlu su kütlesi, bahir, deryâ.

d. tutması 48/15

d. 48/16, 48/18

[3]

derece *Ar.* 1. (Maddi veya manevi bir kıymet ölçüsüne göre sıralanan şeylerde) Bulunulan yer, kademe, seviye, mertebe, mevki veya safha.

d. 14/9, 43/5, 55/7,

d.+ de 17/11, 31/11, 36/4, 36/16, 40/15, 46/3

d.+ ye 34/13,

2. Ölçü, miktar.

d. 10/1, 23/7, 27/11

d.+ ye 22/17, 32/13,

36/15, 41/4, 41/9, 49/4, 67/16

d.- i hissiyetine 40/2

d.- i kifâyede 14/13

d.- i nihâyede 23/17

3. (Bu ve o sıfatları ile) Kadar, denli.

d. 14/8, 16/19, 18/15, 33/11, 41/15

d.+ ye 17/16

[29]

derhâl *Far.+Ar.* O anda, hemen.

d. 05/17, 66/21

[2]

der-hâtır *Far.+Ar.* Hatırda.

d. etmelidir 68/6

[1]

derk *Ar.* Anlama, kavrama, idrâk etme.

d. 39/5

[1]

derpîş *Far.* Göz önünde bulundurma.

d. eyleyip 52/14

[1]

ders *Ar.* Bir öğreticinin belli bir konuda öğrencilere verdiği bilgi.

d.+ te 33/14

[1]

Dersaâdet *Far.+Ar.* "Saâdet kapısı" anlamına gelen kelime Osmanlı döneminde İstanbul için kullanılmıştır.

D.+ de 07/10

[1]

derûn *Far.* İç, iç taraf, dâhil.

d.- ı verîde 21/17

d.+ una 13/16, 15/6, 31/13, 34/10, 43/10, 45/16, 47/2, 50/7, 51/4, 58/24, 58/27, 59/25, 61/11, 64/2, 65/15, 67/20

d.+ unda 13/8, 15/18, 25/6, 28/8, 28/9, 58/19, 59/2, 59/13, 59/21, 59/28, 60/7, 65/9

[29]

dest-gîr *Far.* Elden tutan kimse, yardımcı.

d.+ e 63/5

d.+ [e]ye 66/10

[2]

dest-res *Far.* Eli eren, yetişmiş olan, ermiş kimse.

d. olamamış 07/6

d. olmuştur 09/8

d. olunamazsa 32/12

[3]

deş- Yarmak, delmek, karıştırıp oyarak içindekini çıkarmak.

d.- ip 65/9

[1]

devâ *Ar.* 1. İlaç, derman, şifa.

d. 29/18, 33/18, 35/16, 37/2, 46/10, 49/13, 50/3

d.+ yı 44/10, 44/11

d.+ da 38/13

d.- i mezkûr 13/6

d.- yı kâfiyedir 08/17

d.- yı mezkûreye 09/18

d.+ lar 04/7

d.+ yı 04/10, 11/7

d.- i mezbûrun 48/6, 51/6

d.- i mezkûru 48/4

d.- i sahîh 22/1

d.- i sahîhini 22/4

d.- yı mezbûru 44/17

d.- yı mezkûrun 07/18

2. Çare, tedbir

d. 29/1

d.+ yı 29/2

d.+ dır 46/15

d.- yı şâfî 33/2

hall-i d. 15/1

[28]

devam *Ar.* Sürdürme, yürütme, kesmeme, devam.

d. 62/2

d. eder ise 41/8

d. ederek 24/3

d. olunmalı 27/17, 67/5

d. olunmalıdır 62/19

d. olunursa 17/12

[7]

devâr *Ar.* Baş dönmesi.

d. 26/3

[1]

devâ-sâz *Ar.+Far.* İlaç bulan, çare bulan.

d.- ı tesliyet 02/7

[1]

devr *Ar.* 1. Dönme, kendi ekseni etrafında hareket etme.

d. 21/16

2. Zaman

d.- i terakkîde 03/1

[2]

devre *Ar.* Başı sonu belli zaman parçası, dönem.

d.- i ûlâsında 50/13

[1]

diğer *Far.* Başka, öteki.

d. 15/19, 35/7, 36/5, 38/13

d.+ i 44/18, 45/9

d.+ ine 25/11

d.+ inin 68/1

d.+ leri 47/12

d.+ lerine 26/15, 35/15

d.+ lerinin 68/3

[12]

dikkat *Ar.* 1. Düşünceyi bir nokta üzerinde toplama, bir şey üzerinde düşüncesini toplayarak durma.

d. 21/8, 43/2, 61/8, 62/6

d.+ le 65/7, 66/13

d.+ ten 66/4

d.- i tâmme 63/4

câ-yı d. 69/11

d. ederek 65/20

d. etmelidir 52/17, 64/18

nazar-ı d.+ e alarak 30/11

2. İlgi gösterme, önem verme.

d. 18/15

[14]

dimâğ *Ar.* Beyin.

nezle-i d. 41/2

d.+ a 42/19

[2]

dirhem *Ar.* Okkanın dört yüzde birine eşit eski bir ağırlık ölçüsü birimi.

d.- i aʿşârî 20/2, 20/16, 54/7, 54/8

d. 20/1, 58/7, 58/25, 59/21, 61/12

d.+ den 57/7, 60/8, 60/13

d.+ e 57/7, 60/9, 60/14

[15]

diş Üst ve alt çene kemikleri üzerinde karşılıklı sıralanmış olan ve ağza alınan şeyleri koparıp çiğnemeye yarayan sert, beyazımtırak parçalardan her biri.

d. ağrıları 25/1, 25/2

d. tozlarının 53/1

d. tozu 40/13, 53/8, 53/12

d. 25/12, 53/3

d. çıkaran 18/4

çocukların- d. çıkarması 14/7

d.+ i 18/5

d.+ lere 53/12

d.+ leri 20/18, 33/5, 35/18, 52/17, 53/2, 53/4, 53/9

d.+ lerin 52/15

d. temizleme 52/11

[21]

dişçilik Diş ve ağız bakımı ile uğraşan tıp dalı, diş hekimliği.

d.+ e 25/13

[1]

diye Diyerek, deyip.

d. 37/3

[1]

doğru 1. -e yönelmiş olarak, -e karşı.

d. 16/10, 66/18

2. Yaklaşırken, az kalmışken.

d. 19/1

[3]

doğruca Dosdoğru, sağa sola sapmadan.

d. 27/3

[1]

doğrudan Aracısız.

d.- doğruya 26/16, 29/3

[2]

doğruya *bk.* **doğrudan**

doğrudan- d. 26/16, 29/3

[2]

doksan beş Doksan dörtten sonra gelen sayının adı.

d. 06/11

[1]

doktor *Fr.* Hekim, tabip.

D.- Hedale 09/7

D.- Hedalenin 09/1

D.- Renyulik 09/11

D.- Vaho 09/6

D.- Bellevue 37/12

D.- Balluqueun 49/15

D.- Coudray 46/4

D.- Heş 39/11

D.- Kalertanın 49/4

D.- Kalertanın incileridir 42/10

D.- Landrynin 49/1

D.- Peyöri 42/15

D.- Reniol 36/9

D.- Sarah 27/8

D.- Vinyarehe 34/6

[15]

dokuz Sekizden sonra gelen sayının adı.

d.+ u 44/19

[1]

dök- (Sıvı veya tane hâlindeki şeyleri) Bulundukları yerden başka bir kaba veya yere boşaltmak.

d.- meli 47/2

d.- üp 60/18, 62/12

[3]

dön- Kendi mihveri veya başka bir şey etrafında hareket etmek.

d.- üp 48/18

[1]

dört Üçten sonra gelen sayının adı.

d. 06/5, 12/14, 25/8, 29/8, 30/16, 31/18, 45/2, 54/4

d.+ ten 55/10

[9]

döşek Yatak.

d.+ ine 18/16

[1]

dûçâr *Far*. Uğramış, tutulmuş, yakalanmış.

d. olanlar 03/5

d. olunmaz 08/14

d. olup 09/17, 23/6, 24/9

d. olur ise 56/15

[6]

duhân *Ar*. Duman.

d. 60/4, 61/17, 62/16

[3]

duhûl *Ar*. Girme, giriş, dâhil olma.

d. eden 31/5

d. ettiği 50/7

[2]

dûn *Ar*. Aşağı.

d. 50/8

d. ise 27/17

[2]

dur- 1. Dikilmek, ayakta beklemek.

d.- amayıp 17/14

2. Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz kalmak.

d.- mayıp 52/8

[2]

düğüm İp, iplik vb. kolay bükülebilen şeylerin kendi üzerine dolanması veya iki ucunun birbirine bağlanmasıyla meydana gelen boğum, ukde.

d.+ leri 66/21

[1]

dümmel *Ar*. Kan çıbanı.

d. 51/1

[1]

dünya *Ar*. İçinde yaşamakta olduğumuz yeryüzü, yer kütlesi, cihan. *krş.* **cihân**.

d.+ ya gelip 17/2

d.+ ya getirip 20/9

d.+ ya getirir 18/9

[3]

düş- (Bir şey veya kimse) Dengesini kaybederek yıkılmak, dik durumda iken devrilip yatık duruma gelmek.

d.- mesi 42/13

[1]

E

ebdân *Ar.* Bedenler, vücutlar.

e.- ı beşerin 02/2

taʿallüm-iʿilm-i e.+ ı 02/6

[2]

ebeveyn *Ar.* Anne ile baba.

e.+ i 16/3

[1]

ebnâ *Ar.* Oğullar, çocuklar, evlatlar.

e.- yı vatanla 03/4

[1]

ecnebiyye *Ar.* "Yabancı" anlamına gelen *ecnebi* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

ecsâm-ı e. 63/12

[1]

ecsâm *Ar.* Cisimler.

e.- ı ecnebiyye 63/12

e.- ı şahmiyenin 24/7

[2]

ecza *Ar.* Kimya yoluyla elde edilen, ilaç yapımında ve sanayide çeşitli işlerde kullanılan birleşiklerin ortak adı.

e.+ nın 35/2

[1]

eczacı Doktorların yazdıkları ilaçları hazırlayan veya hazır ilaç satan, eczacılık fakültesinden mezun kimse.

e.- ı merkûm 14/5

Puratyer e.+ sı 44/8

e. Mösyö Kiyonun 14/3

[3]

eczahâne *Ar.+Far.* İlaç yapılan ve satılan yer.

e.+ lerde 49/6

[1]

edeme *Ar.* Derinin üç esas tabakasından ortada olanı, ikinci tabakası.

e.+ leri 65/7

[1]

edevât *Ar.* İş yapmak için kullanılan aletler, takımlar.

e.+ ın 21/13

[1]

edil- Olunmak, yapılmak, kılınmak anlamında yardımcı fiil.

vazʿ e.- ecek 52/6

tıraş e.- erek 32/11

iʿtâ e.- ir 61/15

[3]

edviye *Ar.* Devâlar, ilaçlar, çareler.

e.- i hadîdiyye 33/1

e.- i hâfıza 31/12

e.- i mesrûda 41/9

e.- i mezbûre 45/3

e.- i mezkûre 33/2, 41/17, 49/11

e.- i mezkûrenin 04/7

e.- i mukavviye 35/10

e.- i muzâdd-ı teşennüc 41/16

e.- i müessireye 42/4

e.- i müteaddide 47/11

e.- i müteselliye 44/7

e.- i sâirenin 49/11

e. 22/2, 25/11, 46/9

e.+ lerden 69/12

e.+ lere 69/16

e.+ nin 28/18, 50/7

[21]

edviyyîn *Ar.* Edviyeler, ilaçlar, çareler.

e.- i mezkûreler 41/10

[1]

eger *Far.* Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, şayet.

e. 21/6, 25/2, 43/11, 47/17, 51/16, 54/10, 55/1, 58/18, 59/11, 59/23, 61/4, 61/15, 63/14, 64/19, 65/17, 67/19

[15]

egerçi *Far.* Her ne kadar, ... ise de, gerçi.

e. 15/8, 21/12, 21/18, 22/16, 25/5, 26/10, 28/9, 30/4, 30/17, 32/10, 36/8, 41/8, 42/4, 45/15, 49/3, 51/14, 52/8, 54/3, 54/13, 57/9, 63/6, 64/11, 66/6, 66/13, 67/7, 67/16

[27]

eğ- Biraz öne veya bir yana doğru meylettirmek, eğik duruma getirmek.

e.- erek 42/16

[1]

ehemm *Ar.* Çok önemli.

e. 52/14, 57/3

[2]

ehemmiyet *Ar.* Maddi ve manevi bakımdan üzerinde durulacak hâl ve değerde olma durumu, mühim oluş, önem.

e. 33/11

[1]

ehl *Ar.* Sahip, mâlik.

e.- i servet 69/2

e.- i servetin 69/7

[2]

ekl *Ar.* Yeme.

e. eyledi 24/4

[1]

ekser *Ar.* Çok fazla, en çok, birçok.

e. 26/21, 29/4, 34/4, 44/13, 55/17, 56/5

[6]

ekserî *Ar.* Çok, birçok; çoğu.

e.+ si 40/14, 53/4, 55/6, 69/13

[4]

ekseriyâ *Ar.* Çok defa, çok zaman, çoğunlukla.

e. 05/2, 08/6, 14/8, 15/7, 25/3, 25/11, 25/15, 26/9, 30/16, 37/16, 38/3, 51/17, 52/2, 55/7, 58/1, 61/2

[16]

ekşilik Midede asit artmasından ileri gelen ekşime ve rahatsızlık duygusu.

miʿde- e.+ i 04/5

[1]

el 1. Kolun, bilek mafsalından itibaren avuç ve parmakları içine alan ve iş görmeye, tutmaya yarayan kısmı.

e. 31/20, 62/13, 64/9

e.+ de 66/7

e.+ ler 31/16

e.+ lerde ise 54/10

e.+ lere 54/11

e.+ lerini 54/12

2. İyelik ekleriyle kullanıldığında sahiplik, mülkiyet ifade eder.

e.+ de 55/1, 59/12

e.+ imizde 33/17

[11]

elbise *Ar.* Çamaşır üstüne giyilen dış giyeceği, giysi.

e.- i hârre 43/4

e.+ sini 61/5, 63/8, 66/20

[4]

eldiven Elleri dış etkilerden korumak için giyilen, deri, yün, kumaş veya kauçuktan el giyeceği.

e. 54/11

[1]

elem *Ar.* Ağrı, acı, sancı, sızı. krş. **ağrı**, **vecaʿ**

e.- i miʿde 04/3, 06/4

e.- i miʿdede 50/17

e.- i miʿdeden 07/5

e.- i miʿdeye 23/6

e.- i miʿdî-i meâî 04/3

e.- i miʿdî-i miâîye 05/13

e.- i miʿdîye 23/15

e.- i sinni 53/13

iksîr-i muzâdd-ı e.- i sinnîyi 40/17

e.- i miʿdî-i meâî ile 06/15

[11]

elem-i verekî *Ar.* Siyatik ağrı.

e. 48/1

[1]

elli Kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı.

e. 07/14, 31/15, 36/12, 43/7, 56/2

[5]

elma Gülgillerden, yurdumuzun her yerinde yetişen, dişli yapraklı, açık pembe çiçekler açan, verimli, dayanıklı ağaç. *Pirus malus.*

e. 32/13, 32/16

e.+ nın 32/14

[3]

elsine *Ar.* Diller, lisanlar.
ârâyiş-i e.- i cihân 02/8
[1]

elzem *Ar.* Çok lüzûmlu.
e.+ dir 28/6, 29/17, 52/14, 57/3, 57/11
[5]

emʿâ *Ar.* Bağırsaklar.
e.+ yı 22/11
iltihâb-ı e.+ yı 26/9
[2]

emir *Ar.* İş, şey, olay, hâdise. *krş.* **emr**
e.+ de 26/6, 66/20, 69/3
[3]

emles *Ar.* Düz, düzgün.
e. 52/6
[1]

emniyet *Ar.* İnanma, güvenme, güven.
e.- i kâmile 48/14
e. 13/2
e. edemediği 69/3
e. etmeyip 22/3
e. olunamayıp 08/9
e. olunamaz 28/11
[6]

emniyet-bahşâ *Ar.+Far.* Güven verici.
e. olmadığından 28/11
[1]

emniyetli İnanılır, güvenilir, emin.
e. 69/2
e.+ dir 35/17
[2]

emr *Ar.* İş, şey, olay, hâdise. *krş.* **emir**
e.- i muhafazada 44/11
e.- i tedavide 25/15, 44/6, 55/12
e.- i tedavisinde 13/4
[5]

emrâz *Ar.* Hastalıklar, illetler, marazlar.
e.- ı dem 33/13
e.- ı kebed 28/17, 29/4, 29/12
e.- ı kebede 29/6
e.- ı mesâne 55/5
e.- ı mezkûre 29/15
e.- ı mezkûreden 28/18
e.- ı mezkûreye 55/8
e.- ı miʿdenin 04/6, 05/3
e.- ı muhtelife 34/10
e.- ı müstevliye 43/3
e.- ı müstevliyeden 55/16
e.- ı sıklet 26/2
e.+ a 49/10, 49/13
e.+ ı 12/12
e.+ ın 55/6
[19]

emsâl *Ar.* Eş, benzer, benzer olanlar.
e.- i mevâddın 57/15
[1]

emvâl *Ar.* Mallar, mülkler.
muhafaza-i e.+ inde 69/4,

69/7

[2]

en Başına geldiği sıfatın o sıfatın ifade ettiği anlamın en üstün derecesinde olduğunu belirtir.

e. 08/12, 27/5, 30/14, 31/8, 33/18, 34/11, 40/10, 46/9, 46/14, 69/6, 69/12

[11]

encümen *Far.* Meclis, cemiyet, komite, topluluk.

e.- i dânişine 14/10

[1]

enzâr *Ar.* Bakışlar, nazarlar.

pîş-i e.- ı ʿumûmiyyeye 03/8

[1]

erbâb *Ar.* Sahipler.

münʿatıf-ı e.- ı maʿrifet 02/13

[1]

erkân *Ar.* Bir topluluğun başlıca kimseleri, ileri gelenler, devletin, ordunun sayılı kimseleri, üstler.

e.+ ı 03/6

[1]

erkek Canlı varlıkların üreme bakımından ayrıldığı iki cinsten dişisini dölleyecek şekilde yaratılmış olanı, dişinin karşıt cinsi, er.

e. 18/8, 20/9

[2]

ertesi (Sabah, gün, hafta, ay, yıl kelimelerinden önce) Bir sonraki.

e. 27/16, 38/2, 54/11

[4]

esahh *Ar.* Çok doğru, pek sahih.

e. 15/5, 22/14

[2]

esbâb *Ar.* Sahipler.

e.- ı muhtelife-i kesîre 51/11

e.- ı muhtelifesi 12/11

e.- ı zâhiriyye 37/14

e.+ ı 14/18

[4]

eser *Ar.* 1. Sarfedilen bir emek, yapılan bir iş sonucunda meydana gelen, yetenek, gayret veya emek ürünü şey.

nazar-ı iksîr-i e.- i şehriyârîleri 02/13

2. Kitap, telif.

e. 03/4

e.+ i 03/8

3. İz, nişan, işaret.

e.+ leri 20/13

[4]

esnâ *Ar.* Bir işin yapıldığı veya olduğu zaman, sıra, an.

e.- yı hamlında 19/12

e.- yı istiʿmâlde 40/15

e.- yı taâmda 55/9

e.- yı teşekkürde 37/2

e.+ da 11/4

[5]

esnân *Ar.* Dişler.

hıfz-ı sıhhat-i e. 52/12

e. 14/13
e.+ dan 40/13
e.+ ın 40/7
dâ'-i e.+ ın 25/11
[5]

eşedd *Ar.* Çok şiddetli.
e.- i lüzûm 46/8
[1]

eşhâs *Ar.* Kişiler, şahıslar.
e.- ı mecrûha 68/2
e.- ı zaîfelerde 12/11
e. 43/15
[3]

eşkâl *Ar.* Şekiller.
e.- ı müteaddidede 33/3
e.- i muhtelifede 33/11
[2]

eşribe *Ar.* İçilecek şeyler, içecekler.
e.+ nin 31/10
[1]

et İnsan ve hayvan vücudunun kas ve yağdan meydana gelen, kemikle deri arasında bulunan kısmı.
e.- suyuyla 18/18
koyun- e.+ i 06/8
[2]

et- 1. Yapmak.
e.- meli 25/7
e.- miş 69/8
e.- miştir 14/6

2. Arapçada fiil kökü olan ve dilimize isim olarak geçen mastarları kendi anlamı ile tekrar fiilleştirir.
iâde-i şuûr e.- e 67/6 (ede)
bezl-i iktidâr e.- erek 03/2 (ederek)
şikâyet e.- erek 07/5 (ederek)
terkîb e.- erek 15/1 (ederek)
izdiyâd e.- erek 16/11 (ederek)
iʿtâ e.- erek 34/16 (ederek)
ahz e.- erek 13/12, 29/7 (ederek)
ʿavdet e.- erek 11/11 (ederek)
bed' e.- erek 06/1, 19/19 (ederek)
defʿ e.- erek 61/7 (ederek)
devam e.- erek 24/3 (ederek)
dikkat e.- erek 65/20 (ederek)
hall e.- erek 59/13, 59/22, 59/29 (ederek)
halt e.- erek 18/18, 54/4, 55/3 (ederek)
ʿilave e.- erek 45/16, 51/5, 59/26, 67/20 (ederek)
hıfz e.- erek 67/14 (ederek)
hüsn-i tedbîr e.- erek 49/7

(ederek)
icat e.- erek 48/12 (ederek)
icrâ e.- erek 06/5 (ederek)
ihâta e.- erek 39/1, 61/11 (ederek)
ilkâ e.- erek 28/12 (ederek)
iltizâm e.- erek 57/3 (ederek)
intifâh e.- erek 20/11 (ederek)
isbât e.- erek 44/20 (ederek)
istiʿmâl e.- erek 05/9, 05/17, 07/8, 09/7, 09/12, 10/4, 10/17, 13/15, 29/9, 29/17, 33/16, 36/15, 40/2, 45/11, 48/10, 55/8, 55/17 (ederek)
istişmâm e.- erek 41/7 (ederek)
kesb e.- erek 18/11 (ederek)
kesb-i zaʿfiyet e.- erek 37/7 (ederek)
menʿ e.- erek 66/18 (ederek)
refʿ e.- erek 35/7 (ederek)
ricʿat e.- erek 16/18, 23/12 (ederek)
tağyîr e.- erek 53/5 (ederek)
tahavvül e.- erek 20/17 (ederek)
takdîr e.- erek 33/15 (ederek)
takrîb e.- erek 66/14 (ederek)
taʿtîr e.- erek 53/14 (ederek)
tavsiye e.- erek 07/7, 37/1, 44/10 (ederek)
tefhîm e.- erek 02/6 (ederek)
tertîb e.- erek 12/18 (ederek)
teshîn e.- erek 67/9 (ederek)
tevakkî e.- erek 43/6 (ederek)
teyakkuz e.- erek 39/5 (ederek)
tezyîd e.- erek 38/8 (ederek)
ülfet e.- erek 09/19 (ederek)
vazʿ-ı haml e.- erek 19/13 (ederek)
vikâye e.- erek 56/8 (ederek)
zabt e.- erek 19/4 (ederek)
zuhûr e.- erek 17/19, 24/16 (ederek)
ʿavdet e.- er 06/1, 36/8, 43/1 (eder)
beyan e.- er 39/4 (eder)
daʿvet e.- er 39/6 (eder)
defʿ e.- er 53/15 (eder)
hiss e.- er 24/10 (eder)

hurûc e.- er 20/18 (eder)
katʿ-ı ümîd e.- er 11/6 (eder)
teslîm e.- er 17/7 (eder)
icrâ e.- er 15/10, 50/2, 50/6 (eder)
iktizâ e.- er 60/25 (eder)
intâc e.- er 08/7 (eder)
irzâʿ e.- er 20/9 (eder)
iʿtâ e.- er 51/9 (eder)
katʿ e.- er 47/9, 49/17 (eder)
menʿ e.- er 26/4 (eder)
mürâcaat e.- er 41/5, 69/10 (eder)
neş'et e.- er 14/14, 42/15 (eder)
rabt e.- er 69/5 (eder)
ric'at e.- er 20/19, 38/3 (eder)
tahakkuk e.- er 17/9 (eder)
tahammül e.- er 11/7 (eder)
taharrî e.- er 27/13 (eder)
tahfîf e.- er 66/1, 66/8 (eder)
tahrîb e.- er 40/15 (eder)
tahvîl e.- er 23/7 (eder)
taʿkîb e.- er 36/18 (eder)
taklîl e.- er 11/12 (eder)
teshîl e.- er 15/5 (eder)
tevakkuf e.- er 61/5 (eder)
tevellüd e.- er 25/13, 40/8 (eder)
teksîf e.- er 50/16 (eder)
tekvîn e.- er 34/15 (eder)
tavsiye e.- er 48/6, 55/11, 55/13 (eder)
zuhûr e.- er 30/8 (eder)
hiss e.- er idi 24/8 (eder)
kesb-i yübuset e.- er idi 12/1 (eder)
ʿavdet e.- er ise 67/10 (eder)
devam e.- er ise 41/8 (eder)
ifrâğ e.- er ise 64/19 (eder)
taannüd e.- er ise 42/8 (eder)
feryâd e.- erdi 17/15 (eder)
iâde-i şuûr e.- erler 62/1 (ederler)
celb e.- erler 39/17 (ederler)
icrâ-yı fiil e.- erler 26/17, 32/18 (ederler)
ilkâ e.- erler 41/11 (ederler)
îrâs e.- erler 36/9 (ederler)
mürâcaat e.- erler 22/8 (ederler)
sarf-ı istihlâk e.- erler 44/5 (ederler)
tağşîş e.- erler 46/11 (ederler)

tahfîf e.- erler 41/10 (ederler)
tahrîb e.- erler 53/3 (ederler)
tavsiye e.- erler 17/10 (ederler)
teskîn e.- erler 51/17 (ederler)
icrâ-yı ahkâm e.- erler ise 54/14 (ederler)
mürâfakat e.- erler ise 54/3 (ederler)
ahz e.- erse 11/2 (ederse)
galebe e.- erse 50/1 (ederse)
hurûc e.- erse 21/10 (ederse)
inhirâf-ı mukâvemet e.- erse 30/4 (ederse)
irzâʿ e.- erse 18/10 (ederse)
terâfuk e.- erse 64/8 (ederse)
icrâ-yı ahkâm e.- ip 09/3 (edip)
tavsiye e.- ip 10/9 (edip)
kesb-i ifâkat e.- ip 20/17 (edip)
şakk e.- ip 52/7 (edip)
ahz e.- ip 24/15, 30/16 (edip)
ʿavdet e.- ip 16/16, 18/3 (edip)
celb e.- ip 39/2 (edip)
hacamat e.- ip 21/20 (edip)
hall e.- ip 27/2, 61/12 (edip)
ihrâc e.- ip 65/9 (edip)
irzâʿ e.- ip 16/4 (edip)
istiʿmâl e.- ip 07/6, 19/12 (edip)
iʿtâ e.- ip 60/9 (edip)
mahv e.- ip 41/1 (edip)
muhafaza e.- ip 66/16 (edip)
seyelân e.- ip 64/12 (edip)
tahrîş e.- ip 22/11 (edip)
tavsiye e.- ip 07/12, 07/17 (edip)
teahhur e.- ip 63/6 (edip)
terfîʿ e.- ip 64/21 (edip)
tevellüd e.- ip 16/3 (edip)
tezâyüd e.- ip 11/4 (edip)
vazʿ e.- ip 31/13, 65/8 (edip)
zağt e.- ip 64/16 (edip)
zuhûr e.- ip 10/11 (edip)
beyan e.- mediği 28/14
ricʿat e.- medikçe 62/18
ʿarz e.- mek 62/16
galebe e.- mek 22/8, 34/15
ihbâr e.- mek 68/5
ihrâc e.- mek 57/4
ihtikân e.- mek 61/17
ihtirâz e.- mek 31/9, 35/19

istiʿmâl e.- mek 35/14, 40/10
istişâre e.- mek 39/5
mahv e.- mek 47/7
muhafaza e.- mek 56/5, 56/9, 65/8, 69/2
defʿ-i tabʿ e.- mek 24/18
mürâcaat e.- mek 60/24
taʿdîl e.- mek 57/2, 57/11
tahrîb e.- mek 57/2
tahrîk e.- mek 67/17
tefrîk e.- mek 28/7, 34/1
tevkîf e.- mek 30/12
icrâ e.- mekte 10/13
gasl e.- mekten 54/2
hizmet e.- mekten 04/11
istiʿmâl e.- mekten 48/3
bast e.- meli 66/13
gasl e.- meli 63/11
iʿtâ e.- meli 57/8
nakl e.- meli 63/5, 66/6
rabt e.- meli 21/17, 65/4
setr e.- meli 65/11
sevk e.- meli 62/15
keyy e.- meli 21/20
tavsiye e.- meli 35/16
tecdîd e.- meli 65/16
vazʿ e.- meli 21/5, 21/12, 31/14, 52/8, 54/18
ahz e.- melidir 22/19, 42/7, 42/8, 51/8
delk e.- melidir 60/20, 62/12
tevkif-i dem e.- melidir 64/11
dikkat e.- melidir 52/17, 64/18
gasl e.- melidir 45/17
hareket e.- melidir 43/6
icrâ e.- melidir 22/4, 62/2, 63/19
ictinâb e.- melidir 61/18, 62/17
ihtikân e.- melidir 61/13
istiʿmâl e.- melidir 14/1, 14/4, 22/16, 22/18, 42/6, 49/6
iʿtâ e.- melidir 58/7
muhafaza e.- melidir 66/18
mürâcaat e.- melidir 42/5, 52/10
müsâraat e.- melidir 69/9
şürb e.- melidir 08/19, 35/6
tartîb e.- melidir 64/6
tavsiye e.- melidir 13/2, 40/17, 58/29
tevakkî e.- melidir 31/10
tezâyüd e.- melidir 54/5
tîmâr e.- melidir 38/7
vazʿ e.- melidir 25/9, 55/4, 56/10, 65/6, 65/13
mürâcaat e.- melidirler 69/16
ʿavdet e.- memek 24/1
iʿtibâr e.- memek 29/2
nüks e.- memeleriçün 51/7

iʿtimâd e.- memelidir 28/15
istiʿmâl e.- mesi 05/16, 06/9, 18/18, 24/11, 58/21
teneddüb e.- mesi 56/9
tesâlüb e.- mesi 15/14
ʿavdet e.- mesin 24/18
tagayyür e.- mesin 66/16
tevakkuf e.- mesinden 42/14
istiʿmâl e.- mesini 07/7, 07/12, 07/17, 17/18, 36/19, 55/10
tenâvül e.- mesini 06/9
ʿavdet e.- mesiyle 24/14
defʿ e.- meye 41/15
terk e.- meye 05/14
şürb e.- meyi 58/28
emniyet e.- meyip 22/3
îrâs e.- mez 25/11
tahrîb e.- mez 53/13
teşfiye e.- mez ise 50/15
ahz e.- miş 57/13
ilkâ e.- miş 53/14
irâe e.- miş 12/14, 27/10
ihtirâʿ e.- miş 14/3
isabet e.- miş 27/13
istiʿmâl e.- miş 23/9
iʿtâ e.- miş 52/13
takdîm e.- miş 14/11
hasr-ı vakit e.- miş idi 53/11
teberrüd e.- miş ise 67/8
istiʿmâl e.- miş ise 09/18
tevellüd e.- miş ise 25/6
isbât e.- mişlerdir 35/3
istiʿmâl e.- mişlerdir 44/15
serd e.- mişlerdir 30/13
tavsiye e.- mişler ise 08/8
beyan e.- miştir 13/10, 14/17, 32/1, 46/4
halâs e.- miştir 29/19
isbât e.- miştir 26/14
kesb-i şöhret e.- miştir 48/13
sebkat e.- miştir 44/11
tasdîk e.- miştir 44/20
ʿazîmet e.- miştir 06/17
ihrâz e.- miştir 15/3
ihtirâʿ e.- miştir 35/8
duhûl e.- tiği 50/7
hiss e.- tiği 30/10
izʿâc e.- tiği 34/12
nüks e.- tiği 11/1
ricʿat e.- tiği 61/14
teşfiye e.- tiği 38/9
tavattun e.- tiği 09/2
icrâ e.- tiğinin 39/14
kesb-i sıhhat e.- tiğinin 12/4
hiss e.- tikleri 32/16
tavsiye e.- tikleri 44/7
îrâs e.- tiklerinden 40/18
defʿ e.- ebilir ise 22/10 (edebilir)
irâe e.- erek 50/10 (ederek)
istiʿmâl e.- erek 40/4

(ederek)

irzâʿ e.-er idi 19/15 (eder)

taklîd e.- ebildiğinden 56/17 (edebildiğinden)

telvîs e.- ebilen 63/12 (edebilen)

taharrî e.- ebilir 30/12 (edebilir)

teşfiye e.- ebilir 49/19 (edebilir)

vikâye e.- ebilir 52/16 (edebilir)

tasdîk e.- ebilirim 45/13 (edebilirim)

îrâs e.- eceğinden 13/7 (edeceğinden)

ilkâ e.- eceğini 39/4 (edeceğini)

galebe e.- ecek 36/16 (edecek)

hurûc e.- ecek 21/9 (edecek)

muhafaza e.- ecek 53/3 (edecek)

sudûr e.- ecek 50/16 (edecek)

emniyet e.- emediği 69/3 (edemediği)

tahammül e.- emediği 09/19 (edemediği)

tahammül e.- emeyerek 47/3

ʿilave e.- meyerek 54/15

istiʿmâl e.- meyerek 19/14

icrâ e.- emeyip 08/4 (edemeyip)

teşfiye e.- emeyip 41/9 (edemeyip)

beyan e.- emez 12/10 (edemez)

ahz e.- en 35/4 (eden)

duhûl e.- en 31/5 (eden)

ikâmet e.- en 09/6 (eden)

irâe e.- en 04/10, 31/2 (eden)

izʿâc e.- en 47/1 (eden)

sevk e.- en 34/10 (eden)

sudûr e.- en 62/9 (eden)

tekvîn e.- en 41/14 (eden)

terakkî e.- en 13/17 (eden)

tereffuʿ e.- en 65/7 (eden)

zebh e.- en 39/13 (eden)

neş’et e.- iyor 25/2 (ediyor)

3. Türkçe bazı isimlerle Arapça, Farsça ve Batı dillerinden dilimize geçmiş birçok isimden sonra gelir; bu isimlere “ismin ifade ettiği işi yapmak, işlemek” anlamını, ayrıca kelimelerin taşıdığı mânâlara göre değişen çeşitli anlamlar katar.

te'sîr e.- emeyip 11/2 (edemeyip)

fark e.- mek 28/6

muâvenet e.- mek 68/3

tazyîk e.- mek 64/8
tılâ e.- meli 27/15, 54/15
derhâtır e.- melidir 68/6
şitâb e.- melidir 31/1
telâş e.- meyerek 68/4
harâb e.- mezler 41/1
hazm e.- emeyip 10/2 (edemeyip)
cesaret e.- emez 06/6 (edemez)
istidâd e.- en 23/16 (eden)
milâhat e.- en 46/1 (eden)
seyâhat e.- en 48/16 (eden)
zâyiʿ e.- en 65/2 (eden)
zebûn e.- en 08/3 (eden)
îcâb e.- er 30/5 (eder)
şitâb e.- er 30/11 (eder)
te’sîr e.- er 26/12, 42/1, 59/20 (eder)
mürâfakat e.- er ise 67/12 (eder)
rahatsız e.- erek 10/11 (ederek)
sedd e.- erek 62/15 (ederek)
senâ e.- erek 48/4 (ederek)
şüphe e.- erek 69/5 (ederek)
tahlîl e.- erek 35/1 (ederek)
te’sîr e.- erek 27/3 (ederek)
tekrâr e.- erek 54/13 (ederek)
bertaraf e.- erler 26/11 (ederler)
tebessüm e.- erler 29/5 (ederler)
râzı e.- ip 67/13 (edip)
tılâ e.- ip 67/3 (edip)
[418]

eter *Fr.*<*Yun.* Bir alkolün bir asit veya başka bir alkolle birleşmesinden meydana gelen, hekimlikte ve sanayide kullanılan uçucu, kokulu madde, lokman rûhu.
e. incilerinden 49/5
e. incilerini 51/16
[2]

etfâl *Ar.* Çocuklar.
e. 16/19
e.+ e 15/11
e.+ in 15/6, 15/9
tesennün-i e. 14/7
gıdâ-yı e.+ de 14/12
neşv ü nemâ-yı e.+ de 15/12
e.- i fiil-i tesennünde 14/8
tesennün-i e.+ i 15/5
[9]

etibbâ *Ar.* Tabipler, doktorlar.
e.- yı hâzıka 69/13
e. 05/2, 44/13, 55/13
e.+ ya 17/8
[5]

etraf *Ar.* Bir yer veya şeyi kuşatan, çevreleyen yerler, çevre.

e.+ a 42/14

e.+ ına 67/3, 68/3

e.+ ında 30/2

e.+ ını 61/11

[5]

ettir- "Başkası vasıtasıyla yapmak veya başkasının yapmasına yol açmak, yapmaya zorlamak" anlamında yardımcı fiil.

muâyene e.- dikte 17/8

ahz e.- erek 13/9

gasl e.- erek 46/3

istiʿmâl e.- erek 12/2, 20/14, 24/1, 37/9, 37/11

nûş e.- erek 58/9

tenâvül e.- erek 16/14

nûş e.- ip 59/11

istiʿmâl e.- mek 42/3

ahz e.- meli 51/15

istiʿmâl e.- meli 51/16

nûş e.- meli 59/23

şürb e.- meli 51/14

istiʿmâl e.- melidir 34/7

istişmâm e.- melidir 43/2, 67/4

nûş e.- melidir 59/30

takarrüb e.- melidir 66/9

icrâ e.- memelidir 65/21

icrâ e.- meyip 66/5

şürb e.- meyip 62/18

[24]

ettiril- "Etmesine yol açılmak, yapmasına sebep veya vasıta olunmak" anlamında yardımcı fiil.

galeyân e.- ip 28/9

[1]

evcâʿ *Ar.* Acılar, ağrılar, sızılar, sancılar.

e. 06/8, 14/9

e. 51/10

e.+ ı 10/2, 27/3, 51/11

e.- ı miʿdeyi 36/17

e.- ı miʿdî 24/10

e.- ı şedîde 11/3

e.- ı şedîdeye 56/15

e.- ı şedîdeyi 51/17

e.- ı teşennüciyyeye 05/8

[12]

evkât *Ar.* Vakitler, zamanlar.

e.- ı müstevliyede 56/5

e.- ı taâmda 48/4

e.- ı vebada 43/5

[3]

evlat *Ar.* Bir anne baba için kendi oğulları.

e. 20/9

[1]

evrâk *Ar.* Ağaç ve bitki yaprakları.

e.- ı nârenc 42/2

[1]

evsâf *Ar.* Nitelikler, vasıflar.

e.+ ını 29/18

[1]

evvel *Ar.* 1. Karşılaştırma yoluyla bir yer, zaman veya oluşun bahsedilen yer zaman veya oluştan önde veya önce bulunduğunu veya olduğunu anlatır, önce.

e. 05/5, 05/15, 18/8, 22/15, 22/18, 24/10, 26/6, 30/15, 40/9, 54/9, 66/20, 69/3

2. Zaman bildiren kelimelerden ve zaman zarflarından sonra kullanıldığında şimdiki vakitle bahsedilen olayın oluşu arasında ne kadar vakit geçmiş olduğunu gösterir.

e. 13/11, 29/13, 36/7

[15]

evvelden *Ar.* Daha önce, önceden.

e.19/16

[1]

evvelâ *Ar.* İlk önce, ilk olarak.

e. 63/4

[1]

eyle- "Etmek, yapmak" anlamında yardımcı fiil.

ahz e.- di 18/1
ʿavdet e.- di 24/12
ekl e.- di 24/4
hasıl e.- di 16/19
hazm e.- di 07/2
tebyîn e.- di 02/4
tezâyüd e.- di 20/3
ifade e.- di 37/3
talep e.- di 12/6
intikâl e.- diği 15/11
hiss e.- diği 07/1
icrâ e.- diği 08/16, 30/9
ikâmet e.- diği 09/11
îrâs e.- diği 15/15
irzâʿ e.- diği 20/7
siyah e.- diği 33/5
tahrîb e.- diği 49/18
tavsiye e.- diği 53/8
vürûd e.- diği 64/14
istihzâr e.- diğinden 14/6
icrâ e.- diğinden 50/11
istifade e.- diğinden 55/12
muâvenet e.- diğinden 15/14
ʿavdet e.- diğini 12/5
teşfiye e.- diğini 46/4
ihtirâz e.- dikleri 26/21
îrâs e.- dikleri 21/3
takdîm e.- dim 03/8
tavsiye e.- dim 39/7
icrâ e.- mek 39/3
tezyîn e.- mekte 02/13
iʿtâ e.- melidir 59/5
hall-i devâ e.- miş 15/1
hatm-i makâl e.- miştir 33/19
ahz e.- se 43/16
der-pîş e.- yip 52/14

[37]

ez-an cümle *Ar.* O cümleden olarak.

e. 30/13

[1]

ezmân *Ar.* Zamanlar.

gıpta-fermâ-yı sevâbık-ı e. 02/9

[1]

ezrak *Ar.* Gök renginde, mavi.

levn-i e.+ a 23/7

[1]

F

fabrika *İt.<Lat.* Ham veya yarı mamul maddelerin makinelerle işlenmiş madde veya seri hâlinde eşya durumuna getirildiği yer.

f.+ sı 14/6

[1]

fahm *Ar.* Kömür, karbon.

f.- ı Balluque 05/4, 05/9, 05/16, 06/9, 07/7, 07/12, 07/15, 22/15, 23/10, 24/1, 24/11, 24/13, 29/14, 30/14, 31/3, 40/9, 49/18, 50/3, 50/14

f.- ı mezkûr 31/6, 40/11, 49/15, 50/8, 50/12

f.- ı mezkûra 24/3

f.- ı mezkûrdan 30/15

f.- ı mezkûrun 50/4

f.- ı nebâtî 50/5, 50/6

f.+ dan 05/5

f.+ ıdır 49/15

[31]

fahmiyet *Ar.* Karbonat, karbon asidi.

f.- i hadîdden 33/7

f.- i hadîd 33/11

[2]

fahz *Ar.* Kalça ile baldır arası, uyluk.

f. 66/9

[1]

fâide *Ar.* İşe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar.

f. 25/11, 26/5

f.+ den 15/13

[3]

fâide-bahş *Ar.+Far.* Fayda veren.

f. 25/10, 34/15

[2]

fakat *Ar.* Zıt hüküm ifade eden iki cümleyi birbirine bağlar, ancak, yalnız, ama, lakin.

f. 28/10

[1]

fakir adam yakısı Bir tür yakı çeşidi.

f. 48/9

[1]

familya *İt.* Aile.

f.+ sının 12/3

[1]

fanila *İt.<İng.<Yun.* Yünden dokunan ince ve gevşek kumaş.

f. 61/9, 67/8

[2]

fark *Ar.* İki şeyin birbirinden ayrılmasını sağlayan değişik taraf, başkalık, farklılık.

f. etmek 28/6

[1]

fâtir *Ar.* Ilık.

mâ'-i f. 58/18

[1]

Felâtûn *Ar.* Socrate'ın öğrencisi, Aristo'nun hocası olan meşhur Eflâtûn, Platon.

f.- fikret 02/9

[1]

fem *Ar.* Ağız, dehan.

f.+ e 52/13

f.+ i 53/14

[2]

fena *Ar.* Hoşa gitmeyecek durumda olan, istenen veya gereken nitelikte bulunmayan, kötü.

f. bulup 17/13

[1]

fenalık Kötü olma durumu, kötülük.

f.+ lar 52/15

f.+ ları 52/14

[2]

fenn *Ar.* Herhangi bir konuya ait olan ilim, bir ilim kolu.

f.- i mezkûrun 52/13

f.- i tabâbet 44/5

f.- i tabâbete 44/10

f.- i tıbb 28/13

[4]

feryâd *Far.* Yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, bağırtı, haykırış.

f. ederdi 17/15

[1]

fevk *Ar.* Daha ileri, daha öte, daha üst.

f.+ i klor-ı hadîd 52/9

[1]

fevka'lʿâde *Ar.* Her zaman görülen, yapılan veya süregelmekte olandan başka, alışılmışın dışında.

f. 10/2, 26/8, 43/16, 66/6

[4]

fıdda *Ar.* Gümüş.

azotiyet-i f. 59/27

[1]

fıkdani *Ar.* Yokluk ile ilgili.

f. 03/6

[1]

fıskiye-vârî *Ar.* Fıskiye gibi.

f. 64/12

[1]

fıtâm *Ar.* Çocuğu veya yavruyu sütten kesme.

vakt-i f.+ dan 16/6

[1]

fî *Ar.* Harf-i tarif "el" almış Arapça kelimelerin başına gelen ve bunlara "-de, içinde" anlamı katarak zarflar yapan ek.

f. 05/1

[1]

fîât *Ar.* Alış verişte bir şeyin para olarak değeri, eder, bedel, paha.

f.+ ça 27/17

f.+ la 50/8

[2]

fiil *Ar.* Olup gerçekleşmiş iş, yapılıp gerçekleşmiş hareket veya

davranış, kasıtlı kasıtsız her türlü iş, eylem.

f.+ ini 62/2
f.- i delk 67/8
f.- i hazmı 16/8
f.- i hummâ-i sâbiteye 13/1
f.- i inkıbâza 50/10
f.- i inkısâmı 50/10
f.- i kay'ı 57/3, 57/8
f.- i keyy 22/3, 47/16, 47/17
f.- i ledg 21/18
f.- i massı 50/2, 50/6
f.- i mezkûr 31/4
f.- i mezkûra 32/12
f.- i mezkûru 63/19
f.- i mezkûrun 22/6
f.- i semm 57/9
f.- i semmin 60/22
f.- i takayyüh 39/9
f.- i teneddüb 39/10
f.- i teneffüsü 62/17
f.- i tesemmüm 56/11
f.- i tesemmümü 57/1
f.- i tesennün 15/7, 16/1
f.- i tesennünde 14/11
etfâl-i f.- i tesennünde 14/8
f.- i tesennünün 15/12
f.- i tesmîmde 58/1
f.- i tesmîmi 56/17
f.- i vahz 47/7
f.- i zebhi 39/14
f. 49/19
keyy-i f. 39/16
icrâ-yı f. ederler 26/17, 32/18
icrâ-yı f. olunup 18/19
ʿayn-ı f.+ i 08/4, 15/10
[41]

fincan *Ar.*<*Far.*<*Yun.* Çay, kahve, süt vb. sıcak şeyleri içmek için kullanılan, porselenden yapılmış kulplu ufak kap.

f. 13/15, 31/13, 35/5, 46/13, 51/4
[5]

fosfor *Fr.*<*Yun.* Tabii hâlde iken beyaz, ışık saçıcı, yoğunluğu 1,83, atom ağırlığı 30,98, atom numarası 15, sembolü P olan element.

f. 58/4
[1]

fosforiyet *Ar.* Fosfat, fosfat asidi, tuzu.

f. 20/13
f.- i hadîd şurûbunu 35/15
[2]

fosforiyet-i kils *Ar.* Kalsiyum fosfat.

f.+ in esnân 14/12
f.+ in ittihâdından 15/4
[2]

Fransa Ülke adı.

F. 14/10
[1]

fürûht *Far.* Satım, satış.

f. olunanlarındandır 50/8

[1]

futûrât *Ar.* Zehirli mantarlar.

f.- ı mezkûrelerden 28/5

f.- ı Semmiyye 28/3, 60/12

f.- ı semmiyyeyi 28/13

[4]

galebe *Ar.* Üstün gelme, üstün olma, bastırma.

g. 22/14

g. edecek 36/16

g. ederse 50/1

g. etmek 22/8, 34/15

g.+ si 11/3, 22/12

[7]

galeyân *Ar.* Kaynama.

g. ettirilip 28/9

[1]

gardiyan *Fr.* Hapishanede mahkûmlara bekçilik etmek ve yasalara uygun davranmalarını sağlamakla görevli kimse.

g.+ lar 31/19

[1]

gargara *Ar.* Su veya ilaçlı bir sıvıyı ağzın içinde sesli bir şekilde oynatıp yutmadan tükürmek suretiyle ağzı ve boğazı temizleme ve ilaçlama.

g. 25/7

[1]

garîziyye *Ar.* "Yaratılıştan var olan, hilkatten gelen, tabii" anlamlarına gelen *garîzî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

hararet-i g.+ sini 67/14

[1]

gasl *Ar.* Yıkama.

g. 43/12

g. etmekten 54/2

g. etmeli 63/11

g. etmelidir 45/17

g. ettirerek 46/3

[5]

gaşy *Ar.* Kendinden geçme, bayılma.

g. 42/12, 42/13, 42/15, 66/19, 67/7, 67/9

[6]

gats *Ar.* Daldırma, batırma; daldırılma, batırılma.

g. 65/16

g. olunamayacak 65/17

[2]

gayb *Ar.* Göz önünde olmayan, gözle görülemeyen, gizli olan şey, hâl ve keyfiyet.

g. 47/11

[1]

gâyet *Ar.* Çok, pek çok, son derece.

g. 06/7, 29/17, 30/17, 31/7, 50/8, 52/14, 54/12, 61/7, 65/7, 65/20, 69/4

[11]

gâyetü'l-gâye *Ar.* En son derecede, pek çok.

g. 46/17

[1]

gayr *Ar.* Başına geldiği Arapça sıfatlara olumsuzluk anlamı katarak Farsça usulüyle çeşitli tamlamalar meydana getirir.

g.- ı hâmil-i semm 21/7

g.- ı kâfî 19/17

g.- i kâfî olduğu 17/9

[3]

gaz *Fr.* Mekânda her tarafa yayılan ve bulunduğu kabı tamamen dolduran cisimlerin ortak adı, cismin üç hâlinden sıvı veya katı olmayanı.

g. yağı 27/14

g. 62/8

[2]

gâzât Gazlar.

g. 62/9

g.+ ı 40/11

g.- ı müteaffineyi 50/16

tasaudât-ı g. 61/2, 62/7

[5]

gazete *İt.* Okuyucularına çeşitli konularda haber ve bilgi vermek için genellikle günlük olarak çıkarılan yayın organı.

Union Medical g.+ sinden 09/13

[1]

Gâzi ʿAbdulhamîd Han Osmanlı İmparatorluğu'nun 34. padişahı, 113. İslam halifesi ve çöküş sürecindeki devlette mutlak hâkimiyet sağlayan son padişah.

G.- ı Sani 02/10

[1]

geç- Son bulmak, hükmü ve etkisi kalmamak, ortadan kalkmak.

g.- meyip 51/6

[1]

gel- 1. Varmak, ulaşmak, erişmek, vasıl olmak.

g.- ip 20/11

g.- ir 06/15

2. (Bir kimse veya yer üzerinde) Belli bir durum veya sıfatın etkisi görünür, hissedilir olmak.

tâkat g.- meyen 40/5

3. İsimlerin yönelme hâliyle etmek yardımcı fiili yerine kullanılır.

husule g.- ebilecek 26/5

vukûʿa g.- ecek 15/16

vukûʿa g.- diği 28/4

husule g.- ebilir 22/7

husule g.- en 22/1, 29/8, 32/17, 52/2

vukûʿa g.- en 55/14

istihzârâtına g.- ince 36/3

dünyaya g.- ip 17/2

nezd-i ʿâcizîye g.- ip 12/4

husule g.- ip 15/5, 38/17

ʿâcizî.ye g.- ip37/2

husule g.- ir 10/12, 11/10, 14/9, 20/12, 39/10, 47/15

dereceye g.- ir 34/14

vukûʿa g.- ir 61/3

husule g.- mesi 25/11, 47/9

husule g.- mez ise 57/7

vukûʿa g.- miş 19/9

husule g.- miş ise 40/13

husule g.- miş ise 21/4, 21/19

4. Doğmak, neşet etmek, hasıl olmak.

ileri g.- ir 26/5, 52/15

5. Ortaya çıkmak.

g.- ir 69/10

6. ... ihtiyacını duymak, ... isteği hissetmek.

lazım g.- en 56/12, 58/2, 60/23, 63/1, 63/3, 66/6

[42]

gelme Gelmek işi.

sonradan g. sağırlık 37/13

[1]

gemici Gemi işleten veya gemilerde çalışan kimse.

g.+ ler 31/20

g.+ leri 31/18

[2]

genç Hayatın çocuklukla orta yaşlılık arasındaki döneminde bulunan.

g. kızcağızlar 12/13

g. kızcağızlara 13/18

g. 10/7

g. ise 11/15

[4]

general *Alm.<Lat.* Orduda albayla mareşal arasındaki yüksek rütbeli subaylara verilen ortak ad.

g. 32/4

[1]

gerek Herhangi bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi için şart olan şey, lazım.

g. 12/11, 12/12, 25/3, 25/4, 40/7, 41/6, 41/7, 55/13, 57/14, 57/15

[12]

getir- Ortaya çıkmasına sebep olmak, doğurmak.

dünyaya g.- ip 20/9

dünyaya g.- ir 18/9

husule g.- ir 50/13

husule g.- meyip 59/19

[4]

getiril- (Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesi sağlanmak.

g.- ebilir 27/6

[1]

gezdir- (Bir şeyi) Dolaştıra dolaştıra, azar azar diğer bir şeyin üstüne dökmek, serpmek.

g.- erek 32/8

[1]

gıcıkla- 1. Gıcık şeklinde yapıp kaşındırmak

g.- maktan 57/6

2. Gıdıklamak.

g.- yarak 61/9

[2]

gıdâ *Ar.* Canlıların yaşaması, beslenip gelişmesi için gerekli her türlü yiyecek ve içecek, besin.

g. 19/1

g.- yı cevherî 46/8

g.- yı etfâlde 14/12

g.+ ların 19/8

[4]

gıpta-fermâ *Ar.+Far.* Gıpta hissi uyandıran, imrendiren.

g.- yı sevâbık-ı ezmân 02/9

[1]

gışâ *Ar.* Zar, örtü, koruyucu tabaka.

iltihâb-ı g.- i tabl 37/16

[1]

gibi 1. Benzerlik bildirir; benzer, benzeyen.

g. 16/20, 21/20, 25/7, 27/3, 33/18, 37/8, 49/5, 50/11

2. Bir kimsenin bir işi kendisine benzetildiği kimse tarzında yaptığını veya bir işin kendisine benzetildiği şeydeki biçimde olduğunu göstermek için kullanılır.

g. 08/8, 09/7, 33/6, 61/18, 69/6

3. Cümledeki hükmün adı geçen şeyin benzerlerini de içine aldığını göstermek için kullanılır.

g. 21/13, 26/3, 30/14, 34/6, 37/16, 38/13, 55/15

4. -den başka, ilave olarak.

g. 09/19, 15/13, 26/8, 27/1, 27/5, 28/14, 33/5, 38/9, 39/3, 48/18, 49/18, 50/7, 55/7, 61/14, 69/4

5. Farazî bir karşılaştırmayı gösterir; sanki, … imiş gibi.

g. 15/10, 19/7

[37]

gicik Bir çeşit kaşıntı, uyuz hastalığı. g. 27/9

[1]

gidil- Gitmek işi yapılmak.

yoluna g.- mesini 39/7

[1]

git- Bir yerden başka bir yere doğru hareket etmek.

g.- ti 16/20

g.- ebilir idi 19/6

[2]

giy- Bir giyeceği bedenine veya herhangi bir organına geçirmek.

g.- meli 54/11

[1]

gliserin *Fr.<Yun.* Yağların hidrolizi sonunda elde edilen, cilt yumuşatıcı olarak tuvalet malzemelerinde, besin maddelerinin muhafazasında, patlayıcıların imalinde vb. yerlerde geniş bir kullanım alanı bulunan kokusuz, renksiz, hafifçe tatlı şurup kıvamında sıvı.

g. 38/1, 54/7, 54/15

[3]

göğüs Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer gibi organları içine alan bölümü, bağır.

g. nezlesi 13/4

[1]

göl Kara ile çevrili, çeşitli büyüklükte durgun ve kalıcı su.

g. ise 11/19

g.+ e 11/18

[2]

gönder- Gitmesini sağlamak veya gitmesine yol açmak, yollamak.

g.- ir 17/3

[1]

gör- 1. Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.

g.- düğü 39/3

g.- düm 07/13

2. Yaşamak, geçirmek.

g.- memiş 19/7

3. … ile karşılaşmak, (iyi durumlar için) erişmek, nail olmak, (kötü durumlar için) kendisine yapılmak, maruz kalmak.

hüsn-i te'sîr g.- müşlerdir 56/6

hüsn-i netîce g.- melidir 34/17

hüsn-i netîce g.- müştür 42/16

ihtiyaç g.- düğü 69/3

[7]

göre 1. Uygun şekilde, uygun olarak.

g. 40/2, 44/7, 57/13, 58/6

2. Göz önünde tutulursa, bakılırsa.

g. 51/3

3. Açısından, düşüncesince, kanaatince.

g. 34/6

[6]

görül- 1. Bir nesne veya kimsenin varlığı gözle hissedilmek.

g.- müştür 05/7

2. (Oluşu veya var olduğu) Gözlenmek, müşâhede edilmek, şâhit olunmak.

g.- ür 55/16

g.- ür ise 63/2

3. … olarak kabul edilmek, şöyle veya böyle değerlendirilmek.

ihtiyaç g.- en 15/14

hüsn-i te'sîri g.- müştür 13/15, 38/12

mecbûriyet g.- ür 41/16,

münasip g.- dü 09/14

lüzûm g.- düğü 68/1

lüzûm g.- ür ise 63/8

[10]

görün- 1. Görülür hâlde olmak, görülebilecek durum veya nitelikte olmak.

ʿâdî g.- ürse 49/18

2. … Olduğu hissini vermek, … etkisi bırakmak.

lüzûm g.- ür 46/8

lüzûmu g.- en 31/14

lüzûm g.- ür ise 47/17

[4]

göster- Açıkça ortaya koymak, göz önüne sermek.

g.- miş olduğu 28/15

[1]

götür- Üzerinde taşımak, yanında bulundurmak.

g.- erek 42/18

g.- mek 18/17

g.- üp 17/7, 17/8

[4]

göz İnsanda ve hayvanda görme organı.

g.+ leri 11/16, 20/11

g.+ üne 39/18

g.+ ünün 39/15

[4]

göz taşı Antiseptik olarak tarımda, göz ve deri hastalıklarında, galvanoplastide ve dokumacılıktaki boyar maddelerin yapımında kullanılan, billurları koyu mavi renkli zehirli tuz, bakır sülfat.

g. 59/7

[1]

gûyâ *Far*. Sözde, sanki.

g. 19/6

[1]

güç Yapılması, başa çıkılması zor olan, emek isteyen, yorucu, zor.

g. 18/4

[1]

Güleryeh Kişi adı.

G. 40/5

[1]

gümüş Tabiatta altın, bakır, bazen platinle birlikte bulunan, altından sonra en kolay dövülüp haddelenebilen, ısı ve elektriği en iyi ileten, ziynet ve kıymetli süs eşyası imaline yarayan, kendine has beyaz renkte, atom ağırlığı 107,88, atom numarası 47, sembolü Ag olan metal element, sim.

g.+ ten 28/8

[1]

gün Dünyanın kendi yörüngesi etrafında bir defa dönmesinden ibaret 24 saatlik zaman parçası, gün.

g. 05/9, 05/18, 10/11, 12/3, 16/13, 20/1, 23/11, 23/16, 24/17, 27/11, 27/16, 29/8, 33/20, 36/19, 39/19, 40/5, 47/16, 49/15

g.+ de 12/9, 33/20, 37/1, 56/1

g.+ lerde 05/6, 11/9

g.+ ü 05/18, 06/12, 06/17, 07/13, 07/18, 38/2, 39/10, 39/11, 39/14, 54/13

[34]

gün-be-gün Gittikçe, günden güne, gün günden.

g. 19/17

[1]

güneş Dünya ve diğer gezegenlerin etrafında döndüğü, bunlara ısı, ışık ve hayatın devamı için gerekli enerjiyi veren gök cisminin adı, dünyaya en yakın yıldız.

g.+ e 62/16

[1]

güzel Göze ve kulağa hoş gelen, görülmesi, duyulması insana zevk veren.

g. 13/19, 50/6

[2]

güzelce Gerektiği gibi, adamakıllı, iyice.

g. 21/16, 32/11, 64/21, 67/09

[4]

H

H 1928 harf inkılâbından sonra kullanılmaya başlanan Latin asıllı Türk alfabesinin "he" diye adlandırılan onuncu harfi.

H.+ M 07/14

[1]

habbe *Ar.* Küçük tane, buğday, arpa vb. tahıl tanesi.

h. 25/7

h.+ yi 25/9

h.- i iʿmâl 25/4

[3]

habîse *Ar.* "Hastalık, çıban vb. için çok tehlikeli, öldürücü" anlamlarına gelen *habîs* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

besre-i h.+ ye 39/15

[1]

hacamat *Ar.* Vücudun herhangi bir yerini bu iş için yapılmış bir aletle hafifçe kesip çıkan kanı boynuz, bardak vb. ile çekmek suretiyle kan alma.

h. şisesi bulunmaz ise 21/12

h. 21/8

h. edip 21/20

h.+ tan 21/9

[4]

hacer *Ar.* Taş.

h.- i cahîm 47/14

[1]

hâdd *Ar.* (Hastalık, yara vb. için) Şiddetli, çok çabuk ilerleyen.

h. 13/13

[1]

hâdîaşer *Ar.* On birinci.

h. 66/19

[1]

hadîd *Ar.* Demir.

h. 44/9

berrâde-i h.- i rakîk 59/12

fahmiyet-i h.+ den 33/7

kibrîtiyet-i h.+ i 10/1

hadîd- i mahmî *Ar.* Yemek borusunda yanma duygusu.

h. 04/4

[4]

hadîdî *Ar.* Demire ait, demirle ilgili.

çavdar mahmûzu-ı h. 44/12

[1]

hadîdiyye *Ar.* "Demir" anlamına gelen *hadîd* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

istihzârât-ı h.- i muhtelifenin 33/14

istihzârât-ı h.- i sulbeyi 35/13

edviye-i h. 33/1

istihzârât-ı h. 35/12

istihzârât-ı h.+ nin 33/4, 35/18

[6]

hâfe *Ar.* İki veya daha fazla sathın, bir açı teşkil ederek birleşmesinden meydana gelen uzunlamasına keskinlik.

h.+ lerini 63/15

[1]

hafif *Ar.* 1. Tartıda ağırlığı az gelen.

h. 27/15,

2. Etki gücü az olan.

h. 21/3, 51/9, 67/19

zağt-ı h. 66/14

[5]

hafife "Kumaş ve giyim kuşam için ince" anlamına gelen *hafif* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

h. 43/4

[1]

hafta *Far.* Birbiri arkasına gelen yedi günden ibaret zaman bölümü.

h. 48/8

[1]

hâkezâ *Ar.* Bunun gibi, yine öyle, kezâ.

h. 56/7, 65/4

[2]

hakikat *Ar.* Asıl olan durum ve şekil, gerçek, asıl.

h.+ te 29/5

[1]

hakk *Ar.* Kazıma, oyma.

h. olunmuştur 36/1

[1]

hakkında Üzerine, için, hususunda, dair.

h. 04/7, 08/4, 16/1

[3]

hâl *Ar.* 1. Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum.

h. 27/15, 37/15

h.+ i 17/11

h.+ e 16/12

h.+ de 05/15, 10/8, 11/8, 13/6, 16/4, 17/7, 17/10, 17/17, 18/19,

19/15, 20/10, 21/7, 21/9, 21/17, 22/9, 22/20, 24/2, 24/8, 24/10, 26/6, 28/11, 29/2, 29/16, 31/21, 32/10, 33/6, 36/18, 37/16, 38/8, 39/7, 39/17, 40/8, 40/12, 41/16, 47/2, 59/20, 64/14, 66/15, 67/7, 68/1, 68/4, 69/9

h.+ de bulunur ise 30/17

h.+ de ise 67/16

h.+ inde 03/6, 15/18, 22/16

h.+ ine 29/12

h.+ lerde 12/15, 31/10

h.+ leri 10/12

h.- i humevîsi 29/15

h.- i kuhûliyyet 17/16

h.- i muntazamaya 62/18

h.- i nekâhatte 35/10

h.- i tabiisine 16/18

h.- i tabiiye 23/12

h.- i tabiiye 20/19, 38/2

h.- i ʿumûmîsinden 25/5

2. Davranış, tutum, tavır.

h.+ de 23/10

3. Geçmiş ile gelecek arasındaki içinde bulunulan, yaşanmakta olan zaman.

vakt-i h.+ e 44/6

4. Güç, kuvvet.

h. 18/4

[67]

halâs *Ar.* Kurtulma, kurtuluş.

h. 09/9, 44/4

h. etmiştir 29/19

h. olmak 41/5, 47/1

h. olmuşlardır 09/5

h. olunsun 63/13

h. olunur 09/10, 41/8, 47/5

[10]

hâlât *Ar.* Hâller.

h.- ı mezkûrenin 62/5

h.+ a 10/3

h.+ ında 40/7

[3]

hâlbuki Anlam bakımından karşıt olan iki cümleyi birbirine bağlar; oysa, oysa ki, aksine olarak.

h. 12/16, 14/1, 53/5

[3]

halel *Ar.* Bozukluk, eksiklik.

tetarruk-ı h. 02/3

[1]

Halep Suriye'deki bir şehrin adı.

H.+ in 32/1

[1]

hâlet *Ar.* Hâl, nitelik.

h.- i tabiiye 61/14

h.+ tedirler 35/13

[2]

hâlî *Ar.* Boş.

h. 15/13

[1]

halk *Ar.* Yaratma, yok iken var etme.

h. 02/2

[1]

hall *Ar.* Erime, eritme.

h.- i devâ 15/1

h. 43/8, 58/20, 59/3

h. ederek 59/13, 59/29

kibrîtiyet-i sud h. ederek 59/22

h. edip 27/2, 61/12

[9]

halt *Ar.* Bir şeyi başka bir şeyle karıştırma.

h. ederek 18/18, 54/4, 55/3

[3]

halliyyet *Ar.* Sirke asidinin esanslardan biriyle karışmasından meydana gelen tuz, asetat.

h.- i amonyak 67/20

[1]

hamd *Ar.* Kulun Allah'ın yüceliğini, sonsuz lütuf ve ihsanı karşısında yaratanına minnet ve şükran duygularını bildirmesi.

h. 02/1

[1]

hâmız *Ar.* Asit.

h. 21/5

[1]

hâmız- ı azot *Ar.+Fr.<Yun.* Azot asidi. h. 58/13

[1]

hâmız- ı karbon *Ar.+Fr.<Lat.* Karbonik asit.

h. 62/8

[1]

hâmız- ı kibrît *Ar.* Sülfürik asit.

h. 58/12

h.- ı kibrîtiyet ʿilave ederek 59/25

[2]

hâmız-ı klor-mâ' *Ar.+ Fr.<Yun.+Ar.* Kloridrik asit.

h. 54/8

h.- ı klor-mâ' ʿilave etmeyerek 54/14

[2]

hâmızât *Ar.* Asitler.

h. 58/12

h.+ ı 53/5

[2]

hâmil *Ar.* Kendinde bulunduran, sahip olan, yüklenmiş olan.

h.- i semm 21/7, 28/5

gayr-ı h.- i semm 21/7

h. olan 12/10

[4]

hâmisen *Ar.* Beşinci olarak.

h. 64/7

[1]

haml *Ar.* Gebelik.

vazʿ-ı h. ederek 19/13

esnâ-yı h.+ ında 19/12

[2]

hamr *Ar.* Şarap.

h. 61/14

h.- ı kınakınadan 43/15

h.- ı kinium-ı Labarraqueın 36/4

h.- ı mezkûrdan 36/6

[4]

hande *Far.* Gülme, gülüş.

mûcib-i h.+ dirler 53/18

[1]

hâne *Far.* Ev.

h.- i mezkûre ise 11/17

h.+ de 11/17, 20/6

h.+ lerde 58/5

[4]

hânıkü'n-nemr *Ar.* Kurt boğan denilen bir bitki.

h. 60/5

[1]

hap *Ar.* Kolayca yutulabilmesi için ufak yuvarlaklar hâline getirilmiş ilaç.

h.+ lardan 34/1

h.+ ların 33/19, 34/2, 36/1

Vale h.+ ları 33/6

Valenin h.+ ları 34/2, 36/1

Vale h.+ larıdır 33/16

Valenin h.+ larını 35/14

Vale h.+ larının 33/17

[10]

harâb *Ar.* Kötü durumda, bitik, perîşan.

h. etmezler 41/1

[1]

hararet *Ar.* Sıcaklık.

h.- i garîziyyesini 67/14

h.- i mezkûreyi 12/10

h. 11/10

miʿde h.+ i 04/4

[4]

hareket *Ar.* Vücudu oynatma, kıpırdatma veya kımıldanma.

h. 65/21, 66/5

h.+ e 19/4

h.+ te 16/18

h. etmelidir 43/6

h. olunmalıdır 66/4

[6]

hâric *Ar.* -nin dışında, ... sayılmamak üzere.

h.+ inde 15/12

[1]

hâriciyye *Ar.* "-nin dışında, ... sayılmamak üzere." anlamlarına gelen *hâric* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

aksâm-ı h.+ sinde 65/1

[1]

harka *Ar.* Yanma veya sızlama hissi; zihinsel acı.

h.- i mezkûreyi 65/11

h. 65/7

[2]

hârr *Ar.* Sıcak, hararetli.

h. 46/7

[1]

hârre "Sıcak, hararetli" anlamlarına gelen *hâr* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

bilâd-ı h. 08/16

elbise-i h. 43/4

bilâd-ı h.+ de 46/17

[3]

hasebiyle *Ar.* Dolayısıyla, -den ötürü, -den dolayı.

h. 67/18

[1]

hasene *Ar.* İyilik, iyi ve güzel iş.

tecârib-i h.+ den 51/2

[1]

hasıl *Ar.* Husule gelen, olan, meydana çıkan.

h. eyledi 16/19

h. olan 38/13

h. olarak 18/13

h. olduğunu 13/10

h. olmaz 39/17

h. olmuştur 48/11, 52/5

h. olursa 10/10, 22/17

[9]

hasr *Ar.* Zaman ayırma.

h.- ı vakit etmiş idi 53/11

[1]

hasta *Far.* Sağlığı bozuk olan, sıhhati yerinde olmayan kimse.

h. 17/4, 39/18

h. olmayarak 16/6

h.+ nın 66/1

[4]

hastahâne *Far.* Hastaların yatırılıp tedavi edildiği yer.

h.- i mezkûrede 45/1

h.+ lerde 38/12

[2]

hastalık Canlılarda organların yapılarında ve işleyişlerinde görülen bozukluk, sağlık durumu bozuk olma hâli. *krş.* ʿ**illet**, **maraz**.

h. 19/6, 22/12, 41/3

h.+ a 25/16

h.+ ı 22/10, 34/14, 50/15

h.+ ın 13/4, 14/18

h.+ ta 48/9

h.+ lar 56/1, 55/14, 56/17

h.+ lara 48/2

h.+ larda 38/11

h.+ ların 26/3

emrâz-ı kebed h.+ ı 28/17

karaciğer h.+ larını 08/6

[18]

haste-gân *Far.* Hastalar.

h.+ a 55/13

h.+ dan 44/18

[2]

hastegî *Far.* Rahatsızlık, hastalık.

h.+ den 02/3

[1]

haşârât *Ar.* Yılan, akrep vb. küçük hayvanlar, böcekler.

h.+ ı 47/6

[1]

haşhâş *Ar.* Gelincikgillerden, uzun bir sapın ucunda beyaz veya mor tek bir büyük çiçek açan, kapsül biçimindeki meyvesi olgunlaşmadan çizildiğinde akan sütten afyon elde edilen, Asya ve Afrika'nın ılık ve sıcak bölgelerinde pek çok türü bulunan bir yıllık otsu bitki. *Papaver*.

h. 25/6

[1]

hata *Ar.* Aslına uygun olmayan; yanlış, yanlışlık.

h.+ dan 15/16

h.+ dır 22/9

h.+ sı 49/14

h.+ ya 28/12

[4]

hatayâ *Ar.* Günahlar.

h.- yı mezkûreyi 33/7

h.- yı vâkı'a 03/9

h.+ yı 33/6

[3]

hatîât *Ar.* Günahlar, suçlar.

h.+ a 08/14

[1]

hatm *Ar.* Bitirme, sona erdirme, tamamlama.

h.- i makâl eylemiştir 33/19

[1]

hatmî *Ar.* İki çeneklilerin ebegümecigiller familyasından, pembe beyaz çiçekli, bataklıklarda, sulak çayırlarda yetişen, çiçeği yumuşatıcı, kurutulmuş kökünün kaynatılmış suyu tenkiye ve gargara olarak kullanılan otsu bitki. *Althaca officinalis.*

h. 25/7

[1]

hatta *Ar.* Üstelik, ayrıca, hem de.

h. 17/14

[1]

hatûme *Ar.* Ekşilik.

h. 04/5

[1]

hatun *Far.* Hatun.

h. 09/16, 24/6

h.+ un 17/2, 19/15, 19/19

[5]

havâ *Ar.* Dünyayı belli bir yüksekliğe kadar kaplayan, bütün canlıların nefes yoluyla alıp verdikleri, çok miktarda oksijen, azot ve az miktarda asit, su buharı ve başka gazlardan meydana gelmiş renksiz, kokusuz, hafif gaz.

h.- yi mütegayyireden 62/9

h. 46/8, 62/15

h.+ ya 62/10

h.+ yı 34/10

[5]

havâdâr *Ar.+Far.* Havası bol, iyi hava alan yer.

h. 46/7

[1]

havâss *Ar.* Hasseler, duyular.

h.- ı mezkûr 50/12

h.- ı mezkûresinden-nâşî 50/8

h.- ı ʿumûmiyyesi 42/19

[3]

havâss *Ar.* Nitelikler.

h.+ ını 33/15

[1]

havf *Ar.* Korku.

h. olunursa 64/14

[1]

hâvî *Ar.* İçine alan, içinde bulunduran, içeren.

h. 37/6, 48/2, 67/11, 67/18

h. olduklarından 53/5

h. olmadıklarından 08/10

h. olmakla 20/16

h.+ dirler 69/11

[8]

havlu Kurulanmak için kullanılan, üzeri havlı, pamuklu kumaş.

h. 31/15

[1]

hayat *Ar.* Organların canlının varlığını devam ettirecek şekilde işlemesi ve canlıların, organlarının gösterdiği faâliyet sonucunda varlıklarını sürdürmesi durumu, sürüp giden yaşama, canlı olma, dirilik.

h.+ ından 17/16

h.+ ını 39/4

[2]

haykır- Çok yüksek sesle bağırmak.

h.- ıp 17/15

[1]

hayli *Far.* Oldukça fazla, çokça, epey.

h. 11/5, 14/5, 49/12, 52/3, 55/12, 61/4, 62/2

[7]

hayvan *Ar.* Hareket edip yer değiştirebilme ve hissetme yeteneği olan canlı yaratık.

h. 56/7

h.+ ları 47/6

h.+ ların 21/3, 55/15

[4]

hayvanat *Ar.* Hayvanlar.

h.- ı beytiyyede 55/14

kedh-i h. 21/1

h.+ ı 56/5

h.+ ın 21/2, 56/4

[5]

hayvancık Ancak mikroskopla görülebilen çok küçük hayvan.

h.+ lardan 47/5

[1]

hayye *Ar.* Yılan.

ledg-i h. 21/6

[1]

hayyiz-ârâ *Ar.+Far.* Mekân süsleyen.

h.- yı zuhûr olacağı 02/15

[1]

hâzıka "Usta, mahâretli" anlamlarına gelen *hâzık* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

etibbâ-yı h. 69/13

[1]

hâzır *Ar.* Bir yerde mevcut olan, bizzat bulunan, huzurda, göz önünde olan.

h.+ da 21/12

[1]

haziran *Ar.<Süry.* Yılın mayıs ve temmuz ayları arasındaki 30 gün çeken altıncı ayı, yaz aylarının ilki.

h.+ da 17/20, 19/6

h.+ ında 16/2

[3]

hazm *Ar.* Yenen şeylerin vücutta değişikliklere uğrayarak kana karışacak duruma gelmesi işi, sindirim.

h. 19/3

h. edemeyip 10/2

h. eyledi 07/2

fiil-i h.+ ı 16/8

[4]

hazret *Ar.* 1. Şahıs veya kutsal sayılan varlık isimlerinin başına getirilip Farsça isim tamlaması şeklinde kullanılır ve saygı ifade eder.

ʿasr-ı terakkîhasr-ı h.- i mülûkânelerinde 02/11

2. Bir büyük zattan bahsedilirken isim yerine kullanılır.

h.+ lerinin 02/11

[2]

Hedale Kişi adı.

Doktor H. 09/7

Doktor H.+ nin 09/1

[2]

hekîm-âne *Ar.+Far.* Hekime yakışır hâlde.

tenbîhât-ı h. 02/6

[1]

hemen *Far.* Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden.

h. 05/9, 11/19, 12/9, 17/16, 19/18, 20/12, 24/14, 29/15, 30/7, 39/2, 48/8, 53/18, 61/5

[13]

hengâm *Far.* Vakit, zaman, mevsim.

h.+ ında 31/7, 43/17

[2]

her *Far.* Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –nin hepsi, bütün, cümle.

h. 05/5, 05/15, 07/7, 07/16, 08/18, 09/8, 10/12, 11/8, 11/15, 12/2, 13/11, 16/5, 16/12, 18/15, 21/7, 22/15, 24/3, 24/10, 24/16, 24/17, 26/12, 27/11, 27/18, 28/4, 29/8, 30/9, 30/15, 31/9, 33/20, 34/6, 36/18, 39/1, 39/16, 40/9, 43/5, 43/16, 49/14, 49/15, 52/14, 54/5, 56/7, 69/9

2. Önüne geldiği tekil kelime için cümlede verilen hüküm olumsuzsa, bu hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için değil ancak bazısı için geçerli olduğunu belirtir.

h. 08/10

[43]

herhâlde 1. Ne yapıp yapıp, mutlaka.

h. 63/4

2. Büyük bir ihtimalle.

h. 26/15, 35/17

[3]

herkes *Far*. Kim varsa hepsi, mevcut olan bütün insanlar.

h. 41/4

h.+ in 03/1

[2]

heves-kârân *Ar.*+F*ar*. Hevesliler, istekliler.

h.- ı ʿilm-i tıbba 03/4

[1]

hey'et *Ar*. Bir işi yapmak veya yönetmekle görevlendirilmiş kimselerden meydana gelen topluluk, kurul.

h.- i tıbbiye 14/10

h.- i ʿulûm-ı tıbbiye 15/2

[2]

hıfz *Ar*. Koruma, saklama.

h. 13/9

h. ederek 67/14

h. olunarak 27/5

h.- ı sıhhat-i esnân 52/12

h.- ı sıhhate 26/1, 52/13

[6]

hıfzu's-sıhhat*Ar*. İnsan sağlığını korumak için vücudun ve içinde yaşanan çevrenin sağlık şartlarını inceleyen, buna göre tedbirler alan ve bu çalışmalardan bahseden hekimlik kolu, sağlık koruma, sağlık bilgisi.

lüzûm-ı h.- i beşere 02/5

[1]

hırs *Ar*. Bir şeyi elde etmek için duyulan, önüne geçilmez derecede kuvvetli istek.

kemâl-i h. 32/17

[1]

hiç değilse En az, en azından.

h. 69/7

[1]

hiçbir Olumsuz cümlelerde ismin başına getirildiği zaman o cinsten olan şeylerden birinin bile cümlede verilen hükmün dışında kalmadığını, bu hükmün o şeyin bütününe ait olduğunu anlatır.

h. 16/17, 28/14, 35/2, 41/3, 47/3, 49/14, 62/18, 65/21, 66/5

[9]

hiçbiri Olumsuz cümlelerde yerini tuttuğu ismin cinsinden olan şeylerden bir tanesinin bile cümlede verilen hükmün dışında kalmadığını anlatır.

h.+ ne 08/9

[1]

hiddet *Ar*. Öfke, kızgınlık.

h.+ lerinden-nâşî 32/17

h.+ lerini 32/14

[2]

hikke *Ar*. Kaşıntı. *krş*. **kaşın-**

h. 45/14

ʿillet-i h.+ lerini 46/3

[2]

hilâf *Ar*. Ters, aykırı.

h.+ ı 22/12

[1]

himmet *Ar.* Çalışma, gayret, emek.

h. 52/16

[1]

himye *Ar.* Yeme içmede perhiz.

h.- i lazıme 06/15

h.- i mukavvîye 17/12

h.- i mutallakaya 23/8

[3]

hîn *Ar.* Zaman, vakit.

h.- i istiʿmâlinde 10/9

[1]

hiss *Ar.* Dış dünyadaki etkileri beş duyu ile idrak etme; duyma, his.

h.+ inden 30/3

h. eder 24/10

h. eder idi 06/8, 24/8

h. ettiği 30/10

h. ettikleri 32/16

h. eylediği 07/1

h. olunduğu 55/6

h. olunup 19/3

h. olunur 17/11, 29/9

hüsn-i netîce h. olunur 05/7

[12]

hissiyet *Ar.* Hislilik, duygululuk.

derece-i h.+ ine 40/2

[1]

hizmet *Ar.* Bir kimsenin yapmakla sorumlu tutulduğu iş, kendisine verilen görev.

h.- i millîyede 03/2

h.- i sahîhası 44/10

h.- i sahîhe 48/16

h. etmekten 04/11

[4]

hôd-be-hôd *Far.* Kendi başına, kendi kendine.

h. 34/14

[1]

hubûb *Ar.* Habbeler, tahıl taneleri.

h.- ı mezkûre 33/9

h.- ı Vale 36/8

h. 15/18

[3]

hulâsa *Ar.* Bir maddenin alkol, eter gibi eritici maddelerle ayrılmış özü, saf ve hâlis olan kısmı.

h.- i satürnin 59/15, 64/2

[2]

hulv *Ar.* Tatlı.

zeyt-i l.-i hulv ile 65/10

[1]

humevî *Ar.* Hummâ ile ilgili.

hâl-i h.+ si 29/15

[1]

hummâ *Ar.* Hastalıkla gelen şiddetli ateş, nöbet.

h.+ larına 12/18

h.+ sız 12/9

h. nöbetine 08/2

h.- i dâimeye 36/14, 36/16

h.- i mezkûre 10/17, 11/10

h.- i mezkûrenin 11/4

h.- i nâibe 11/1

fiil-i h.- i sâbiteye 13/1
[10]

hummeyât *Ar.* Hastalıktan dolayı vücutta hasıl olan şiddetli hararet, ateş.

h. 08/1, 09/2
h.+ ın 08/16
h.- ı mezbûreden 09/5
h.- ı mezkûreden 08/17
h.- ı mezkûrelere 08/11
h.- ı müzmine 08/3
h.- ı müzmineden 09/8
h.- ı müzmineye 08/7
[9]

humret *Ar.* Kırmızılık, kızıllık.

h.+ i 19/2
[1]

hurkat *Ar.* Yanık, yanıklık, yanma.

h. 38/10
[1]

hurûc *Ar.* Dışarı çıkma, çıkış.

h. edecek 21/9
h. eder 20/18
h. ederse 21/10
[3]

husul *Ar.* Hasıl olma, vücuda gelme.

h.+ e 22/1, 25/11, 26/5
h.+ e gelebilir 22/7
h.+ e gelen 29/8, 32/17, 52/2
h.+ e gelip 15/5, 38/17
h.+ e gelir 10/12, 11/10, 14/9, 20/12, 39/10, 47/15
h.+ e gelmesi 47/9
h.+ e gelmez ise 57/7
h.+ e gelmiş ise 40/13
h.+ e gelmiş ise 21/4, 21/19
h.+ e getirir 50/13
h.+ e getirmeyip 59/19
[22]

husus *Ar.* Konu, iş.

h.+ unu 68/5
[1]

hususen *Ar.* Hususi olarak, özellikle, bilhassa.

h. 08/5, 24/9, 47/3
[3]

hususuyla Özellikle, bilhassa.

h. 06/7, 13/18, 30/8, 34/5, 35/10, 46/17, 51/7, 55/6, 62/1, 62/5
[10]

hüdâm *Ar.* Deniz tutması.

h. 48/15
[1]

hükm *Ar.* Tesir.

h.+ ünü 06/5, 08/16, 10/13, 30/9
[4]

hümâ *Far.* Kafdağı'nda ve daimî karlar bölgesinde yaşadığı kabul edilen, boz renkli, kanatları zümrüt yeşili, gölgesinin bir kimsenin üzerine düşmesi o kimsenin başına devlet kuşu konacağına alâmet sayılan, çok büyük, yırtıcı, efsânevî kuş.

sâye-i h. 02/14

[1]

hümâyûn *Far.* Padişaha, padişahlığa ait.

Kosova Kolordu h.+ u 06/12

[1]

hüsn *Ar.* Güzel, iyi.

h.- i muvaffakiyyet 13/9, 48/11, 50/13

h.- i netîce 04/9, 10/9, 13/5, 31/2, 36/9

h.- i netîce görmelidir 34/17

h.- i netîce görmüştür 42/16

h.- i netîcesine 13/1

h.- i netîceye 07/6, 09/12, 13/19, 32/3, 33/9, 37/9, 37/12, 53/2

h.- i rızâlariyle 44/4

h.- i te'sîr 50/10, 56/6

h.- i te'sîri 13/15, 38/12

h.- i tedbîr ederek 49/7

h.- i netîce hiss olunur 05/7

[26]

hüsn-i niyet *Ar.* Gizli veya kötü bir tarafı bulunmayan hâlis ve temiz niyet, iyi niyet.

h.+ ime bağışlanır 03/9

[1]

I

ılık Sıcakla soğuk arası, az sıcak. ı. 32/8, 57/9, 58/19

[3]

ʿırk *Ar.* Damar.

ʿı. 34/03

[1]

ʿırku'n-nesâ Ar. Siyatik.

ʿı. 48/1

[1]

ʿırku'z-zehep Altın kökü isimli bitki.

ʿı. 31/3, 31/5

[2]

ısın- Sıcak duruma gelmek.

ı.- dıkça 65/16

[1]

ısır- (Akrep, yılan, böcek vb. hayvanlar) sokmak.

ı.- maları 21/2

[1]

ısırgan Isırgangillerden, terkibinde formik asit bulunan, sert tüylerle kaplı, halk hekimliğinde romatizmaya, mafsal ağrılarına, kanamaya vb. çeşitli hastalıklara karşı kullanılan dalayıcı bitki. *Urtica membranacca.*

ı.- ʿusâresinden 29/13

tâze ı. 29/7

ı. otunun 29/6

[3]

ıslak Üzerine su dökülmüş, sürülmüş, serpilmiş veya suya batırılmış olduğu için yaş durumda olan, nemli.

ı. 65/18

[1]

ıslan- Islak duruma gelmek.

ı.- mış 65/12

[1]

ıslat- Islanmasına sebep olmak, ıslak duruma getirmek.

ı.- arak 64/3

ı.- malı 56/4

[2]

ıstabl *Ar.* Ahır.

ı. 43/10, 56/1

[2]

ıtlâk *Ar.* Salıverme, bırakma.

ı. olunur 34/11

[1]

ʿıtriyye *Ar.* "Güzel kokulu" anlamına gelen *ıtrî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

menkûʿ-ı ʿı. 42/2

[1]

ʿıyâl *Ar.* Eş, zevce.

ʿı.+ inin 12/4

[1]

ızdırap *Ar.* Maddi veya manevi acı, azap, eziyet, sıkıntı.

ı. 41/15

[1]

İ

i- 1. Ana yardımcı eylem olarak isim soylu sözcüklerin cümlede yüklem göreviyle kullanılmasını sağlar.

aylık i.- di 20/18

kaviyyü'l-bünye i.- di 19/13

sönük i.- di 11/16

i.- düğünden 19/17, 21/11

bu i.- se 19/7

cüz'î i.- se 49/14

değil i.- se 69/7

dûn i.- se 27/17

ellerde i.- se 54/10

genç i.- se 11/15

göl i.- se 11/19

hâlde i.- se 67/16

hâne-i mezkûre i.- se 11/17

ʿibaret i.- se 63/14

ifrâğ eder i.- se 64/19

inciler i.- se 42/10

mefkûd i.- se 66/13

melhûz i.- se 63/7

mînâ-yı sinni i.- se 41/1

müshilât-ı milhiyye i.- se 26/15

mütevellid i.- se 40/8

nadir i.- se 41/13

nasıl i.- se 16/5

sefûf-ı Rouget i.- se 27/1

sokması i.- se 21/6

tedbîr i.- se 31/8

var- i.- se 10/13, 26/12, 28/10

2. -ken ekini alarak isim soylu sözcüklerin önüne geldiğinde asıl eylemin işlenme zamanını belirten zarf eylem grupları oluşturur.

mevcûd i.- ken 20/1

muntazır i.- ken 53/2

3. Fiillerin birleşik çekimlerini yapar.

ʿâciz kalmış i.- di 44/6

gidebilir i.- di 19/6

hasr-ı vakit etmiş i.- di 53/11

hisseder i.- di 06/8, 24/8

irzâʿ eder i.- di 19/15

kesb-i yübuset eder i.- di 12/1

koşar i.- di 19/7

zayıflanır i.- di 19/18

müessir i.- miş 37/3

akar i.- se 52/9

ʿavdet eder i.- se 67/10

bulunamaz i.- se 49/3

bulunmaz i.- se 51/16, 55/1, 58/26, 67/19

devam eder i.- se 41/8

dûçâr olur i.- se 56/15

görülür i.- se 63/2

husule gelmez i.- se 57/7

husule gelmiş i.- se 40/13

icrâ-yı ahkâm ederler i.- se 54/14

irvâ olunur i.- se 47/4

istiʿmâl olunmuş i.- se 53/17

lüzûm görülür i.- se 63/8

lüzûm görünür i.- se 47/17

mazhar-ı takdîr olmuş i.- se 50/4

mecrûh olur i.- se 56/7

mürâfakat eder i.- se 67/12

mürâfakat ederler i.- se 54/3

müşâhede olunmaz i.- se 48/7

olur i.- se 42/4, 45/15, 65/17, 66/9

taannüd eder i.- se 42/8

tavsiye olunur i.- se 46/14

teberrüd etmiş i.- se 67/8

teskîn olmaz i.- se 51/14

teşfiye etmez i.- se 50/15

vâkiʿ olur i.- se 61/15

vazʿ olunur i.- se 47/8

vukûʿ bulmuş i.- se 61/4

[76]

iâde *Ar.* Tekrar eski durumuna gelme.

i.- i şuûr 62/1, 67/1, 67/6

i. olunarak 05/18

i. olundu 24/16

[5]

ʿ**ibaret** *Ar.* Sadece -den meydana gelmiş, -den oluşmuş.

ʿi. bulunduğu 57/14

ʿi. ise 63/14

ʿi.+ tir 04/11, 30/3, 31/4, 43/8, 48/3, 54/2, 57/6, 62/9

[10]

ibtidâ *Ar.* Bir işin, bir şeyin ilk defa ortaya çıkan kısmı veya başlama

zamanı, başlangıç.

i.+ sında 16/16, 31/2

[2]

ibtidâiyye *Ar.* "Başlangıca ait, ilk" anlamlarına gelen *ibtidâî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

muâvenât-ı i. 63/3

muâvenât-ı i.+ dir 56/13

[2]

îcâb *Ar.* Gerek, lüzûm.

î. eder 30/5

[1]

icat *Ar.* Yeni bir şey bulma, ortaya koyma, varlığı bilinmeyen bir şeyi meydana getirme.

i. 02/2

i. ederek 48/12

i.+ ıyla 53/7 (icadıyla)

[3]

icat-gerde *Ar.+Far.* İcat edilmiş.

i.+ niz 45/11

i.+ nizi 45/12

i.+ si 40/16

[3]

icrâ *Ar.* Bir şeyi fiil hâline getirme, yapma, yürütme, uygulama.

i. 18/3

i.- yı ahkâm 09/2

i.- yı ahkâm ederler ise 54/14

i.- yı ahkâmında 42/7

i.- yı fiil ederler 26/17, 32/18

i.- yı fiil olunup 18/19

i. edemeyip 08/4

i. eder 15/10, 50/2, 50/6

i. ederek 06/5

i. etmekte 10/13

i. etmelidir 22/4, 62/2, 63/19

i. ettiğinin 39/14

i. ettirmemelidir 65/21

i. ettirmeyip 66/5

i. eylediği 08/16, 30/9

i. eylediğinden 50/11

i. eylemek 39/3

i. olunacak 63/5

i. olunan 38/12, 51/2, 62/4

i. olunmalıdır 21/8

i. olunsa 17/15

i. olunup 47/17

i. olunur 15/8, 16/8, 32/9, 32/11

i. olunursa 39/16

[35]

ictinâb *Ar.* Kaçınma, sakınma, çekinme.

i. etmelidir 61/18, 62/17

[2]

iç- Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.

i.- meye 06/1

[1]

içeri İçte kalan yer, iç kısım.

i.+ sine 31/17, 37/17

i.+ sini 32/14

[3]

içil- İçmek işi yapılmak.

i.- ip 27/3

[1]

için 1. Sebep bildirir; sebebiyle, -den ötürü, -den dolayı.

i. 15/14,

2. Amaç bildirir; maksadıyla, amacıyla.

i. 08/18, 09/4, 11/7, 12/4, 17/3, 22/8, 22/14, 27/12, 28/7, 28/14, 30/4, 30/13, 31/11, 31/16, 34/1, 34/15, 36/1, 37/17, 39/5, 41/5, 43/18, 44/4, 44/12, 47/1, 47/7, 52/3, 52/17, 53/4, 53/10, 55/7, 56/6, 56/9, 57/1, 57/2, 57/4, 57/8, 57/11, 64/5, 64/9, 67/2, 69/2, 69/14

3. -ayrılmış, -e özgü.

i. 42/2,

4. -e göre

i. 03/5, 27/14, 28/5, 52/4, 55/17,

[49]

içir- İçmesini sağlamak.

i.- ilir 67/11

i.- ip 59/3

i.- meli 57/9, 59/26, 65/1, 67/19

i.- melidir 59/14

[7]

idrar *Ar.* Sidik.

i.+ ı 44/1

[1]

îfâ *Ar.* Bir işi yapma, yerine getirme.

î. 12/4

[1]

ifade *Ar.* Zihinde tasarlanan bir şeyi söz veya yazı ile anlatma, söyleme, bildirme.

i. eyledi 37/3

i.+ lerinden 32/4

[2]

ifâkat *Ar.* Hastalıktan kalkma, sağlığına kavuşma, iyileşme.

i. 17/19, 19/3, 29/9

i.+ e 20/17

kesb-i i. 20/17

i.- i tâmme 19/3

i. bulamayıp 17/11

i. buldu 16/17

i. bulmak 55/7

[9]

ifrâğ *Ar.* Boşaltım, dışarı atma.

i. eder ise 64/19

[1]

ifrât *Ar.* Aşırı gitme, ölçüyü aşma.

i. 43/5

[1]

iğne Dikiş dikmekte, nakış işlemekte kullanılan, bir tarafında iplik geçirilecek bir deliği bulunan, ucu sivri, ince çelik alet.

i. 65/9

[1]

ihâta *Ar.* Bir şeyin etrafını çevirme, kuşatma.

i. ederek 39/1, 61/11

[2]

ihbâr *Ar.* Haber verme, bildirme.

i. etmek 68/5

[1]

ihmâl *Ar.* Üstüne düşeni zamanında yapmama, gereken ilgiyi göstermeme, önem vermeyip kendi hâline bırakma.

i. olunmamalıdır 22/6

[1]

ihrâc *Ar.* Dışarıya çıkarma, dışarıya atma.

i.- ı dem 32/9

i. 31/6, 57/2

i. edip 65/9

i. etmek 57/4

i. olunmayan 31/6

[6]

ihrâz *Ar.* Kazanma, elde etme.

i. 15/3

[1]

ihtikân *Ar.* İçeriye veya boşluğa sıvı verme.

i. 57/10, 62/16

i. etmek 61/17

i. etmelidir 61/13

i.+ ı 62/14

[5]

ihtilâc *Ar.* Çırpınma.

i. 14/9

[1]

ihtilâl *Ar.* Karışıklık, bozukluk.

i.- i şuûr 66/19, 67/11

[2]

ihtilâlât *Ar.* Karışıklık, bozukluk, düzensizlik.

i. 49/12

[1]

ihtilât *Ar.* Karşılaşıp görüşme, görüşüp temas etme.

i. 31/20

[1]

ihtimâm *Ar.* İyi ve dikkatli bakma, bakımına itina gösterme.

i.+ ında 22/6

[1]

ihtirâʿ *Ar.* Daha önce benzeri olmayan bir şey icat etme.

i. 14/3

i. etmiştir 35/8

[2]

ihtirâz *Ar.* Çekinme, kaçınma, sakınma.

i. 58/11

i. etmek 31/9, 35/19

i. eyledikleri 26/21

[4]

ihtiyaç *Ar.* Gerekli olan, elde bulunmayan bir şeyin eksikliğini duyma.

i. 15/14

i. gördüğü 69/3

[2]

ihtiyâr *Ar.* Yaşlı, kocamış.

i.+ da 45/3

i.+ lar 44/19

[2]

ihtiyât *Ar.* Olabilecek şeyleri hesaba katarak tedbirli ve ölçülü davranma, sakınma.

i. 06/14, 12/6

kemâl-i i. 62/14

makbûl-ı i.+ tan 43/14

[4]

ihtiyâten *Ar.* Ne olur ne olmaz düşüncesiyle, her ihtimale karşı, tedbirli davranarak.

i. 49/8

[1]

ihtiyât-kâr-âne *Ar.+Far.* Sakınganlıkla.

i. 43/6

[1]

ihtiyâtlı İleriyi veya olabilecekleri düşünerek ölçülü davranan, tedbirli.

i. 31/7

[1]

ikâmet *Ar.* Bir yerde yerleşip oturma.

i. eden 09/6

i. eylediği 09/11

[2]

ikdâm *Ar.* Bir şeyi elde etmek için sebatla ve gayretle çalışma, sürekli çaba gösterme.

i. 61/19

[1]

iki Birden sonra gelen sayının adı.

i. 06/4, 06/7, 16/11, 16/14, 16/16, 20/2, 20/10, 20/15, 20/18, 23/15, 27/11, 33/20, 35/16, 36/7, 36/12, 38/6, 40/2, 43/11, 44/18, 45/16, 48/5, 48/8, 52/7, 56/2, 61/11, 63/15, 66/11, 69/11

i.+ den 49/2

i.+ si 45/12

[30]

ikinci İki sayısının sıra sıfatı, sırada yeri birinciden sonra.

i. 39/14, 40/12, 47/16, 54/5, 54/13

[5]

iksîr *Ar.<Yun.* 1. Bazı maddelerin ispirtoda eritilmesiyle elde edilen çok etkili ilaç.

i.- i muzâdd 53/13

i.- i muzâdd-ı elem-i sinnîyi 40/17

2. Manevi kemâlin en yüksek mertebelerine erişmiş olan kâmil mürşit, bu mürşid-i kâmilin oldurucu ve erdirici nazarı.

nazar-ı i.- i eser-i şehriyârîleri 02/13

[3]

iktidâr *Ar.* Bir şeyi yapabilmeye gücü yetme durumu, muktedir olma; kuvvet, kudret, güç.

bezl-i i. 03/1

[1]

iktizâ *Ar.* Gerekme, gerektirme.

i. eder 60/25

[1]

iʿlân *Ar.* Açıklama.

i. 69/1

[1]

ʿilave *Ar.* Bir şeyin yanına başka bir şey daha koyma, ekleme, katma; eklenme.

ʿi. 14/1, 15/7, 31/17, 58/28

ʿi. ederek 45/16, 51/5, 67/20

hâmız-ı kibrîtiyet ʿi. ederek 59/26

hâmız-ı klor mâ' ʿi. etmeyerek 54/15

ʿi. olunarak 43/12

ʿi.+ siyle 58/25, 64/2

[12]

ile İki kelimeyi, iki öbeği birbirine bağlar, ile.

i. 02/2, 02/6, 04/10, 06/15, 07/16, 09/4, 10/7, 11/17, 12/17, 13/9, 14/1, 15/4, 15/7, 15/8, 15/19, 16/9, 16/13, 17/18, 17/19, 18/4, 19/1, 19/4, 19/8, 20/8, 21/8, 21/9, 21/15, 21/16, 21/20, 22/2, 22/3, 22/19, 23/6, 23/12, 24/3, 24/15, 25/4, 25/7, 25/8, 27/2, 27/16, 28/1, 28/4, 29/5, 29/16, 30/2, 30/8, 31/13, 31/15, 31/17, 31/19, 31/20, 31/21, 32/4, 32/8, 32/9, 32/15, 32/18, 33/20, 34/4, 36/8, 38/1, 38/5, 38/6, 39/8, 39/14, 39/18, 39/19, 40/3, 40/19, 41/13, 42/6, 42/13, 43/2, 43/8, 43/10, 44/2, 44/9, 44/13, 44/15, 45/1, 45/12, 46/3, 46/7, 46/14, 47/4, 47/14, 48/5, 48/8, 48/14, 49/1, 49/6, 49/16, 50/1, 50/14, 51/4, 52/8, 52/16, 53/12, 53/14, 54/1, 54/2, 54/3, 54/4, 54/10, 54/12, 54/14, 54/18, 55/1, 55/3, 55/10, 56/2, 56/3, 56/4, 56/10, 57/6, 58/1, 58/21, 58/28, 59/3, 60/20, 60/22, 61/3, 61/8, 61/10, 61/11, 61/17, 61/19, 62/2, 62/7, 62/10, 62/11, 62/13, 62/14, 62/16, 63/4, 63/5, 63/8, 63/11, 63/17, 63/18, 64/4, 64/5, 64/6, 64/7, 64/10, 64/11, 64/15, 64/16, 64/18, 65/1, 65/3, 65/4, 65/9, 65/10, 65/11, 65/12, 65/15, 65/16, 65/18, 65/19, 66/4, 66/6, 66/10, 66/14, 67/1, 67/3, 67/6, 67/8, 67/12, 67/14, 69/8

[179]

ʿilel *Ar.* İlletler, hastalıklar, sakatlıklar.

ʿi.- i mezkûrelerde 50/11

[1]

ileri gel- -den doğmuş olmak, kaynaklanmak.

i.- ir 26/5, 52/15

[2]

ilk Sıra, zaman ve yer bakımından en önce olan.

i. 53/1

[1]

ilkâ *Ar.* Atma.

i. edeceğini 39/4

i. ederek 28/12

i. ederler 41/11

i. etmiş 53/14

[4]

ilkbahar 21 Mart'ta başlayıp 22 Haziran'da sona eren kış ile yaz arasındaki mevsim, bahar.

i.+ da 26/1

[1]

ʿillet *Ar.* Hastalık. *krş.* **hastalık**, **maraz**.

ʿi.- i hikkelerini 46/3

ʿi.- i menhûse 44/2

ʿi.- i mezbûreyi 41/9

ʿi.- i mezkûre 31/21

ʿi.- i mezkûreden 07/8, 27/12, 29/18, 40/12, 41/7, 50/15

ʿi.- i mezkûrenin 30/7, 41/13

ʿi.+ e 20/8

ʿi.+ in 53/17

ʿi.+ ten 44/4

[15]

ʿilm *Ar.* Evrenin ve olayların bir bölümünü deneye ve gerçeklere dayanarak inceleyen ve bunlara ait yasaları çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, bilim.

ʿi.- i nebâtâtın 28/15

heveskârân-ı ʿi.- i tıbba 03/4

[2]

ilsâk *Ar.* Bitiştirme, kavuşturma.

i.- ı ʿalak 32/11

i. 32/9

[2]

iltihâb *Ar.* Vücudun, herhangi bir dokusunda mikroplara veya başka zararlılara karşı şişkinlik, kızarıklık, ısı artışı, ağrı ile şekillenen ve ileri safhasında irin toplanması da görülen, hayati özellik taşıyan koruyucu reaksiyonu, yangı.

i.- ı emʿâyı 26/9

i.- ı gışâ-i tabl 37/16

i.- ı lissiyye 25/5

i.+ ına 34/11

i.- ı kasabada 35/4

i.- ı Kasabâtü'r-Rie 34/8

[6]

iltizâm *Ar.* Birinin veya bir şeyin tarafını tutma, onu tercih etme.

i. ederek 57/3

[1]

iʿmâl *Ar.* Üretme, meydana getirme.

habbe-i i. 25/4

[1]

imdi Şimdi.

i. 27/6, 27/19, 28/6, 69/13

[4]

imtidâd *Ar.* Uzama, uzun sürme.

i.+ ında 22/7

[1]

imtisâs *Ar.* Emme, emerek çekme, massetme. *krş.* **masset-**

i.+ ı 21/17

[1]

inbisât *Ar.* Yayılma, genişleme, açılma.

i. 65/21

[1]

inci *E.T.<Çin.* İstiridye cinsinden deniz hayvanlarının içinden çıkarılan ve süs eşyası olarak kullanılan küçük, yuvarlak, sert, sedefli tane. Bu şeklinden dolayı haplara da *inci* adı verilir.

i. 13/8

i.+ ler 49/3, 49/6

i.+ ler ise 42/10

i.+ lerden 13/10, 42/6, 42/8

i.+ lere 42/9, 48/8

i.+ leri 48/3, 49/7

ʿayn-ı klor-ı neml- i.+ leri 49/5

klor-ı neml i.+ leri 49/2, 51/17

Doktor Kalertanın i.+ leridir 42/10

i.+ lerin 55/12

i.+ lerinden 55/10

eter- i.+ lerinden 49/5

klor-ı neml i.+ lerinden 51/15

eter- i.+ lerini 51/16

lokmân rûhu i.+ lerini 42/5

terementin i.+ lerini 48/13

i.+ ye 48/5

[23]

indifâʿ *Ar.* Ortadan kalkma, yok olma.

çare-i i.+ ını 30/11

[1]

ʿ**inebü'z-zü'b** *Ar.* Ayı üzümü, koca yemiş.

i. 60/2

[1]

İngiliz İngiltere halkından olan kimse.

İ.- tuzu 26/18

İ.- yakısı 63/16

[2]

İngiliz tuzu *İt.+T.* Müshil olarak kullanılan magnezyum sülfat.

İ. 26/18

[1]

inhirâf *Ar.* Değişme, bozulma.

i.- ı mizâc 12/8, 12/9, 30/1, 30/2

i.- ı mizâcın 30/3

i.- ı mukâvemet ederse 30/4

[6]

inkıbâz *Ar.* Kabızlık.

i.- ı mezkûr 22/20

i.- ı muannidde 50/9

i. 22/5, 23/13, 24/16, 24/18

i.+ a 22/8, 22/14, 50/1

fiil-i i.+ a 50/10

i.+ ı 22/10, 49/18

i.+ ın 22/6

[13]

inkısâm *Ar.* Bölünme, kısımlara ayrılma, parçalanma.

i.+ a 49/19

fiil-i i.+ ı 50/10

[2]

insan *Ar.* 1. İki ayaklı, iki elli, aklı ve konuşma yeteneği olan memeli canlı.

vücud -ı i.+ a 43/17

vücud -ı i.+ da 21/3

2. Herhangi bir kişiyi ifade etmek için zamir gibi kullanılır.

i. 33/12, 52/16, 69/8, 69/9

[6]

insani *Ar.* İnsana ait, insanla ilgili.

i. 28/12

[1]

insî *Ar.* İç.

i.+ ye 66/18

taraf-ı i.+ ye 16/10

[2]

intâc *Ar.* Sonuçlandırma, sonunu alma, bitirme.

i. eder 08/7

[1]

intifâh *Ar.* Şişme, kabarma.

i. 64/1, 64/3

i. ederek 20/11

i.+ ını 39/15

[4]

intihâ *Ar.* Son bulma, sona erme.

i. 68/7

[1]

intihâb *Ar.* Seçme, seçilme.

i.- ı müshilden 26/5

i. olunacak 25/15

i. olunur 14/19

i.+ da 33/12

[4]

intikâl *Ar.* Birinden diğerine geçme.

i. 15/11

[1]

intizâm *Ar.* Düzgünlük, düzen.

i.+ ı 66/16

[1]

irâe *Ar.* Gösterme.

i. 04/10, 12/14

i. eden 31/2

i. ederek 50/10

i. etmiş 27/10

[5]

İran Güneybatı Asya'da yer alan bir ülke.

İ.+ da 10/16

[1]

îrâs *Ar.* Sebebiyet verme, meydana getirme.

î. edeceğinden 13/7

î. ederler 36/9

î. etmez 25/11

î. ettiklerinden 40/18

î. eylediği 15/15

î. eyledikleri 21/3

[6]

ircâ‘ *Ar.* Çevirme.

i. 67/1

i.+ a 67/13

[2]

irsâl *Ar.* Gönderme, yollama.

i. olunan 45/5

[1]

irtibât *Ar.* Bağlantı.

i. 46/6

[1]

irvâ *Ar.* Sulama.

i. olunmalı 56/3

i. olunur ise 47/4

[2]

irzâʿ *Ar.* Emzirme, emzirerek süt verme, besleme.

i. eder 20/9

i. eder idi 19/15

i. ederse 18/10

i. edip 16/4

i. eylediği 20/7

i. olunması 17/3

i.+ a 17/9

[7]

isabet *Ar.* Değme, ulaşma.

i. etmiş 27/13

[1]

isbât *Ar.* Tanık ve delil göstererek bir şeyin doğruluğunu şüpheye yer bırakmayacak, reddedilemeyecek şekilde ortaya koyma.

i. ederek 44/20

i. etmişlerdir 35/3

i. etmiştir 26/14

[3]

ishâl *Ar.* Tabii olandan daha çok, daha sık ve daha sulu dışkı çıkarma, sürgün.

i.- i muannid 30/8

i. 49/9, 49/17, 50/1

i.+ i 30/12, 49/19

i.+ lerde 50/9

[7]

isim *Ar.* Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, ad.

i.+ inde 05/12, 06/4, 06/14, 07/10, 07/14, 09/16, 11/14, 16/3, 17/2, 23/15, 24/6, 36/12, 38/17, 39/13

[14]

iskân *Ar.* Sürekli oturmak üzere bir yere yerleştirme, yerleştirilme.

i. 11/17

[1]

İspanyol İspanya halkından olan veya bu halkın soyundan gelen kimse.

İ. 31/18

[1]

istidâd *Ar.* Eğilim, yatkınlık.

i. eden 23/16

[1]

istifade *Ar.* Fayda sağlama, faydalanma.

i. 69/14

i. eylediğinden 55/12

[2]

istihlâk *Ar.* Kullanmak suretiyle tüketme, tüketim.

sarf-ı i. ederler 44/5
[1]
istihmâm *Ar.* Hamama girme, yıkanma.
i.- ı bâride 31/10
i. 30/4
i. olunup 27/16
[3]
istihmâmât *Ar.* Yıkanmalar.
i.- ı bâridelerin 43/5
i. 43/12
[2]
istihrâc *Ar.* Bir şeyin içinden başka bir şey çıkarma.
i. olunur 57/16
[1]
istihsâl *Ar.* Meydana getirme, üretme, üretim.
i. olunur 13/5
[1]
istihzâr *Ar.* Hazırlama, hazır etme.
i. 14/6, 44/13
i. olunup 53/4
mücerreb-i i.+ ı 69/15
i.+ ında 14/2
[5]
istihzârât *Ar.* Hasta için özel olarak hekim tarafından reçete edilen ve eczanelerde hazırlanan ilaçlara verilen ad, hazırlanmış ilaç.
i.- ı hadîdiyye 35/12
i.- ı hadîdiyye-i muhtelifenin 33/14
i.- ı hadîdiyye-i sulbeyi 35/13
i.- ı hadîdiyyenin 33/4, 35/18
i.- ı mezkûreden 67/21
i. 08/8
i.+ a 36/5
i.+ ına 36/3
[9]
istikâmet *Ar.* Yön, cihet.
i.+ ine 42/18
[1]
istiʿmâl *Ar.* Kullanma.
i. 04/10, 05/9, 39/8, 48/5, 49/16, 53/8
i. ederek 07/8, 09/7, 09/12, 10/4, 10/17, 13/15, 29/9, 29/17, 33/16, 36/15, 40/2, 40/4, 45/11, 48/10, 55/8, 55/17
i. edip 07/6, 19/12
i. etmek 35/14, 40/10
i. etmekten 48/3
i. etmelidir 14/1, 14/4, 22/16, 22/18, 42/6, 49/6
i. etmesi 05/16, 06/9, 18/18, 24/11, 58/21
i. etmesini 07/7, 07/12, 07/17, 17/18, 36/19, 55/10
i. etmeyerek 19/14
i. etmiş 23/9
i. etmişise 09/18
i. etmişlerdir 44/15
i. ettirerek 12/2, 20/14, 24/1, 37/9, 37/11

i. ettirmek 42/3
i. ettirmeli 51/16
i. ettirmelidir 34/7
i. olunabilen 51/12
i. olunabilir 68/2
i. olunagelen 36/3, 46/9
i. olunan 31/11
i. olunanlarındandır 35/19
i. olunarak 05/6, 10/14, 13/5, 24/13, 45/4, 50/5, 52/4
i. olunduğu 13/7
i. olundukları 40/18
i. olunmalı 41/17, 57/13
i. olunmalıdır 31/17
i. olunması 39/7, 48/14
i. olunmuş ise 53/17
i. olunsa 09/10, 15/7, 43/13, 50/15
i. olunup 13/12
i. olunur 08/3, 15/19, 27/4, 50/11
i. olunurise 36/9
i. olunursa 12/19, 26/8, 26/10, 29/14
i.+ de 40/4
esnâ-yı i.+ de 40/15
i.+ den 43/8
i.+ i 15/13, 27/18, 29/1, 29/16, 38/5, 49/11
i.+ inde 05/13, 06/10, 10/2, 22/17, 24/7, 25/12, 50/13, 56/6, 58/10
hîn-i i.+ inde 10/9
sûret-i i.+ inde 46/13
i.+ inden 19/8, 24/12, 26/21, 29/10, 31/3, 31/10, 43/6, 55/12
i.+ ine 05/4, 06/6, 19/19, 46/8
i.+ ini 08/8, 09/4, 10/9, 55/13
i.+ inin 07/12, 07/18
i.+ leri 26/14
i.+ lerinde 53/1
[131]

istinân *Ar.* Dişleri ilaçla, tozla temizleme.

i. 52/11
[1]

istirâhat *Ar.* Dinlenme.

i. 16/15
i.+ le 41/11
[2]

istişâre *Ar.* Fikir sorma, bir husus hakkında başkalarının görüşünü alma, danışma.

i. etmek 39/5
[1]

istişmâm *Ar.* Koklama.

i. 62/14
i. ederek 41/7
i. ettirmelidir 43/2, 67/4
i. olundukta 41/10
[5]

işʿâr *Ar.* Yazı ile bildirme.

i. olunup 60/23
[1]

işbu *Ar.* Bu işaret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli, işte bu.

i. 05/5, 08/13, 14/5, 15/17, 18/5, 19/1, 23/6, 28/6, 29/18, 31/13, 31/14, 33/10, 40/7, 41/15, 43/14, 44/2, 44/3, 44/11, 44/14, 45/12, 46/10, 47/4, 49/3, 49/6, 49/7, 49/10, 49/19, 50/15, 52/7, 53/2, 53/3, 54/9, 55/12, 61/2, 64/3, 64/4, 64/15, 65/12

[38]

işte Bir kimse, şey veya durumu işaret etmek için kullanılır.

i. 20/3, 22/1, 26/4, 27/4, 45/4, 60/22, 69/6

[7]

iştihâ *Ar.* Yeme isteği, iştah.

i.- yı tâmm 24/15

i.+ nın 24/14

i.+ sı 11/11, 12/5, 24/12

[5]

iştihasızlık İştahsız olma durumu, iştahsızlık.

i. 10/12, 11/5

[2]

iʿtâ *Ar.* Verme, verilme.

i. 34/16, 36/19, 53/12, 53/14

i. eder 51/9

i. edilir 61/15

i. edip 60/9

i. etmeli 57/8

i. etmelidir 58/7

i. etmiş 52/13

i. eylemelidir 59/5

i. olunabilir 67/21

i. olunageldiğine 33/3

i. olunması 58/26

i. olunursa 15/9

i.+ sı 61/15

i.+ sında 68/1

i.+ sıyla 60/16

[18]

itʿâb *Ar.* Yorma, zahmet verme.

i. 33/5

[1]

iʿtibâr *Ar.* Saygı görme, saygı gösterme, değer verme.

i. etmemek 29/2

[1]

iʿtibâren *Ar.* -den başlayarak, -den beri, -den sonra.

i. 16/7

[1]

iʿtimâd *Ar.* Güvenme, emniyet etme, güven.

i. etmemelidir 28/15

i. olunmayıp 62/1

[2]

iʿtinâ *Ar.* Bir şeyin istenildiği gibi olması için gereken dikkati gösterme, özen.

i. 43/2, 61/8, 66/6

i. olunmalıdır 62/6

i. olunursa 18/15

[5]

iʿtiyâd *Ar.* Alışmaktan dolayı âdet edinme, alışkanlık.

i.- ı tabiiye 31/8

i. olunan 25/12

i.+ ı 27/7

[3]

itlâf *Ar.* Öldürme.

i. 47/3, 47/6

[2]

ittihâd *Ar.* Birleşme.

fosforiyet-i kilsin i.+ ından 15/4

[1]

ittihâz *Ar.* Kabul etme, öyle sayma.

i. olunacak 03/6

[1]

iyot *Fr.<Yun.* Halojenler ailesinden, saf iken kristaller hâlinde bulunan, kurşunî siyah renkte, sıvılaşmaksızın mor renkli bir buhar durumuna geçen, boya imalatında, fotoğrafçılıkta ve özellikle antiseptik olarak kullanılan, keskin kokulu, atom ağırlığı 126,92, atom numarası 53 ve sembolü İ olan, metal olmayan element.

i. 25/4

sıbg-ı i. 41/7

[2]

izʿâc *Ar.* Rahatsız etme, tedirgin edip bunaltma, can sıkma.

i. eden 47/1

i. ettiği 34/12

[2]

ʿizâm *Ar.* Kemikler.

ʿi.- ı tıflın 19/16

cevher-i ʿi.+ ı 20/1, 20/2, 20/16

ʿi.+ ın 14/13, 15/13, 20/13

ʿi.+ ına 17/14

[8]

izdivâc *Ar.* Evlenme.

i.+ ından 11/16

[1]

izdiyâd *Ar.* Artma, çoğalma.

i. 16/11

[1]

J

J 1928 harf inkılâbından sonra kullanılmaya başlanan Latin asıllı Türk alfabesinin “je” diye adlandırılan on üçüncü harfi.

J.+ Klocke 39/20

[1]

javel *Fr.* Sodyum hipoklorid.

mâ’-i j. 58/23

[1]

jurnal *Fr.<Lat.* Gazete, rapor.

j.+ lerinden 05/10

[1]

K

kabarcık Deride meydana gelen ufak sivilce, küçük kabartı.

k.+ ları 65/9

[1]

kabızlık Kabız olma durumu, kabızlık. k.+ ı 24/2

k.+ tan 23/16

[2]

kabz *Ar.* Büyük abdest yapmakta çekilen güçlük, tabii olarak ve gerektiği kadar dışarı çıkamama, peklik, inkıbaz.

k.- ı muannid 23/6, 24/8, 33/6

[3]

kabza *Ar.* Avuç, tutam.

k. 29/7, 59/29

[2]

kadar *Ar.* 1. Bir şeyin, kıyaslandığı bir şey ölçüsünde, derecesinde veya büyüklüğünde olduğunu anlatır.

k. 04/6, 05/6, 09/17, 10/11, 10/12, 11/14, 11/15, 16/4, 17/5, 18/10, 18/15, 19/14, 19/16, 20/3, 22/17, 22/19, 23/5, 23/15, 23/16, 24/3, 24/6, 26/1, 26/12, 32/14, 34/1, 37/8, 39/16, 41/4, 41/10, 42/7, 44/17, 44/20, 45/1, 46/6, 48/6, 48/8, 49/2, 49/4, 49/14, 49/16, 53/17, 55/10, 57/8, 58/20, 60/9, 60/14, 60/18, 67/17, 67/20

2. Bir iş veya durumun, bir sıralamanın sona erdiği yer, zaman veya sayıyı gösterir, dek, değin.

k. 44/5

[50]

kadeh *Ar.* Bardak.

k. 08/19, 09/10, 36/19, 43/15, 58/27, 59/13, 61/11, 64/1

[8]

kadem *Ar.* Ayak.

k.+ in 66/17

[1]

kâdım *Ar.* Fare, tavşan, kunduz gibi kemirici hayvan.

şecer-i k. 60/2

[1]

kadın Erişkin duruma gelmiş dişi insan.

k. 11/14, 36/12, 45/3

k.+ a 12/1

k.+ ın 18/9

[5]

kadr *Ar.* Değer, kıymet.

k.+ ini bilemediklerinden 53/8

[1]

kâfî *Ar.* Yeten, yetişen, yeterli.

gayr-ı k. 19/17

miktar-ı k. 64/8

gayr-i k. olduğu 17/9

k.+ dir 42/4, 55/2

[5]

kâfiyye *Ar.* "Yeten, yetişen, yeterli." anlamlarına gelen *kâfî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

deva-yı k.+ dir 08/17

[1]

kâfûr *Ar.* Hindistan ve Çin'de yetişen kâfur ağacının (*Laurus camphhora*) zamkından elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz, yarı şeffaf, kolaylıkla parçalanır ıtırlı madde.

ʿarak-ı k. 62/11

[1]

kâfûrî *Ar.* Kâfurla ilgili, kâfurdan yapılma.

ʿarak-ı k. 60/20

[1]

kâğıt *Far.* Hamur hâline getirilmiş bitki maddelerindeki çok ince liflerin keçeleştirilmesi suretiyle imal edilen, yazı yazmak, kitap basmak, sarmak, kaplamak gibi birçok işte kullanılan ince yaprak.

k.+ ı 32/7, 48/10, 48/11

[3]

kâh *Far.* Bazen, bazı zaman, gâh [Tekrar edilerek kullanılır.]

k. 18/18

[2]

kâhil *Ar.* Erişkin, yaşı 30 ile 50 arasında olan, olgun, yetişkin kimse.

k.+ ler 12/13

k.+ lere 13/17

[2]

kahve *Ar.* Kahve çekirdeklerinden sıcak suda pişirilerek yapılan içecek, kahve.

k. 05/6, 05/15, 07/8, 07/17, 12/2, 13/16, 24/11, 35/5, 40/9, 49/16, 51/5, 60/10, 60/16

k.+ sini 06/1

k.+ yi 05/14

[16]

kâin *Ar.* Olan, bulunan, var olan, mevcut olan.

k. 06/12

[1]

kal- 1. (Olduğu yerde ve olduğu hâlde) Durmak.

k.- abilmesi 21/11

2. (Bir bütünden) Artmak.

k.- an 19/16

3. (Bir durum, bir belirti) Bugüne kadar sürüp gelmek.

k.- ıp 04/8

4. … durumuna gelmek, … durumda olmak.

ʿâciz k.- ır 33/12

merbût k.- ır 29/12

ʿâciz k.- mış idi 44/6

k.- mıştır 08/11

[7]

kalbiyye *Ar.* "Kalple ilgili." anlamına gelen *kalbî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

nâhiye-i k.+ sini 67/5

[1]

kaldır- Bulunduğu yerden yukarıya doğru hareket ettirmek.

k.- ıp 18/16, 63/4

[2]

Kalender Özel ad.

k. Caddesinde 20/6

[1]

kâlîçe *Far.* Küçük halı, halı seccâde.

k.+ den 18/16

k.+ nin 19/5

[2]

kalk- Hastalığı geçip gezecek duruma gelmek.

k.- ıp 19/7

[1]

kalp *Ar.* İki akciğer arasında ve biraz solda bulunan, emme basma bir tulumba durumunda, vücuttaki kanı akciğerlere ve akciğerlerden döndükten sonra tekrar vücuda sevkederek kan dolaşımını sağlayan organ, yürek.

k. 48/18

[1]

kâmile *Ar.* "Noksansız, tam, bütün." anlamlarına gelen *kâmil* kelimesinin kadını ifade eden, kadın ismi olarak kullanılan veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

emniyet-i k. 48/14

[1]

kâmilen *Ar.* Tamamen, tam olarak.

k. 27/12, 28/11

[2]

kan Plazma ve kan yuvarlarından meydana gelen ve damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.

k. 52/8

[1]

kangren *Fr.<Lat.<Yun.* Vücudun belli bir yerindeki dokuların çürüyüp ölmesi, dokulardaki mevzii çürüme.

k. 38/11, 56/9

[2]

kânun *Ar.* Kânûnuevvel ve kânûnusani sözlerinin kısaltılmış şekli, aralık ve ocak ayları için kullanılan ortak ad.

k.-ı sani 23/1

k.- ı sanide 05/1

[2]

kap İçine sıvı veya katı herhangi bir madde konan şey.

k. 28/8, 28/10, 31/13, 43/9, 65/15

[5]

kap- Birdenbire çekip almak, yakalayıp tutmak.

k.- ıp 32/18

[1]

karaciğer *T.+Far.* Karın boşluğunda, midenin sağında, koyu kırmızı renkte, sert fakat kolay yırtılan ve zedelenen, iç organların en büyüğü olan, vücudun şeker deposu görevini yapmak, safra çıkarmak, zehirleri zararsız duruma getirmek, demiri depo etmek gibi çok önemli görevleri bulunan organ. *krş.* **kebed**.

k.- hastalıklarını 08/6

[1]

karâr *Ar.* Bir iş veya mesele hakkında verilen kesin hüküm.

k. 05/4

[1]

karbon *Fr.<Lat.* Bütün organik birleşiklerin ve organik olmayan birleşiklerden bazılarının terkîbine giren, atom ağırlığı 12,01, atom numarası 6 ve sembolü C olan element.

k.+ dan 56/9

[1]

karha *Ar.* Çıban.

k.- i âkile 40/1

k.- i mezkûrda 39/6

k.- i mezkûre 39/1

k.- i mezkûrede 39/8

k.- i mezkûreyi 39/2

k. 38/17

k.+ lar 40/5

k.+ ları 38/9

[8]

karıştır- Karışmasını, bir maddenin başka bir madde içinde dağılmasını sağlamak.

k.- ıp 31/15

[1]

karşı … hakkında, … için, … hususunda.

k. 08/2, 08/7, 08/12, 10/3, 12/15, 12/19, 13/14, 16/12, 29/6, 38/5, 40/1, 44/9, 44/15, 48/2, 49/10, 49/13, 50/10

[17]

karye *bk.* **nefha.**

nefha-i k. 53/16, 54/6

[2]

kasaba *Ar.* Akciğer borularından her biri.

iltihâb-ı k.+ da 35/4

[1]

kasabâtü'r- rie *Ar.* Akciğer hava borucukları.

iltihâb-ı k. 34/8

[1]

kaşık Sulu veya taneli şeyleri yemeye mahsus, ağıza giren kısmı genişçe ve çukurca, saplı sofra aleti.

k. 22/15, 28/8, 36/7, 43/11

k.+ ı 05/6, 05/15, 07/8, 07/17, 12/2, 13/16, 24/11, 29/9, 30/16, 35/5, 40/9, 45/16, 51/5

k.+ ına 49/16

k.+ ından 49/16

[19]

kaşın- Kaşıntısı olmak, kaşıma isteği duymak. *krş.* **hikke.**

k.- ma 45/14, 45/15

[2]

katʿ *Ar.* Kesme, kesilme.

k.- ı ümîd 11/6

k.- ı ümîd olundu 17/17

k. eder 47/9, 49/17

[4]

kâtib *Ar.* Bir resmî dairede, bir kurumda veya bir kişinin yanında yazı yazmakla görevli kimse, yazan, yazıcı.

k. 07/14

[1]

katil *Ar.* Öldüren, öldürücü. *krş.* **katli**.

semm-i k.+ dirler 26/10

[1]

katli *Ar.* Öldüren, öldürücü. *krş.* **katil**.

miyasma-i k. 31/5

[1]

katran *Ar.* Odun, petrol vb.nin damıtılmasından elde edilen, koyu, yapışkan, rengi kahverengi ile siyah arasında değişen, keskin is kokulu, suda erimediği için sürüldüğü yeri suya ve rutubete karşı koruyan ve birçok organik maddenin imalinde kullanılan madde.

k.+ ı 35/8

mâyiʿ-i k.+ ın 14/1

[2]

katran suyu *Ar.+T.* Katran maddesinden yapılan ve hekimlikte kullanılan sıvı.

k. 28/1, 35/5, 51/4

k.+ ndan 13/16, 14/5, 51/5

k.+ nu 13/14, 14/4

[8]

katre *Ar.* Damla.

k. 47/8

[1]

kav Kibritin icadından önce ateş veya sigara yakmak için kullanılan ve çakmak taşı üzerine konup bir çelik parçası ile vurulduğunda kıvılcım çıkaran, kurumuş, kof duruma gelmiş ağaç kabuğu, bir nevi ağaç mantarı.

k. 52/4, 52/5, 52/7, 64/10

k.+ dan 64/16

k.+ ı 52/7

[6]

kavî *Ar.* Güçlü, kuvvetli.

k. 18/9

[1]

kaviyyü'l-bünye *Ar.* Bünyesi sağlam olan.

k. 16/3, 16/19, 36/12

k. idi 19/13

[4]

kavlince Sözünce, sözüne göre, dediğine göre.

k. 49/1

[1]

kay- (Bir kimse) Bastığı yerin kayganlığı sebebiyle dengesini koruyamayıp düşmek.

ayak k.- ması 65/14

[1]

kay' *Ar.* Kusma, gaseyan, istifrağ.

k. 56/15, 57/7

fiil-i k.+ ı 57/3, 57/8

[4]

kebed *Ar.* Karaciğer. *krş.* **karaciğer**.

emrâz-ı k. 29/4, 29/12

emrâz-ı k.+ e 29/6

[3]

kebediyye *Ar.* "Karaciğerle ilgili" anlamına gelen *kebedî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

âfât-ı k.- i sakîleyi 08/6

[1]

kebîr *Ar.* Büyük, ulu.

bahr-ı muhît-i k.+ de 46/1

[1]

kedh *Ar.* Isırma veya yırtma ile hasıl olan iz.

k.- i hayvanat 21/1

[1]

kefalet *Ar.* Bir borcun borçlu tarafından yerine getirilmesi sorumluluğunu alacaklıya karşı üçüncü kişi olarak üzerine alma, kefil olma.

taht-ı k.+ e 69/5

[1]

kel *Far.* Bir mantarın yol açtığı, sarı kabuklu yaralar şeklinde beliren ve vücutta kılların bir daha çıkmamak üzere dökülmesine yol açan bulaşıcı hastalık.

k. 38/10

[1]

kelâm *Ar.* Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade.

nakl-i k. 60/24

[1]

kelb *Ar.* Köpek

k.+ den 21/19

kuduz k.+ den 21/18

[2]

kelime Bir veya birkaç heceden meydana gelen anlamlı söz, sözcük.

k.+ leri 36/1

[1]

kemâl *Ar.* Bir şeyin tam ve noksansız dereceye erişmiş olması durumu, mükemmellik, tamlık.

k.- i hırs 32/17

k.- i ihtiyât 62/14

[2]

kendi 1. Kişinin öz varlığı, zâtı.

k. 44/16, 66/15, 69/2

2. İyelik eki almış kelimelerin önüne geldiğinde sıfat gibi kullanılır ve anlamı pekiştirir.

k.+ lerine 61/19

k.+ lerini 56/4

k.+ si 11/15, 18/10, 19/5, 20/7

k.+ sine 05/15, 06/15, 07/7, 07/15, 10/8, 15/9

k.+ sini 07/13, 52/16, 67/16

k.+ sinin 26/20, 30/10, 49/13

[21]

kerâhet *Ar.* İğrençlik, iğrenme, tiksinme.

k. 24/8, 27/1, 40/8, 40/13

k.+ i 40/11

[5]

kere *Ar.* Defa, kez, sefer.

k. 07/7, 10/16, 14/9, 28/18, 29/15, 32/12, 34/13, 37/14, 47/17, 49/12

k.+ ler 14/15, 29/18, 55/16

[13]

kerîh *Ar.* İğrenç, tiksindirici.

k. 26/20

[1]

kerîhe *Ar.* "İğrenç, tiksindirici" anlamlarına gelen *kerîh* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

râyiha-i k. 39/9

teneffüs-i k. 40/6, 40/7

manzara-i k.+ sinden 27/10

râyiha-i k.+ yi 53/15

teneffüs-i k.+ yi 40/19

[6]

kerîme *Ar.* Kız evlat.

k.+ si 17/2

[1]

kes- (Bıçak, makas, balta vb. bir aletle) İkiye ayırmak, kat' etmek.

k.- ip 63/9

[1]

kesân *Far.* Kimseler, kişiler, şahıslar.

k.- ı mezbûreler 44/3

k. 52/17, 68/2

k.+ a 44/2, 55/9

k.+ ın 53/9

[6]

kesb *Ar.* Kazanma, çalışarak kazanma.

k.- i ifâkat 20/17

k.- i sıhhat 12/3

k.- i şöhret 14/6

k.- i şöhret etmiştir 48/13

k.- i yübuset eder idi 11/19

k.- i zaʿfiyet ederek 37/7

k. ederek 18/11

[7]

kesil- Akışı durmak.

sütten k.- diği 16/7

sütten k.- ir 16/5

[2]

kesîre *Ar.* "Çok, bol" anlamlarına gelen *kesîr* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

meşgûliyet-i k.+ sinden-nâşî 37/10

[1]

kesîre *Ar.* "Kırılmış, kırık" anlamlarına gelen *kesîr* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

esbâb-ı muhtelife-i k. 51/11

[1]

kesîrü'l-istiʿmâl *Ar.* Çok kullanılan.

k. 26/17

[1]

kesîrü'l-miktar *Ar.* Çok miktarda.

k. 59/4

[1]

kesr *Ar.* Kemik kırılması.

k.- i mezkûrun 66/16

k. 66/6, 66/9

[3]

kesret *Ar.* Çokluk, bolluk, fazlalık, ziyadelik.

k.+ inden 31/9

k.+ le 15/14, 26/2, 35/19

[4]

kesretli Çok, çok kalabalık, çok fazla.

k. 64/7

[1]

keyf *Ar.* Sağlık, sıhhat, rahatlık.

k. 67/16

[1]

keyfiyyet *Ar.* Bir şeyin taşıdığı şu veya bu hal, nasıl ve ne türlü olduğu, varlıklar arasındaki farkları meydana getiren durum, vasıf, nitelik.

k.+ i 68/5

k.+ ine 33/10

2. İş, mesele, husus.

k.+ ine 62/5

k.+ e 37/15

[4]

keyy *Ar.* Yarayı veya vücudun hasta bir yerini tedavi maksadıyla kızgın demirle yakma.

k.- i fiil 39/16

k. 21/20

fiil-i k. 22/3, 47/16, 47/17

[5]

kezâ *Ar.* Bunun gibi, böyle, böylece.

k. 12/11, 26/10, 30/14, 37/11, 47/5, 50/17, 55/15, 56/3, 59/17, 62/10

[10]

kezzap *Far.* Sıvı hâlinde dağlayıcı bir asit, nitrik asit.

k. 58/14

[1]

kılın- Edilmek, yapılmak.

tertîb k.- mıştır 58/3

[1]

kıllet *Ar.* Azlık.

k.- i safrâvîyi 11/9

[1]

kınakına *İsp.* Kök boyasıgillerden, Endonezya, Seylân, Güney Amerika ve Batı Afrika gibi tropikal bölgelerde yetiştirilen, taşıdığı alkaloitler bakımından çok zengin, kabuğundan kinin denen sıtma ilacı ve kuvvet ve peklik verici, ateş düşürücü, mikrop öldürücü, iştah açıcı hassalara sahip şuruplar elde edilen, 15 – 20 metre boyunda ağaç. *Cinchona*.

k. 09/7, 35/12, 36/3

k. şarabı 08/12, 08/17, 09/11, 10/3, 10/14, 11/8, 12/15, 13/2, 37/8,

37/11

k. şarabından 08/18, 12/6, 36/19

k. şarabını 29/17

k. şarabının 09/4, 12/1

k. şarapları 08/7, 12/16

hamr-ı k.+ dan 43/15

k.+ dır 36/4

k.+ nın 08/13, 11/11

[25]

kınnâb *Ar.* İnce sicim, kırnap.

k. 21/16

[1]

kırgınlık Kırgın olma durumu.

vücut k.+ ı 30/1

[1]

kırık Vücudun bir kemiğinin bir dış tesirle kırıldığı yer.

k. 66/3

[1]

kırıl- (Hastalık, savaş vb. öldürücü durumlar sonunda) Telef olmak, helâk olmak, çok sayıda ölmek.

k.- dıkları 55/16

[1]

kısım *Ar.* Kapalı avcunun alabildiği miktar. *krş.* **kısm**.

k. 25/8, 31/15, 40/3, 43/7, 43/8, 54/4, 56/2

[11]

kısm *Ar.* Bir bütünün bir bölümü. *krş.* **kısım**.

k.- ı mahrûkı 65/10

k.- ı maʿlûl 54/9

k.- ı maʿlûlu 51/3, 54/1

k.- ı mecrûhu 65/15

k.- ı mezkûr 65/17

k.+ ını 31/7, 31/15, 44/4

[9]

kışır *Ar.* Kabuk.

k.- ı mezkûr 47/16

k. 47/15

[2]

kıtʿa *Ar.* Parça, tane, kısım, bölüm.

k.- i mecrûha 65/18

k.- i mecrûheyi 63/9

k.- i mühûze 21/7

k.- i mühûzenin 21/15

k. 14/11, 45/5, 58/2

k.+ dan 63/14

[8]

kıymet-dâr *Ar.+Far.* Kıymetli, değerli.

k. 33/18, 46/9, 50/3, 69/6

[4]

kız Dişi cinsten çocuk yaşta kimse.

k.+ cağız 06/4, 06/8, 18/2

k.+ lara 45/9

[4]

kızar- *Ar.* Kızgın yağ içinde veya ateş karşısında pişmek.

k.- mış 21/20

[1]

kızcağız Kendisine şefkat ve acıma duyulan kız.

genç k.+ lar 12/13

genç k.+ lara 13/18

[2]

kızdır- Isıtmak.

k.- ıp 32/8

[1]

kızgın Çok sıcak, kızmış veya kızdırılmış, ateş gibi.

k. 22/3

[1]

ki *Far.* 1. İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getirir.

k. 02/1, 02/5, 02/8, 03/9, 05/8, 08/2, 10/1, 14/8, 16/9, 16/19, 18/16, 21/17, 22/9, 24/18, 25/10, 26/2, 26/20, 27/11, 28/1, 31/4, 33/3, 33/12, 33/17, 34/12, 34/14, 35/12, 36/15, 39/10, 39/16, 40/10, 41/4, 41/10, 41/15, 42/16, 46/7, 47/15, 48/10, 49/2, 49/13, 51/8, 51/12, 57/4, 63/11, 66/4, 66/15, 66/17, 67/6

2. O kadar, öyle vb.nden sonra kullanıldığında cümleye güç katar.

k. 17/16

[48]

kibrît *Ar.* Kükürt.

k. 58/5

[1]

kibrîtiyet *Ar.* İçinde kükürt niteliğinde element bulunma durumu, sülfat.

k.- i kinîn 08/2

k.- i magnezi 26/18

k.- i magnezinin 26/19

k.- i sûddur 26/19

k.- i sud hall ederek 59/22

kimya'-i k. 58/4

[6]

kibrîtiyet-i hâdîd *Ar.* Demir sülfatı.

k. 59/8

[1]

kibrîtiyet-i hâdîdî *Ar.* Demirden yapılmış sülfat.

k. 10/1

[1]

kibrîtiyet-i nuhâs *Ar.* Bakır sülfatı, göztaşı.

k. 59/7

[1]

kifâye *Ar.* "Yeterli miktarda olma, yetişme, elverme, kâfi olma." anlamlarına gelen *kifâyet* kelimesinin tamlamalarda aldığı şekil.

derece-i k.+ de 14/13

[1]

kimse Herhangi bir kişi, kim olduğu belirtilmeyen bir şahıs.

k. 05/12, 56/15

k.+ ler 61/19

k.+ nin 56/16

k.+ ye 69/3

2. (Olumsuz cümlelerde) Hiçbir şahıs, hiçbir insan.

k.+ nin 19/5

[7]

kimya *Ar.* Cisimlerin atom ve molekülleri bakımından yapısını, birbirine etkisini ve bunların birleşim ve dönüşümlerini inceleyen ilim.

krş. **kimya'**.

k. 48/10

[1]

kimya' *Ar.* Cisimlerin atom ve

molekülleri bakımından yapısını, birbirine etkisini ve bunların birleşim ve dönüşümlerini inceleyen ilim. *krş.* **kimya**.

k.- i kibrîtiyet 58/4

[1]

kimyaiyyûn *Ar.* Kimya ilmiyle uğraşanlar.

k. 35/1

[1]

kinîn *Fr.<İsp.* Kınakınadan elde edilen ve sıtma tedavisinde kullanılan çok acı, beyaz alkaloit, sülfata. *krş.* **sulfato**.

kibrîtiyet-i k. 08/2

[1]

kinium *Fr.<İsp. bk.* **kinîn**.

hamr-ı k.- ı Labarraqueın 36/4

[1]

klor *Fr.<Yun.* Zehirli, pis kokulu, yeşile çalar sarı renkli, beyazlatıcı veya su temizleyici maddelerin imalinde, birçok sınâî işlemde ve kimyevi savaşlarda akciğer parçalayıcı olarak kullanılan, atom ağırlığı 35,457, atom numarası 17, sembolü Cl olan gaz element.

k.- ı neml 25/3

k.- ı neml incileri 49/2, 51/17

k.- ı hadîd mâyiʿine 52/9

ʿayn-ı k.- ı neml incileri 49/5

k.- ı neml incilerinden 51/15

k.- ı sani-i zîbak 59/1

k.-ı nemlde meblûl 25/9

k. sodyum 43/7

[9]

koğuş Kışla, hastane, hapishane, okul gibi yerlerde içinde birçok kimsenin kaldığı büyük oda.

k.+ unda 06/13, 44/16

[2]

koklat- Koklamasını sağlamak.

k.- malı 61/8

[1]

kol İnsanın omuzundan parmak uçlarına kadar olan organı.

k.+ da 66/7

[1]

kolera *Fr.<Lat.<Yun.* Uzakdoğu'da ve özellikle Hint yarımadasında çok görülen, insan gaitasının kirletmiş olduğu suların ve sebzelerin taşıdığı bir çeşit mikropla bulaşan, bu sebeple büyük salgınlara yol açabilen, aşırı kusmalarla ve pirinç suyunu andırır şiddetli ishallerle kendini gösteren, tedavi edilmezse yüksek oranda ölümlerle sonuçlanan ve çok çabuk yayılan bir bağırsak hastalığı.

k. 30/6, 30/9, 30/17, 31/7

k.+ dan 31/11

k.+ nın 31/2, 50/12

k.+ ya 31/18, 43/13

[9]

kolerin *Fr.<Lat.<Yun.* Hafif kolera.

k. 49/9

k.+ de 50/1

k.+ i 49/17

[3]

kolordu Değişik sayıda tümen ve tamamlayıcı kıt'alardan meydana gelen büyük birlik.

Kosova k. hümâyûnu 06/12

[1]

komşu Evleri birbirine yakın veya bitişik olan kimselerin birbirlerine göre aldıkları ad.

k. 10/8

[1]

konsolos *Yun.* Yabancı bir ülkede, kendi hükûmetine siyasi ve ticari bilgiler vermekle ve orada bulunan yurttaşlarının hak ve çıkarlarını korumakla görevli dış işleri görevlisi.

k.+ larının 32/4

[1]

Kosova Balkanlar'da yer alan bir ülke.

K. kolordu hümâyûnu 06/12

[1]

koş- Ayaklarını sıra ile yerden keserek öne doğru hızla gitmek.

k.- ar idi 19/7

k.- arak 16/20

[2]

koyul- Bir şey bir yere bırakılmak.

k.- malıdır 43/10

[1]

koyun Geviş getirenlerden, eti, sütü ve yapağısından faydalanılan, boynuzlu, memeli, evcil hayvan.

k. eti 06/8

k. 55/15

[2]

kömür Yüksek basınç veya yüksek sıcaklık altında bitkilerin yapısının değişmesi sonucu meydana gelen, karbonca çok zengin, siyah, yanıcı, kalorisi yüksek madde.

k. buhârı 62/8

[1]

köpük Bir sıvı üzerinde çeşitli etkilerle oluşan yığın hâlindeki hava veya gaz kabarcıklarından meydana gelen tabaka.

k. banyoları 16/15

[1]

kûbâ *Ar.* Tuzlu balgam denen deri hastalıklarının ortak adı.

k. 38/10

[1]

kuddâm *Ar.* Ön, ileri.

k.+ a 42/16

[1]

kuduz 1. Kudurmuş köpek, kedi, kurt, çakal, tilki, kokarca gibi ehlî veya vahşî hayvanların ısırmaları sonucunda, salyalarında mevcut virüslerin insana

bulaşıp kanla beyne taşınması ve beyne yerleşmesiyle ortaya çıkan, bu ısırmadan en az 12 gün sonra kendini gösteren, baş ağrısı, şaşkınlık, uyuşukluk, uyuklama, en küçük ses ve gürültüde irkilme ve korkuya kapılma, bilhassa su ve sulu besinler karşısında yutak ve gırtlakta ani acılı kasılmalarla kendini gösteren ve yaygın felçlerle seyreden, kısa sürede öldüren hastalık.

k.+ dan 22/1

2. Kudurmuş (hayvan)

k. kelbden 21/18

[2]

kulak Başın iki yanında bulunan işitme organı.

k. ağrılarında 25/7

k. uğultusunu 08/5

k.+ a 25/9

k.+ ın 37/17, 38/2

k.+ larının 67/3

[6]

kumpanya *İt.<Lat.* Şirket, ortaklık.

sahib-i k. 37/9

M k.+ sı 37/5

[2]

Kurʾaniyye "Kur'anla ilgili." anlamına gelen *Kur'ani* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

süver-i K.+ de 02/3

[1]

kurs *Ar.* Yuvarlak ve yassı nesne, disk.

k.+ lar 22/18

[1]

kurûh *Ar.* Yaralar, ülserler.

k.- ı mezkûreleri 38/7

k. 38/4

k.+ a 38/5

[3]

kusur *Ar.* Eksiklik, noksan.

k.+ u 26/20

[1]

kusurlu Bir kusuru, özürü bulunan.

k. 14/16

[1]

kûşe *Far.* Köşe.

k.- i nisyânda 04/8

[1]

kuvâ *Ar.* Kuvvetler.

k.- yı ʿakliyyesi 67/10

k.- yı bedeniyyesi 67/17

[2]

kuvve *Ar.* Kuvvet.

k.- i sâmia 37/14

k.- i sâmiası 38/2

[2]

kuvvet *Ar.* 1. Maddi güç, canlı bir organizmanın faaliyetini sağlayan güç.

k.+ le 64/15

2. Sağlıklı olmanın verdiği zindelik, sağlamlık.

k. 19/3

[2]

kuvvetlen- Kuvveti, gücü artmak, güçlenmek.

k.- ip 18/1

[1]

kuvvetli 1. Maddi güce sahip olan, kuvveti olan, güçlü.

k. 62/13

2. Etkili.

k. 54/12, 55/2

[3]

küçük Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha alçak, daha dar, daha kısa ve daha ufak olan.

k. 05/6, 05/15, 07/16, 08/18, 09/9, 11/17, 12/2, 22/15, 35/5, 36/7, 36/19, 40/9, 43/11, 43/15, 47/6

[15]

küçük dil Damağın etek kısmının ortasında bulunan, 10 – 12 milimetre uzunluğunda, yutmada önemli rol oynayan, oynak ve kasılabilir çıkıntı şeklindeki küçük organ.

k.+ i 57/6

kühûliyyet *Ar.* Olgunluk.

k.- i tâmme 20/11

hâl-i k. 17/16

[2]

küllî *Ar.* Bütün, hep.

k. 04/9, 47/6, 47/12

te'sîr-i k.+ si 50/17

[4]

külliyen *Ar.* Bütünüyle, tamamen.

k. 07/1

[1]

kümes *Yun.* Tavuk, hindi vb. evcil hayvanların barınması için yapılmış kapalı yer.

k.+ leri 56/1

[1]

kütüphâne *Ar.* Kitaplık.

k.- i millîyi 02/12

[1]

küûl *Ar.* Alkol.

k.- i mükeffer? 67/5

[1]

küûlî *Ar.* Alkolle ilgili.

mâyiʿ-i k. 67/6

mâyiʿ-i k.+ yi 67/11

[2]

L

lâ-akall *Ar.* En azından, asgarî.

l. 29/8

[1]

Labarraque *Fr.* Özel ad.

l.- ı mâyiʿi 32/2

l. 12/15

mâyiʿ-i l. 31/12, 31/19, 38/7, 39/18, 40/1, 40/3, 40/4, 43/9, 43/11, 45/16, 46/3, 47/2, 47/5, 47/8, 54/2, 55/17, 56/2, 56/6, 56/10

mâyiʿ-i l.+ ı 43/7, 54/4

l.+ ın 08/12, 08/16, 38/6

hamr-ı kinium-ı l.+ ın 36/4

mâyiʿ-i l.+ ın 38/12, 39/6

[29]

lahm *Ar.* Et.

l. 24/7

l.+ ında 19/3

l.+ ları 24/15

[3]

lakin *Ar.* Ama, ancak, fakat.

l. 08/3, 13/6, 17/10, 19/15, 25/15, 26/4, 29/1, 29/5, 29/11, 40/14, 41/4, 49/11, 51/11, 52/5, 55/4, 56/16, 59/19, 62/1, 64/18, 66/15, 67/4

[21]

laʿl-gûn *Ar.+Far.* Parlak kırmızı renkli.

l. 64/12

[1]

lapa Keten tohumu vb. bitkilerin kaynatılarak yumuşak bir hamur durumuna getirildikten sonra, vücutta ağrılı ve hastalıklı yere konmak üzere sıcak bir tülbente yayılması şeklinde hazırlanan bir nevi ilaç.

l. 51/13

[1]

latîfe *Ar.* "Zevk ve ruh okşayıcı ince bir güzelliğe sahip olan, hoş, nazik, yumuşak" anlamlarına gelen *latîf* kelimesinin kadını ifade eden, kadın ismi olarak kullanılan veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

râyiha-i l. 40/18

[1]

lâyıkıyle *Ar.* Gerektiği gibi, tam anlamıyle.

l.+ ıyla 07/2

[1]

lâ-yuhsâ *Ar.* Sayılmaz, hesaba gelemez.

sipâs-ı l. 02/1

[1]

Lazare Fransa'da bulunan bir yer.

L. 32/1

[1]

lazım *Ar.* Gerekli, lüzûmlu.

l. gelen 56/12, 58/2, 60/23, 63/1, 63/3, 66/6

l. olduğu 26/6

l. olduğunu 39/3

l.+ dır 24/18, 29/3, 31/9, 43/19, 58/11, 65/8

[14]

lazıme *Ar.* "Gerekli, lüzûmlu." anlamlarına gelen *lazım* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

himye-i l. 06/15

[1]

leben *Ar.* Süt.

l.- i mezbûrun 20/15

[1]

ledg *Ar.* Yılan veya akrep sokması.

l.- i hayye 21/6

fiil-i l. 21/18

[2]

lehât *Ar.* Küçük dil.

l.+ ı 57/5

[1]

lenfâî *Ar.* Lenfle ilgili.

mizâc-ı l. 35/10

mizâc-ı l.+ ye 18/11

[2]

levn *Ar.* Renk.

l.- i ezraka 23/7

l.- i tabiisi 12/5

l.- i tabiisini 18/1

l. 64/13

l.+ de 33/8

l.+ i 23/17

[6]

levz *Ar.* Badem.

zeyt-i l.-i hulv ile 65/10

[1]

lezîze *Ar.* Lezzetli, tatlı.

l. 40/18

[1]

libre *İt.* Yarım kilogramlık ağırlık ölçüsü birimi.

l. 20/2

l.+ sinde 19/19, 20/15

[3]

lifâfe *Ar.* Sargı.

l. 64/4, 64/9, 64/17, 65/4

[4]

limonata *İt.* Limon suyu, şeker ve su ile yapılan şerbet.

l. 27/3

[1]

limon suyu *Far.<Ar.+T.* Limon meyvesinin sıkılmış suyu.

l. 58/28

[1]

li-mütercimihi *Ar.* Mütercim (çeviren) tarafından.

l. 06/17, 07/18, 12/19, 13/19, 32/18

[5]

lînet *Ar.* Hafif ishal, sürgün.

l. 51/9

[1]

lissiyye *Ar.* "Diş eti" anlamına gelen *lisse* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

iltihâb-ı l. 25/5

[1]

litre *Fr.* Sıvıların miktarını belirlemek için kullanılan 1 desimetreküp hacminde ölçü birimi.

l. 43/11, 45/15, 58/18, 58/24, 59/2, 59/21, 59/24, 59/28

[8]

lokmân rûhu *Ar.* Eter. *krş.* **eter**.

l.- incilerini 42/5

l. 60/18

[2]

lüsyetân *Ar.* Diş etleri.

l.+ a 53/13

[1]

lüzûm *Ar.* Gerekme, lazım olma, gereklilik, gerek.

l.- ı hıfzu'ssıhhat-i beşere 02/5

eşedd-i l. 46/8

l. görüldüğü 68/1

l. görülür ise 63/8

l. görünür ise 47/17

l.+ u 36/4

l.+ u görünen 31/14

l.+ u olmayıp 43/17

[8]

lüzûmsuz Varlığına ihtiyaç duyulmayan, gereksiz.

l. 36/14

[1]

M

M 1928 harf inkılâbından sonra kullanılmaya başlanan Latin asıllı Türk alfabesinin "me" diye adlandırılan on altıncı harfi.

M. kumpanyası 37/5

M. 06/4

M.+ B. 06/14

M.+ D. 05/12, 23/15

M.+ R. 17/2

[6]

mâ' *Ar.* Su, âb.

m.- i fâtir 58/18

[1]

mâ'- i javel *Ar.+Fr.* Kloriyet-i potas.

m. 58/23

[1]

mâʿadâ *Ar.* -den başka.

m. 15/15, 27/11, 43/14

[3]

madam *Fr.* Fransız kadınlarının isimlerinin başına getirilen unvan ve hitap sözü.

m. 24/6

m.+ A. K. 20/6

m. Dubois 19/11

m. Hanier 18/7

m. Michelle 36/12

[5]

mâdde *Ar.* 1. İnsanın dokunma, görme, koklama, tatma duyuları ile tespit edebildiği, özelliklerini ölçüp biçebildiği, uzayda yer kaplayan, parçalandığı zaman enerjiye dönüşen, yoğunlaşmış enerjiden ibaret nesne, zaman ve mekânla sınırlı nesne.

m.- i muhâtiyeyi 61/7

2. Bir şeyi meydana getiren unsurlardan her biri.

m.+ nin 14/13

[2]

maʿden *Ar.* Kendine has parlaklığa sahip, dövülüp haddelenebilen, ince levha ve tel hâline getirilebilen, asitler ve bazlarla birleşebilen demir, altın, bakır gibi elementlerin ortak adı, metal.

m. 28/8

[1]

mafsal *Ar.* Kol, bacak, parmak vb. hareketli kemiklerin birleşme yerleri, eklem.

m.- ı rükbeden 16/9

m.+ ları 17/6

m.+ larında 18/14

[3]

magnezi *Fr.<Lat.<Yun.* Hekimlikte bağırsaklardaki gazları gidermek maksadıyla ilaç olarak kullanılan, çok ince zerreler hâlindeki magnezyum oksit.

kibrîtiyet-i m. 26/18

kibrîtiyet-i m.+ nin 26/19

[2]

magnezya *Fr.<Lat.<Yun.* Formulü MgO olan magnezyum karbonatın ısıtılması ile elde edilen özel olarak hazırlanan magnezyum oksit.

m. 23/9, 26/12, 58/17, 58/18

[4]

magrûkân *Ar.* Suya batmış olarak, suda boğulmuş olarak.

m. 61/2, 61/4

[2]

magtûs *Ar.* Su, gaz veya hava gibi şeylerin içine batırılmış.

m. olan 61/19

m.+ un 61/4

[2]

mağşûş *Ar.* Bayılmış, kendinden geçmiş kimse.

m.- ı merkûmu 42/17

[1]

mâh *Far.* Bir takvim yılının on ikide biri, ay.

m. 10/10, 16/4, 18/10, 19/14, 24/2, 44/17

m.+ da 16/9, 16/10

m.+ dan 06/5

[9]

mahall *Ar.* Yer, mekân.

m.- i mezkûr 32/10

m.- i mezkûreye 21/11

m.- i mezkûru 21/19, 28/1

m.- i mezkûrun 54/17

m. 32/7, 37/6, 64/15, 65/17

m.+ de 12/1, 27/18, 29/4, 30/3, 30/9, 46/7

m.+ den 21/13

m.+ e 27/14, 31/14, 32/7, 32/15, 63/5, 66/6

m.+ i 32/17

m.+ in 64/20

m.+ ine 52/6, 54/17

m.- i mezrûʿda 09/2

m.+ ler 56/3

m.+ lerde 04/9, 09/11, 24/13, 40/1, 43/15, 48/6, 50/4, 52/2, 55/17

m.+ lerinde 09/6

[39]

mahalle *Ar.* Şehir, kasaba, nâhiye ve büyük köylerin, çeşitli isimlerle birbirinden ayrılan ve idari yönden bir muhtarlığa bağlı olan kısımlarından her biri.

m.+ sinde 16/2

[1]

mahfûz *Ar.* Saklanmış, gizlenmiş.

m. 27/1

[1]

mahkûk *Ar.* Sert bir yüzey üzerine çelik kalemle kazılmış veya kabartma şeklinde yazılmış olan, işlenmiş, resmedilmiş, hakkolunmuş.

m.+ dur 34/2

[1]

mahlûkât *Ar.* Yaratılmış olan şeyler, bütün yaratıklar, mahlûklar.

müptelayân-ı m.+ a 02/6

sâniʿ-i m.+ a 02/1

[2]

mahlûl *Ar.* Çözülmüş, dağılmış.

m.- ı mezkûru 61/13

m. 54/2, 58/17

m.+ u 40/3, 59/11

m.+ undan 56/3

m.+ unu 43/9

[7]

mahlût *Ar.* İki veya daha çok maddenin, aralarında kimyevi bir birleşme olmaksızın harmanlanmasından meydana gelen karışık madde, karışım.

m.- ı mezkûr 55/3

m. 06/16, 07/12, 15/19, 16/14

m.+ ta 64/3

m.+ u 12/17, 54/2

m.+ undan 07/16, 38/7, 44/9

[11]

mahnûkân *Ar.* Boğulmuş olarak, boğazı sıkılarak.

m. 61/2, 62/3

[2]

mahrec *Ar.* Dışarı çıkılacak, huruç edilecek yer.

m. 05/10, 09/13, 23/2, 25/17

[4]

mahrûk *Ar.* Yanmış, yanık.

kısm-ı m.+ ı 65/10

[1]

mahsûs *Ar.* Yalnız bir kimse, bir nesne veya bir yere ait olan, başkasında bulunmayan, hususileşmiş, has, özgü.

m. 18/12

m.+ tur 35/11

merciʿ-i m.+ una 68/5

[3]

mahsûsa *Ar.* "Yalnız bir kimse, bir nesne veya bir yere ait olan, başkasında bulunmayan, hususileşmiş, has, özgü." anlamlarına gelen *mahsûs* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

mütâlaât-ı m.+ ya 53/10

[1]

mahûf *Ar.* Korkunç.

m. 24/6, 36/18, 50/15

m. olmayıp 41/3

[4]

mahv *Ar.* Yok etme, varlığına son verme.

m. edip 41/1

m. etmek 47/7

m. olmuştur 29/11
m. olunduğu 47/18
m. olup 11/10, 39/10
m. olur 23/1, 23/13, 47/3, 54/13
m. olurlar 51/6
m. olursa 24/17
[12]

mâî *Ar.* Su renginde, mavi.
m. zâc yağı 59/6
[1]

mâil *Ar.* Eğri, eğik.
cevz-i m. 60/03
[1]

makâl *Ar.* Söz, lakırdı, lâf.
bast-ı m. 02/7
hatm-i m. eylemiştir 33/19
[2]

makbûl *Ar.* Geçerli, mûteber.
m.- ı ihtiyâttan 43/14
m. 69/12
[2]

maʿlûl *Ar.* Hasta, sakat, illetli. *krş.* **marîz**.
kısm-ı m. 54/9
m. oldukları 44/3
m.+ a 45/10
kısm-ı m.+ u 51/3, 54/1
[5]

maʿlûm *Ar.* Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey). *krş.* **maʿrûf**.
m. olan 69/15
m.+ dur 08/2
[2]

maʿlûm-el-miktar *Ar.* Belli miktar.
m. 15/6
[1]

mamul *Ar.* Yapılmış, işlenmiş, imal edilmiş.
m. 25/4, 28/8, 64/9, 64/16
[4]

mandıra *Yun.* Koyun, keçi vb. süt veren hayvanların beslendiği, süt ve süt mamulleri elde edilen yer.
m. 43/10
[1]

mâniʿ *Ar.* Bir işin yapılmasını önleyen şey, engel.
m. olunup 54/19
m. olur 15/17
[2]

mantar *Yun.* Pek çok çeşidi olan, bazıları zehirli, yapraksız, çiçeksiz bir bitki.
m. 28/9
m.+ da 28/10
m.+ lar 28/4
zehirli m.+ lar 28/3
m.+ ları 28/6
[5]

manzara *Ar.* Hal, durum, vaziyet.
m.- i kerîhesinden 27/10
[1]

maraz *Ar.* Hastalık, illet. krş. ʿ**illet**, **hastalık**.

m.- ı mezkûr 29/11

m.- ı mezkûru 41/14

m.- ı mezkûrun 27/10

m.- ı nâgehaniye 03/5

m. 39/13

tahfîf-i m. 42/1

bidâyet-i m.+ ı 30/11

[7]

maʿrifet *Ar.* İş yapma hususundaki ustalık, beceriklilik, hüner.

münʿatıf-ı erbâb-ı m. 02/13

[1]

marîz *Ar.* Hasta, hastalıklı, marazlı.

m.- i mezbûru 10/11

m.- i mezkûr 11/5, 11/6, 39/11, 48/7

m. 27/11, 65/20, 66/5

m.+ a 10/4, 11/8, 36/18, 51/13, 57/14, 61/8, 61/13

tedavi-i m.+ a 60/23

m.+ i 23/7, 41/11, 61/10, 62/10, 62/16, 64/20

m.+ in 23/11, 24/14, 39/4, 39/18, 42/19, 57/4, 57/13, 61/5, 61/13, 62/12, 62/15, 62/17

[34]

Marsilya Fransa'nın güneydoğusunda bulunan bir şehir.

M.+ da 31/18, 32/1

[2]

mart *Yun.*<*Lat.* Yılın şubat ve nisan ayları arasındaki 31 gün çeken üçüncü ayı, ilkbahar aylarının birincisi.

m.+ ta 19/2, 20/17

[2]

maʿrûf *Ar.* Bilinen, belli, malum. *krş.* **maʿlûm**.

m. 48/10

[1]

maʿrûz *Ar.* Bir şeyin karşısında veya etkisinde bulunan.

m.+ durlar 13/1

[1]

maslûben *Ar.* Asılmış olarak, asılarak.

m. 62/3

[1]

mass *Ar.* Emerek çekme, emme, soğurma.

fiil-i m.+ ı 50/2, 50/6

[2]

masset- Emerek çekmek, emmek, soğurmak. *krş.* **imtisâs**.

m.- er 31/7 (masseder)

m.- erek 32/18, 40/11 (massederek)

[3]

matbah *Ar.* Yemek pişirilen yer, mutfak.

m. tuzu 59/29

[1]

matbûh *Ar.* Bir sıvı içine konulup kaynatılmış veya haşlanmış (ilaç).

m. 25/7
[1]

matlûb *Ar.* İstenilen, aranılan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey.

m. 40/14
m. olan 32/15
[2]

matlûbe *Ar.* "İstenilen, aranılan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey." anlamlarına gelen *matlûb* kelimesinin kadını ifade eden, kadın ismi olarak kullanılan veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

netîce-i m.+ ye 53/6
[1]

mâvî *Ar.* Denizin, gölün veya bulutsuz gökyüzünün rengi, yeşil ile mor arasındaki renk.

câmeşûycı m.+ si 58/16
[1]

mayıs *Yun.<Lat.* Yılın nisan ve haziran ayları arasındaki 31 gün çeken beşinci ayı, ilkbahar aylarının üçüncüsü.

m. 17/18
m.+ ında 17/12
m.+ ta 16/17, 17/19, 19/4
[5]

mâyiʿ *Ar.* Akıcı olan, su gibi akan şey, sıvı.

m.- i katranın 14/1
m.- i küûlî 67/6
m.- i küûlîyi 67/11
m.- i Labarraque 31/12, 31/19, 38/7, 39/18, 40/1, 40/3, 40/4, 43/9, 43/11,
45/16, 46/3, 47/2, 47/5, 47/8, 54/2, 55/17, 56/2, 56/6, 56/10
m.- i Labarraqueı 43/7, 54/4
m.- i Labarraqueın 38/12, 39/6
m.- i mezkûr 38/14, 47/4
m.- i mezkûru 31/12, 31/14, 39/7, 43/8
m.- i mezkûrun 38/8, 47/2
m.- i mütekâsif 35/8
m.- i nişâdır rûhu 41/6
m. 35/13, 38/6, 54/5
m.+ i 65/9
bruşeri m.+ i 52/9
Labarraque-ı m.+ i 32/2
m.+ in 31/14
klor-ı hadîd- m.+ ine 52/9
[44]

mazarrat *Ar.* Zarar, ziyan.

m. 26/5
[1]

mazhar *Ar.* Bir şeyin görünür duruma geldiği, göründüğü, açığa çıktığı, zahir olduğu yer veya kimse, tecelli yeri.

m.- ı sitâyiş 15/2
m.- ı takdîr olmuş ise 50/4
[2]

me'kûlât *Ar.* Yenecek şeyler, yiyecekler.

m.- ı sulbenin 06/6, 06/10
m.- ı yevmiye 15/19

m. 15/6

m.+ ı 07/1, 24/4, 49/19

[7]

me'mûl *Ar.* Umulan, beklenen, ümit edilen.

m.+ un 22/12

[1]

me'yûs *Ar.* Ümîdi kalmamış, ümitsizliğe düşmüş, ümitsiz, karamsar, üzgün.

m. olmayıp 48/7

[1]

meâî *Ar.* Bağırsak. *krş.* **bağırsak**.

elem-i miʿdî-i m. 04/3

[1]

meblûl *Ar.* (Su vb. bir şeyle) Islanmış, ıslak, nemli, yaş.

m. 25/4, 25/9, 38/1, 39/18, 54/18, 55/1, 55/3, 56/10, 63/11, 65/5, 65/11

[11]

mebzûl *Ar.* Bol, çok.

m. 59/10

[1]

mebzûle *Ar.* "Bol, çok." anlamlarına gelen *mebzûl* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

ʿurûk-ı m. 34/4

[1]

mecârî *Ar.* Suyun aktığı yataklar, su yolları.

m.+ nin 34/10

[1]

mecbûr *Ar.* Bir şeyi yapmak zorunda olan.

m. olur 05/14

m.+ uz 27/8

[2]

mecbûriyet *Ar.* Mecbur olma, yapmak zorunda kalma durumu, zorunluluk.

m. 41/16

[1]

mecrûh *Ar.* Yaralanmış, yaralı kimse.

m. 63/2, 64/13, 64/19, 67/7, 67/16

m. olur ise 56/7

m.+ a 67/4, 67/10, 67/21

eşhâs-ı m.+ a 68/2

kıtʿa-i m.+ a 65/18

m.+ lara 63/1

m.+ u 63/4, 66/10, 67/13

kısm-ı m.+ u 65/15

ʿuzv-ı m.+ u 66/16

m.+ un 63/7, 65/5, 66/8, 66/20, 66/21, 67/5

[23]

mecrûha *Ar.* "Yaralanmış, yaralı kimse." anlamlarına gelen *mecrûh* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

kıtʿa-i m.+ yı 63/9

[1]

mecrûhîn *Ar.* Yaralanmış kimseler, yaralılar.

m.+ e 68/3

[1]

medîd[e] *Ar.* "Çok süren, uzun." anlamlarındaki *medîd* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

müddet-i m. 07/10, 27/5, 41/8, 46/1, 62/19, 65/16

[6]

mefkûd *Ar.* Mevcut olmayan, bulunmayan, yok.

m. ise 66/13

[1]

meksûr *Ar.* Kırılmış, kırık.

ʿuzv-ı m.+ u 66/10, 66/13

[2]

melhûz *Ar.* Olabileceği düşünülen, umulan, beklenen.

m. idüğünden 21/11

m. ise 63/7

m. olan 47/9

m.+ dur 56/16

[4]

melisa rûhu *Yun.+Ar.* Baygınlığa karşı iyi gelen oğul otu özü.

m. 42/3

[1]

mellâh *Ar.* Denizci, gemici, kaptan.

m. 46/2

[1]

Melyer Bir gölün adı.

M. nâm 11/18

[1]

memas *Ar.* Deveboynu, huni, sifon.

m. 50/11

[1]

memlû *Ar.* Dolmuş, dolu.

m. 65/15

[1]

menʿ *Ar.* Yasaklama, engelleme, önleme.

m. 47/9

m. eder 26/4

m. ederek 66/18

m. olunmuş 21/18

[4]

mendil *Ar.<Arm.<Yun.* Ağız, burun ve ter silmek, el yüz kurulamak gibi işlere yarayan, pamuk, keten veya ipekten dört köşeli küçük dokuma.

m. 64/4

[1]

menhûse *Ar.* "Uğursuz." anlamına gelen *menhûs* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

ʿillet-i m. 44/2

[1]

menkûʿ *Ar.* Suda kaynatılmış, haşlanmış.

m.- ı ʿıtriyye 42/2

m.+ ı 34/7, 46/14, 51/14

[4]

mensûbiyet *Ar.* Bir yer veya kimseye mensup olma durumu, –le ilgili olma, –e bağlı olma durumu.

m.+ iyle 03/3

[1]

merbût *Ar.* Bağlı, bağlanmış.

m. kalır 29/12

[1]

merciʿ *Ar.* Bir iş için başvurulacak, mürâcaat edilecek makam veya kimse.

m.- i mahsûsuna 68/5

[1]

merkûm *Ar.* Yukarıda adı geçen, anılan, zikredilen kimse veya şey.

m. 10/14, 24/2, 31/20, 37/7, 39/2

eczacı-ı m. 14/5

m.+ a 37/11, 39/16, 60/18

m.+ u 69/5

mağşûş-ı m.+ u 42/17

m.+ un 11/10, 39/1

[13]

merkûmî *Ar.* Yukarıda adı geçen, anılan, zikredilen kimse veya şey ile ilgili.

m.+ nin 45/11

[1]

mertebe *Ar.* Kademe, derece.

m. 63/5, 65/15

[2]

merzâ *Ar.* Hastalar, hastalıklı kimseler.

tabîb-i m.- yı ümmete 02/4

m.+ nın 05/2, 12/18, 34/4

m.+ ya 04/10, 13/9, 33/3, 34/6, 34/15, 35/11, 44/7

m.+ yı 08/3, 29/18

[13]

merzağa *Ar.* Sazlık, bataklık.

miyasma-i m.+ yı 37/6

mahal-i m.+ da 09/2

[2]

mesâkin *Ar.* Oturulacak yerler, evler.

m. 47/4

m.+ in 47/1

[2]

mesâne *Ar.* Sidik torbası, idrar torbası.

emrâz-ı m. 55/5

m.+ nin 55/6

[2]

meselâ *Ar.* Misal olarak, örnek olarak.

m. 21/4, 26/11, 28/7, 37/15

[4]

meskûn *Ar.* İçinde oturulan, ikâmet edilen (ev vb.).

m. 43/15

[1]

meskûtün-ʿanh *Ar.* Söylenmemiş şey.

m. 08/11

[1]

mesmûm *Ar.* Zehirlenmiş (kimse).

m. 56/16

m.+ a 57/8, 58/17, 58/24, 59/2, 59/10, 59/20, 59/28, 60/7, 60/13

m.+ un 57/15, 58/6

[12]

mesrûd *Ar.* Söylenmiş, mezkûr.

edviye-i m.+ a 41/9

[1]

mesrûren *Ar.* Sevinçli, memnun bir şekilde.

m. 37/1

[1]

meşâkk *Ar.* Sıkıntılar, zorluklar.

m. 30/2

[1]

meşakkat *Ar.* Güçlük, zorluk, sıkıntı, eziyet.

m.- i müshil 26/1

[1]

meşgûliyet *Ar.* Meşgul olma durumu, çalışma, uğraşma.

m.- i kesîresinden-nâşî 37/10

[1]

meşkûk *Ar.* Şüphe edilen, hakkında şüpheye düşülen, şüpheli.

m. olan 28/9

[1]

meşrûbât *Ar.* İçilecek şeyler, içecekler.

m.- ı bâride 43/4

[1]

meşy *Ar.* Yürüme, yürüyüş.

m. 16/18, 19/4

[2]

metâib *Ar.* Yorgunluklar, zahmetler.

m.+ dir 41/4

[1]

metʿûb *Ar.* Yorgun, bitkin.

m. 34/4

[1]

mevâdd *Ar.* Elle tutulup gözle görülebilen, uzayda yer kaplayan, bölünebilen, ağırlığı olan nesneler, maddeler, cisimler.

m.- ı mezkûre 59/18

m.- ı muhtelifenin 53/10

m.- ı süfliyye-i demeviyyeyi 26/14

m. 58/1

emsâl-i m.+ ın 57/15

[5]

mevcûd *Ar.* Var olan, bulunan (şey veya kimse).

m. 21/9, 66/21

m. iken 20/1

m. olup 18/14, 20/13, 47/11

m.+ dur 20/4

[7]

mevsim *Ar.* Bir takvim yılının iklim şartları bakımından farklılıklar gösteren ve ilkbahar, yaz, sonbahar, kış diye adlandırılan dört bölümünden her biri.

yaz m.+ inde 11/19

yaz m.+ lerinde 10/16

[2]

mevziʿ *Ar.* Yer, mekân.

m. 11/17

[1]

meyân *Far.* Ara.

m.+ ında 26/17, 35/12, 46/9, 47/16

[4]

meydâna çık- Görünmek, belli, açık, âşikâr olmak, ortaya çıkmak.

m.- arsa 14/18

[1]

mezbûr *Ar.* Yukarıda adı geçen, sözü edilmiş olan, zikredilen, mezkûr.

m. 56/8

milh-i m. 51/8

devâ-yı m.+ u 44/17

marîz-i m.+ u 10/11

devâ-i m.+ un 48/6, 51/6

leben-i m.+ un 20/15

miyasma-i m.+ un 31/6

[8]

mezbûre *Ar.* "Yukarıda adı geçen, sözü edilmiş olan, zikredilen, mezkûr." anlamlarına gelen *mezbûr* kelimesinin kadını ifade eden veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

m. 06/5, 06/8, 12/1, 18/2, 18/9, 24/8

edviye-i m. 45/3

şahs-ı m. 43/1

hummayât-ı m.+ den 09/5

kesân-ı m.+ ler 44/3

m.+ nin 12/3, 17/3, 17/13, 20/2, 36/17

tıfl-ı m.+ nin 17/20

tedavi-i m.+ ye 62/19

ʿillet-i m.+ yi 41/9

[18]

mezc *Ar.* İki veya daha fazla şeyi birbirine katıp karıştırma.

m. olunarak 50/14

[1]

mezkûr *Ar.* Az önce adı geçen, sözü edilen, yukarıda anılan, zikrolunan.

m. 07/1, 08/4, 08/18, 09/6, 10/4, 10/10, 11/11, 11/18, 12/16, 13/10, 13/16, 20/10, 20/13, 23/10, 23/17, 28/10, 33/19, 36/15, 38/2, 40/14, 40/17, 42/6, 42/8, 42/9, 47/13, 48/8, 48/11, 48/13, 49/3, 51/7, 52/5, 52/15, 54/3, 54/10, 54/11, 55/17, 56/4, 64/5, 67/19

deva-i m. 13/6

fahm-ı m. 31/6, 40/11, 49/15, 50/8, 50/12

fiil-i m. 31/4

havâss-ı m. 50/12

inkıbâz-ı m. 22/20

kısm-ı m. 65/17

kışır-ı m. 47/16

mahall-i m. 32/10

mahlût-ı m. 55/3

maraz-ı m. 29/11

marîz-i m. 11/5, 11/6, 39/11, 48/7

mâyiʿ-i m. 38/14, 47/4

milh-i m. 59/23

suâl-i m. 34/14

tıfl-ı m. 16/11

tılf-ı m. 19/17
fahm-ı m.+ a 24/3
fiil-i m.+ a 32/12
tıfl-ı m.+ a 16/15
karha-i m.+ da 39/6
dâ'-i m.+ dan 41/5
fahm-ı m.+ dan 30/15
hamr-ı m.+ dan 36/6
ʿacîn-i m.+ u 35/1
ʿazmîn-i m.+ u 19/14
devâ-i m.+ u 48/4
fiil-i m.+ u 63/19
mahall-i m.+ u 21/19, 28/1
mahlûl-ı m.+ u 61/13
maraz-ı m.+ u 41/14
mâyiʿ-i m.+ u 31/12, 31/14, 39/7, 43/8
semm-i m.+ u 57/2
tıfl-ı m.+ u 16/4
ʿuzv-ı m.+ u 66/1, 66/7
zeyt-i m.+ u 46/11
ʿazmîn-i m.+ un 15/9, 19/18
devâ-yı m.+ un 07/18
fahm-ı m.+ un 50/4
fenn-i m.+ un 52/13
fiil-i m.+ un 22/6
kesr-i m.+ un 66/16
mahall-i m.+ un 54/17
maraz-ı m.+ un 27/10
mâyiʿ-i m.+ un 38/8, 47/2
milh-i m.+ un 10/9
nasır-ı m.+ un 47/14
semm-i m.+ un 57/12
tertîb-i m.+ un 50/17
ʿuzv-ı m.+ un 29/15
m.+ undan 15/6

[104]

mezkûre *Ar.* "Az önce adı geçen, sözü edilen, yukarıda anılan, zikrolunan." anlamlarına gelen *mezkûr* kelimesinin kadını ifade eden veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

ahâlî-i m. 09/4
cürha-i m. 64/10
edviye-i m. 33/2, 41/17, 49/11
emrâz-ı m. 29/15
hubûb-ı m. 33/9
hummâ-i m. 10/17, 11/10
ʿillet-i m. 31/21
karha-i m. 39/1
mevâdd-ı m. 59/18
müshilât-ı m. 26/7, 26/16
sene-i m. 17/18, 20/15
tecrübe-i m. 28/11
vasıta-i m. 27/17, 57/6, 66/13
hâne-i m. ise 11/17
cürha-i m.+ de 21/10
hastahâne-i m.+ de 45/1
karha-i m.+ de 39/8
risâle-i m.+ de 69/14
târîh-i m.+ de 18/17
emrâz-ı m.+ den 28/18
hummayât-ı m.+ den

08/17
ʿillet-i m.+ den 07/8, 27/12, 29/18, 40/12, 41/7, 50/15
istihzârât-ı m.+ den 67/21
musîbet-i m.+ den 43/17
aʿrâz-ı m.+ ler 16/11
edviyyin-i m.+ ler 41/10
ʿilel-i m.+ lerde 50/11
futûrât-ı m.+ lerden 28/5
hummayât-ı m.+ lere 08/11
kurûh-ı m.+ leri 38/7
âfât-ı m.+ lerin 46/6
mukavviyât-ı m.+ lerin 35/11
cürha-i m.+ nin 47/7
edviye-i m.+ nin 04/7
hâlât-ı m.+ nin 62/5
hummâ-i m.+ nin 11/4
ʿillet-i m.+ nin 30/7, 41/13
muâvenât-ı m.+ nin 68/4
tıfl-ı m.+ nin 17/11
ʿusâre-i m.+ nin 29/10
havâss-ı m.+ sinden-nâşî 50/8
cevf-i m.+ ye 32/15
cürha-i m.+ ye 21/4
deva-yı m.+ ye 09/18
emrâz-ı m.+ ye 55/8
mahall-i m.+ ye 21/10
cürha-i m.+ yi 21/14, 63/10, 64/8
hararet-i m.+ yi 12/10
harka-i m.+ yi 65/11
hatayâ-yı m.+ yi 33/7
karha-i m.+ yi 39/2
tıfl-ı m.+ yi 17/5
[67]

mıkrâz *Ar.* Kesecek alet, makas.

m. 63/8
[1]

miâî *Ar.* Bağırsağa ait, bağırsakla ilgili.

elem-i miʿdî-i m.+ ye 05/13
[1]

miʿde *Ar.* İnsanlarda ve hayvanlarda karın boşluğunun üst kısmında bulunan ve yenilen yiyecekleri sindirmeye yarayan torba şeklindeki iç organ, kursak.

m. 04/4, 04/6, 22/11, 40/7
m. ağırlığına 05/8
m. ekşiliği 04/5
m. hararet i 04/4
m. sancısı 04/3
m. sancısına 07/11, 07/15
dâʾi- m. 04/2
elem-i m. 04/3, 06/4
taharrüş-i m. 08/6
m.+ de 10/1, 11/3
elem-i m.+ de 50/17
seretân-ı m.+ de 50/14
m.+ den 40/8
elem-i m.+ den 07/5
m.+ nin 05/18, 29/12

emrâz-ı m.+ nin 04/6, 05/3

m.+ si 09/19, 23/11

m.+ sinde 06/7, 07/5

elem-i m.+ ye 23/6

m.+ yi 33/5

evcâʿ-ı m.+ yi 36/17

[31]

miʿdî *Ar.* Mide. *krş.* **miʿde**.

elem-i m.- i meâî 04/3

elem-i m.- i miâîye 05/13

evcâʿ-ı m. 24/10

elem-i m.+ ye 23/15

[4]

miktar *Ar.* Bir şeyin ölçüsü, sayısı veya ölçülebilme, sayılabilme, azalıp çoğalabilme durumu, nicelik.

m.- ı kâfî 64/8

m.- ı nesebîsini 38/8

m. 14/5, 21/10, 27/2, 49/1, 60/7, 61/14, 65/1

m.+ da 26/8, 26/10, 60/10, 60/15

ʿayn-ı m.+ da 49/5

m.+ ı 19/16, 35/5, 58/7

[17]

milâhat *Ar.* Gemicilik.

m. eden 46/1

[1]

milh *Ar.* Bir bazın asitle kimyevi olarak birleşmesi ve hidrojenin yerini alması sonucunda ortaya çıkan madde, tuz.

m.- i mezbûr 51/8

m.- i mezkûr 59/23

m.- i mezkûrun 10/9

[3]

milh-i hummâz *Ar.* Kuzu kulağı tuzu.

m. 58/15

[1]

milh-i nuhâs *Ar.* Bakır tuzu.

m. 59/6

[1]

milh-i üsrüb *Ar.+Far.* Kurşun tuzu.

m. 59/15

[1]

milhiyye *Ar.* "Tuz." anlamına gelen *milh* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

müshilât-ı m. ise 26/15

[1]

millî *Ar.* Millete ait ve mahsus olan.

kütüphâne-i m.+ yi 02/12

[1]

millîyye *Ar.* "Milleti ilgilendiren, milletle ilgili olan, ulusal." anlamlarına gelen *millî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

hizmet-i m.+ de 03/2

[1]

mînâ *Far.* Altın, gümüş vb. madenî eşyalar üzerine vurulan yeşil, lâcivert veya gök mavisi renginde şeffaf

yahut donuk cama benzeyen sır tabakası, mine.

m.- yı sinni 40/15, 53/5, 53/12

m.- yı sinni ise 41/1

[4]

min-gayri haddin Haddi olmadığı hâlde, haddi aşarak veya haddim olmayarak.

m. 03/7

[1]

minvâl *Ar.* Biçim, şekil, yol, tarz.

m. 63/16

[1]

miskinlik Miskin olma durumu.

m. 38/11

[1]

miyâh *Ar.* Sular.

cereyân-ı m. 43/14

[1]

miyasma *Yun.* Çürümüş şeylerden, durgun sulardan çıkıp havaya karışan ve eskiden kolera, veba gibi salgın hastalıklara sebep olduğu zannedilen pis kokulu, zehirli buhar, pis buğu.

m.- i katli 31/5

m.- i merzeğayı 37/6

m.- i mezbûrun 31/6

[3]

mizâc *Ar.* Bir insanın vücudunda bulunan kan, safra vb. unsurlardan birinin nispetindeki, yaratılıştan gelen fazlalık sebebiyle ortaya çıkıp o insanı benzerlerinden farklı duruma getirdiğine inanılan hal.

m.- ı lenfâî 35/10

m.- ı lenfâîye 18/11

inhirâf-ı m. 12/8, 12/9, 30/1, 30/2

inhirâf-ı m.+ ın 30/3

[7]

mizâcsız Sağlığı iyi olmayan, sıhhati bozuk, hasta.

m. 29/12

[1]

Monte Lambert Özel ad.

M. 46/1

[1]

morar- Hastalık, soğuk, berelenme vb. bir sebeple vücudun herhangi bir yeri mor renk almak.

m.- masına 54/19

[1]

morina *Yun.* Mezgitgiller familyasından, kuzey denizlerinde yaşayan, karaciğerinden balık yağı çıkarılan, uzunluğu 1,5 – 2 metreyi bulabilen, eti ve yağı için avlanan iri balık. *Gadus Morrhua*.

sincâbî- zeyt-i m.+ sı 46/13

[1]

Mouriés Hippolyte Mège-Mouriès (1817-1880). Fransız kimyager ve mucit.

M. ʿazmîni 17/17

M.+ in 16/13, 18/17, 19/8, 19/12, 20/14

[6]

movinton Özel ad.

m. rütbesini 15/3

[1]

Mösyö *Fr.* Fransız erkek isimlerinin başına getirilen "bay" anlamında unvan ve saygı sözü.

M. 45/8

M. Arlen 44/16

M. De 23/5, 23/8

M. Grimold 44/8, 44/12

M. Grimolda 45/5

M. Grimoldun 44/14

M. Kiyo 35/6

M. Maz 37/10

M. Mouriés 14/10, 14/15, 14/19

M. Mouriésin 15/17

M. Pelletiernin 53/7

M. Peyöri 33/13

[16]

muâdil *Ar.* Denk, eşit.

m. 27/19

[1]

muâlece *Ar.* 1. Bir hastalığa karşı tedavi uygulama, ilaç verme, ilaç kullanma.

m.+ ler 69/10

m.+ lere 69/10

2. İlâç.

m.+ ye 17/19

[3]

muallim *Ar.* Öğreten, öğretici, eğitici kimse.

m.- i mûmâileyh 55/11

m. 45/4

m.+ idir 33/13

M. Galyared 45/13

M. Mösyö Trousseau 26/13, 48/4, 55/11

M. Mösyö Trousseaunün 13/7

[8]

muannid *Ar.* İnatçı.

m. 22/13

ishâl-i m. 30/8

kabz-ı m. 23/6, 24/8, 33/6

inkıbâz-ı m.+ de 50/9

[6]

muattara *Ar.* "Güzel kokulu, ıtırlı." anlamlarına gelen *muattar* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

m.+ ları 08/13

[1]

muâvenât *Ar.* Yardımlar.

m.- ı ibtidâiyye: 63/3

m.- ı ibtidâiyyedir 56/13

m.- ı mezkûrenin 68/4

m. 60/23

m.+ a 63/1

m.+ ın 58/2

[6]

muâvenet *Ar.* Yardım.

m. etmek 68/3

m. eylediğinden 15/14

m.+ i 16/18, 19/5, 63/4

m.+ ine 31/1

[6]

muâyene *Ar.* 1. Ne olduğunu ve nasıl olduğunu anlamak için görerek inceleme, dikkatle bakma, yoklama, gözden geçirme.

m.+ sinden 57/15

2. Hasta olup olmadığını anlamak veya hastalığına teşhis koymak için doktorların bir kimse üzerinde yaptıkları inceleme, araştırma, sağlık kontrolü.

m. ettirdikte 17/8

[2]

mûcib *Ar.* Sebep, gerek.

m.- i handedirler 53/18

m. 47/6

m. olan 05/3, 40/11, 58/1

m. olduğundan 32/14

m. olduklarını 26/14

m. olmadığından 27/4, 33/8

m. olur 10/3, 28/13, 36/17, 43/16

m. olurlar 26/9, 33/6, 49/12, 51/11

[17]

mugalliyât *Ar.* Papatya, ıhlamur, hatmi gibi çiçeklerin kaynatılmış suları.

m. 35/4

m.+ ı 35/7

[2]

muhafaza *Ar.* Saklama, olduğu gibi kalmasını sağlama, koruma.

m.- i emvâlinde 69/4, 69/7

m. 09/4, 46/7

m. edecek 53/3

m. edip 66/16

m. etmek 56/5, 56/9, 65/8, 69/2

m. etmelidir 66/18

m. olunmak 31/11, 43/18

emr-i m.+ da 44/11

m.+ dan 69/14

m.+ sına 30/10

m.+ ya 69/9

edviye-i m. 31/12

[18]

muhâfız *Ar.* Koruyan, gözeten, bekleyen, muhafaza eden kimse.

m.+ ları 31/19

[1]

muhâl *Ar.* Olması, gerçekleşmesi, yapılması mümkün olmayan, imkânsız.

m. 11/3, 18/17

[2]

muharrer *Ar.* Yazılı, yazılmış.

m. 12/14, 69/15

[2]

muhassas *Ar.* Bir kimse veya bir şey için ayrılmış.

m. 15/15

[1]

muhâtiye *Ar.* "Sümüğü andıran, sümüksü." anlamlarına gelen *muhatî*

kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

mâdde-i m.+ yi 61/7

[1]

muhbire *Ar.* "Bulaşıcı bir hastalığın başladığını gösteren ilk belirtilerden her biri." anlamına gelen *muhbir* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

ʿavârız-ı m. 30/8

[1]

muhît *Ar.* Çepeçevre kuşatan, etrafını çeviren, çevreleyen (şey).

bahr-ı m.- i kebîrde 46/1

[1]

muhrika *Ar.* "Yakan, yakıcı." anlamlarına gelen *muhrik* kelimesinin kadını ifade eden veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

müshilât-ı m.+ ları 26/11

müshilât-ı m.+ ların 26/13

[2]

muhtas *Ar.* Bir kimse veya bir şey için ayrılmış olan, birine veya bir şeye mahsus, hususi, özel.

m. 02/1

[1]

muhtelif *Ar.* Farklı, çeşitli, çeşit çeşit, türlü. *krş.* **türlü**.

m. 57/12

[1]

muhtelife *Ar.* "Farklı, çeşitli, çeşit çeşit, türlü." anlamlarına gelen *muhtelif* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

esbâb-ı m.- i kesîre 51/11

emrâz-ı m. 34/10

âfât-ı cildiye-i m.+ de 38/9

eşkâl-i m.+ de 33/11

suver-i m.+ de 09/17

istihzârât-ı hadîdiyye-i m.+ nin 33/14

mevâdd-ı m.+ nin 53/10

esbâb-ı m.+ si 12/11

[8]

muhtell *Ar.* İyi ve değerli niteliklerini kaybetmiş duruma gelen, bozulan, bozuk.

m. 37/15

[1]

mukâbil *Ar.* Bir şeyin tam karşısına gelen, karşısında bulunan, karşı karşıya olan.

m.+ ine 64/20

[1]

mukaddemâ *Ar.* Bundan önce, evvelce, eskiden.

m. 06/10, 18/4, 19/19, 24/14

[4]

mukâvemet *Ar.* Karşı koyma, boyun eğmeme, dayanma, direnme, direniş.

m. ederse 30/4

[1]

mukâvim *Ar.* Dayanıklı, dirençli, güçlü, sağlam.

m. 09/8

[1]

mukavvî *Ar.* Güçlü ve sağlam bir duruma getiren, güç, kuvvet veren, takviye eden.

m. 12/17, 33/8, 37/8

m.+ nin 43/17

[4]

mukavviyât *Ar.* Kuvvet için verilen veya kullanılan ilaçlar, kuvvet ilaçları.

m.- ı mezkûrelerin 35/11

m. 13/18, 17/10

m. 35/9

[4]

mukavviye *Ar.* "Güçlü ve sağlam bir duruma getiren, güç, kuvvet veren, takviye eden." anlamlarına gelen *mukavvî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

ağdiye-i m. 17/10

edviye-i m. 35/10

himye-i m. 17/12

tedavi-i m. 29/16

[4]

mukayyî *Ar.* Kusmaya sebep olan, kusturan, kusturucu (ilaç).

m.- i ʿırku'z-zehep 31/5

m. 57/8, 58/7, 60/9, 60/14, 61/15

[6]

mûmâileyh *Ar.* Adı geçen, sözü edilen kimse.

m. 05/16, 07/17, 53/9

muallim-i m. 55/11

tabîb-i m. 09/3

m.+ e 07/11

[6]

Muneville Fransa'da bulunan bir yer adı.

M.+ de 23/5

[1]

muntazama *Ar.* "Düzgün." anlamına gelen *muntazam* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

sûret-i m.+ da 16/13, 18/3

hâl-i m.+ ya 62/18

[3]

muntazır *Ar.* Bekleyen, gözleyen.

m. bulunmalıdır 66/2

m. iken 53/2

m. olarak 57/1

m. olmalıdır 67/14

[4]

murabbaʿ *Ar.* Dört unsur veya dört parçadan meydana gelen, dörtlü.

m. 19/16

[1]

murzia *Ar.* Bebeğine süt emziren, memede çocuğu olan emzikli kadın.

m. 20/6

m.+ ların 14/15, 15/15

m.+ nın 15/10, 17/8, 20/12

m.+ ya 15/9

[7]

musaddak *Ar.* Doğru ve gerçek olduğunda kimsenin şüphesi kalmamış, doğrulanmış, onaylanmış, tasdik edilmiş, onaylı.

m. 23/2, 36/10

m. olan 46/12

[3]

musırr *Ar.* Düşünce veya isteğinden bir türlü vazgeçmeyen, herhangi bir konuda sürekli direnen, ayak direyen, ısrar eden.

m. 22/12

[1]

musîbet *Ar.* İnsanın başına ansızın gelen belâ, felâket, dert, sıkıntı.

m.- i mezkûreden 43/17

[1]

muşammaʿ *Ar.* Bir tarafına mum, kauçuk, yağlı boya vb. sürülerek su geçirmeyecek duruma getirilmiş kalın bez.

m. 65/10

[1]

muʿtâd *Ar.* Alışkanlık hâline gelmiş, âdet edinilmiş, alışılmış, her zamanki.

m.+ ı 05/14, 35/14

[2]

mutallaka *Ar.* Bırakılmış.

himye-i m.+ ya 23/8

[1]

muʿtedil-âne *Ar.+Far.* Orta hâlde, orta kararda olan.

m. 43/6

[1]

muvâcehe *Ar.* Ön, karşı.

m.+ sinde 63/18

[1]

muvaffak *Ar.* Başarmış, başarılı.

m. 37/9

m. olduğum 03/7

m. olduğundan 09/12

m. oldum 37/12

m. olmuştur 27/19, 44/13

m. olunduğu 32/3

m. olunduğundan-nâşî 33/9

m. olunmaz 53/6

m. olunmuştur 04/9, 38/14

m. olunur 13/19

[12]

muvaffakiyyet *Ar.* Başarılı olma, başarı.

m.- i tâmme 44/15

m. 52/4

hüsn-i m. 13/9, 48/11, 50/13

ʿayn-ı m.+ e 09/7

[6]

muvâfık *Ar.* Uygun, münasip.

m. olanlarından 25/17

m.+ dır 26/2

[2]

muvakkat *Ar.* Belirli bir zamana mahsus olan, az süren, sürekli ve devamlı olmayan, geçici.

müshilât-ı m. 22/10

[1]

muvakkaten *Ar.* Geçici olarak.

darabân-ıkalbinin m. 42/14

[1]

muzâdd *Ar.* Nitelik ve etkileri birbirine tamamen aykırı, birbirini giderici olan, aksi yönde tesir eden.

iksîr-i m.- ı elem-i sinnîyi 40/17

m.- ı semmi 57/12

m.- ı semmin 60/22

edviye-i m.- ı teşennüc 41/16

iksîr-i m. 53/13

[5]

muzdarip *Ar.* Maddi manevi bir sıkıntısı, üzüntüsü veya rahatsızlığı olan, acı çeken, ızdırap içinde kıvranan (kimse).

m. 10/7

m. oldukları 46/2

[2]

mübaşeret *Ar.* Bir işe başlama, yapmaya girişme.

m. olunursa 42/9

[1]

müptela *Ar.* (Bir derde, bir hastalığa) Tutulmuş.

m. olan 34/5, 44/17, 55/9

m. olarak 05/8, 05/13, 10/17

m. olduğu 06/4

m. olup 07/11, 07/15, 11/15, 20/8, 23/16, 24/7, 36/14

m. olur 39/15

[15]

müptelayân *Ar.* Fena şeylere, düşkünler, tutulmuşlar; tutkunlar.

m.- ı mahlûkâta 02/6

[1]

mücâvir *Ar.* Komşu.

m.+ inde 43/14

[1]

mücerreb *Ar.* Denenmiş, sınanmış, tecrübe edilmiş.

m.- i istihzârı 69/15

m. olan 49/4

m.+ dirler 69/13

[3]

müdâvemet *Ar.* (İş için) Devamlı yapma, ara vermeden, yılmadan sürekli çalışma.

m. 31/9, 48/8

m. olunup 67/6

[3]

müddet *Ar.* Zaman, vakit, süre.

m.- i medîde 07/10, 27/5, 41/8, 46/1, 62/19, 65/16

m. 67/4

m.+ le 06/4

m.+ te 39/8

[9]

müessir *Ar.* Tesir eden, tesirli,

etkili.

m. imiş 37/3

m. olarak 11/6

m. olduğu 29/2

m. olunduğundan 27/18

m.+ dirler 33/3, 47/13

cevher-i m.+ i 08/10, 36/5

[8]

müessire *Ar.* "Tesir eden, tesirli, etkili." anlamlarına gelen *müessir* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

cevâhir-i m. 08/13

tedavi-i m. 20/8

edviye-i m.+ ye 42/4

[3]

müfîde *Ar.* "Fayda veren, yarar sağlayan, faydalı, yararlı." anlamlarına gelen *müfid* kelimesinin kadını ifade eden, kadın ismi olarak kullanılan veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

âsâr-ı m. 02/12

[1]

müftehir *Ar.* Övünen, iftihar eden (kimse).

m. bulunduğum 03/3

[1]

mühimme *Ar.* Önemli, ehemmiyetli ve gerekli şey, husus veya iş.

nokta-i m. 66/17

[1]

mühlike *Ar.* "Öldürücü, helâk edici." anlamlarına gelen *mühlik* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

vesait-i m.+ den 61/18

[1]

me'hûze *Ar.* Alınmış, alınıp kabul edilmiş; başka bir yerden alınmış, aktarılmış.

kıtʿa-i m. 21/7

kıtʿa-i m.+ nin 21/15

[2]

mükeffer Kefirlenmiş, ekşitilmiş, mayalanmış.

küûl-i m. 67/5

[1]

mükelles Kalsine edilmiş, sönmemiş kireç hâline getirilmiş.

m. 26/11

[1]

mülevves *Ar.* Pis, kirli, iğrenç.

m. 27/14

[1]

müleyyin *Ar.* Yumuşatan şey, yumuşatıcı.

müshilât-ı m. 23/8

[1]

mülûk-âne *Ar.+Far.* Hükümdarlara yakışır tarzda, şahane, muhteşem.

ʿasr-ı terakkîhasr-ı hazret-i m.+ lerinde 02/11

[1]

mümkün *Ar.* Olması, gerçekleşmesi imkân dâhilinde olan, olabilir, muhtemel.

m. 63/5, 65/15

[2]

mümtedd *Ar.* Uzanmış, yayılmış.

m. olursa 57/10

[1]

münʿakid *Ar.* (Sözleşme, antlaşma vb. için) Taraflarca resmen kabul edilmiş, imzalanmış, akdedilmiş.

m. 05/1

[1]

münasip *Ar.* Uygun.

m. 02/5

m. görüldü 09/14

[2]

münʿatıf *Ar.* Bir tarafa doğru yönelen, meyleden.

m.- ı erbâb-ı maʿrifet 02/13

[1]

münâvebe *Ar.* Nöbetleşe iş yapma, nöbetleşme.

m. 62/11

[1]

mündefiʿ *Ar.* (Hastalık, sıkıntı vb. için) Savulmuş, savuşturulmuş, atlatılmış.

m. olur 24/2

[1]

münhanî *Ar.* Eğri.

m. 16/10

[1]

münkatıʿ *Ar.* Arkası kesilen, devam etmeyen, son bulan.

m. olsun 49/3

m. olur 11/1, 54/19

[3]

müntehab *Ar.* Seçilmiş, seçkin.

m. 69/12

[1]

münteşir *Ar.* Yayılmış, yaygın.

m. 30/17

[1]

mürâcaat *Ar.* Yararlanmak amacıyla bir şeye el atma, yönelme.

m. 43/13

m. eder 41/5, 69/10

m. ederler 22/8

m. etmek 60/24

m. etmelidir 42/5, 52/10

m. etmelidirler 69/16

m. oluna 25/13

m. olunur 25/15, 40/14

[11]

mürâfakat *Ar.* Beraber olma, birlikte bulunma.

m. eder ise 67/12

m. ederler ise 54/3

[2]

müreccah *Ar.* Tercih edilen, üstün tutulan.

m. olduğundan 46/10

m.+ tır 26/16, 36/6, 55/4

[4]

mürekkep *Ar.* Birden fazla şeyin

bir araya gelmesinden meydana gelmiş, birleşik.

m. 44/10

m. olup 33/7

[2]

mürr *Ar.* Acı.

m. 26/8, 26/20

[2]

mürriyyet *Ar.* Acılık.

m. 27/1

[1]

müsâraat *Ar.* Bir işe vakit geçirmeden süratle başlama.

m. etmelidir 69/9

[1]

müsbet *Ar.* Doğruluğu ispatlanmış, doğru.

m. 38/5

[1]

müsekkin *Ar.* Sâkinleştirici, yatıştırıcı, ağrı kesici ilaç.

cürʿ-i m. 23/9

belsem-i m.+ de 25/8

[2]

müshil *Ar.* Bağırsakların çalışmasını sağlayan, kabızlığı giderici, dışkının kolayca dışarıya atılmasına yarayan ilaç.

m. 25/16, 26/6, 27/5, 30/5, 51/7, 57/10

meşakkat-i m. 26/1

intihâb-ı m.+ den 26/5

m.+ e 25/15

Rouget m.+ ini 27/6

[10]

müshilât *Ar.* İshal veren, bağırsakları temizleyen ilaçlar.

m. 25/14

m.- ı melîne 23/8

m.- ı mezkûre 26/7, 26/16

m.- ı milhiyye ise 26/15

m.- ı muhrikaları 26/11

m.- ı muhrikaların 26/13

m.- ı muvakkat 22/10

m.- ı şedîdeden 26/6

m.+ a 22/8

m.+ ın 25/17

[11]

müstahsene *Ar.* "Herkesce güzel kabul edilen, beğenilen, makbul." anlamlarına gelen *müstahsen* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

m.+ den 47/13

[1]

müstahzar *Ar.* Bir formüle göre önceden hazırlanıp eczanede bulundurulan ilaç.

m. 19/8

[1]

müstaʿmel *Ar.* Kullanılmış, kullanılan.

m. 46/9, 58/5, 66/12

m.+ dir 47/7

[4]

müstebân *Ar.* Açıkça ortaya konmuş olan, şüpheye yer bırakmayacak şekilde anlaşılan, açık.

m. olduğuna 51/3

m. olmuştur 32/4

[2]

müstefîd *Ar.* Yararlanan, faydalanan.

m. olduğumuz 33/16

[1]

müstevliye *Ar.* "Salgın." anlamına gelen *müstevlî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

emrâz-ı m. 43/3

evkât-ı m.+ de 56/5

emrâz-ı m.+ den 55/16

[3]

müşâbehet *Ar.* Benzerlik, benzeyiş.

m.+ leri 46/6

[1]

müşâbih *Ar.* Benzeyen, benzer.

m. 20/3

[1]

müşâhedât *Ar.* Gözle görülen, gözlemlenen, müşâhede edilen şeyler.

m. 05/10, 16/1, 20/3, 23/3, 38/14

m.+ ı 36/10

m.+ ın 09/13, 12/14

[8]

müşâhede *Ar.* Gözlem.

m. 05/11, 06/3, 07/3, 09/15, 10/6, 10/15, 11/13, 17/1, 18/6, 19/10, 20/5, 23/4, 23/14, 24/5, 36/11, 37/4, 38/16, 39/12

m. olunduğundan 50/17

m. olunmaz ise 48/7

m. olunur 28/4

[21]

müşkilât *Ar.* Müşküller, zor işler veya meseleler, zorluklar, güçlükler, engeller.

m.+ a 14/2, 52/3

[2]

müştail *Ar.* Yanan, yanmış.

m. 62/8

[1]

müşterek *Ar.* Beraberce, ortaklaşa.

m. 36/8

[1]

mütâlaât *Ar.* Tetkikler, düşünceler.

m.- ı mahsûsaya 53/10

[1]

müteaddide *Ar.* "Çok sayıda, birçok." anlamlarına gelen *müteaddid* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

edviye-i m. 47/11

tecârib-i m. 38/5

vesait-i m. 30/13

eşkâl-ı m.+ de 33/3

tecârib-i m.+ de 38/13

[5]

müteaffine *Ar.* "Çürüyüp bozularak etrafa kötü koku yayan, kokuşmuş, çürümüş." anlamlarına gelen *müteaffin* kelimesinin tamlamalarda

ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

m.+ lere 40/1

gâzât-ı m.+ yi 50/16

[2]

müteâkib *Ar.* Birbiri ardınca gelen, birbirini takip eden.

m. 06/9, 11/3, 11/9, 12/12, 31/3, 39/15, 59/4

[7]

mütecâviz *Ar.* -i geçen, -den fazla, çok.

m. 05/13, 07/4, 07/14

[3]

müteessir *Ar.* Etkisi altında kalan, etkilenen.

m. olmadıklarını 31/21

[1]

mütegayyire *Ar.* "Bozulmuş, bozuk." anlamlarına gelen *mütegayyir* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

havâ-yi m.+ den 62/9

[1]

mütekâsif *Ar.* Yoğunlaşmış, yoğun.

m. 13/14, 28/1, 40/3, 51/4

mâyiʿ-i m. 35/8

[5]

mütemâdiyen *Ar.* Ara vermeden, durmadan, sürekli olarak, devamlı.

m. 65/12

[1]

mütemekkin *Ar.* (Bir yere) Yerleşmiş, yerleşik.

m. 09/3, 46/17

[2]

müterecrice *Ar.* "Öte beri şiddetle hareket ve ızdırap ile beri öte çalkanmakta olan ve titreyip deprenci olan." anlamına gelen *müterecric* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

sûret-i m. 64/12

[1]

mütesâviyen *Ar.* Eşit olarak.

m. 50/10

[1]

müteselli *Ar.* Acısını, kederini, derdini unutur gibi olan, avunan.

edviye-i m.+ ye 44/7

[1]

mütevellid *Ar.* –den doğmuş, ileri gelmiş, hasıl olmuş.

m. ise 40/8

[1]

müttefik *Ar.* Biriyle aynı fikirde olan kimse, hemfikir.

m.+ tir 26/4

[1]

müzmin *Ar.* Devam edip giden, süregelen, kronik.

m. 12/15, 12/18, 13/13, 38/9

[4]

müzmine *Ar.* "Devam edip giden, süregelen, kronik." anlamlarına gelen *müzmin* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

hummayât-ı m. 08/3
hummayât-ı m.+ den 09/8
hummayât-ı m.+ ye 08/7
[3]

N

nâçîz-âne *Far.* Adı anılmaya değmeyecek şekilde, hiç hükmünde, değersiz bir şey olarak.

n. 03/3
[1]

nadir *Ar.* Az bulunur, az görülür, seyrek.

n. 47/18
n. ise 41/13
n.+ dir 04/6, 30/7
[4]

nadiren *Ar.* Nadir olarak, çok seyrek.

n. 44/2
[1]

nâgehani *Far.* Birdenbire ortaya çıkan, ansızın olan.

maraz-ı n.+ ye 03/5
[1]

nahâfet *Ar.* Zayıflık, cılızlık.

n. 18/13
[1]

nahîf *Ar.* Zayıf, çelimsiz.

n. 17/5
[1]

nâhiye *Ar.* Çevre, yan, taraf.

n.- i kalbiyyesini 67/5
n.- i şersûfiyyesine 65/5
[2]

nâibe *Ar.* Belâ, musîbet.

hummâ-i n. 11/1
[1]

nakl *Ar.* Aktarma.

n.- i kelâm 60/24
n. etmeli 63/5, 66/6
[3]

nâm *Far.* İsim, ad.

n. 03/8, 05/12, 12/15, 14/10, 18/7, 38/11, 46/2, 48/12, 53/11
Melyer n. 11/18
n.+ ıyla 48/10
n.+ larıyla 34/9
[12]

nâne *Ar.* Ballıbabagillerden, beyaz, pembe ve morumsu çiçekli, sapsız ve tüylü yapraklı, ıtırlı, hazmı kolaylaştırıcı, spazm kesici, uyarıcı hassaları sebebiyle eczacılık ve ıtriyatçılıkta kullanılan otsu bitki. *Mentha sativa*.

n. 42/2
[1]

nar *Far.* Nargillerden, düzgün ve parlak yapraklı, canlı kırmızı iri çiçekli, hafif dikenli ağaççık. *Punica granatum*.

n. 21/20

[1]

nârenc *Far.* Turunç.

evrâk-ı n. 42/2

[1]

nârî *Far.* Ateş ile ilgili.

n. 35/15

[1]

nasâyih *Ar.* Nasihatler, öğütler.

n.- i sıhhat 03/8

[1]

nasıl Bir şeyin niteliğini anlamak, bir işin meydana geliş biçimini, ne şekilde olduğunu belirtmek veya öğrenmek için kullanılır.

n. ise 16/5

[1]

nasır *Ar.* Vücudun, özellikle el ve ayakların devamlı sürtünmeye uğrayan yerlerinde üst derinin sertleşmesi ve kalınlaşması sonucunda meydana gelen sertlik.

n.- ı mezkûrun 47/14

n.+ ı 47/14

n.+ ın 47/18

n.+ lar 47/10

n.+ ların 47/11

[5]

nazar *Ar.* Bakış, bakma, göz atma.

n.- ı dikkate alarak 30/11

n.- ı iksîr-i eser-i şehriyârîleri 02/13

sarf-ı n. 66/3

sarf-ı n. olunur 26/7

[4]

nâzır *Ar.* Bakan, nazar eden.

n. 11/18

[1]

ne 1. Hangi şey.

n.+ yi 69/10

n.+ den 57/14

2. Hangi.

n. 09/8, 10/12, 11/15, 18/15, 24/16, 26/12, 29/1, 39/16, 49/14, 56/7, 63/2

3. Bağlaç olarak ve tekrar edilerek cümlede yer alan aynı değerdeki öğelerin başına getirildiğinde bunları ret ve inkâr etmek için kullanılır.

n. ... ne ... 11/7

ne ... n. ... 11/7

4. Bazı kelimelerle kullanıldığında bunlara aşırılık kavramı katar ve kelimenin anlamına göre şaşma, yakınma, memnuniyet, beğenme, takdir vb. ifade eder.

n. 37/3

[16]

nebât *Ar.* Bitki.

n.+ ın 29/4

[1]

nebâtât *Ar.* Bitkiler.

ʿilm-i n.+ ın 28/15

[1]

nebâtî *Ar.* Bitkiyle ilgili, bitkiye ait, bitkisel.

n. 26/7

fahm-ı n. 50/5, 50/6

[3]

nefer *Ar.* İnsanların sayılmasında sayı sıfatlarından sonra kullanılır.

n. 10/7

[1]

nefha *Ar.* Şişkinlik.

n.- i karye 53/16, 54/6

n. 65/8

n.+ lar 54/3, 54/10, 54/13

[6]

nefret *Ar.* Bir şeyi veya bir kimseyi beğenmemekten, kötü bulmaktan ileri gelen şiddetli itici duygu, iğrenç bulup tiksinme.

n. 22/17, 32/13, 32/17

n.+ e 11/4

n.+ i 10/3

n.+ le 24/14

[6]

nekâhat *Ar.* Geçirilen bir hastalıktan sonra sağlık ve güç kazanıncaya kadar devam eden zayıflık dönemi.

n.+ te 36/6

hâl-i n.+ te 35/10

[2]

neml *Ar.* Karınca.

klor-ı n.- incileri 51/17

klor-ı n. 25/3

[2]

nerdübân *Far.* Merdiven kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli. Yüksek bir yere çıkmaya yahut yüksek bir yerden inmeye yarayan, seyyar veya sabit pek çok çeşidi olan basamaklar dizisi.

n. 31/15

[1]

nereden Nasıl, ne gibi bir ilgi kurarak.

n. 69/10

[1]

nesebî *Ar.* Soy sopla ilgili.

miktar-ı n.+ sini 38/8

[1]

neş'e *Ar.* Gönülde duyulan ve dışa vuran ferahlık hâli, üzüntüsü olmamaktan ileri gelen ve kendini çeşitli şekillerde belli eden iç ferahlığı, sevinç.

n.+ si 11/11

[1]

neş'et *Ar.* Çıkma, çıkıp yetişme, meydana gelme.

n. eder 14/14, 42/15

n. ediyor 25/2

[3]

neşv ü nemâ *Ar.*+*Far.* Gelişme, büyüme, gelişim.

n.- yı etfâlde 15/12

n.- yı tıfl 18/3

n. bulan 12/13, 13/17

[4]

netâyic *Ar.* Neticeler, sonuçlar.

n.- i vahîmesi 41/14

n.+ e 22/3

[2]

netîce *Ar.* Bir olay veya durumun sonunda meydana çıkan olay veya durum, sonuç.

n.- i matlûbeye 53/6

n. 04/9, 39/16

hüsn-i n. 10/9, 13/5, 31/2, 36/9

hüsn-i n. görmelidir 34/17

hüsn-i n. görmüştür 42/16

n.+ miz 53/18

sû'-i n.+ si 33/18

hüsn-i n.+ sine 13/1

hüsn-i n.+ ye 07/6, 09/12, 13/19, 32/3, 33/9, 37/9, 37/12, 53/2

[20]

nevʿ *Ar.* Cins, tür.

n. 15/16, 18/14, 24/3, 29/6, 48/2, 52/14, 62/10, 66/12

n.- i beşeri 02/2

[9]

nevm *Ar.* Uyku.

n.+ e 41/11

n.+ i 11/11, 12/5

[3]

Nevsinet Usinaş Özel ad.

N. 18/7

[1]

nezd *Far.* Yan, kat, huzur.

n.+ inde 57/15

n.- i ʿâcizîye 12/4

[1]

nezf *Ar.* Kanama.

n.- i demi 52/2

n. 64/7, 64/13

[3]

nezle *Ar.* Daha ziyade soğuk algınlığında ortaya çıkan ve burun akması şeklinde kendini gösteren, virüslere bağlı yukarı solunum yolları hastalığı, zükâm. *krş.* **zükkâm**.

n.- i dimâğ 41/2

n. 34/9, 41/8

bidâyet-i n.+ de 41/6

n.+ ler 13/3, 13/13

n.+ lerde 35/7

n.+ lere 13/14

n.+ leri 55/6

n.+ nin 34/11

[10]

nısf *Ar.* Yarı, yarım.

n.+ ı 11/19

n.+ ından 54/1

n.+ ını 27/2

[3]

nice Çok, pek çok, birçok.

n. 02/12

n. nice 02/5

[1]

nihâye *Ar.* Son.

derece-i n.+ de 23/17

[1]

nihâyet *Ar.* Son.

n. 32/2, 36/4, 53/7

[3]

nisan *Ar.*<*Süry.* Yılın, mart ve mayıs ayları arasındaki 30 gün çeken dördüncü ayı, ilkbahar aylarının ikincisi.

n. 16/15, 19/3

n.+ ında 17/4

[3]

nisbet *Ar.* İki şeyin veya parça ile bütünün nitelik veya nicelik bakımından birbirine göre olan durumu, oran.

n.- i sâbitede 08/13

ʿayn-ı n.+ te 08/10

n. be nisbet 54/5

nisbet be n. 54/5

[4]

nisyân *Ar.* Unutma.

kûşe-i n.+ da 04/8

[1]

nişâdır rûhu *Far.+Ar.* Bir azot ve üç hidrojen atomundan meydana gelen ve amonyak adı verilen gaz.

n. 21/5, 21/12, 21/14, 43/2, 58/22, 61/8, 62/14, 67/4, 67/19

mâyiʿ-i n. 41/6

n.+ nu 67/18

[11]

nizâmetsizlik Nizamın, düzenin olmaması durumu,

n.+ inden 52/15

[1]

nokta 1. Belli bir yer.

n.+ da 26/4

2. Bir konuda önemli taraf, husus.

n.- i mühimme 66/17

[2]

nöbet *Ar.* Hastalıktan ileri gelen ateş ve titreme.

n. 42/4, 42/7

hummâ n.+ ine 08/2

sıtma n.+ lerine 10/17

[4]

nuhâme *Ar.* Balgam.

n. 64/19

[1]

numara *İt.<Lat.* Bir şeyin bir dizi teşkil eden benzerleri arasındaki yerini gösteren sayı.

n.+ da 18/7, 19/11

[2]

numaralı Numarası olan, numaralanmış.

n. 20/6

[1]

nûş *Far.* İçme, içiş.

n. ettirerek 58/9

n. ettirip 59/11

n. ettirmeli 59/23

n. ettirmelidir 59/30

[4]

nühûsât *Ar.* Sivrisinekler.

n. 46/16

[1]

nüks *Ar.* (Hastalık için) Yeniden başlama.

n. etmemeleriçün 51/7

n. ettiği 11/1

[2]

O

o 1. Tekil üçüncü şahsı gösterir.

o. 42/13, 56/16, 69/3

3. En uzakta olan kimse veya şeyi işaret yoluyla belirtir.

o. 11/4, 13/1, 14/18, 22/15, 22/17, 25/6, 26/20, 28/10, 29/2, 29/15, 29/16, 31/1, 32/3, 32/7, 32/10, 32/12, 32/16, 32/17, 39/5, 42/18, 48/18, 51/12, 54/4, 54/10, 55/1, 56/8, 57/4, 57/11, 66/17

o.+ na 57/13

o.+ nu 11/3, 23/12, 31/3, 48/10, 59/4

o.+ nun 35/4, 65/3

4. O ölçüde, o miktarda, o derecede.

o. 14/8, 17/16, 18/15, 26/1, 33/11, 46/6

[46]

odontine *Yun.* Beyaz diş macunu tozu.

o. 40/16, 53/11

[2]

ol Üçüncü tekil şahıs zamiri ve işaret sıfatı, "o" nun eski şekli.

o. 02/1, 02/4

[2]

ol- Gerçekleşmek, meydana gelmek, olmak.

mesmum o.- abilmesi 56/16

hayyiz-ârâ-yı zuhûr o.- acağı 02/15

şifa-yâb o.- acağı 48/8

telef o.- acağından 64/14

destres o.- amamış 07/6

o.- amaz 12/9

o.- an 02/9, 02/12, 05/14, 10/7, 13/2, 25/10, 27/7, 28/18, 34/16, 35/14, 37/2, 38/5, 39/18, 40/16, 44/11, 45/2, 45/11, 46/10, 53/10, 66/5

hâmil o.- an 12/10

hasıl o.- an 38/13

magtûs o.- an 61/19

maʿlûm o.- an 69/15

matlûb o.- an 32/15

melhûz o.- an 47/9

meşkûk o.- an 28/9

mûcib o.- an 05/3, 40/11, 58/1

musaddak o.- an 46/12

müptela o.- an 34/5, 44/17, 55/9

mücerreb o.- an 49/4

o.- anlar 26/18

dûçâr o.- anlar 03/5

muvâfık o.- anlarından 25/17

o.- anlarını 28/5

o.- arak 06/7, 08/12, 15/2, 15/5, 15/12, 15/19, 16/13, 17/14, 22/3, 22/12, 22/14, 27/15, 29/2, 33/8, 34/12, 34/14, 36/8, 41/6, 49/5, 52/6, 59/10, 62/12, 63/2, 63/14, 64/12, 66/15

defʿ o.- arak 13/13

hasıl o.- arak 18/13

muntazır o.- arak 57/1

müptela o.- arak 05/8, 05/13, 10/17
şifa-yâb o.- arak 06/17
müessir o.- arak 11/6
şifa-yâb o.- du 39/11, 39/19
o.- duğu 14/4, 14/11, 15/1, 16/4, 17/6, 18/16, 19/9, 27/5, 27/10, 27/14, 52/13, 53/14, 57/14, 69/6, 69/8
gayr-i kâfî o.- duğu 17/9
göstermiş o.- duğu 28/15
lazım o.- duğu 26/6
müptela o.- duğu 06/4
müessir o.- duğu 29/2
vermiş o.- duğu 33/14
muvaffak o.- duğum 03/7
müstefîd o.- duğumuz 33/16
müstebân o.- duğuna 51/3
o.- duğundan 15/1, 17/4, 19/16, 57/12, 58/10
mûcib o.- duğundan 32/14
muvaffak o.- duğundan 09/12
müreccah o.- duğundan 46/10
hasıl o.- duğunu 13/10
lazım o.- duğunu 39/3
o.- dukça 02/14
o.- dukları 12/14, 26/8, 31/21, 34/4
maʿlûl o.- dukları 44/3
muzdarip o.- dukları 46/2
o.- duklarında 25/2
hâvî o.- duklarından 53/5
mûcib o.- duklarını 26/14
şifa-yâb o.- duklarını 45/12
muvaffak o.- dum 37/12
o.- madığı 15/13, 27/1
o.- madığından 33/18, 40/15
emniyet-bahşâ o.- madığından 28/11
mûcib o.- madığından 27/4, 33/8
o.- madığını 35/2
hâvî o.- madıklarından 08/10
müteessir o.- madıklarını 31/21
o.- mak 03/5, 12/6, 12/17, 24/17, 27/7, 48/17
halâs o.- mak 41/5, 47/1
şifa-yâb o.- mak 11/7, 27/12, 37/17
o.- makla 08/14
hâvî o.- makla 20/16
o.- maksızın 16/18, 19/6
o.- malıdır 52/6
muntazır o.- malıdır 67/14
o.- mamalı 61/11
o.- masıdır 26/20
o.- mayanlarından 28/6
hasta o.- mayarak 16/6

o.- mayıp 52/5
lüzûmu o.- mayıp 43/17
mahûf o.- mayıp 41/3
me'yûs o.- mayıp 48/7
hasıl o.- maz 39/17
teskîn o.- maz ise 51/14
o.- muş 25/2, 43/13
bâliğ o.- muş 07/4
şifa-yâb o.- muş 07/13
mazhar-ı takdîr o.- muş ise 50/4
halâs o.- muşlardır 09/5
şifa-yâb o.- muşlardır 05/9, 45/4
o.- muştur 02/7
ʿâdet o.- muştur 49/11
destres o.- muştur 09/8
hasıl o.- muştur 48/11, 52/5
mahv o.- muştur 29/11
muvaffak o.- muştur 27/19, 44/13
müstebân o.- muştur 32/4
rehâ-yâb o.- muştur 07/9
sabit o.- muştur 15/11
şifa-yâb o.- muştur 07/18
o.- sun 03/4, 12/12
münkatıʿ o.- sun 49/3
o.- unca 60/24
o.- unur 02/8
o.- up 17/6, 18/9, 18/13, 26/7, 30/15, 31/12, 35/17, 36/5, 37/6, 38/6, 44/19, 46/13, 50/3, 67/7, 67/17
defʿ o.- up 67/9
dûçâr o.- up 09/17, 23/6, 24/9
mahv o.- up 11/10, 39/10
mevcûd o.- up 18/14, 20/13, 47/11
müptela o.- up 07/11, 07/15, 11/15, 20/8, 23/16, 24/7, 36/14
mürekkep o.- up 33/7
rûnümâ o.- up 18/12
şifa-yâb o.- up 37/1
vasıl o.- up 42/19
zâil o.- up 07/1
o.- ur 12/19, 16/10, 18/17, 20/10, 21/7, 21/18, 22/13, 23/17, 27/13, 28/10, 29/1, 29/14, 37/15, 42/10, 43/13
bâis o.- ur 11/4
mahv o.- ur 23/1, 23/13, 47/3, 54/13
mâniʿ o.- ur 15/17
mecbûr o.- ur 05/14
mûcib o.- ur 10/3, 28/13, 36/17, 43/16
müptela o.- ur 39/15
mündefiʿ o.- ur 24/2
münkatıʿ o.- ur 11/1, 54/19
rehâ-yâb o.- ur 10/5
şifa-yâb o.- ur 10/14, 20/8
vâkiʿ o.- ur 10/1
vasıl o.- ur 36/15
zaʿîf o.- ur 18/16
o.- ur ise 42/4, 45/15, 65/17, 66/9
dûçâr o.- ur ise 56/15

mecrûh o.- ur ise 56/7
vâkiʿ o.- ur ise 61/15
mahv o.- urlar 51/6
mûcib o.- urlar 26/9, 33/6, 49/12, 51/11
şifa-yâb o.- urlar 40/5
o.- ursa 21/4, 29/1, 64/1
hasıl o.- ursa 10/10, 22/17
mahv o.- ursa 24/17
mümtedd o.- ursa 57/10
vâkiʿ o.- ursa 21/14, 65/14, 66/7

[284]

olun- 1. Olmak fiiline konu olmak, olunmak.

o.- acak 22/2, 61/1
o.- an 05/2, 61/19
o.- mazdan 47/18

2. Etmek yardımcı fiiliyle yapılan birleşik fiilleri edilgen duruma getiren ve eskiden daha çok kullanılıp şimdi kullanılma alanı daralmış bulunan yardımcı fiil, olunmak.

mürâcaat o.- a 25/13
istiʿmâl o.- abilen 51/12
ahz o.- abilir 34/1
istiʿmâl o.- abilir 68/2
iʿtâ o.- abilir 67/21
icrâ o.- acak 63/5
intihâb o.- acak 25/15
ittihâz o.- acak 03/6
sarf-ı nazar o.- acak 66/3
te’mîn o.- acak 28/14
teşfiye o.- acak 22/9
iʿtâ o.- ageldiğine 33/3
istiʿmâl o.- agelen 36/3, 46/9
sevk o.- amamasından 42/14
gats o.- amayacak 65/17
emniyet o.- amayıp 08/9
emniyet o.- amaz 28/11
destres o.- amazsa 32/12
ârzû o.- an 22/12
icrâ o.- an 38/12, 51/2, 62/4
irsâl o.- an 45/5
istiʿmâl o.- an 31/11
iʿtiyâd o.- an 25/12
serd o.- an 22/2
tesâdüf o.- an 08/14
teşhîs o.- an 25/16
yâd o.- an 34/9
zikr o.- an 60/22, 62/4, 69/7
zükkâm-ı tesmiye o.- an 41/3
furûht o.- anlarındandır 50/8
istiʿmâl o.- anlarındandır 35/19
hıfz o.- arak 27/5
iâde o.- arak 05/18
ʿilave o.- arak 43/12
istiʿmâl o.- arak 05/6, 10/14, 13/5, 24/13, 45/4, 50/5, 52/4
mezc o.- arak 50/14
beyan o.- du 45/6

iâde o.- du 24/16
katʿ-ı ümîd o.- du 17/17
ahz o.- duğu 29/13
hiss o.- duğu 55/6
istiʿmâl o.- duğu 13/7
mahv o.- duğu 47/18
muvaffak o.- duğu 32/3
şifa-yâb o.- duğu 29/4
müessir o.- duğundan 27/18
müşâhede o.- duğundan 50/17
tesâdüf o.- duğundan 14/2
muvaffak o.- duğundan-nâşî 33/9
istiʿmâl o.- dukları 40/18
istişmâm o.- dukta 41/10
tahlîl o.- dukta 20/12
muhafaza o.- mak 31/11, 43/18
belʿ o.- malı 49/2
devam o.- malı 27/17, 67/5
irvâ o.- malı 56/3
istiʿmâl o.- malı 41/17, 57/13
vazʿ o.- malı 25/5
devam o.- malıdır 62/19
hareket o.- malıdır 66/4
icrâ o.- malıdır 21/8
istiʿmâl o.- malıdır 31/17
iʿtinâ o.- malıdır 62/6
tavsiye o.- malıdır 57/10
ihmâl o.- mamalıdır 22/6
taaccüb o.- mamalıdır 33/4
irzâʿ o.- ması 17/3
istiʿmâl o.- ması 39/7, 48/14
iʿtâ o.- ması 58/26
ahz o.- masını 48/6
ihrâc o.- mayan 31/6
iʿtimâd o.- mayıp 62/1
tesâdüf o.- mayıp 44/3
dûçâr o.- maz 08/14
muvaffak o.- maz 53/6
tahammül o.- maz 14/9, 36/16, 46/3
müşâhede o.- maz ise 48/7
menʿ o.- muş 21/18
istiʿmâl o.- muş ise 53/17
senâ o.- muş ise 04/7
tavsiye o.- muş ise 12/16
hakk o.- muştur 36/1
muvaffak o.- muştur 04/9, 38/14
tahsîn o.- muştur 33/10
beyan o.- sa 29/5
icrâ o.- sa 17/15
istiʿmâl o.- sa 09/10, 15/7, 43/13, 50/15
taharrî o.- sa 09/9
tavsiye o.- sa 13/18
halâs o.- sun 63/13
bahs o.- up 69/12
hiss o.- up 19/3
icrâ o.- up 47/17

icrâ-yı fiil o.- up 18/19
istihmâm o.- up 27/16
istihzâr o.- up 53/4
istiʿmâl o.- up 13/12
işʿâr o.- up 60/23
mâniʿ o.- up 54/19
müdâvemet o.- up 67/6
setr o.- up 65/3, 65/18
tagaddî o.- up 19/2
tavsiye o.- up 16/15, 24/12
vahz o.- up 56/7
vazʿ o.- up 38/1
zağt o.- up 64/15
ʿatf o.- ur 37/15
beyan o.- ur 25/18, 31/4, 38/15
halâs o.- ur 09/10, 41/8, 47/5
hiss o.- ur 17/11, 29/9
hüsn-i netîce hiss o.- ur 05/7
ıtlâk o.- ur 34/11
icrâ o.- ur 15/8, 16/8, 32/9, 32/11
intihâb o.- ur 14/19
istihrâc o.- ur 57/16
istihsâl o.- ur 13/5
istiʿmâl o.- ur 08/3, 15/19, 27/4, 50/11
muvaffak o.- ur 13/19
mürâcaat o.- ur 25/15, 40/14
müşâhede o.- ur 28/4
rehâ-yâb o.- ur 40/12
sarf-ı nazar o.- ur 26/7
şifa-yâb o.- ur 13/13, 55/8
şürb o.- ur 51/5
tavsiye o.- ur 05/16, 06/10, 08/12, 11/9, 23/10, 48/14, 58/21
tegâfül o.- ur 50/5
tercîh o.- ur 50/18
tesâdüf o.- ur 52/3
tevkîf o.- ur 30/17, 56/1
vazʿ o.- ur 54/6
zikr o.- ur 23/3
irvâ o.- ur ise 47/4
tavsiye o.- ur ise 46/14
vazʿ o.- ur ise 47/8
ahz o.- ur ise 36/7
istiʿmâl o.- ur ise 36/9
devam o.- ursa 17/12
havf o.- ursa 64/14
icrâ o.- ursa 39/16
istiʿmâl o.- ursa 12/19, 26/8, 26/10, 29/14
iʿtâ o.- ursa 15/9
iʿtinâ o.- ursa 18/15
mübaşeret o.- ursa 42/9
rabt o.- ursa 32/16

[195]

on Dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. on beş 67/18

o. 05/13, 23/16, 24/6, 37/1, 39/19, 45/9, 48/5, 58/6, 60/8, 60/13

[11]

on beş On dörtten sonra gelen

sayının adı.

o. yirmi 64/2

o. 12/3, 45/9

on o. 67/18

[4]

on bir Ondan sonra gelen sayının adı.

o. 44/17

[1]

on iki On birden sonra gelen sayının adı.

o. 18/5, 55/10

[2]

on sekiz On yediden sonra gelen sayının adı.

o. 09/16

[1]

on sekizinci On sekiz sayısının sıra sıfatı; sırada on yedinciden sonra olan.

o. 16/10, 18/4

[2]

onuncu On sayısının sıra sıfatı; sırada dokuzuncudan sonra olan.

o. 07/13, 16/9

[2]

on üçüncü On üç sayısının sıra sıfatı; sırada on ikinciden sonra olan.

o. 06/11

[1]

on yedi On altıdan sonra gelen sayının adı.

o. 44/19

[1]

Or Özel ad.

O. Arazisinde 37/5

[1]

ora O yer.

o.+ da 09/3

[1]

otuz Yirmi dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. 07/4, 20/3, 59/21, 60/8

yirmi o. 60/17

[5]

otuz sekiz Otuz sekiz sayısının sıra sıfatı; sırada otuz yedinciden sonra olan.

o. 45/2

oy- (Sivri uçlu, sert veya keskin bir cisimle) Yontmak, kazmak veya delmek suretiyle bir şey üzerinde çukur oluşturmak.

o.- up 32/14

[1]

Ö

öksürük Üşütme veya başka sebeplerden meydana gelen göğüs nezlesi.

ö.+ tür 34/13

[1]

öküz Çift sürmek, araba çekmek gibi hizmetlerde kullanılan enenmiş erkek sığır.

ö. 55/15

ö.+ ü 39/13

[2]

ʿömr Yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat.

ʿö.+ ünün 53/7

[1]

ört- Korumak, gizlemek veya görünmez duruma getirmek için üstüne bir şey koymak, örtülü duruma getirmek.

ö.- melidir 67/9

[1]

öte 1. Daha uzaktaki yer, iki uzaklıktan daha uzak olanı.

ö.+ ye beriye 16/20

2. (Zaman bildiren kelimelerle) Uzaktaki zaman, ilerideki zaman.

ö.+den beri 32/12

[2]

öyle O kadar, o derece.

ö. 33/2

[2]

P

P 1928 harf inkılâbından sonra kullanılmaya başlanan Latin asıllı Türk alfabesinin "pe" diye adlandırılan yirminci harfi.

P. 11/14

[1]

padişah *Far.* Osmanlı Devleti'nde hükümdarlara verilen unvan, sultan.

p.- ı 02/9

[1]

pamuk Ebegümecigillerden, koza durumundaki meyvesi üç dört veya beş dilim hâlinde açılan, büyümesi sırasında bol su isteyen, otsu veya odunsu tropikal bitkinin (*Gossypium*) tohumlarının çevresinde oluşmuş ince, yumuşak tellerin işlenmiş biçimi.

p. 38/1, 63/17

p.+ tan 25/4

[3]

papatya *Yun.* Birleşikgillerden, baharda taç yaprakları sarı, ortası beyaz çiçekler açan, ateş düşürücü, spazm çözücü, sinirleri yatıştırıcı, rahatlık verici, bağırsak gazlarını giderici hassalara sahip bir yıllık otsu bitki. *Matricaria chamomilla*.

p. 42/3

[1]

papaz *Yun.* Hıristiyan din adamı.

p. 24/2

[1]

parça *Far.* Bir bütünden ayrılmış kısım.

p. 58/20, 60/16, 63/16, 64/16

p.+ larını 64/10

p.+ sıyla 61/10

[6]

Paris Fransa'nın başkenti olan şehir.

P.+ e 17/3

P.+ te 05/1, 51/2

[3]

Paris Cemʿiyyet-i Tıbbiyesi Paris'te aynı amaçla bir araya gelen insanların meydana getirdiği topluluk, dernek.

P. 05/10, 23/1, 46/12

P.+ nce 33/10

P.+ nin 35/16

[5]

parmak İnsanın ve bazı hayvanların el ve ayaklarının son bölümünü oluşturan eklemli uzantılardan her biri.

p. 57/5

p.+ lar 64/15

[1]

pek Çok, fazla, ziyade.

p. 04/6, 05/7, 05/14, 09/17, 27/13, 28/7, 29/1, 29/11, 29/18, 30/7, 43/13, 50/6, 61/10

[13]

Pelletier J. Pelletier. Odontine isimli diş tozunu icat etmiş olan doktor.

P.+ nin 40/16

[1]

petrol *Fr.<Lat.* Bazı arazilerde yer altında kayaların içindeki oyuklarda birikmiş, çeşitli hidrokarbonların karışımından ibaret, sarımsı yeşil veya siyah renkli, koyu yağ kıvamında madde.

p. yağını 27/14

[1]

piliç Civcivlikten çıkmış tavuk yavrusu, henüz ergin duruma gelmemiş tavuk veya horoz.

p. 06/8

[1]

pirzola *İt.* Kasaplık hayvanlarda omurganın iki yanındaki bölge ve bu bölgeden yemeklik olarak çıkarılan kemikli et parçası.

p. 06/9

[1]

pîş *Far.* Ön, ön taraf.

p.- i enzâr-ı ʿumûmiyyeye 03/8

[1]

potas *Fr.<Alm.<Lat.* Potasyumun karbonat, hidroksit ve oksitlerine verilen ortak ad.

p. 58/22

[1]

Puratyer Bir yer adı.

P. eczacısı 44/8

[1]

Puratyer Hastahânesi Bir hastane adı.

P.+ nin 44/15

[2]

pür-dikkat *Far.+Ar.* Büyük bir dikkatle.

p. 66/4

[1]

R

râbian *Ar.* Dördüncü olarak.

r. 64/1

[1]

rabt *Ar.* Bağlama, bağlanma, iliştirme.

r. eder 69/5

r. etmeli 21/17, 65/4

r. olunursa 32/16

[4]

râhat *Ar.* Üzüntüsüz ve sıkıntısız olma durumu, huzur.

r. 67/13

[1]

rahatsız Tedirgin ve sıkıntılı olan, rahat olmayan, huzursuz.

r. ederek 10/11

[1]

rahatsızlık Rahatsız olma durumu, tedirginlik, huzursuzluk.

r. 30/10, 49/3

r.+ ı 41/15

[3]

rahip *Ar.* Bazı dinlerde din adamı.

r. 23/15

r.+ e 24/1 (rahibe)

[2]

rahites *Ar.* Raşitizm, kemik yumuşaması.

r. 15/16, 46/5

[2]

rakîk *Ar.* İnce, nazik.

berrâde-i hadîd-i r. 59/12

[1]

rapor *Fr.* İncelenmesi gereken bir husus hakkında o işi inceleyen kimse veya kurul tarafından hazırlanan, gözlem, düşünce ve tespitleri bildiren yazılı açıklama.

r. 14/16

r.+ lardan 23/2

r.+ unda 14/11

[3]

râtıb *Ar.* Nemli, yaş ıslak.

r. 64/5

[1]

râtıba *Ar.* "Nemli, yaş ıslak." anlamlarına *râtıb* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

r.+ da 08/16

[1]

râvend *Far.* İki çeneklilер sınıfının kara buğdaygiller familyasından, büyük yapraklı bazı türleri süs bitkisi olarak yetiştirilen, bazı türleri sebze olarak yenen, iştah açıcı, kuvvetlendirici, ishal kesici, gaz giderici hassaları sebebiyle hekimlikte kullanılan çok yıllık otsu bitki. *Rheum.*

r.- i çînî 06/16, 07/16

r. 07/11

[3]

râyiha *Ar.* Koku, güzel koku.

r.- i kerîhe 39/9

r.- i kerîheyi 53/15

r.- i latîfe 40/18

r.+ sından 32/13, 32/16

r.+ sıyla 40/19

[6]

râzı *Ar.* Kabul eden, uygun bulup benimseyen.

r. edip 67/13

[1]

re’s *Ar.* Baş, kafa. *krş.* **baş**.

r. 25/6

r.+ ini 67/1, 67/13

[3]

refʿ *Ar.* Ortadan kaldırma, hükümsüz kılma.

r. ederek 35/7

[1]

reʾfet *Ar.* Merhamet etme, acıma.

r.+ i 02/8

[1]

refte *Far.* Gitmiş, geçmiş.

r. refte 08/3

refte r. 08/3

[2]

rehâvet *Ar.* Gevşeklik, kendini koyuverme, ağırlık, tembellik.

r.- i ʿumûmiyyenin 30/2

[1]

rehâ-yâb *Far.* Kurtulan.

r. 40/12

r. olmuştur 07/9

r. olur 10/5

[3]

Reniolane Özel ad.

R.+ nin 34/16

[1]

Renyulik Özel ad.

Doktor R. 09/11

[1]

resye *Ar.* Mafsallarda, vücudun çeşitli yerlerinde ortaya çıkan ağrı ve iltihap, romatizma.

r. 48/1

[1]

Reyovli Özel ad.

R. Sokağında 19/11

[1]

rızâ *Ar.* Hoşnut ve memnun olma durumu, hoşnutluk, memnunluk.

hüsn-i r.+ lariyle 44/4

[1]

ricʿat *Ar.* Geri dönme.

r. eder 20/19, 38/3

r. ederek 16/18, 23/12

r. etmedikçe 62/18

r. ettiği 61/14

[6]

rie *Ar.* Akciğer.

r.+ nin 34/10

[1]

risâle *Ar.* Genellikle belli bir konuda yazılmış küçük kitap, broşür.

r.- i mezkûrede 69/14

r.+ de 69/12

[2]

Robiquet Pierre Jean Robiquet (1780-1840). Fransız kimyager.

R.+ nin 35/15

[1]

Rouget *Fr.* Charles Marie

Benjamin Rouget (1824-1904) adlı Fransız fizyoloğun kendi adını verdiği ilaç.

r. müshilini 27/6

r. sefûfu 51/8

sefûf-ı r. 26/19, 27/4

sefûf-ı r. ise 26/21

[5]

rûh *Ar.* Bitki ve cisimlerden damıtımla elde edilen uçucu madde, esans.

terebantin- r.+ u 13/5, 13/8

[2]

rû-nümâ *Far.* Yüz gösteren, ortaya çıkan.

r. olup 18/12

[1]

rutubet *Ar.* Nem, yaşlık ve eski tıbba göre tabiatta bulunan dört rükün ve esastan biri.

r.- i bâride 46/5

[1]

rutubetli Rutubeti hissedilen, nemi fazlaca olan.

r. 43/15

[1]

rükbe *Ar.* Diz.

mafsal-ı r.+ den 16/9

[1]

rütbe *Ar.* Derece, sıra, basamak.

movinton r.+ sini 15/3

[1]

S

sâat *Ar.* Gece ile gündüzden meydana gelen bir günün yirmi dörtte birine eşit olan altmış dakikalık zaman birimi.

s. 13/11, 27/15, 29/13, 30/16, 42/8, 57/9

s.+ te 38/3

ayn-ı s.+ te 24/17

[8]

sabah *Ar.* Günün başlangıcı, gündüzün ilk saatleri.

s. 08/18, 14/1, 43/16, 54/12

s.+ ları 09/9

[5]

sâbian *Ar.* Yedinci olarak.

s. 65/7

[1]

sabit *Ar.* Kesin bir delil veya tecrübe ile zan ve şüpheden kurtarılıp gerçekliği, doğruluğu ortaya konmuş, ispatlanmış olan.

s. olmuştur 15/11

[1]

sâbite *Ar.* "Kesin bir delil veya tecrübe ile zan ve şüpheden kurtarılıp gerçekliği, doğruluğu ortaya konmuş, ispatlanmış olan." anlamlarına gelen *sabit* kelimesinin kadın ismi olarak kullanılan veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

nisbet-i s.+ de 08/13

fiil-i hummâ-i s.+ ye 13/1

[2]

sabun *Far.<Lat.* Yağlı maddelerden ve alkalilerden yapılan, kirli, yağlı şeyleri temizlemekte ve her türlü yıkama işinde kullanılan temizlik maddesi.

s. 58/20

[1]

sâdde Tıkama eğilimli, deri delikçiklerini tıkayan.

s.+ nin 58/9

[1]

sâdisen *Ar.* Altıncı olarak.

s. 64/19

[1]

sadr *Ar.* Göğüs.

s. 66/20

taharrüş-i s. 34/9

s.+ ı 65/6

s.+ ını 64/21

[4]

sadriyye *Ar.* "Göğüse ait, göğüsle ilgili." anlamlarına gelen *sadrî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

belsemî-i s.+ sini 34/16

[1]

sâf *Ar.* İçine temizliğini bozacak bir şey karışmamış olan, temiz, duru.

s. 39/18, 46/7

[2]

saʿfe *Ar.* Kel, kellik.

s. 38/10

[1]

safrâvî *Ar.* Safraya ait, safra ile ilgili.

kıllet-i s.+ yi 11/9

[1]

sağ Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan.

s. 61/6

[1]

sağırlık Sağır olma durumu.

sonradan gelme s. 37/13

[1]

sahib *Ar.* 1. Bahsedilen şey kendisinde bulunan, o vasfı hâiz olan kimse.

s.- i tedbîr 30/9

2. Bahsedilen şeyi meydana getiren, yapan, düzenleyen kimse.

s.- i kumpanya 37/9

[2]

sahîh *Ar.* Gerçek, doğru.

s. 29/2, 34/14

devâ-i s. 22/1

devâ-i s.+ ini 22/4

[4]

sahîha *Ar.* "Gerçek, doğru." anlamlarına gelen *sahîh* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

hizmet-i s. 48/16

hizmet-i s.+ sı 44/10

[2]

sahîhan *Ar.* Gerçekten, hakikaten, sahiden.

s. 33/17

[1]

sahrâ *Ar.* Kasaba, köy vb. meskûn yerlerin dışında kalan boş ve geniş yer, kır, ova.

s.+ ya 27/6

[1]

sâid *Ar.* Kolun dirsekten bileğe kadar olan kısmı.

s. 18/13, 66/7

[2]

Saint Antoine Özel ad.

S. Mahallesinde 16/2

[1]

Saint Louis Hastahânesi Bir hastane adı.

S.+ nde 51/2

[1]

sâir *Ar.* Başka, diğer.

s. 34/1, 47/6

[2]

sâire *Ar.* "Başka, diğer." anlamlarına gelen *sâir* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

edviye-i s.+ nin 49/11

[1]

sâk *Ar.* Bacak, baldır.

s.+ ta 66/9

[1]

sâkayn *Ar.* İkizkenar.

s. 18/14

[1]

sakîl *Ar.* Sıkıntı veren, bunaltan, bunaltıcı.

s. 41/3

[1]

sakîle *Ar.* "Sıkıntı veren, bunaltan, bunaltıcı." anlamlarına gelen *sakîl* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

ʿavârız-ı s. 22/7, 39/14, 41/13

âfât-ı kebediyye-i s.+ yi 08/6

ʿavârız-ı s.+ yi 28/12

[5]

saky *Ar.* 1. İnsanlara veya hayvanlara su verme, su vb. bir içecekle susuzluklarını giderme.

s.- i dâim 65/19

2. Tarla, bağ, bahçe vb. bir yeri sulama.

s. 56/3

[2]

salâbet *Ar.* Katılık, sertlik.

s. 37/16

[1]

salavât *Ar.* Namazlar, salâtlar.

s.- ı bî-intihâ 02/4

[1]

sâlisen *Ar.* Üçüncü olarak.

s. 63/14

[1]

samani 1. Saman rengi.

s. 33/8, 64/13

2. Bu renkte olan.

s. 23/17

[3]

samglı *Ar.* Zamk kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli. Üstüne zamk sürülmüş.

s. 63/17

[1]

sâmia *Ar.* İşitme gücü

kuvve-i s. 37/14

kuvve-i s.+ sı 38/2

[2]

sâminen *Ar.* Sekizinci olarak.

s. 65/14

[1]

sancı Organlarda batar veya saplanır gibi hissedilen şiddetli ağrı.

bağırsak s.+ sı 04/4

miʿde s.+ sı 04/3

miʿde s.+ sına 07/11, 07/15

[4]

sani *Ar.* İkinci.

Gâziʿ Abdulhamîd Han-ı s. 02/10

kânun-ı s.+ de 05/1

[2]

sâniʿ *Ar.* Yapan kimse, yapıcı.

s.- i mahlûkâta 02/1

[1]

sâniyen *Ar.* İkinci olarak.

s. 63/6

[1]

sar- (Yara, kırık vb.ni) Tedavi için sargı ile bağlamak.

s.- malı 54/10, 63/18, 64/18

[3]

sarf *Ar.* Bir şeyi bir işte kullanma, o yolda harcama.

s.- ı istihlâk ederler 44/5

s.- ı nazar 66/3

s.- ı nazar olunur 26/7

[3]

sargı Sağlamlaştırılmak, korunmak veya örtülmek istenen bir şeyin üzerine sarılan, esnek bir maddeden yapılmış uzun ve dar parça.

s. 54/10

s.+ nın 16/17

[2]

sarıl- (Yara, kırık vb.) Tedavi için sargı ile bağlanmak.

s.- ıp 64/5

[1]

sars- Bulunduğu yerde şiddetle sallamak, ileri geri oynatmak.

s.- mak 61/17

[1]

sath *Ar.* Bir şeyin dışta olan, dıştan görünen tarafı, yüzü.

s.+ ı 52/5

[1]

satürnin *Lat.* Nemli ve sıcak yerlerde yetişen, idrar söktürücü, kan dindirici, verem ve şeker hastalıklarını tedavi edici hassalarından dolayı ilaç olarak ve bazı cinslerinin taşıdığı zengin

silisten dolayı tahta cilâlamakta, madenî eşyaları temizlemekte kullanılan, çiçeksiz, çok yıllık otsu bitki. At kuyruğu. *Equisetum arvense*.

hulâsa-i s. 59/15, 64/2

[2]

sâye *Far*. Gölge.

s.- i hümâvâye-i zıllullahîlerinde 02/14

[1]

sebep *Ar*. Bir şeyin olmasına yol açan şey, durum yahut kimse, neden.

s.+ ten 22/1, 26/13, 27/4, 37/7, 40/16, 46/11, 69/7

s.+ iyle 50/12, 64/13 (sebebiyle)

[9]

sebkat *Ar*. Geçme, önceden olma.

s. etmiştir 44/11

[1]

sedd *Ar*. Kapama, kapanma, tıkama.

s. 63/17

s. ederek 62/15

[2]

sefen *Ar*. Nasır.

s. 47/10

[1]

sefîne *Ar*. Gemi.

s.+ nin 46/2

[1]

sefûf *Ar*. Toz hâldeki ilaç.

s.- ı Rouget 26/19, 27/4

s.- ı Rouget ise 26/21

s. 15/18

Rouget s.+ u 51/8

[5]

sekiz Yediden sonra gelen sayının adı.

s. 10/11, 18/10, 20/1, 23/16, 31/18, 33/20

yedi s. 21/16

s.+ den 45/1

[8]

sekizinci Sekiz sayısının sıra sıfatı; sırada yedinciden sonra olan.

s. 05/17

[1]

sekr *Ar*. Sarhoşluk.

s.+ iyle 29/4

[1]

seksen Yetmiş dokuzdan sonra gelen sayının adı.

s.+ e 07/4

[1]

seksen beş Seksen dörtten sonra gelen sayının adı.

s. 45/3

[1]

selîm *Ar*. Sağlam.

ʿuzv-ı s. 66/15

[1]

selîme *Ar*. "Sağlam." anlamına gelen *selîm* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

ʿuzv-ı s. 66/14

[1]

selisü'l-bevl *Ar.* İdrar kaçırma, idrar tutamama.

s. 44/1

s.+ e 44/9, 44/14, 44/17

s.+ i 44/5

s.+ lerine 45/10

[6]

semen *Ar.* Şişman olma, semizlik, şişmanlık.

s. 24/15

[1]

semm *Ar.* Zehir.

s.- i katildirler 26/10

s.- i mezkûru 57/2

s.- i mezkûrun 57/12

s. 21/10, 28/10, 60/22

fiil-i s. 57/9

gayr-ı hâmil-i s. 21/7

hâmil-i s. 21/7, 28/5

s.+ i 57/3, 57/11

muzâdd-ı s.+ i 57/12

s.+ in 21/17, 57/11, 57/14

fiil-i s.+ in 60/22

muzâdd-ı s.+ in 60/22

[19]

semmiyye *Ar.* "Zehirle ilgili, zehirli." anlamlarına gelen *semmî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

futûrât-ı s. 28/3, 60/12

futûrât-ı s.+ yi 28/13

[3]

senâ *Ar.* Övme, övüş.

s.- yı cemîli 02/8

s. ederek 48/4

s. olunmuş ise 04/7

[3]

sene *Ar.* Yıl.

s.- i mezkûre 17/18, 20/15

s. 06/4, 11/14, 23/5, 23/15, 24/6, 28/4, 48/12

s.+ den 07/15, 36/13, 37/5

s.+ ler 53/9

s.+ nin 26/2

s.+ si 05/1, 06/11, 16/2, 16/12

s.+ sinde 20/14

s.+ yi 05/13, 07/4

[21]

senelik Üzerinden … sene geçmiş olan.

s. 11/16

[1]

senevî *Ar.* Yıllık, senelik.

s. 27/7

[1]

serbest *Far.* Herhangi bir kısıtlamaya, şarta ve zorlamaya bağlı olmadan davranabilen, istediği gibi karar verip istediği gibi hareket edebilen.

s. 62/10

[1]

serd *Ar.* (Sözü) Birbiri ardınca düzgün bir şekilde söyleme, düşüncelerini ileri sürme.

s. etmişlerdir 30/13

s. olunan 22/2

[2]

seretân *Ar.* Yenirce denen hastalık, kanser.

s.- ı miʿdede 50/14

[1]

serîan *Ar.* Süratle, çarçabuk.

s. 21/19, 36/7, 56/8

[3]

serp- (Sağa sola, öteye beriye dağılacak şekilde) Saçmak, atmak, dökmek.

s.- mek 43/9

s.- meli 31/16, 67/2

[3]

ser-tabîb *Far.*+*Ar.* Başhekim.

s.+ i 09/1, 44/16

[2]

servet *Ar.* Zenginlik, varlık.

ehl-i s. 69/2

s.+ in 69/6

ehl-i s.+ in 69/7

s.+ ini 69/2

s.+ lerinin 44/4

[5]

setr *Ar.* Gizleme, örtme, kapama.

s. etmeli 65/11

s. olunup 65/3, 65/18

[3]

sevâbık *Ar.* Geçmişte kalmış olaylar.

gıpta-fermâ-yı s.- ı ezmân 02/9

[1]

sevk *Ar.* Gönderme, yollama.

s. eden 34/10

s. etmeli 62/15

s. olunamamasından 42/14

[3]

seyâhat *Ar.* Şehirden şehire, ülkeden ülkeye yapılan yolculuk.

s. eden 48/16

s.+ e 27/6

s.+ lerinden 49/7

[3]

seyelân *Ar.* Akma, akıntı.

s. edip 64/12

[1]

seyyâhîn *Ar.* Seyâhat edenler, gezginler.

s. 49/7

[1]

sezâ *Far.* Yaraşır, uygun, lâyık.

s.+ dır 02/1, 33/19

[2]

sıbg *Ar.* Alkollü eriyik, etkin bazı maddeleri alkol ve benzeri sıvılarda eriterek hazırlanan ilaç.

s.- ı iyot 41/7

s. 25/4

[2]

sıcak Isı derecesi yüksek olan.

s. 30/4, 51/13, 61/6, 61/10, 62/16

[6]

sıhhat *Ar.* Sağlık, esenlik.

hıfz-ı s.- i esnân 52/12

s.- i ʿumûmiyyesi 16/16
s. 03/8, 69/6
kesb-i s. 12/3
s.+ e 23/12
hıfz-ı s.+ e 26/1, 52/13
s.+ i 06/1, 18/3, 24/3, 24/16, 36/18
s.+ inden 11/6
s.+ ini 69/9
s.+ leri 36/8
s.+ lerini 69/14
s.+ te bulunması 43/18
[18]

sık Fazla zaman aralığı vermeden, birbiri ardınca, çok.
s. sık 57/9, 64/6
sık s. 57/9, 64/6
[4]

sıklet *Ar.* Sıkıntı.
emrâz-ı s. 26/2
[1]

sınıf *Ar.* Bir toplum içinde iş, meslek, sanat ve sosyal yaşayış yönünden ortak özelliklere sahip insan topluluğu, zümre.
s.- ı celîl-i tabâbetde 03/3
[1]

sıraca Daha ziyade çocuklarda ve gençlerde görülen, boyun ve koltuk altlarındaki lenf bezlerinde iltihaplanmalara ve akıntılı yaralara yol açan bir çeşit verem.
s. 46/5
[1]

sıra An, vakit, zaman, esna.
s.+ da 44/8
[1]

sırt İnsanlarda göğsün arkasına isabet eden ve ense kökü ile bel arasında bulunan kısım.
s.+ ı 42/17, 64/20
[2]

sıtma Sulak yerlerde ve bataklıklarda yaşayan sivrisineklerin ısırmasıyla insana bulaşan, değişik aralıklarla tekrarlanan ateş nöbetleriyle kendini gösteren, dalak, karaciğer büyümesinin yanı sıra kansızlığa sebep olan, tedavi edilmezse ölüme yol açabilen mikrobik hastalık.
s. nöbetlerine 10/17
s. 10/7, 10/10
s.+ dan 10/5
s.+ lara 12/15
s.+ nın 11/5
s.+ ya 09/17, 10/13, 11/15
[9]

sıtmalı Sıtma hastalığına yakalanmış, sıtmaya tutulmuş.
s. 09/6
[1]

sigara *Fr.<İsp.* Sigara fabrikalarında kısa, uzun, filitreli, filitresiz olarak özel kâğıtlara sarılıp paketlenen veya elle sarılan, bir ucundan yakılarak dumanı ağızdan içe çekilmek suretiyle içilen kıyılmış tütün.
s.+ nın 40/19, 53/14

[2]

sillü'r-rie *Ar.* Akciğer veremi.

s.+ ye 34/5

[1]

sincâbî *Far.* Kahverengi ile kurşunî arasında bir renk, sincap rengi.

s. balık yağıdır 46/10

s. zeyt-i morinası 46/13

s. 47/15

[3]

sinn *Ar.* Diş.

cevf-i s.+ e 25/3

s.+ i 07/4

elem-i s.+ i 53/13

mînâ-yı s.+ i 40/15, 53/5, 53/12

mînâ-yı s.+ i ise 41/1

s.+ ine 58/6

[8]

sinnî *Ar.* Dişe ait, dişle ilgili.

vecaʿ-ı s. 25/5

iksîr-i muzâdd-ı elem-i s.+ yi 40/17

[2]

sipâhî *Far.* Osmanlı ordusunda bir sınıf süvari askeri.

s. 07/4

[1]

sipâs *Far.* (Allah için yapılan) Şükür ve övgü, hamd ve senâ.

s.- ı lâyuhsâ 02/1

[1]

sirke Kimyevi usullerle hazırlanan bazı birleşiklerin ortak adı.

s. 43/1, 58/15, 58/25, 58/26, 61/12, 67/2

s.+ yi 55/2

[7]

sirkeli Sirke ile yapılmış, içinde sirke bulunan.

s. 54/12, 62/13

[2]

sitâyiş *Far.* Övme, övgü.

mazhar-ı s. 15/2

[1]

sivrisinek Çift kanatlılardan, daha çok sulak, bataklık yerlerde üreyip çoğalan ve bir kısmı sıtma mikrobu aşılayan uçucu, dişisi sokucu ve kan emici böcek. *Culex pipiens.*

s.+ ler 46/16

s.+ lerden 47/1

[2]

siyah En koyu renk, kömür rengi, kara.

s. 28/10

s. eylediği 33/5

[2]

siyahlandır- Siyah hâle getirmek, karartmak, siyahlaştırmak.

s.- madığından 35/18

[1]

sofa *Ar.* Evlerde oda kapılarının açıldığı ve eskiden ev halkının birlikte oturduğu, yemek yediği genişçe yer, hol.

s.+ lara 31/16

[1]

soğuk Isısı düşük, harareti az olan.

s. 13/16, 21/15, 49/1, 55/1, 63/10, 64/6, 65/4, 65/12, 65/15, 65/19, 67/2

[11]

sohbet *Ar.* İki veya daha çok kimse arasında karşılıklı olarak dostça, arkadaşça yapılan konuşma.

s.+ lerini 09/3

[1]

sok- 1. (İçine veya arasına) Girmesini sağlamak.

s.- up 57/5

2. (Yılan, akrep, arı vb. için) Isırmak, iğnesini batırmak, bu yolla zehirlemek.

s.- ması ise 21/6

s.- up 21/2

[3]

sokak *Ar.* Yerleşim yerlerinde ev ve dükkânlar arasında uzanan, caddeye nispetle daha dar ve kısa yol.

Reyovli S.+ ında 19/11

[1]

sol Kalbin bulunduğu tarafta olan.

s. ayağı 16/9

[1]

sonbahar 22 Eylül'de başlayıp 21 Aralık'ta sona eren yaz ile kış arasındaki mevsim, güz.

s.+ ın 10/13

[1]

sonra Daha ileri bir zamanda, arkasından, -nin ardından. *krş.* **baʿde**.

s. 05/5, 05/15, 06/1, 07/8, 07/16, 10/4, 10/10, 11/8, 12/2, 12/3, 13/11, 19/5, 20/1, 22/15, 22/19, 22/20, 23/11, 24/11, 24/12, 29/11, 30/16, 32/8, 36/7, 39/19, 40/9, 42/8, 54/11

[27]

sonradan Sonra, daha sonra, bilâhare.

s. gelme sağırlık 37/13

[1]

söğüt kömürü Söğüdün yakılması ile elde edilen kömür.

s. 05/4, 06/16, 22/16

s.+ nü istiʿmâl ederek 05/17

[4]

sök- Zorla çıkarmak, çıkarıp atmak.

s.- melidir 66/21

[1]

sönük Gücü, etkisi zayıflamış, parlaklık ve canlılığını kaybetmiş, donuk.

s. idi 11/16

[1]

su Yağmur şeklinde bulutlardan yağan, yer altında bulunan, yer üstünde deniz, göl, ırmak vb.ni meydana getiren, hidrojen ve oksijenden meydan gelmiş rengi, kokusu ve tatı olmayan şeffaf sıvı madde, âb, mâ. *krş.* **mâ'**.

s. 13/16, 21/15, 27/2, 31/15, 32/8, 38/6, 40/3, 42/6, 49/1, 49/6, 51/4, 54/1, 54/4, 54/12, 55/1, 55/2, 55/3, 56/2, 56/4, 57/9, 58/19, 58/24, 58/27, 59/2, 59/13, 59/21, 59/24, 59/28, 60/7, 61/11, 62/12, 62/13, 63/11, 64/2, 64/6, 65/1, 65/4, 65/12, 65/15, 65/16, 65/18, 65/19, 67/2

s.+ da 43/8, 58/17

s.+ ya 43/11, 65/17

s.+ yu 06/9, 35/6

s.+ yun 31/17, 45/15

2. Yemeklerin sıvı kısmı.

et s.+ yuyla 18/18

[51]

sû' *Ar.* Kötü, fena, yanlış.

s.- i netîcesi 33/18

s.- i şeklin 15/16

s.- i te'sîri 35/2

[3]

suâl *Ar.* Soru.

s.- i mezkûr 34/14

s. 34/13, 35/7, 57/14

s.+ dir 69/11

s.+ e 34/15

[6]

sûd *Fr.<Lat.<Ar.* Sodyum karbonatın ticari adı, karbonat dö sut.

kibrîtiyet-i s.+ dur 26/19

[1]

sudûr *Ar.* Meydana gelme, ortaya çıkma.

s. edecek 50/16

s. eden 62/9

[2]

sukût *Ar.* Düşme, sarkma, kayma.

s. 47/16

s.+ unu 66/18

[2]

sulb *Ar.* Sıvı durumunda olmayan, katı.

s. 35/13

[1]

sulbe *Ar.* "Sıvı durumunda olmayan, katı." anlamlarına gelen *sulb* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

me'kûlât-ı s.+ nin 06/6, 06/10

istihzârât-ı hadîdiyye-i s.+ yi 35/13

[3]

sulfato *İt.<Lat.* Kinin, sıtma hapı. *krş.* **kinîn**.

s. 08/2, 08/4, 09/18, 10/8, 10/17, 11/2, 12/17, 36/14, 36/15

s.+ da 08/14

[10]

sûret *Ar.* Tarz, yol, şekil.

s.- i istiʿmâlinde 46/13

s.- i muntazamada 16/13, 18/3

s.- i müterecrice 64/12

S.- i Şukka 45/7

s.- i tedavi 14/18

s.- i tedaviye 03/7

s.- i tedrîsine 33/15

s.+ i 45/6

s.+ inde 43/12, 57/10

s.+ te 04/10, 08/17, 13/6, 13/10, 33/3, 51/9, 63/10, 66/2, 66/8

[20]

sûret-nümâ *Ar.+Far.* Şekil ve sûret gösteren, hasıl olan, vücut bulan.

s.- yı teʾlîf 02/12

[1]

Suriye Batı Asya'da bulunan bir ülke.

S.+ de 32/3

[1]

suûbet *Ar.* Zorluk, güçlük, zahmet.

s. 14/2, 14/8

s.+ in 44/11

s.+ le 12/12, 13/17, 16/8

[6]

suver *Ar.* Sûretler, şekiller.

s.- i muhtelifede 09/17

s.- i vikâyesini 02/3

[2]

süfliyye *Ar.* "Aşağılık, adi, bayağı, değersiz." anlamlarına gelen *süfli* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

mevâdd-ı s.- i demeviyyeyi 26/14

[1]

sühûlet *Ar.* Kolaylık.

s. 16/19

s.+ le 19/2

[2]

sülük *Far.* Sülükgillerden, tatlı sularda yaşayan ve bazı hastalıklarda kan emmesi için insan vücuduna yapıştırılan, yaklaşık 15 santim uzunluğunda halkalı bir solucan türü. *Hirido medicinalis*.

s. 32/6, 32/7, 52/6

vahz-ı s. 52/1

s. tutulan 52/2

s.+ ler tutmazise 32/10

s.+ leri 32/9, 32/15

s.+ lerin 32/13, 32/16

[10]

sülüs *Ar.* Üçte bir.

s. 38/6

[2]

sünger *Yun.* Sun'î olarak elde edilen ve döşemecilik, eczacılık gibi pek çok iş dalında kullanılan süngersi madde.

s. 63/11

[1]

sür- (Bir şeyi bir yüzey üzerine) Tabaka hâlinde yaymak, sıvamak.

s.- dükten 54/11

[1]

sürʿat *Ar.* Çabukluk, hızlılık, hız.

s.- i ʿacîbe 15/8

s.+ le 12/13, 13/17, 32/6, 54/19

[5]

süt Doğumdan sonra belli bir süre yavrularını besleyebilmeleri için

kadınların ve memeli dişi hayvanların memelerindeki bezler tarafından salgılanan besin değeri yüksek, tatlımsı, özel kokulu, mavi veya sarıya çalan beyaz renkli sıvı.

s. validelerin 14/15
s. validesi 17/4
s. verme 16/5
s. 18/18, 59/4
s.+ te 20/13
s.+ ten kesildiği 16/7
s.+ ten kesilir 16/5
s.+ ü 17/9, 20/12
s.+ ünden 15/11, 19/15, 20/2
s.+ ünü 14/16
s.+ ünün 19/19
[15]

süver *Ar.* Kur'an-ı Kerim sureleri, sureler.

s.- i Kurʾaniyyede 02/3
[1]

Ş

şâfî *Ar.* Şifa veren, iyileştirici.

devâ-yı ş. 33/2
[1]

şahmiye *Ar.* "İç yağı." anlamına gelen *şahm* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

ecsâm-ı ş.+ nin 24/7
[1]

şahs *Ar.* Kimse, kişi.

ş.- ı mezbûre 43/1
[1]

şakîka *Ar.* Yarım baş ağrısı, migren.

ş. 36/13, 41/12
ş.+ nın 41/17, 42/9
ş.+ ya 24/9
[5]

şakîkıye *Ar.* "Yarım baş ağrısı, migren." anlamına gelen *şakîka* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

ş. 26/3
[1]

şakk *Ar.* Yarma, yarılma.

ş. 52/7
[1]

şarap *Ar.* Meyve sularının ve özellikle üzüm suyunun belli usullerde mayalandırılmasından elde edilen alkollü içki.

ş.+ tan 09/9
kınakına ş.+ ı 08/12, 08/17, 09/11, 10/3, 10/14, 11/8, 12/15, 13/2, 37/8, 37/11 (kınakına şarabı)
kınakına ş.+ ından 08/18, 12/6, 36/19 (kınakına şarabından)
ş.+ ını 09/7 (şarabını)
kınakına ş.+ ını 29/17 (kınakına şarabını)
kınakına ş.+ ının 09/4, 12/1 (kınakına şarabının)
kınakına ş.+ ları 08/7, 12/16

ş.+ ların 08/10

[21]

şarl Fransızca konuşulan ülkelerde kullanılan unvan.

Ş. J. 16/2

[1]

şâyed *Far.* Şart bildirir, eğer.

ş. 66/9

[1]

şecer *Ar.* Ağaç.

ş.- i kâdım 60/2

[1]

şedîd *Ar.* Şiddetli

ş. 46/2

[1]

şedîde *Ar.* "Şiddetli." anlamına gelen *şedîd* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

evcâʿ-ı ş. 11/3

müshilât-ı ş.+ den 26/6

evcâʿ-ı ş.+ ye 56/15

evcâʿ-ı ş.+ yi 51/17

[4]

şehinşâh *Far.* Şahlar şâhı, padişahlar padişahı.

ş.- ı bu 02/10

[1]

şehriyârî *Far.* Hükümdarlık.

nazar-ı iksîr-i eser-i ş.+ leri 02/13

[1]

şeker *Far.*<*Hint.* Şeker kamışı, şeker pancarı vb. bitkilerin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, çoğunlukla beyaz billurlar hâlinde, suda kolayca eriyen, ağızda tatlı bir lezzet bırakan, birleşiminde karbon oksijen ve hidrojen bulunan maddelere verilen ortak isim.

ş. 60/16

[1]

şekerleme Şeker şerbetine atılıp kaynatılmak suretiyle üzeri şekerle kaplanmış meyve.

ş.+ leri 44/13

ş.+ lerini 44/14

ş.+ lerinizi 45/11

[3]

şekil *Ar.* Biçim, tarz.

sû'-i ş.+ in 15/16

ş.+ inde 13/8

[2]

şemʿa *Ar.* Mum.

ş.+ da 63/18

[1]

şerbet *Ar.* Meyve özü, su ve şekerle yapılan tatlı içecek.

ş. 67/11, 67/19

ʿamel ş.+ i 27/7

ş.+ in 67/20

ʿamel ş.+ leri 25/14

[5]

şerît *Ar.* Herhangi bir maddeden dar, düz, ince ve uzun parça.

ş. 66/11

[1]

şersûfiyye *Ar.* "Kaburga kemiklerinin ön taraftaki uçlarında

bulunan kıkırdak." anlamına gelen *şersûf* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

nâhiye-i ş.+ sine 65/5

[1]

şevkerân *Far.* Baldıran otu.

ş. 60/4

[1]

şey *Ar.* Belli bir nesne, oluş veya düşünceyi belirtmeyen, anlamı kendinden önceki ve sonraki kelimelerle ortaya çıkan; söz, olay, iş, durum, husus, madde, eşya vb. yerine kullanılan belirsiz kelime.

ş. 62/18

ş.+ in 31/9, 43/5

[3]

şiddet *Ar.* Bir güç, hareket veya kuvvetin derecesi.

ş.+ i 11/4

ş.+ le 06/5, 26/12, 61/17, 67/2

[5]

şiddetli Zorlu, sert.

ş. 06/7, 42/4, 45/15, 65/21

[4]

şifa-yâb *Ar.* Şifa bulan, iyileşen.

ş. olacağı 48/8

ş. olarak 06/17

ş. oldu 39/11, 39/19

ş. olduklarını 45/12

ş. olmak 11/7, 27/12, 37/17

ş. olmuş 07/13

ş. olmuşlardır 05/9, 45/4

ş. olmuştur 07/18

ş. olunduğu 29/4

ş. olunur 13/13, 55/8

ş. olup 37/1

ş. olur 10/14, 20/8

ş. olurlar 40/5

[19]

şikâyet *Ar.* Durumundan memnun olmayıp yakınma veya başına gelen bir dertten sızlanma.

ş. 07/5

[1]

şimdi İçinde bulunduğumuz zamanda, şu anda.

ş. 04/9, 24/15, 49/13, 61/13

[4]

şiş- Gerilip kabarmak, şişkin bir durum almak.

ş.- ip 16/8

ş.- miş 17/6

[2]

şişe *Far.* İçine su ve her türlü sıvı madde konan, camdan çeşitli biçim ve büyüklükte, boyu enine göre çok daha uzun, ağız kısmı dar kap.

ş. 12/6, 51/8, 57/15

ş.+ nin 27/2

[4]

şişlik Şişmiş olan yer, şiş.

ş. 18/14, 53/16

ş.+ i 47/9

[3]

şitâb *Far.* Çabukluk, acele.

ş. eder 30/11

ş. etmelidir 31/1

[2]

şöhret *Ar.* Her yerde herkesçe tanınma, meşhurluk, ün, san, nam.

ş.- i tâmmeye 27/18

kesb-i ş. 14/6

kesb-i ş. etmiştir 48/13

ş.+ i 26/12

[4]

şöyle Şu şekilde, şu yolda.

ş. 16/9, 41/10, 42/16, 66/4

[4]

şu Herhangi bir mesafe ifadesi taşımadan işaret için kullanılır.

ş. 02/7, 02/11, 16/19, 31/4, 33/15, 41/15

ş.+ nlardır 51/13

[7]

şubat *Süry.* Senenin ocak ve mart ayları arasındaki 28, dört yılda bir 29 gün çeken ikinci ayı, kış aylarının üçüncüsü.

ş.+ ında 16/12, 18/11, 20/15

[3]

şukka *Ar.* Üzeri yazılı kâğıt parçası, küçük tezkere.

sûret-i ş. 45/7

ş.+ nın 45/5

[2]

şurup *Ar.* Eczanelerde şekerle hazırlanan sıvı hâlde ilaç.

ş. 35/7

fosforiyet-i hadîd ş.+ unu 35/15

çelik ş.+ u 13/18

[3]

şuûr *Ar.* İnsanın kendini bilmesi ve içinde yaşadığı zamandan ve mekândan haberdar olabilmesi melekesi, bilinç.

iâde-i ş. 62/1, 67/1, 67/6

ihtilâl-i ş. 66/19, 67/11

[5]

şüphe *Ar.* Bir hususla ilgili gerçek veya doğrunun ne olduğuna kesin biçimde karar verememe durumu, bu kararsızlıktan doğan ve tam bir hüküm vermeyi engelleyen tereddüt, kuşku.

def‘-i ş. 57/1

ş. ederek 69/5

ş.+ den 19/9

[3]

şüpheli Şüphe uyandıran, kuşku veren.

ş. 21/19

[1]

şüphesiz Hakkında şüpheye düşülemeyecek olan, şüphe götürmeyecek derecede kesin olan, kesinlikle bilinen.

ş. 34/12

[1]

şürb *Ar.* İçme.

ş. etmelidir 08/19, 35/6

ş. etmeyi 58/28

ş. ettirmeli 51/14

ş. ettirmeyip 62/18

ş. olunur 51/5

[6]

T

T 1928 harf inkılâbından sonra kullanılmaya başlanan Latin asıllı Türk alfabesinin "te" diye adlandırılan yirmi dördüncü harfi.

T.+ A 07/10

[1]

tâ *Far.* Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yahut zamanı anlatırken söze mübalağa katar.

t. 67/6

[1]

taab *Ar.* Sıkıntı, zahmet, eziyet.

t. 10/1, 30/2

[2]

taaccüb *Ar.* Şaşma, hayret etme.

t. olunmamalıdır 33/4

[1]

taaffün *Ar.* Çürüme sonucu kokma, bozulma.

t.+ üne 40/4

[1]

taallüm *Ar.* Ders alarak öğrenme.

t.- iʿilm-i ebdânı 02/6

[1]

taâm *Ar.* Yemek.

t. 06/7, 13/11

esnâ-yı t.+ da 55/9

evkât-ı t.+ da 48/4

t.+ dan 05/5, 05/15, 07/8, 07/16, 11/8, 12/2, 13/11, 22/15, 24/10, 29/13, 30/15, 36/6, 40/9

[17]

taannüd *Ar.* Ayak direme, inat etme.

t. eder ise 42/8

[1]

tabʿ *Ar.* Basmak.

defʿ-i t. 24/18

t.+ a 25/17

[2]

tabâbet *Ar.* Tıp.

t. 44/7

fenn-i t. 44/5

sınıf-ı celîl-i t.+ de 03/3

fenn-i t.+ e 44/10

[4]

tabak *Ar.* İçine yiyecek konan yayvan kap.

t. 31/13

[1]

tabiat *Ar.* Bir varlığın tabii özelliklerinin bütünü.

t.- ı ʿasabiyyesine 42/1

t.+ ında 32/13

t.+ ından 25/12

t.+ ını 57/11

[4]

tabîb *Ar.* Hekim, doktor.

t.- i merzâ-yı ümmete 02/4

t.- i mûmâileyh 09/3

t.+ i 32/1

t.+ in 03/6, 31/1, 56/11, 57/1, 60/24, 63/3, 63/6, 67/14

[11]

tabii *Ar.* Alışılmış olan, olağan, normal.

levn-i t.+ si 12/5

hâl-i t.+ sine 16/18

levn-i t.+ sini 18/1

hâl-i t.+ ye 20/19, 38/2

hâlet-i t.+ ye 23/12, 61/14

iʿtiyâd-ı t.+ ye 31/8

[8]

tabiiyye *Ar.* "Alışılmış olan, olağan, normal." anlamlarına gelen *tabii* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

valide-i t.+ si 17/7

vazife-i t.+ si 05/18

vazife-i t.+ sine 23/11

[3]

tabl *Ar.* Kulak zarı.

iltihâb-ı gışâ-i t. 37/16

[1]

tabur Dört bölükten kurulan askerî birlik.

t. 07/10

[1]

taʿdîl *Ar.* Değiştirme, değişiklik.

t. etmek 57/2, 57/11

[2]

taflan *Yun.* Gülgiller familyasından, kışın yapraklarını dökmeyen, salkım durumunda beyaz çiçekli, şeker, tanen, kalsiyum, oksalat ve plüraurasin adlı bir glikozoit bulunan yapraklarından eczacılıkta faydalanılan, boyu altı metreye kadar uzayan ağaççık. *Prunus lauro cerasus*.

t. 60/6

[1]

tagaddî *Ar.* Beslenme.

t. olunup 19/2

[1]

tagayyür *Ar.* Değişme, başkalaşma.

t. etmesin 66/16

[1]

tağşîş *Ar.* Bir şeyin içine başka bir şey karıştırma.

t. ederler 46/11

[1]

tağyîr *Ar.* Değiştirme, başka şekle sokma.

t. ederek 53/5

[1]

tahakkuk *Ar.* Gerçekleşme.

t. eder 17/9

[1]

tahammül *Ar.* Zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma.

ʿadem-i t. 10/12

t. edemediği 09/19

t. edemeyerek 47/3

t. eder 11/7

t. olunmaz 14/9, 36/16, 46/3

t.+ ü 41/4

[8]

tahammülsüz Dayanılmaz, tahammül edilmez.

t. 34/13

[1]

tahâret *Ar.* Temiz olma, temizlik.

t. 52/15

[1]

taharrî *Ar.* Arama, aranma, araştırılma.

t. edebilir 30/12

t. eder 27/13

t. olunsa 09/9

[3]

taharrüş *Ar.* 1. Tahriş olma.

t. 23/5, 23/6, 34/11

2. (Vücutta bir yer) Bir dış etkenle kan toplayıp şişmek, tahriş olmak.

t.- i miʿde 08/6

t.- i sadr 34/9

[5]

tahavvül *Ar.* Değişme, bir hâlden başka bir hâle geçme.

t. ederek 20/17

[1]

tahfîf *Ar.* Hafifletme.

t.- i maraz 42/1

t. eder 66/1, 66/8

t. ederler 41/10

[4]

tahlîl *Ar.* Birleşik bir maddenin birleşimindeki yalın cisimlerin niteliğini veya niceliğini anlamak için yapılan iş, analiz.

t. ederek 35/1

t. olundukta 20/12

[2]

tahrîb *Ar.* Harap etme, kırıp dökme.

t. eder 40/15

t. ederler 53/3

t. etmek 57/2

t. etmez 53/13

t. eylediği 49/18

[5]

tahrîk *Ar.* Kışkırtma.

t. 10/2

t. etmek 67/17

[2]

tahrîş *Ar.* Zedelemek.

t. edip 22/11

[1]

tahsîn *Ar.* Güzel bulup takdir etme, övme.

t. 33/10

t. olunmuştur 33/10

[2]

taht *Ar.* Alt, aşağı.

t.- ı azotiyet-i bizmut 49/10

t.- ı kefalete 69/5

t.- ı te’mîne 63/10

t.- ı tecrübeye 32/2

t.- ı fahmiyet-i hadîd mahlûtu 12/17

t.+ ında 14/16

[6]

tahtakuru *Yun.* Yarım kanatlılardan, insanların ve hayvanların kanını emen, evlerde yuvalanıp çok çabuk üreyen, pis kokulu, 3 mm. uzunluğunda, yassı vücutlu çok yaygın böcek. *Cimex lectularius*.

t.+ larını 47/5

[1]

tahte’l-mâ’ *Ar.* Su altı.

t. 61/5

[1]

tahvîl *Ar.* Değiştirme, bir durumdan başka bir duruma çevirme.

t. eder 23/7

[1]

takarrüb *Ar.* Yaklaşma.

t. ettirmelidir 66/9

[1]

tâkat *Ar.* Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet.

t. gelmeyen 40/5

[1]

tâkat-güzâr *Ar.+Far.* Güç geçiren, kuvvet geçiren.

t. 41/15

[1]

tâkatsızlık Tâkatsız olma durumu, güçsüzlük, dermansızlık.

t.+ in 12/11

[1]

takayyüdât *Ar.* Mukayyet olmalar.

t. 52/14

[1]

takayyüh *Ar.* (Yara için) İrinlenme, iltihaplanma.

fiil-i t. 39/9

[1]

takdîm *Ar.* Bir kimse veya şeyi birine tanıtma, tanıştırma.

t. etmiş 14/11

t. eyledim 03/8

[2]

takdîr *Ar.* Beğenme.

t. ederek 33/15

mazhar-ı t. olmuş ise 50/4

[2]

takım Birbirini tamamlayan şeylerin bütünü.

t.+ larını 56/4

[1]

taʿkîb *Ar.* Bir şeyin arkasından gitme veya gelme.

t. eder 36/18

[1]

taklit *Ar.* Belli birine veya bir şeye benzemeye veya benzetmeye çalışma.

t. edebildiğinden 56/17

t.+ lerinden 35/19

[1]

taklîl *Ar.* Azaltma, indirme.

t. eder 11/12

[1]

takrîb *Ar.* Yaklaştırma.

t. ederek 66/14

[1]

takrîben *Ar.* Yaklaşık olarak, aşağı yukarı, tahmînen.

t. 58/24

[1]

taksîm *Ar.* Parçalara ayırıp bölme, bölüştürme.

t. 50/1

[1]

takviyet *Ar.* Takviye.

t. 53/13

[1]

talep *Ar.* İsteme, dileme, arzu etme.

t. eyledi 12/6

[1]

taʿlîmât *Ar.* Uyulması gereken hususları bildirmek üzere bir üst makamdan asta verilen resmî emir.

t. 63/1

[1]

tamamıyla Tam olarak.

t. 22/20, 29/11, 39/11, 39/19, 45/12, 66/20

[6]

tâmm *Ar.* Gerekli her şeyi kendisinde bulunduran, eksiği olmayan.

iştihâ-yı t. 24/15

[1]

tâmme *Ar.* "Gerekli her şeyi kendisinde bulunduran, eksiği olmayan." anlamına gelen *tâmm* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

dikkat-i t. 63/4

ifâkat-i t. 19/3

kuhûliyyet-i t. 20/11

muvaffakiyyet-i t. 44/15

şöhret-i t.+ ye 27/19

[5]

tane *Far.* Başlı başına bir varlık teşkil eden şeylerin her biri için kullanılan sayı birimi, adet.

t. 34/1, 42/7, 51/15, 59/3

t.+ den 22/19

t.+ sinden 33/20

t.+ sini 33/12

t.+ ye 22/19, 55/10

[9]

tanı- (Bir kimse veya şey hakkında) Özelliklerini bilerek tam bilgi sahibi olmak, ne, kim ve nasıl olduğunu anlamak.

t.- mak 28/14, 53/10

[2]

tanîn *Ar.* Tınlama, çınlama.

t.- i üznü 08/5

[1]

taraf *Ar.* Ön, arka, sağ, sol, üst ve alt yanlardan her biri, cihet, yön.

t.- ı ʿâcizânemden 45/10

t.- ı insîye 16/10

t.+ ı 61/6

t.+ ını 16/11, 16/17, 39/1

t.+ tan 16/14, 64/13

2. (İyelik ve diğer çekim ekleriyle kullanıldığında) Bahsedilen kimse veya varlığı belirtir.

t.+ ından 03/6, 15/2, 20/7, 21/16, 23/2, 45/5, 46/12, 50/4, 69/13

[17]

tarçın *Far.* Defnegillerden, ana yurdu Güney ve Güneydoğu Asya olan, bilhassa Seylan ve Çin'de yetişen, yapraklarını dökmeyen kokulu bir ağaç. *Cinnamomum*.

t. tozuyla 06/16

t. 07/11, 07/16

[3]

tardît *Ar.* Ezilme, berelenme, ezik.

t. 54/16

[1]

târîh *Ar.* Bir olayın meydana geldiği gün ve yıl.

t.- i mezkûrede 18/17

t.+ inde 17/19

[2]

tarîk *Ar.* Yol.

t.- i ʿâmm 63/2

[1]

tartîb *Ar.* Islatma, rutubetlendirme, nemlendirme.

t. etmelidir 64/6

[1]

tasaudât *Ar.* Yükselme, yukarı çıkma. t.- ı gâzât 61/2, 62/7

t.+ ine 47/2

[3]

tasdîk *Ar.* Gerçek olduğunu söyleme, doğrulama.

t. edebilirim 45/13

t. etmiştir 44/20

[2]

tâsiân *Ar.* Dokuzuncu.

t. 65/20

[1]

tasʿîbât *Ar.* Güçleştirmeler, zor duruma sokmalar.

t. 14/12

[1]

tasrîh *Ar.* Açık açık anlatma, şüpheye yer bırakmayacak şekilde açıklama.

t. 31/4

[1]

taʿtîr *Ar.* Güzel bir koku ile kokulandırma.

t. 40/19

t. ederek 53/14

[2]

tâûn *Ar.* Veba. *krş.* **veba**.

t.+ unda 32/2

[1]

tavattun *Ar.* Bir yere yerleşme, orayı vatan edinme.

t. 09/2

[1]

tavsiye *Ar.* Bir şeyin yapılıp yapılmamasını öğütleme, o hususta yol gösterme.

t. 09/4, 10/9, 17/18,

18/19
t. eder 48/6, 55/11, 55/13
t. ederek 07/7, 37/1, 44/10
t. ederler 17/10
t. edip 07/12, 07/17
t. etmeli 35/16
t. etmelidir 13/2, 40/17, 58/29
t. etmişler ise 08/8
t. ettikleri 44/7
t. eylediği 53/8
t. eyledim 39/7
t. olunmalıdır 57/10
t. olunmuş ise 12/16
t. olunsa 13/18
t. olunup 16/15, 24/12
t. olunur 05/16, 06/10, 08/12, 11/9, 23/10, 48/14, 58/21
t. olunur ise 46/14
t.+ sinde 50/5
t.+ ye 27/7, 33/18
[37]

tavsiye-gerde *Ar.+Far.* Tavsiye edilmiş.
t.+ niz 37/2
[1]

tavuk Sülüngillerden, dünyanın her tarafında yetiştirilen, eti ve yumurtası için üretilen, kanatları kısa ve küt, evcil kümes hayvanı. *Gallus*.
t. 55/15
[1]

tâze *Far.* İlk ve yeni durumunu koruyan, bayatlamamış, bozulmamış olan.
t. ısırgan 29/7
t. 65/1
[2]

tazyîk *Ar.* Zorlama, baskı.
t. 17/15
t. etmek 64/8
[2]

te'lîf *Ar.* Yazılmış eser.
t. 15/2
sûret-nümâ-yı t. 02/12
[2]

te'mîn *Ar.* Bir iş için gerekli olan şartları hazırlama, sağlama.
t. olunacak 28/14
taht-ı t.+ e 63/10
[2]

te'sîr *Ar.* Bir nesnenin, bir hâlin başka bir kimse veya nesne üzerinde kendini hissettiren gücü, etki.
t.- i bürudetle 53/16
t.- i cihetiyle 27/18
t.- i küllîsi 50/17
t. 11/2, 38/13
hüsn-i t. 50/10, 56/6
t. eder 26/12, 42/1, 59/20
t. ederek 27/3
t.+ i 10/13, 22/14, 27/19, 29/7, 48/7, 49/4, 49/14, 57/12, 69/15
hüsn-i t.+ i 13/15, 38/12
sû'-i t.+ i 35/2
t.+ ini 53/10
t.+ iyle 11/6, 51/6
[26]

teahhur *Ar.* Gecikme.

t. edip 63/6

[1]

teberrüd *Ar.* Soğuma.

t. etmiş ise 67/8

[1]

tebessüm *Ar.* Gülümseme.

t. ederler 29/5

[1]

tebyîn *Ar.* Açık açık anlatma, beyan etme.

t. eyledi 02/4

[1]

tecârib *Ar.* Tecrübe, denemeler.

t.- i haseneden 51/2

t.- i müteaddide 38/5

t.- i müteaddidede 38/13

[3]

tecdîd *Ar.* Yenileme, yenilenme.

t. etmeli 65/16

[1]

tecrübe *Ar.* Deneme.

t.- i mezkûre 28/11

t.+ lerde 05/2

taht-ı t.+ ye 32/2

[3]

tecrübe-gerde *Ar.+Far.* Tecrübe edilmiş.

t.+ si 35/17

[1]

tedâbîr *Ar.* Tedbirler.

t. 61/1

t.+ ine 60/24

[2]

tedavi *Ar.* İyileştirmek için ilaç vererek, tıbbi bakımdan gerekeni yaparak bakma.

t.- i mariza 60/23

t.- i mezbûreye 62/19

t.- i mukavvîye 29/16

t.- i müessire 20/8

t. 31/2

ʿayn-ı t. 45/1

sûret-i t. 14/18

t.+ de 26/4

emr-i t.+ de 25/15, 44/6, 55/12

t.+ den 39/19

emr-i t.+ sinde 13/4

sûret-i t.+ ye 03/7

[14]

tedaviyye *Ar.* "İyileştirmek için ilaç vererek, tıbbi bakımdan gerekeni yaparak bakma." anlamına gelen *tedavi* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

vasıta-i t.+ dir 40/10

[1]

tedbîr *Ar.* Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, baş vurulan çare, önlem.

t. 43/13, 69/8

sahib-i t. 30/9

hüsn-i t. ederek 49/7

t. ise 31/8

t.+ dir 31/8, 69/8

t.+ ler 52/8

[8]

tedrîs *Ar.* Ders verme, ders öğretme, öğretim.

sûret-i t.+ ine 33/15

[1]

tefhîm *Ar.* Bildirme, anlatma.

t. ederek 02/6

[1]

tefrîk *Ar.* Ayırma, ayrılma.

t. etmek 28/7, 34/1

[2]

tegâfül *Ar.* Anlamazlıktan, bilmezlikten gelme.

t. olunur 50/5

[1]

tehlike *Ar.* Bir kimse veya şeyin varlığını tehdit eden, helâk olmasına sebep olabilecek durum.

t. 63/7

t.+ ye 39/4

[2]

tehlikeli Bir tehlike doğurabilecek durumda olan, korkulu.

t. 47/12, 67/17

[2]

tekevvün *Ar.* Vücut bulma, var olma.

t.+ üne 15/17

[1]

tekrâr *Ar.* Aynı olay, iş yahut eylemin yeniden bir veya daha çok defa meydana gelişi.

t. 11/2, 19/19

t. ederek 54/13

[3]

teksîf *Ar.* Yoğunlaştırma, bir yere toplama.

t. eder 50/16

[1]

tekvîn *Ar.* Yaratma, var etme.

t. eden 41/14

t. eder 34/15

[2]

telâş *Far.* Belli bir sebepten meydana gelen heyecanla karışık acele.

t. etmeyerek 68/4

[1]

telef *Ar.* Yok etme, mahvetme, öldürme.

t. olacağından 64/14

[1]

telmîh *Ar.* Kastedilen bir şeyi açık olarak değil söz arasında îmâ yoluyla söyleme.

t. 02/4

[1]

telvîs *Ar.* Kirletme, pisletme.

t. edebilen 63/12

[1]

temâs *Ar.* İlişki, münasebet.

t.+ ta 31/21

[1]

temeyyüz *Ar.* Benzerleri içinde sivrilme, seçilir duruma gelme.

t. 69/15

[1]

temizle- Temiz duruma getirmek, kirlerden, zararlı maddelerden arıtmak.

t.- mek 52/17

[1]

temmuz *Ar.* Yılın haziran ile ağustos ayları arasındaki otuz gün çeken yedinci ayı, yaz aylarının ikincisi.

t. 19/1

t.+ da 18/2

t.+ unda 18/8, 20/19

[4]

tenâkus *Ar.* Azalma, eksilme.

t. bularak 39/9

[1]

tenâvül *Ar.* Yeme içme.

t. etmesini 06/9

t. ettirerek 16/14

[2]

tenbîhât *Ar.* Uyarma, uyarı.

t.- ı hekîm-âne 02/6

[1]

tendürüstlük *Far.* Sağlıklı olma, sıhhatli olma durumu.

t.+ ü 43/16

[1]

teneddüb *Ar.* (Yara) Kapanma.

fiil-i t. 39/10

t. etmesi 56/9

[2]

teneffüs *Ar.* Nefes alıp verme, solunum.

t.- i kerîhe 40/6, 40/7

t.- i kerîheyi 40/19

t.+ te 40/10

t.+ ü 61/14

fiil-i t.+ ü 62/17

[6]

terâfuk *Ar.* Yanında bulunma, eşlik, refakat etme.

t. ederse 64/8

[1]

terakkî *Ar.* İleri gitme, ilerleme, gelişme.

t. 12/13

t. eden 13/17

devr-i t.+ de 03/1

[3]

terakkî-hasr *Ar.* Gelişmeyi, ilerlemeyi içine alan.

ʿasr-ı t.- ı hazret-i mülûkânelerinde 02/11

[1]

terâküm *Ar.* Yığılma, birikme, toplanma.

t.- i dem 26/3

[1]

tercîh *Ar.* Bir şeyi diğerlerinden daha üstün tutma, daha önemli sayma.

t. 14/4

t. olunur 50/18

[2]

tercüme *Ar.* Bir metin veya sözü bir dilden başka bir dile çevirme, çeviri.

t.+ sine 03/7

[1]

terebantin *Fr.<Lat.<Yun.* Kozalaklı ağaçlardan ağacın çizilmesiyle veya kendi kendine akan ve yağlı boya yapımında, yağlı boyaların inceltilmesinde, şeffaflaştırılmasında

kullanılan kokulu reçine. *krş.* **terementin**.

t. rûhu 13/5, 13/8, 55/8, 55/9

[4]

tereddüt *Ar.* Karar verememe, kararsızlık.

t. 29/5

[1]

tereffuʿ *Ar.* Yükselme, yukarı kalkma.

t. eden 65/7

[1]

terementin *Fr.<Lat.<Yun.* Kozalaklı ağaçlardan ağacın çizilmesiyle veya kendi kendine akan ve yağlı boya yapımında, yağlı boyaların inceltilmesinde, şeffaflaştırılmasında kullanılan kokulu reçine. *krş.* **terebantin**.

t. incilerini 48/13

t. rûhlarını 48/2

[2]

terfîʿ *Ar.* Yukarı kaldırma, yükseltme.

t. 62/11, 67/1, 67/13

t. edip 64/21

[4]

terk *Ar.* Bırakma.

t. 27/15

t. etmeye 05/14

[2]

terkîb *Ar.* Birkaç şey birleşip yeni bir şey meydana getirme.

t. 15/1, 54/6

t.+ i 69/15

t.+ inde 35/2

t.+ ini 53/1

[5]

tertîb *Ar.* 1. Sıraya koyma, sıralama.

t. kılınmıştır 58/3

2. Bir ilacın çeşitli maddelerin bir araya getirilmesiyle hazırlanması.

t.- i mezkûrun 50/17

t. ederek 12/18

t.+ i 53/12, 54/9, 54/11

t.+ inde 33/20

t.+ ini 53/8

t.+ ler 40/18, 53/2

çelik t.+ leri 33/1

t.+ lerine 40/13

t.+ lerini 11/12

t.+ lerinin 25/12, 53/3

[15]

tesâdüf *Ar.* Tasarlanmadığı hâlde karşılaşma, rastlama, rast gelme.

t. olunan 08/14

t. olunduğundan 14/2

t. olunmayıp 44/3

t. olunur 52/3

[4]

tesâlüb *Ar.* Birbiri üzerine çaprazlama ve haçvâri girme.

t. 15/13

[1]

tesemmüm *Ar.* Zehirlenme.

t. 56/14

fiil-i t. 56/11

t.+ ü 58/1

fiil-i t.+ ü 57/1

[4]

tesennün *Ar.* Diş çıkarma.

t.- i etfâl 14/7

t.- i etfâli 15/5

fiil-i t. 15/7, 16/1

etfâl-i fiil-i t.+ de 14/8

fiil-i t.+ de 14/11

fiil-i t.+ ün 15/12

[7]

teshîl *Ar.* Kolaylaştırma.

t. eder 15/5

[1]

teshîn *Ar.* Isıtma, kızdırma.

t. 63/19

t. ederek 67/9

[2]

teskîn *Ar.* Yatıştırma, sükûnete erdirme.

t. ederler 51/17

t. olmaz ise 51/14

[2]

teslîm *Ar.* Bir şey veya birini bir makam veya kimseye verme, götürüp verme.

t. 17/7

[1]

tesliyet *Ar.* Tesellî için yazılan yazı, mektup, eser.

devâsâz-ı t. 02/7

[1]

tesmîm *Ar.* Zehirleme.

t. 28/4, 59/18

fiil-i t.+ de 58/1

fiil-i t.+ i 56/17

[4]

tesmiye *Ar.* Ad koyma, adlandırma, belli bir isimle isimlendirme.

zükkâm-ı t. olunan 41/3

[1]

tesrîʿ *Ar.* Hızlandırma, çabuklaştırma.

t. 57/8

[1]

teşekkül *Ar.* Belli bir şekle girme, belli bir şekil alma, şekillenme, oluşum.

t. 15/13

t.+ üne 19/17

[2]

teşekkür *Ar.* Yapılan bir harekete karşı memnuniyetini gösterme.

esnâ-yı t.+ de 37/2

t.+ ünü 12/4

[2]

teşennüc *Ar.* Kasılma, gerilme.

edviye-i muzâdd-ı t. 41/16

[1]

teşennüciyye *Ar.* "Kasılma, gerilme." anlamına gelen *teşennüc* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

evcâʿ-ı t.+ ye 05/8

[1]

teşfiye *Ar.* İyileştirme, şifa verme.

t. 56/5

t. edebilir 49/19

t. edemeyip 41/9

t. etmez ise 50/15

t. ettiği 38/9

t. eylediğini 46/4

t. olunacak 22/9

t.+ den 44/6

t.+ si 04/7, 26/9

t.+ siçün 05/3, 47/11, 53/17

[13]

teşhîs *Ar.* Araştırarak bir hastalığın ne olduğunu belirleme, adını koyma, tanı.

t. olunan 25/16

[1]

tetarruk *Ar.* Yol bulma, yol bulup ortaya çıkma.

t.- ı halel 02/3

[1]

tevakkî *Ar.* Çekinme, sakınma.

t. ederek 43/6

t. etmelidir 31/10

[2]

tevakkuf *Ar.* Bekleme, durma.

t. eder 61/5

t. etmesinden 42/14

[2]

tevellüd *Ar.* Doğma, dünyaya gelme, doğum.

t. eder 25/13, 40/8

t. edip 16/3

t. etmiş ise 25/6

[4]

tevessüʿ *Ar.* Genişleme, yayılma.

t.+ den 56/8

[1]

tevkîf *Ar.* Durdurma, durdurulma.

t.- i dem 64/11

t. 52/3

t. etmek 30/12

t. olunur 30/17, 56/1

[5]

teyakkuz *Ar.* Uykudan uyanma.

t. ederek 39/5

[1]

tezâyüd *Ar.* Artma, çoğalma.

t. edip 11/4

t. etmelidir 54/5

t. eyledi 20/3

[3]

tezyîd *Ar.* Çoğaltma, arttırma.

t. ederek 38/8

[1]

tezyîn *Ar.* Süsleme, süslenme.

t. eylemekte 02/13

[1]

tezyînât *Ar.* Bir şeyin üzerine yapılan süsleme(ler), süs(ler).

t. 43/12

[1]

tıbb *Ar.* Hastalıkları iyileştirme, sebep ve sonuçlarını araştırma ilmi, bu hususta ki teknik ve ilmî çalışmalar, hekimlik, tabiplik ilmi.

fenn-i t. 28/13

heveskârân-ı ʿilm-i t.+ a 03/4

[2]

tıbbi *Ar.* Tıpla ilgili.

t. 33/13

[1]

tıbbiyye *Ar.* "Tıpla ilgili." anlamına gelen *tıbbi* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

cerîde-i t.+ den 25/17

cemʿiyyet-i t. 48/3, 50/3, 53/6

hey'et-i t. 14/10

hey'et-i ʿulûm-ı t. 15/2

cemʿiyyet-i t.+ de 05/1

Paris Cemʿiyyet-i t.+ si 05/10, 23/1, 46/12

Paris Cemʿiyyet-i t.+ since 33/10

Paris Cemʿiyyet-i t.+ sinin 35/16

[12]

tıfl *Ar.* Küçük çocuk.

t.- ı mezbûrenin 17/20

t.- ı mezkûr 16/11, 19/17

t.- ı mezkûra 16/15

t.- ı mezkûrenin 17/11

t.- ı mezkûreyi 17/5

t.- ı mezkûru 16/4

neşv ü nemâ-yı t. 18/3

t.+ ın 20/16

ʿizâm-ı t.+ ın 19/16

[10]

tılâ *Ar.* Sürülecek veya sürünülecek sıvı veya merhem.

t. edip 67/3

t. etmeli 27/15, 54/15

t.+ ya 67/6

[4]

tıpa *İt.* Şişe gibi ağzı dar şeyleri tıkamaya yarayan mantar, lastik vb.nden yapılmış tıkaç, tapa.

t. 38/1, 64/10, 64/16

[3]

tıraş *Far.* (Sakal, bıyık, kıl için) Dibinden kesme, kazıma, traş.

t. edilerek 32/11

[3]

ticaret *Ar.* Kazanç elde etmek için yapılan mal ve ürün alım satımı, alış veriş.

t.+ te 46/11

[1]

tiftik *Far.* Tiftik keçisinin ince uzun, yumuşak ve parlak yünü.

t. 39/19, 64/16, 65/3

t.+ ten 64/9

[4]

tiksin- (Bir şeyi, özellikle bir yiyeceği) İğrenç, kötü ve çirkin bularak yemekten veya dokunmaktan kaçınmak, iğrenmek.

t.- me 13/7

[1]

tîmâr *Far.* Hastaya veya yaraya bakma, tedavi etme.

t. etmelidir 38/7

[1]

topçu Topların kullanılması, bakımı, ikmâli ve taşınması ile uğraşan asker sınıfından olan asker.

t. 06/14

[1]

toplan- (Birçok kimse veya şey) Bir araya gelmek.

t.- arak 68/3

[1]

toz Bir maddenin un hâline gelmiş çok ince şekli.

t. 22/16

t.+ ları 08/8

t.+ ların 08/10, 40/14

t.+ yla 07/11

tarçın t.+ yla 06/16

diş t.+ larının 53/1

diş t.+ u 40/13, 53/8, 53/12

[10]

tuğla *Yun.<Lat.* Kalıplara dökülüp güneşte kurutulduktan sonra özel ocaklarda pişirilen ve duvar örmekte kullanılan kerpiç.

t.+ lar 61/10

[1]

tûl *Ar.* Uzunluk, boy.

t.+ ine 66/15

[1]

tut- 1. Elle kavramak, elde bulundurmak, eline almak.

t.- up 63/16, 65/16, 66/12

2. Gitmeye bırakmamak, bir yere koyup gitmesini önlemek, alıkoymak.

t.- amamak 44/1

3. Benimseyip desteklemek, benimsediğini, beğendiğini belli etmek.

t.- tuğundan 36/5

4. (Vapur, otobüs, uçak vb.) Mideye bulantı, başa ağırlık vermek, hasta etmek.

t.- anlar 48/18

t.- anlarına 48/16

deniz t.- ması 48/15

5. … Durumda kalmasını sağlamak, … hâlde bulundurmak.

t.- mak 64/5

6. Bir şeyin üzerinde kalmak, iyice yerleşmek, yapışmak.

sülükler t.- maz ise 32/10

sülük t.- ulan 52/2

7. (El, ayak, diz … için) İş görecek durumda olmak.

t.- amamaya 16/12

t.- abilip 18/2

t.- arak 16/17

[14]

tuttur- Tutmak işini başkasına yaptırmak, tutmasını sağlamak.

t.- manın 32/6

[1]

tutul- (Hastalık bildiren kelimelerle) Yakalanmak, müptela olmak.

t.- up 31/19

[1]

tuz Suda eriyen, kokusuz, dili yakan bir tada sahip, yiyecekleri korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde.

t. 61/12

matbah t.+ u 59/29

[2]

tuzlu Tuzu olan.

t. 55/3, 62/13

[2]

tuzlu balgam Bazı deri hastalıklarının ortak adı.

t. 38/11

[1]

türâbî *Ar.* Toprakla ilgili, topraktan yapılmış.

t. 11/16

[1]

türlü Çeşitli, muhtelif. *krş.* **muhtelif**.

t. 69/9

[1]

tütün Patlıcangillerden, birleşiminde nikotin bulunan otsu bitkinin kıyılıp kurutulduktan sonra sigara veya puro şeklinde içilen yaprağı.

t. 05/14, 06/1

[2]

tüy kalem *T.+Ar.<Yun* Eskiden ressamların ve hattatların çok ince çizgi çekmek için kullandıkları, uç kısmı kesilmiş tüy.

t.+ i 57/5

t.+ iyle 61/8

[2]

U

u 1928 harf inkılâbından sonra kullanılmaya başlanan Latin asıllı Türk alfabesinin yirmi beşinci harfi.

u. 02/2

[1]

ufkî *Ar.* Ufka paralel olan, yatay.

u. 67/1

[1]

uğultu Boğuk, karışık ve gürültülü ses.

kulak u.+ sunu 08/5

[1]

ûlâ *Ar.* Birinci, ilk.

devre-i û.+ sında 50/13

[1]

ʿulûm *Ar.* İlimler.

hey'et-i ʿu.- ı tıbbiye 15/2

[1]

ʿumûm *Ar.* Genel olma, umûmî olma, genellik.

ʿu.- ı ʿaileler 69/13

ʿu.- ı aksâmın 50/7

ʿu. 26/4, 30/2, 42/18, 69/6

ʿu.+ a 08/2, 25/10

ʿu.+ un 29/17

Üsküp ʿU. Hastahânesinin 06/12

[10]

ʿ**umûmen** *Ar.* Umûmî olarak, bütünüyle, cümleten.

ʿu. 40/7

[1]

ʿ**umûmî** *Ar.* Umûma ait, genel.

cevher-i ʿu.+ sinde 14/13

hâl-i ʿu.+ sinden 25/5

[2]

ʿ**umûmiyye** *Ar.* "Umûma ait, genel." anlamına gelen *umûmî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

rehâvet-i ʿu.+ nin 30/2

havâss-ı ʿu.+ si 42/19

sıhhat-i ʿu.+ si 16/16

pîş-i enzâr-ı ʿu.+ ye 03/8

[4]

Union Medical Gazetesi Tıp konularında yayın yapan bir gazete.

U.+ nden 09/13

[1]

ʿ**unk** *Ar.* Boyun.

ʿu.+ unda 66/21

[1]

ʿ**unsur** *Ar.* Birleşik bir cisim meydana getiren basit cisimlerden her biri, eleman, öge.

ʿu.+ a 15/14

[1]

ʿ**urûk** *Ar.* Damarlar.

ʿu.- ı mebzûle 34/4

[1]

ʿ**usâre** *Ar.* Bitki veya hayvan dokularında bulunan ve bunlardan sıkma yoluyla elde edilen besleyici sıvı, öz su, besi suyu.

ʿu.- i mezkûrenin 29/10

ʿu.+ den 29/8

ısırgan ʿu.+ sinden 29/13

[3]

ʿ**usret-i hazm** *Ar.* Sindirim zorluğu.

ʿu. 36/13

[1]

usul *Ar.* Bir amaca erişmek için takip edilen yol, yöntem.

u.+ ü 32/6

[1]

usuletle *Ar.* Usulüne uygun şekilde, patırtıya meydan vermeden, yavaşça.

u. 63/9, 66/8, 66/10

[3]

uyuz Örümcekgillerden, çıplak gözle görülemeyen bir böceğin meydana getirdiği kaşıntılı, bulaşıcı deri hastalığı.

u. 27/9

[1]

uzak Arada çok mesafe bulunan, uzun sürede gidilebilen, ırak.

u. 21/14

[1]

uzun Başlangıcı ile bitişi arasında fazla zaman bulunan, çok süren, çok zaman alan.

u. 26/9

[1]

ʿ**uzv** *Ar.* Bir vücudu meydana getiren ve belli görevleri olan parçalardan her biri, organ. *krş.* **a**ʿ**zâ**.

ʿu.- ı mecrûhu 66/16

ʿu.- ı meksûru 66/10, 66/13

ʿu.- ı mezkûru 66/1, 66/7

ʿu.- ı mezkûrun 29/15

ʿu.- ı selîm 66/15

ʿu.- ı selîme 66/14

ʿu.+ a 65/21, 66/5

[10]

ʿ**uzviyyet** *Ar.* Canlı bir varlığı meydana getiren organların bütünü, organizma.

ʿu.+ e 31/5

ʿu.+ in 43/18

ʿu.+ te 49/12

[3]

Ü

ü 1928 harf inkılâbından sonra kullanılmaya başlanan Latin asıllı Türk alfabesinin yirmi altıncı harfi.

ü. 02/1

[1]

üç İkiden sonra gelen sayının adı.

ü. 07/14, 10/7, 13/12, 17/5, 18/7, 22/19, 27/11, 36/19, 44/17, 49/16, 51/15, 66/11

[12]

üçüncü Üç sayısının sıra sıfatı, sıradaki yeri ikinciden sonra olan.

ü. 06/13, 47/17

[2]

ülfet *Ar.* Alışma, kaynaşma.

ü. ederek 09/19

[1]

ümîd *Far.* Arzu edilen, olması istenen bir şeyin gerçekleşebileceği ihtimalinin verdiği rahatlatıcı, ferahlatıcı duygu, olması istenen bir şeye duyulan beklenti, umut.

katʿ-ı ü. 11/6

katʿ-ı ü. olundu 17/17

[2]

ümitsiz Ümîdi olmayan, ümîdini kesmiş, umutsuz.

ü. 23/10

[1]

ümid-vâr *Far.* Ümitli.

ü.+ ım 03/9

[1]

ümmet *Ar.* Kavim, cemâat.

tabîb-i merzâ-yı ü.+ e 02/4

[1]

Üsküp ʻUmûm Hastahânesi Bir hastahâne adı.

Ü.+ nin 06/12

[1]

üsrüb *Far.* Kurşun.

beyaz- ü. 59/16

[1]

üst Bir şeyin aşağı sayılan yerine göre yukarı tarafı.

ü. 21/16

ü.+ ünde 61/6, 63/8

ü.+ üne 65/12, 66/12

[5]

üstübeç *Far.* Boyacılıkta kullanılan, kurşun karbonat ve kurşun hidroksitten ibaret zehirli madde.

ü. 59/16

[1]

üzere Şart bildirir; şartıyla.

ü. 12/6, 12/17, 24/2, 24/17, 48/17,

2. Bulunma durumu bildirir; -de, içinde.

ü. 27/15, 63/16

3. Üzerine, üstüne.

ü. 69/4

[8]

üzeri Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi, üst tarafı.

ü.+ nde 34/2, 47/15, 63/2

ü.+ ne 11/17, 17/14, 19/5, 21/8, 26/12, 33/14, 36/1, 36/17, 38/14, 42/17, 47/8, 51/3, 51/13, 52/8, 53/10, 54/6, 54/9, 54/18, 60/17, 61/6, 62/12, 64/4, 64/11, 64/17, 64/21, 65/3, 65/6

[31]

üzn *Ar.* Kulak.

tanîn-i ü.+ ü 08/5

[1]

V

vâbeste *Far.* -bağlı, ancak ... olursa olabilir.

v.+ dir 25/16

[1]

vâcib *Ar.* Yapılması gerekli olan.

v. 03/2

[1]

vahîm *Ar.* Çok tehlikeli.

v. 49/12

[1]

vahîme *Ar.* "Çok tehlikeli." anlamına gelen *vahîm* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

netâyic-i v.+ si 41/14

[1]

Vaho Özel ad.

Doktor V. 09/6

[1]

vahşî *Ar.* İnsandan kaçan, yabani.

v. 66/17

[1]

vahz *Ar.* Isırma, sokma.

v.- ı sülük 52/1

v. 21/1

fiil-i v. 47/7

v. olunup 56/7

[4]

vâkıa *Ar.* Olmuş olan şey, olgu.

hatayâ-yı v. 03/9

cürha-i v. 64/7

[2]

vâkiʿ *Ar.* Olan, vukû bulan.

v. 67/12

v. olur 10/1

v. olur ise 61/15

v. olursa 21/14, 65/14, 66/7

[6]

vakit *Ar.* Zaman, vakit. *krş.* **vakt**.

v. vakit 47/4

v. 09/8, 09/10, 10/4, 13/1, 13/7, 13/12, 14/18, 22/17, 22/20, 24/12, 25/6, 29/1, 29/10, 29/12, 31/1, 32/3, 32/10, 32/12, 32/16, 36/14, 40/19, 42/18, 48/18, 54/4, 54/10, 55/1, 56/7, 56/8, 61/4, 62/2, 63/2, 69/3

vakit v. 47/4

hasr-ı v. etmiş idi 53/11

v.+ lerinde 53/7

v.+ te 25/16, 26/2, 29/14, 30/15, 38/8, 49/17

v.+ ten 13/14

[43]

vakt *Ar.* Zaman, vakit. *krş.* **vakit.**

v.- i fıtâmdan 16/6

v.- i hâle 44/6

v.+ i 13/11

v.+ inden 18/8

[4]

vaktiyle Zamanında, vaktinde.

v. 19/12

[1]

Vale Özel ad.

V. hapları 33/6

V. haplarıdır 33/16

V. haplarının 33/17

hubûb-ı V. 36/8

V.+ nin hapları 34/2, 36/1

V.+ nin haplarını 35/14

[7]

vâlî *Ar.* Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülki amir.

v. 32/3

[1]

valide *Ar.* Anne.

v.- i tabiiyyesi 17/7

süt v.+ lerin 14/15

v.+ si 16/4, 19/13, 19/18

süt v.+ si 17/4

v.+ sine 17/7, 17/17, 18/19

[9]

var Kâinatta veya düşüncede bulunan, mevcut olan (şey).

v. ise 10/13, 26/12, 28/10

v.+ dır 22/14, 26/20, 26/21, 28/1, 28/7, 29/7, 41/14, 46/7, 48/10, 48/17, 49/13, 51/12, 66/17

[16]

var- **(**Belli bir duruma veya sayıya) Ulaşmak, vasıl olmak.

v.- dı 17/16

[1]

vâreste *Far.* Kurtulmuş, halâs

olmuş.

v.+ dir 19/9

[1]

vasıl *Ar.* Ulaşma, birleşme.

v. olup 42/19

v. olur 36/15

[2]

vasıta *Ar.* Bir işin gerçekleşmesi için gerekli olan şey, kullanılan nesne.

v.- i mezkûre 27/17, 57/6, 66/13

v.- i tedaviyyedir 40/10

v. 22/14, 27/19, 28/14, 48/17, 51/12, 54/1, 54/5

v.+ dır 57/4

v.+ lara 28/15

v.+ nın 27/12

v.+ sıyle 64/9, 65/2, 65/11, 65/18, 66/11

v.+ ya 41/5

[20]

vatan *Ar.* Bir milletin üzerinde yaşadığı, hâkim olduğu toprak, yurt.

ebnâ-yı v.+ la 03/4

[1]

vazʿ *Ar.* Koyma, konulma.

v.- ı haml ederek 19/13

v. 32/15, 39/19, 43/10, 51/4, 51/13, 64/4, 64/11, 65/3, 66/10

v. edilecek 52/6

v. edip 31/13, 65/8

v. etmeli 21/5, 21/12, 31/14, 52/8, 54/18

v. etmelidir 25/9, 55/4, 56/10, 65/6, 65/13

v. olunmalı 25/5

v. olunup 38/1

v. olunur 54/6

v. olunur ise 47/8

[27]

vazife *Ar.* Bir kimse veya şeyin yaptığı iş.

v.- i tabiiyyesi 05/18

v.- i tabiiyyesine 23/11

[2]

vazʿiyyet *Ar.* Durum, hal.

v.- i cisme 66/8

v. 66/2

v.+ e 67/1, 67/13

[4]

ve *Ar.* İki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar.

v. 02/1, 02/2, 02/3, 02/4, 02/5, 02/8, 02/10, 02/13, 03/4, 04/4, 05/2, 05/7, 05/8, 05/14, 05/16, 06/1, 06/8, 06/9, 06/15, 06/16, 07/11, 07/16, 08/5, 08/6, 08/8, 08/10, 08/13, 08/16, 10/2, 10/12, 11/3, 11/5, 11/7, 11/11, 11/16, 11/17, 11/18, 12/5, 12/6, 12/10, 12/11, 12/12, 12/13, 12/17, 13/13, 13/17, 13/18, 14/2, 14/9, 14/10, 14/13, 15/8, 15/13, 15/18, 16/8, 16/14, 16/15, 16/17, 16/18, 17/5, 17/6, 17/10, 18/3, 18/13, 18/14, 18/15, 18/19, 19/2, 19/3, 19/4, 20/11, 21/1, 21/6, 21/18, 22/11, 22/13, 23/6, 23/8, 23/12, 23/17, 24/7, 24/8, 25/4, 25/18, 26/1, 26/5, 26/18, 26/19, 26/20, 27/1, 27/6, 27/16, 30/2, 30/4,

30/11, 30/14, 31/3, 31/4, 31/6, 31/9, 31/10, 31/16, 31/18, 31/19, 31/20, 32/13, 32/17, 33/2, 33/5, 33/17, 34/11, 35/2, 35/7, 35/10, 35/12, 35/15, 35/17, 36/5, 37/3, 37/8, 37/9, 37/16, 38/11, 38/15, 39/5, 39/9, 40/1, 40/7, 40/17, 40/18, 41/3, 41/4, 41/7, 42/7, 42/14, 43/2, 43/9, 43/10, 43/12, 44/6, 44/18, 45/3, 45/9, 46/2, 46/3, 46/6, 46/7, 46/8, 46/9,

46/13, 46/17, 47/3, 47/6, 47/7, 47/9, 47/11, 47/12, 47/13, 48/6, 49/11, 49/17, 50/1, 50/7, 50/9, 50/12, 50/14, 50/17, 51/13, 51/16, 52/14, 52/15, 53/13, 53/18, 54/12, 55/2, 55/13, 55/15, 56/1, 56/3, 56/4, 56/5, 56/9, 56/11, 56/15, 57/3, 57/15, 58/9, 59/17, 60/23, 61/2, 61/7, 61/8, 61/17, 62/6, 62/9, 62/10, 62/11, 62/12, 62/13, 62/16, 64/12, 64/13, 64/17, 64/21, 65/4, 65/21, 66/17, 66/18, 66/20, 66/21, 67/1, 67/2, 67/3, 67/7, 67/17, 68/1, 69/10, 69/12, 69/13, 69/15

[251]

ve'lhasıl *Ar.* Sonuç olarak, sözün kısası, kısacası.

v. 14/14, 18/14, 23/1, 25/10, 31/2, 48/13, 57/13

[7]

veba *Ar.* Farelerden insanlara geçen ve salgın hâlini alan bulaşıcı, ateşli, öldürücü hastalık, tâun. *krş.* **tâûn**.

v. 43/3, 43/17

evkât-ı v.+ da 43/5

[3]

vecaʿ *Ar.* Ağrı, acı, sızı. *krş.* **ağrı**.

v.- ı sinnî 25/5

v. 51/14, 54/19

v.+ ı 47/9

v.+ ını 66/1, 66/8

v.+ lıdır 27/11

[7]

vecaʿ-i katanî *Ar.* Bel ağrısı.

v. 48/1

[1]

vecaʿsız Ağrısız, acısız, sızısız.

v. 15/7

[1]

vech *Ar.* Sebep, vesîle.

v.+ ile 02/7, 31/4, 41/3, 54/18, 65/21

[5]

vefat *Ar.* Ölüm.

v.+ ından 48/12

[1]

vehle-i ûlâda *Ar.* İlk anda, ilk bakışta.

v. 49/17

[1]

velakin *Ar.* Lakin, fakat.

v. 63/18

[1]

velev *Ar.* Olsa da, isterse, ise de.

v. 03/3

[1]

ve minallahi't-tevfîk Muvaffakiyet sadece Allah'tandır.

v. 03/10

[1]

ver- (Bir şeyi bir kimseye) İletmek, eriştirmek.

v.- ip 60/15

süt v.- me 16/5

v.- memeli 33/11

v.- miş olduğu 33/14

[4]

verîd *Ar.* Damar, toplardamar.

derûn-ı v.+ e 21/17

[1]

veril- Vermek işi yapılmak, vermek işine konu olmak.

v.- ir 29/3

v.- melidir 60/11

v.- miş 15/10

v.- miştir 05/4

[4]

vesait *Ar.* Vasıtalar, araçlar.

v.- i adîde 07/5

v.- i mühlikeden 61/18

v.- i müstahsene 47/13

v.- i müteaddide 30/13

v. 28/7, 53/17

v.+ in 62/4

[7]

veya *Ar.+Far.* Cümlede bildirilen hususun sayılan birden fazla şey için aynı zamanda söz konusu olduğu durumlarda bunların arasına getirilir, ya da.

v. 05/15, 15/6, 35/13, 61/15, 64/3, 64/16, 66/10

[7]

veyahut *Ar.+Far.* Yahut, veya.

v. 12/12, 13/11, 15/18, 21/5, 21/7, 21/15, 21/19, 22/15, 22/19, 24/11, 25/8, 28/8, 30/15, 31/13, 36/7, 40/2, 40/9, 42/17, 43/1, 43/4, 43/14, 52/9, 55/2, 57/2, 57/5, 61/12, 62/13, 63/11, 63/12, 63/17, 64/1, 64/4, 64/7, 64/9, 64/10, 64/16, 64/17, 64/19, 64/20, 65/6, 65/8, 65/10, 66/7, 66/19, 68/2

[46]

vikâye *Ar.* Koruma, gözetme, kayırma.

v. 08/18

v. edebilir 52/16

v. ederek 56/8

suver-i v.+ sini 02/3

[4]

vukûʿ *Ar.* Olma, meydana gelme.

v. bulan 14/12, 30/12, 42/15, 62/3, 62/7

v. bulmaksızın 37/14

v. bulmuş 07/5

v. bulmuş ise 61/4

v. bulsa 54/17

v. bulur 34/5

v.+ a 15/16, 55/14, 61/3

v.+ a geldiği 28/4

v.+ a gelmiş 19/9

v.+ u 41/13, 63/7

v.+ unda 47/7, 56/11, 60/23, 61/1, 62/5, 63/6, 65/7, 65/20, 66/3, 66/19

v.+ unu 26/4, 49/12

[29]

vücut *Ar.* İnsan veya hayvan gövdesi, beden.

v. kırgınlığı 30/1

v.- ı insana 43/17

v.- ı insanda 21/3

v.+ da 45/15

v.+ u 20/16, 42/18, 45/16, 46/7, 67/8

v.+ un 27/14, 51/3, 54/17, 65/1

v.+ unda 18/12, 24/15, 30/9

v.+ unu 18/2, 19/4, 27/13, 60/19, 61/9, 62/11, 67/1

[23]

vürûd *Ar.* Gelme, erişme, ulaşma, varma.

v. eylediği 64/14

v.+ u 63/6

v.+ una 57/1, 63/3, 66/2, 67/14

v.+ undan 56/12

[7]

vüsʿat *Ar.* Genişlik, bolluk.

v.+ inin 11/19

[1]

Y

ya İki kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlar.

y. 66/7

[1]

yâbis *Ar.* Kuru, rutubetsiz.

y. 46/8, 62/11

[2]

yâd *Far.* Anma, hatırlama.

y. olunan 34/9

[1]

yâdigâr *Far.* Bir kimseyi veya olayı hatırlatmak üzere verilen yahut onlardan kalan şey.

y. 03/4

[1]

yağ Stearik, oleik, palmitik ve diğer asitlerle gliserinin çeşitli oranlarda birleşmesiyle meydana gelen, değişik kıvamlı, kaygan ve kayganlaştırıcı, yanıcı, yüksek enerjili, kimya sanayiinde çeşitli amaçlarla kullanılan maddelerin ortak adı.

y. 46/10

gaz y.+ ı 27/14

petrol y.+ ını 27/14

y.+ lara 46/10

[4]

yâhûd *Far.* Veya.

y. 05/5, 33/20, 51/15, 56/7, 62/3, 63/18, 66/9, 66/11, 67/6

[9]

yak- Yanmasını sağlamak, tutuşturmak.

y.- malı 47/14

[1]

yakaza *Ar.* Uyanıklık.

y. 36/13

[1]

yakı Tedavi maksadıyla vücudun ağrıyan, hasta olan yerlerine yapıştırılan, üzerine koyu lapa hâlinde bir madde yayılmış olan bez veya bu iş için özel olarak hazırlanmış eczalı parça.

y. 63/17

İngiliz y.+ sı 63/16

fakir adam y.+ sı 48/9

y.+ yı 63/18

[4]

yalnız Sâdece.

y. 19/1, 19/8, 20/13, 22/3, 26/20, 36/3, 53/4, 54/15, 63/14, 64/1, 69/12

[11]

yan Bir yerin ön veya arka kabul edilen kısmına göre sağ yahut solda olan tarafı, bir eksene göre sağ veya solda kalan taraf.

y.+ larında 49/8

[1]

yanak Yüzün kulak, göz, şakak, burun ve çene arasında kalan iki yan tarafından her biri.

y.+ larının 19/2

[1]

yanık Yanmış.

y. 38/10

[1]

yaʿnî *Ar.* Anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce "Şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki" anlamında kullanılır.

y. 12/15, 13/6, 13/11, 16/6, 18/12, 21/13, 23/8, 33/15, 34/13, 38/10, 40/8, 40/12, 42/6, 42/9, 56/1, 57/5, 63/15, 65/5

[18]

yap- Meydana getirmek.

y.- arak 21/16

y.- mış 15/1

[2]

yapıştırıl- Yapıştırmak işi yapılmak.

y.- acak 32/7

[1]

yaprak Bitkilerin solunum, özümleme, terleme vb. olaylara yarayan, genellikle klorofilli, şekli bulunduğu bitkiye göre değişen yeşil uzantısı.

y.+ ı 46/14

[1]

yara Bir dış etkiyle, bir hastalık veya arıza sebebiyle vücutta meydana gelen kesik, yarık veya çıban.

y.+ nın 52/7, 64/17

y.+ yı 56/8

[3]

yardım Elindeki imkânları ve gücünü ihtiyacı olan biri için kullanma.

y. 03/10

[1]

yarım Bir bütünün ayrıldığı iki eşit parçadan her biri, bir bütünün yarısı. (**yarım baş ağrısı** Başın bir tarafında ve genellikle şakak ve göz çukuru

bölgelerinde hissedilen şiddetli ağrı, migren. *krş*. **şakîka**.)

y. baş ağrısı 24/9, 41/12

y. 29/13, 32/14, 42/8, 51/4, 59/24

[7]

yastık Baş altına koymak veya dayanmak için kullanılan, içi pamuk, yün, ot, kuş tüyü vb. ile doldurulmuş, torba şeklinde, dört köşe, uzun veya yuvarlak küçük minder.

y.+ tır 66/12

[1]

yaş Doğuştan itibaren geçen ve yıl birimiyle ölçülen zaman.

y.+ ına 44/20, 45/1

y.+ ında 09/16, 10/16, 11/14, 36/12, 44/19, 45/3

y.+ ından 44/19

y.+ ını 07/14

y.+ larında 45/9

[11]

yat- Uyumak veya dinlenmek için yatağa girmek.

y.- mazdan 38/1, 54/9

y.- mış 18/16

y.- tıktan 19/5

[4]

yatak Uyumak veya dinlenmek için üzerine veya içine yatılan şey, karyola, kerevet, sedir vb.

y.+ a 06/13, 42/17, 66/10

y.+ ı 67/9

y.+ ın 61/6

y.+ ına 19/6

y.+ ta 62/17

[7]

yatır- Birinin yatmasını sağlamak, yatmasına sebep olmak.

y.- arak 64/21

y.- ıp 42/18, 61/7, 67/9

y.- maktan 62/17

[5]

yavşan otu Mavi ve beyaz çiçekler açan, çay gibi içilen ve hazmı kolaylaştıran, baş ve kulunç ağrılarına iyi gelen bir bitki. *Artemisia*.

y. 42/3

[1]

yaz 21 Haziran'da başlayıp 23 Eylül'de sona eren, ilkbaharla sonbahar arasındaki yılın en sıcak mevsimi.

y. mevsiminde 11/19

y. mevsimlerinde 10/16

[2]

ye- Ağızda çiğneyerek yutmak.

y.- diği 24/14

[1]

yedi Altıdan sonra gelen sayının adı.

y. sekiz 21/16

y. 18/8, 44/19

[3]

yedir- Yemesini sağlamak, yemesine sebep olmak.

y.- erek 60/19

[1]

yek-diğeri *Far.* Birbiri.

y.+ ne 46/6, 63/16

[2]

yemek Yenmek için pişirilmiş, hazırlanmış yiyecek, aş.

y. 29/9, 30/16, 45/16

y.+ ten 22/18

[4]

yer 1. Bir nesne veya kimsenin kapladığı yahut kaplayabileceği boşluk, bulunduğu mahal.

y.+ de 21/14, 22/9, 29/10

y.+ e 36/14, 36/16, 53/3

y.+ lerine 65/8

2. Ayakla basılan, ayakların altında bulunan yüzey, zemin.

y.+ e 17/20,

y.+ e 42/17

[9]

yerine Bir şey veya kimsenin yerini tutmak üzere.

y. 12/17, 14/3, 35/4, 35/8, 50/5, 64/15

[6]

yeʾs *Ar.* Şiddetli üzüntü, keder.

y.+ lerini 05/3

[1]

yetmiş bir Yetmişten sonra gelen sayının adı.

y. 44/18

[1]

yevmen-fe-yevmen *Ar.* Günden güne, gittikçe.

y. 16/7

[1]

yevmiyye *Ar.* Günlük, gündelik.

y. 14/5, 51/4, 52/17

me'kûlât-ı y. 15/19

[4]

yıka- (Bir şeyi) Su veya başka bir sıvı ile temizlemek.

y.- mak 31/16

y.- malı 54/12

y.- malıdır 28/2

y.- yarak 31/20, 32/8

y.- yıp 21/15

[6]

yılan Omurgalı hayvanlardan, bacakları olmayan, üzeri pullarla kaplı, çatal dilli, büyük bir kısmı zehirli olan, uzun sürüngen hayvan.

y.+ ların 21/6

[1]

yine Bir daha, tekrar, gene.

y. 21/10, 42/7, 42/8, 50/12, 62/12, 66/10

[6]

yirmi On dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. otuz 60/17

y. 30/16, 45/1, 57/7, 59/25, 60/14

onbeş y. 64/2

[7]

yirmi beş Yirmi dörtten sonra

gelen sayının adı.

y. 67/20

[1]

yirmi dört Yirmi üçten sonra gelen sayının adı.

y. 38/3

[1]

yirminci Yirmi sayısının sıra sıfatı, sırada yeri on dokuzuncudan sonra olan.

y. 07/18, 39/10

[2]

yirmi yedinci Yirmi yedi sayısının sıra sıfatı, sırada yeri yirmi altıncıdan sonra olan.

y. 39/10

[1]

yok Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).

y. 29/3

y.+ tur 49/14

[2]

yol Bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer.

y.+ da 33/15, 44/5

y.+ una gidilmesini 39/7

[3]

yolcu Yolculuk eden kimse.

y.+ larının 46/2

[1]

yukarı Bir şeyin aşağı kabul edilen kısmına göre üstte kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı.

y.+ sından 64/17

[1]

yumak Top gibi sarılmış yuvarlak iplik, yün vb.

y. 65/3

[1]

y. 59/3, 59/10

[2]

Yunan *Ar.* Yunanistan halkından olan veya bu halkın soyundan gelen kimse. Y. 31/18

[1]

Yusuf Paşa Koca Yusuf Paşa (1730-1800).

Y. 32/4

[1]

yuvarlak Top veya küre biçiminde olan.

y.+ lar 13/8

[1]

yübuset *Ar.* Kuruluk, eski tıbba göre tabiatta bulunan dört rükün ve esastan biri.

y. 37/16

kesb-i y. eder idi 11/19

[2]

yüksük otu Sıracagiller familyasından, çiçekleri soluk sarı veya açık firfiri, yapraklarının alt tarafı kadife gibi tüylü, yapraklarında kalp hastalığında kullanılan dijitalin adlı alkaloit bulunan zehirli bitki. *Dijitalis purpurea*.

y. 60/6

[1]

yürü- Adım atarak ilerlemek.

y.- yüp 19/7

[1]

yüz Başın, üzerinde alın, kaş, göz, burun, yanaklar, ağız, ve çene bulunan ön kısmı, surat, çehre.

y. 53/17, 58/25

y.+ lerini 31/20, 52/7

y.+ üne 67/2

y.+ ünü 31/16

y.+ ünün 67/3

[7]

yüzbaşı Orduda rütbesi üsteğmenle binbaşı arasında olan subay.

y.+ larından 06/14

[1]

yüz elli Kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 61/12

[1]

Z

zâbit *Ar.* Eskiden orduda rütbesi teğmenden binbaşıya kadar olan subay.

z. 06/14

[1]

zâbitân *Ar.*+*Far.* Subaylar.

z. 06/13

[1]

zabt *Ar.* Tutmak.

z. 64/21

z. ederek 19/4

[2]

zâc *Ar.*<*Far.* Demir sülfatın ticari adı.

z.- ı kıbrıs 59/8

[1]

zâc yağı *Ar.*<*Far.*+*T.* Sülfürik asit.

z. 58/13

mâî- z. 59/6

[2]

zaʿfiyet *Ar.* Zayıf olma durumu, zayıflık.

z.- i ʿazîmeye 23/7

z. 11/5, 18/11, 20/10, 36/18

kesb-i z. ederek 37/7

z.+ e 24/7

z.+ i 23/12, 29/15

[9]

zağt *Ar.* Bir şeyi başka bir yere zorla girdirme, sokma.

z.- ı hafif 66/14

z. 64/10

z. edip 64/16

z. olunup 64/15

z.+ ın 64/15

[5]

zâhiriyye *Ar.* "Görünen, meydanda olan." anlamına gelen *zâhirî* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

esbâb-ı z. 37/14

[1]

zaîf *Ar.* Güçsüz, kuvvetsiz.

z. 23/17, 35/10, 67/17

z. olur 18/16

[4]

zaîfe *Ar.* "Güçsüz, kuvvetsiz." anlamına gelen *zaîf* kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

eşhâs-ı z.+ lerde 12/11

[1]

zâil *Ar.* Devamlı ve kalıcı olmayan, sona eren, yok olan, ortadan kalkan.

z. olup 07/1

[1]

zaman *Ar.* Olmuş ve olacak hâdiselerin birbiri ardınca cereyan edişinin düşüncemizde meydana getirdiği başı ve sonu belli olmayan soyut kavram, vakit.

z. 24/16

z.+ dan 16/7

[2]

zarar *Ar.* Bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan.

z. 58/10

[1]

zarfında Süresince, belli bir sürede.

z. 09/10, 13/13, 27/12, 30/17, 40/5

[5]

zât *Ar.* Kimse, kişi, şahıs.

z. 10/8, 12/10, 14/10, 48/12

z.+ ın 12/15, 38/17, 44/18

[7]

zâtü'l-kasaba *Ar.* Akciğer borusu iltihabı.

z. 34/11

[1]

zayıfla- Zayıf duruma gelmek.

z.- nır idi 19/18

z.- yıp 16/7, 37/11

[3]

zayıflan- Zayıf duruma gelmek.

z.- dığı 48/18

[1]

zâyi' *Ar.* Kayıp, yok olmuş.

z. eden 65/2

[1]

zebh *Ar.* Boğazlama, kesme.

z. eden 39/13

fiil-i z.+ i 39/14

[2]

zebûn *Far.* Güçsüz, zayıf.

z. eden 08/3

[1]

zehirlen- Öldürmek kastıyla bir kimseye zehir verilmek, zehir yedirilmek, zehir içirilmek.

z.- me 56/14

[1]

zehirli Zehiri olan.

z. mantarlar 28/3

[1]

zelka Ar. Kayma.

z. 65/14

[1]

zerârih *Ar.* Öldürücü zehirlerden biri.

z. 21/4

[1]

zevât *Ar.* Zatlar, saygı değer kimseler. z. 05/7, 22/8, 26/21, 35/4

z.+ a 25/10, 27/7, 29/5, 35/14, 42/1

z.+ ın 48/16

[10]

zevc *Ar.* (Kadına göre) Koca, eş.

z.+ i 12/3

[1]

zeyt *Ar.* Yağ.

z.- i mezkûru 46/11

sincâbî- z.- i morinası 46/13

z.- i levz-i hulv ile 65/10

z. 25/8, 58/9

[5]

zıllullahî *Ar.* "Allah'ın (yeryüzündeki) gölgesi" anlamındaki kelime halîfeler ve hükümdarlar için unvan sözü olarak kullanılmıştır.

sâye-i hümâvâye-i z.+ lerinde 02/14

[1]

zımnında İçin, maksadıyla.

z. 56/9

[1]

zırhlı Üzerinde zırh olan.

z. alayının 05/12

[1]

zıyâ *Ar.* Kaybolma, yok olma.

z.- i dem 64/7, 67/7

[2]

zi'lka'de *Ar.* Arabî ayların şevval ile zilhicce arasında kalan on birincisi.

z.+ nin 06/11

[1]

zikr *Ar.* Sözünü etme, ismini söyleme, anma.

z. 25/18, 38/15

z. olunan 60/22, 62/4, 69/7

z. olunur 23/3, 36/10

z.+ i 09/13

[8]

zîr *Far.* Alt, alt taraf, aşağı taraf.

z.+ de 45/6

[1]

zîrâ *Far.* Çünkü, şundan dolayı.

z. 11/6, 14/4, 22/9, 28/11, 33/11

[5]

ziyade *Ar.* Fazla, çok.

z. 27/18, 34/12, 46/9, 54/1, 66/4, 69/8

[6]

ziyadesiyle Gerekenden çok, fazlasıyle. z. 09/2, 20/17, 41/17, 62/5

[4]

zuhûr *Ar.* Meydana çıkma, baş

gösterme, görünme.

z. eder 30/8

z. ederek 17/19, 24/16

z. edip 10/11

hayyizârâ-yı z. olacağı 02/15

z.+ u 30/7

[6]

zü'l-üzeyn *Ar*. Kulakçıklı, kulakçığı olan yastık.

z. 66/11

[1]

zükkâm *Ar*. Nezle.

z.- ı tesmiye olunan 41/3

z. 34/9, 41/2

[3]

zürrâ' *Ar*. Tarımla uğraşanlar, çiftçiler. z. 10/16

[1]

Arapça İfadeler

التوفيق

ا. 03/10

[1]

الله

ا. 03/10

[1]

ومن

و. 03/10

[1]

IV. TIPKIBASIM

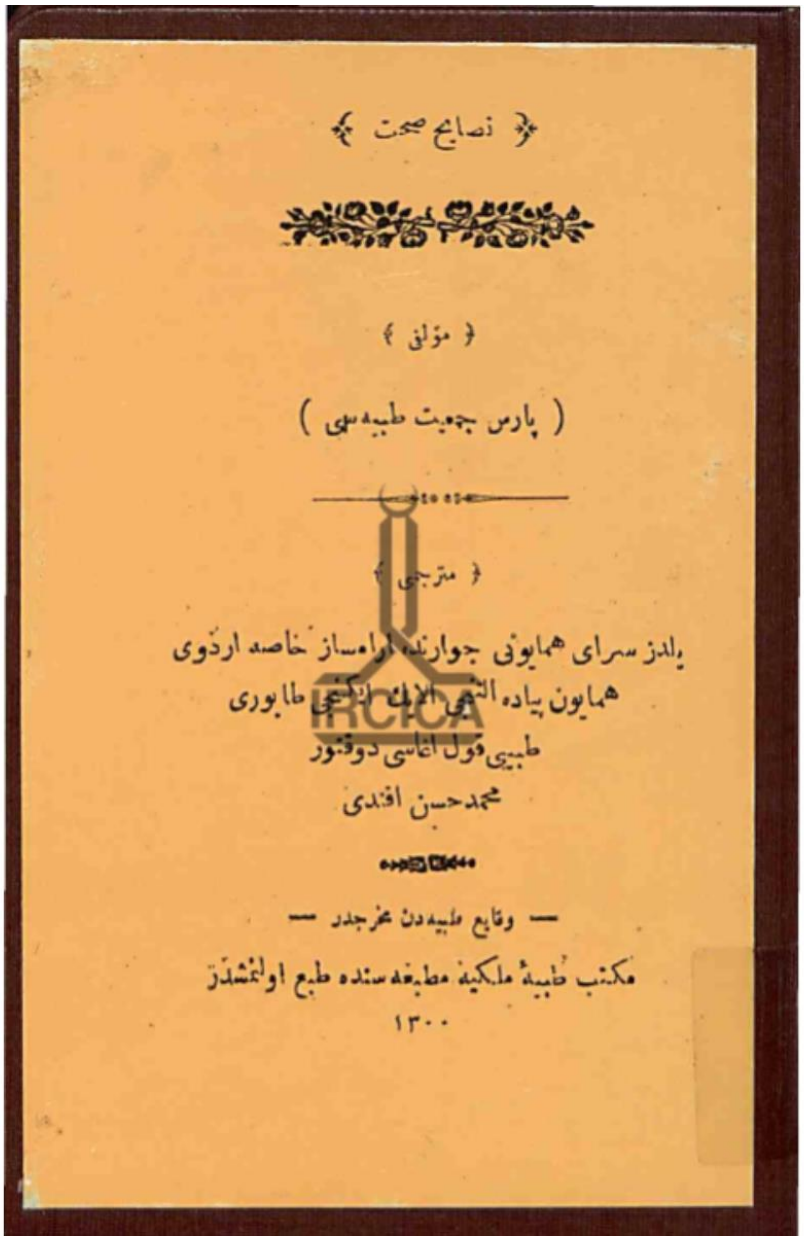

نصایح صحت

مؤلفی

پارس جمعیت طبیه سی

مترجمی

یلدز سرای همایونی جوارنده اوامساز خاصه اردوی
همایون پیاده الفی الاول لکنجی طابوری
طبیبی اول اغاسی دوقتور
محمدحسن افندی

وقایع طبیه دن مخرجدر

مکتب طبیهٔ ملکیه مطبعه سنده طبع اولنمشدر
۱۳۰۰

IRCICA

نصایح صحت

84
IRCICA LIBRARY
ISTANBUL
Reg. No 25799
Class. No: 616
PA.N

مؤلفی
(پارس جمعیت طبیه سی)

مترجمی
یلدز سرای همایونی جوارنده اوامر خاصه اردوی
همایون پیاده التنجی الایك اکنجی طابوری
طبیبی قول اغاسی دوقتور
محمدحسن افندی

— وقایع طبیه دن مخرجدر —
مکتب طبیهٔ ملکیه مطبعه سنده طبع اولنمشدر
۱۳۰۰

IRCICA LIBRARY
IRCICA
ISTANBUL 1980

مقدمه

حمد و سپاس لایحصی اول صانع مخلوقاته مختص و سزادر که نوع بشری احسن تقویم ایله خلق و ایجاد و ابدان بشرك تطرق خال و خستکیدن صور وقایه سنی سور قرآنیه ده تلمیح و تبیین ایلدی وصلوات بی انتها اول طبیب مرضای امته مناسب واحرادر که لزوم حفظ الصحت بشره دائر نیچه نیچه تنبیهات حکیمانه ایله تعلیم الدانی تفهیم ایدرك مبتلایان مخلوقاته دواساز تسلیت اولمشدر بعده اشو وجهله بسط مقال اولنور که ثنای جمیلی ارایش السنهٔ جهان وعدل و رأفتی غبطه فرمای سوابق ازمان اولان پادشاه فلاطون فکرت وشهنشاه بوعلی سیرت غازی عبدالحمید خان ثانی حضرتلرینك شو عصر ترقیعصر حضرت ملوکانه لرنده صورتمای تألیف اولان نیچه آثار مفیده کتبخانهٔ ملی یی تزیین ایلمکده و نظر اکسیر اثر شهریاریلری منعطف ارباب معرفت اولدقجه سایهٔ همایونهٔ ظل اللهیلرنده دها یرچوق آثار بر کزیده نك حیز ای ظهور اوله جغی بی ارتیاب بولنمقده در

JBCICA

بو یله بر دور ترقیده هر کسك علی قدرالاستطاعة بذل اقتدار
ایدرك خدمت ملیه ده بولنمسی واجب بولندیغنه بناء چاکرلریده
منسو بیتیله مفتخر بولندیغم صنف جلیل طبابتده ولوناچیزانه
اولسون بر اثر یراقق واینای وطنله هوسکاران علم طبه یادکار
اولق ارزوسیله برمرض ناکهانی یه دوچار اولنلرایچون
طبیبك فقدانی حالنده عائله ارکانی طرفندن اتخاذ اولنه جق
صورت تداوی یه دائر ترجمه سنه من غیرحد موفق اولدیغم
(نصایح صحت) نام اثری پیش انظار عمومیه یه تقدیم ایلدم
امیدوارم که خطایای واقعه حسن نیته باغشلانور .

(ومن الله التوفیق)

IRCICA

﴿ نصایح صحت ﴾

بسم الرحمن الرحیم

(دء معده)

(الم معده — معده سانجینی) (الم معدهٔ معائی — معده و باغرصاق سانجینی) (سلیدمحی — معده حرارتی) (حنومه — معده اکشیلکی) .

معده قدر آفتنده اعضا یك نادردر . امراض معدهنك تشفیه‌سی حقنده برچوق دوالر ثنا اولنمش ایسه‌ده ادویهٔ مذکورهنك برطاقلری کوشهٔ نسیانده قالوب برطاقلرینه دخی جزئی کلی موفق اولنمشدر . شمدی چوق محللرده حسن نتیجه ارائه ایدن بر دوایی استعمال ایله مرضایه جدی صورتده خدمت ایتمکدن عبارتدر .

١٨٤٩ سنه‌سی فی ٢٧ کانون ثانیده پارسنده منعقد جمعیت طبیه‌ده اولنان تجربه‌لرده (واکسژیا اطبا ومرضانك یأسلرینی موجب اولان) امراض معده‌نك تشفیه‌سیچون فحم بللوق « سکودکوری » استعمالنه قرار ویرلمشدر . علی العموم هر طعامدن اول یاخود صکره اشبو فحمدن بر کوچك قهوه قاشغی قدر استعمال اولنه‌رق برنجی کونلرده عادتا حسن نتیجه حس اولنور . وبك چوق ذوات کورلمشدر که بعدالطعام معده اغرلغنه واوجاع تشنجیه‌یه مبتلا اوله‌رق همان برقاچ کون فحم بللوق استعمال ایدرك شفایاب اولمشلردر .

پارس جمعیت طبیه‌سی ژورنالرندن مخرج برقاچ مشاهدات

(مشاهده)

(١)

م .. د . اسمنده زرهلی الاینك یکباشیسی نام کسسنه اون سنه‌یی متجاوز الم معدیء معائی‌یه مبتلا اوله‌رق استعمالنده معتادی بلك آز اولان توتون وقهوه‌یی ترك ایتمکه مجبور اولور بوحالده کندوسنه هر طعامدن اول ویا صکره برکوچك قهوه قاشغی فحم بللوق استعمال ایتمسی توصیه اولنور وموما الیه دخی درحال بویله‌جه سکودکوریني استعمال ایدرك سکزنجی کونی معده‌نك وظیفهٔ طبیعیه‌سی اعاده اولنه‌رق ٢٥ کون

صکره توتون وقهوه‌سنی ایچمکه بدأ ایدرك صحتی عودت ایدر . (*)

(مشاهده)

(٢)

م ... اسمنده بر قزجغز ایکی سنه مدتله مبتلا اولدیغی الم معده درت ماهدنبرو شدتله حکمنی اجرا ایدرك مزبوره مأکولات صابه‌نك استعمالنه جسارت ایدمز . بعدالطعام خصوصیله ایکی طعام اره‌سنده غایت شدتلی اولهرق معده‌سنده اوجاع حس ایدرایدی . مزبوره قزجغز پلیج وقیون اتی صوبی وبرزولا تناول ایتمسی متعاقب فحم بللوق استعمال ایتمسی توصیه اولنور . بعده‌ما مأکولات صابه‌نك استعمالنده

(*) طقسان یش سنه‌سی ذی القعده‌نك اون اوچنجی کونی قوصوه قول اردوی همایونی داخلنده کائن اوسکوب عموم خسته‌خانه‌سنك ضابطان قفوشنده اوچنجی شاغه اختیاط طوبجی یوزباشیلرندن م ... ب ... اسمنده برضابط الم معدی معالجی ایله کلور وکندوسنده حیدلازمه بالایفا راوند چینی وطارچین توزیله مخلوط سکود کوری بالاعطا بشنجی کونی شفایاب اولهرق الایه عزیمت ایتمشدر .

(المترجم)

حس ایلدیکی آغریلر کلیا ز ن اولوب مذکور ماکولاتی لایقیله هضم ایلدی . (*)

(مشاهده)
(۳)

سنی سکسانه بالغ اولمش برسپاهی اوتوز سنه‌یی متجاوز معده‌سنده وقوعبولمش برالم معده‌دن شکایت ایدرك وسائط عدیده استعمال ایدوب برحسن نتیجه‌یه دسترس اوله‌مامش بوکره کندوسنه فحم بللوق استعمال ایتمسنی توصیه ایدرك هر طعامدنصکره برقهوه قاشغی استعمال ایدرك علت مذکوره‌دن رهایاب اولمشدر . (**)

(*) درسعادتده ت...ا... اسمنده برطابور اغاسی مدت مدیده معده سانجیسنه مبتلا اولوب مومی الیه راوند وطارچین توزیله مخلوط فحم بللوق استعمال ایتمسنی توصیه ایدوب استعما لنك اونجی کونی کندوسنی شفایاب اولمش کوردم .

(**) اللی یاشنی متجاوز ح...م... اسمنده برکاتب اوج سنه‌دنبرو برمعده سانجیسنه مبتلا اولوب کندوسنه فحم بللوق ایله طارچین وراوندچینی مخلوطندن هرطعامدنصکره برکوچك قهوه قاشغی استعمال ایتمسنی توصیه ایدوب مومی الیه دخی دوای مذکورك استعمالنك یکرمنجی کونی شفایاب اولمشدر .

(لمترجمه)

IRCICA

حیات

عموما معلومدر که حیاتو بتنه قارشو کبر یتیت کتبن (سولفاتو) استعمال اولنور لکن رفته رفته مرضایی زبون ایدن حیات مزمنه حقنده مذکور سولفاتو عین فعلی اجرا ایده میوب اعمیق وطنین اذنی (قولاق اوغولدیسنی) خصوصا تخرش معده واکثریا آفات کبدیه ثقیله یی (قاره جکرخسته لغلرینی) انتاج ایدر . حیات مزمنه یه قارشو قنه قنه شرابلری وتوزلری کبی برطاقم استحضارات استعمالی توصیه ایتمشلر ایسه ده هیچ بریند امنیت اولنه میوب چونکه بو شرابلرك وتوزلرك هر بریسی عین نسبتده جوهر مؤثری حاوی اولمدقلرندن چوق مذکورلرینه فائقدر . حیات مذکوره قارشو الك اعلا اولهرق لاباراقك قنه قنه شرابی توصیه اولنور چونکه اشبو قنه قنه نك جواهر مؤثره و معطره لری بر نسبت ثابته ده اولمغله سولفاتوده تصادف اولنان خطیئاته دوچار اولنمز .

حیاتك حکمنی اجرا ایلدیکی بلادحاره وراطبه ده لاباراقك قنه قنه شرابی دوای کافیه در . بوصورتده حیات مذکوره دن وقایه ایچون هرصباح مذکور قنه قنه شرابندن برکوچك قدح شرب ایتملیدر .

بو باغ خسته خانه سنك سرطبيبي دوقتور (هدالله) نك
توطن ايتديكي برمحل مرزغده حيات زيادسله اجراى احكام
ايدوب طبيب مومى اليه اوراده متمكن اهاليك صحتلرينى
محافظه ايچون قنه قنه شرابك استعمالنى توصيه ايله اهالئ
مذكوره حيات مزبوره دن خلاص اولمشلردر . — جزايرك
ستمالى محللرنده اقامت ايدن دوقتور (واهو) دخى مذكور
قنه قنه شرابنى استعمال ايدرك دوقتور (هدالله) كبى عين
موفقيته دسترس اولمشدر . هر نوقت مقاوم حيات مزمنه دن
خلاص چاره سى تحرى اولنسه بو شرابدن صباحلرى برقوچك
قدح استعمال اولنسه آز وقت ظرفنده خلاص اولنور .
دوقتور (رونيولك) اقامت ايلديكى چوراق محللرده قنه
قنه شرابى استعمال ايدرك حسن نتيجه يه موفق اولديغندن
اونيون مديقال غزته سندن صحيح برقاچ شاهدلك ذكرى
مناسب كورلدى .

(مشاهده)

(١)

٢٨ ياشنده بوربونلى ... اسمنده برخاتون اون سكز
آى قدر صور مختلفه ده برستمه يه دوچار اولوب بك چوق
سولفاتو استعمال ايتمش ايسه ده بالآخره دواى مذكوره يه
معده سى تحمل ايده مديكى كبى آفيونه دخى الفت ايدرك

معده ده بر درجه تعب واقع اولور که کیریلیت حدیدی دخی استعمالنده هضم ایده میوب بالعکس اوجاعی تحریك وفوق العاده بر نفرتی موجب اولور . بعض حالاته قارشو قنه قنه شرابی بالتوصیه استعمال ایدرك براز وقت صکره مریضه مذکور سقه دن رهایاب اولور .

(مشاهده)

(۲)

اوچ نفر چوجغی اولان کنج بر آدم سقه ایله مضطرب بر حالده بولندیغندن کندوسنه قوشو بولنان بر ذات سولفاتو استعمالنی توصیه ایدوب مع مذکورك حین استعمالنده بر حسن نتیجه حاصل اولورسه ده بر قاچ ماه صکره مذکور سقه دفعة ظهور ایدوب سکز کون قدر مرض مزبوری راحتسز ایدرك اشتهاسزلق وعدم تحمل حالاری حصوله کلور هر نقدر حکمنی اجرا ایمکده بولنان صوك بهارك سقه یه تأثیری وار ایسه ده قنه قنه شرابی استعمال اولنه رق مرقوم شفایاب اولور .

(مشاهده)

(۳)

ایغرانده ۳۲ یاشنده بولنان بر ذرّاع یاز موسملرنده بعضکره سقه نوبتلرینه مبتلا اولهرق سولفاتو استعمال ایدرك حماء

مذکوره منقطع اولور ١٨٥٩ اغستوسنده حماء نائبه نکس
ایتدیکی جهتله تکرار سولفاتو اخذ ایدرسه ده تأثیر ایده میوب
بالعکس معده ده اوجاع شدیده وانی متعاقب غلبه سی محال بر
نفرته باعث اولور اوائناده حماء مذکور ترک شدتی تزاید ایدوب
مریض مذکور بر اشتهاسزلق وخلی بر ضعفیت وستهنک
تأثیریله متأثر اولارق صحتندن قطع امید ایدر زیرا مریض
مذکور شفایاب اولق ایچون نه بر دوایی اخذ ونه ده تحمل
ایدر بوحالده مریضه هر طعامدن صکره قنه قنه شرابی
توصیه اولنور برنجی کونلرده رنک صفراوی یی متعاقب بر
حرارت حصوله کلور بعده حماء مذکوره محو اولوب مرقومك
اشتهاسی ونومی ونشاطی عودت ایدرك مذکور قنه قنه نك
ترتیبلرینی دخی تقلیل ایلیر .

IRCICA

(مشاهده)

(٤)

٢٦ یاشنده ... اسمنده بر قادین بش سنه قدر بر
ستهیه مبتلا اولوب کندوسی هر نقدر کنج ایسه ده جلدی
ترابی وکوزلری دخی صونق ایدی التی سنه لك ازدواجندنبرو
برکوچك طاغك اوزرینه موضع بر خانه ده اسکان ایله وخانهٔ
مذکوره ایسه (ملیه رم) نام برکوله ناظر بولندیغندن ومذکور
کول ایسه یاز موسمنده همان وستهنك نصفی کسب یوست

ايدر ايدى بو يله برمحلده بولنان مزبوره قادينه قهوه شرابنك هرطرفامدن صكره بركوچك قهوه فاشغى استعمال ايتديره رك اون بش كون صكره مزبوره نك زوجى فاميليا سنك كسب صحت ايتديكنك تشكر ينى ايفا ايچون نزد عاجزى يه كلوب عيالنك جلدينك لون طبيعيسى و نومى و اشتهاسى عودت ايلديكنى وقتده قهوه شرابندن احتياط اولق اوزره بر شيشه دها طلب ايلدى (*) .

﴿ انحراف مزاج ﴾

بو كونكى كونده همان انحراف مزاج جاسز اولەمز دنيله. بيلور وحرارت مذكوره يى حامل اولان ذات بيان ايدەمز وكذا اشخاص ضعيفدلرده كرك طاقتسزلكك اسباب مختلفه سى وكرك امراضى متعاقب اولسون وياخود صعوبتله نشوونما بولان كنج قزلرده سرعتله ترقى بولان كاهلار

(*) بالاده محرر درت عدد مشاهدتك ارائه ايتمش اولدقلرى حاللرده يعنى مزمن ستمله قارشو لاباراق نام ذاتك قهوه شرابى توصيه اولنمش ايسه ده حالبوكه مذكور قهوه شرابلرى پرينه مقوى و دافع الزوبه اولق اوزره سولفاتو ايله تحت فحميت حديد مخلوطى ترتيب ايدرك مرضانك مزمن حالرينه قارشو استعمال اولنورسه دها اعلا اولور .

(المترجم)

بر فعل حماء ثابتده معروضدرلر اولوقت حسن نتیجه مسنه
امنیت اولان قنه قنه شرابی توصیه ایتمایدز (*) .

﴿ نزله لر ﴾

عوام بیننده کوکس نزله سی دیلان خسته لغك امرتداو یسنده
تره باتین روحی استعمال اولنه رق بلاشبهه حسن نتیجه استحصال
اولنور لکن دواء مذکور بو صورتده یعنی جرع حالنده
استعمال اولندیغی وقت تکسیمه ایراث ایده جکندن معلم موسیو
« تروسو » نك انجو شکلنده یوارلاقلر درونده تره باتین
روحی حفظ ایله مرضایه اخذ ایتدیرمه رك حسن موفقیت
حاصل اولدیغنی بیان ایتمشدر بو صورتده مذکور انجولردن
هر طعام وقتی یعنی طعامدن بر ساعت اول ویاخود صکره
اوچ عدد اخذ ایدرك بو یولده استعمال اولنوب آز وقت
ظرفنده حاد ومزمن نزله لر دفع اولهرق شفایاب اولنور .

بر قاچ وقتدنبرو متکاثف قطران صویی نزله لره قارشو
استعمال ایدرك حسن تأثیری کورلمشدر بو دخی بر قنجان
صغوق صو درونده مذکور قطران صویندن بر قهوه قاشغی

(*) سرعتله ترقی ایدن کاهلره وصمو بتله نشوونما بولان
کنج قزجغزلره مقویات وخصوصیله چلیك شرابی توصیه
اولنه دها کوزل حسن نتیجه یه موفق اولنور .
(المترجم)

علاوه ایله برقاچ صباح استعمال ایتمليدر حالبوکه مایع قطرانك استحضارنده صعوبت ومشکلاته تصادف اولندیغندن بونك یرینه اجزاجی موسیو « کیو » نك اختراع ایتمش اولدیغی قطران صوینی ترجیح برله استعمال ایتمليدر زیرا اجزاجی مرقوم اشبو قطران صوینن یومیه خیلی مقدار استحضار ایلدیکندن فابریقه‌سی کسب شهرت ایتمشدر .

﴿ تسنن اطفال — چوجقلرك دیش چقارمسی ﴾

اکثریا اطفال فعل تسننده اولدرجه صعوبت چکرلرکه تحمل اولنمز درجه اوجاغ وحوق کره اختلاج حصوله کلور موسیو « موریه‌س » نام ذات نامیه هیئت طبیه وانجمن دانشنه تقدیم ایتمش اولدیغی بر رقعه راپورطنده فعل تسننده وقوعبولان تصغیبات غدای اطفالده فوسفوریت کلسك (اسنان وعظامك جوهر عمومیسنده بولنان ماده‌نك) درجه کفایه‌ده بولنامسندن نشأت ایدردیمشدر ، والحاصل موسیو « موریه‌س » چوق کره‌لر مرضعه‌لرك (سود والده‌لر) لك سودینی قصورلی بولدیغنی راپورطنده بیان ایتمشدر .

بر دفعه خسته لغك اسبابی میدانه چیقارمسه اوقت صورت تداوی انتخاب اولنور . موسیو (موریه‌س) عظمینی

ترکیب ایدرك حل دعوی ایلش اولدیغندن باعث اولدیغی تألیف هیئت علوم طبیه طرفندن مظهر ستایش اولدرق « مونیتون » رتبه سنی احراز ایتمشدر عظمین { آلبومین (بیاض البیض) ایله فوسفوریت کلسك } اتحادندن حصوله کلوب اصح اولدرق تسمین اطفالی تسهیل ایدر عظمین مذکورینندن اطفالك تأکولات ویاخود یاسی درونده معلوم المقدار علاوه ایله استعمال اولنسه فعل تسمین اکثریا وجهیله و بلا اختلاج بر سرعت عجیبه ایله اجرا اولنور . اگرچه عظمین مذکورین مرضعه یه اعطا اولنورسه اطفالك کندوسنه ویرلمش کبی عین فعلی اجرا ایدر چونکه عظمین مرضعه نك سودندن اطفاله انتقال ایلدیکی بالتجربه ثابت اولمشدر .

فعل تسمینك خارجنده اولدرق نمو وعای اطفالده عظمینك استعمالی فائده دن خالی اولدیغی کبی عظمینك تشکل وتصلب ایچون احتیاج کوریلان عنصره کثرتله معاونت ایلدیکندن ماعدا بعض مخصص مرضعه لرك ابراث ایلدیکی بیوك برخطادن وقوعه کلهجك بر نوع رخیص وسوء شکلك تکوننه مانع اولور . اشبو موسیو (موریه س) لك عظمینی حبوب وسفوف حالنده چوربالر درونده ویاخود دیکر مأکولات یومیه ایله مخلوط اولدرق استعمال اولنور .

﴿ فصل تسمن حقنده بعض مشاهدات ﴾

(١)

سنت آتون محله سنده ١٨٥٢ سنه‌سی حزیرانده شارل ژ ... اسمنده بر چوجق تولد ایدوب ابوینی قوی البنیه اولدیغی حالده والده‌سی طفل مذکوری التی ماه قدر ارضاع (سود ویرمه) ایدوب بعده هر نصل ایسه سوددن کسیلور . چوجق خسته اولیه‌رق وقت فطامدن یعنی سوددن کسیلدیکی زمانلرده اعتباراً یومافیوما ضعیفلیوب و بطنی دخی شیشوب فصل هضمی دخی صعوبتله اجرا اولنور شویله که اونبجی ماهده صول ایاغی مفصل رکبه‌دن بدأ ایله طرف انسیه طوغری منحنی اولور . اون سکزنجی ماهده اعراض مذکوره لر ازدیاد ایدرك طفل مذکور ایکی طرفنی طوتامغه باشلر بوحاله قارشو ١٨٥٤ سنه‌سی شباطنده هر کون صورت منتظمه‌ده اولارق (موریه‌س) لك عضلینی ایله مخلوط چوربادن ایکی دفعه تناول ایتدیره‌رك و بر طرفدن طفل مذکوره استراحت وکیك باتیوزی توصیه اولنوب نیسان ابتداسنده چوجغك صحت عمومیه‌سی عودت ایدوب ایکی طرفنی طوته‌رق اقامت بولدی ومایسده هیچ بر صارغینك معاونتی اولمقسزین حال طبیعیسنده رجعت ایدرك مشی وحرکت شوادرجه سهولت حاصل ایلدی که قوی البنیه بولنان اطفال کبی اونه‌یه بر یه قوشارق کیتدی .

(مشاهده)

(٢)

م٠٠ر٠٠ اسمنده برخاتونك ١٨٥١ ده بركريه‌سی دنیایه
كلوب مزبوره‌نك ارضاع اولمسی ایچون پارسه كوندرر
چوجق دائما خسته اولدیغندن ١٨٥٢ نسائنده سودوالده‌سی
طفل مذكوره‌یی تحیف وبلا اون واوچ آیلق بر چوجق قدر
اولوب باشی بیوك وباشلوجه مفصلاری دخی شیشمش اولدیغی
حالده والده‌سنه كتوروب تسلیم ایدر ٠ والدهٔ طبیعه‌سی
چوجغی اطبایه كتوروب معاینه ایتدیردكده مرضعه‌نك
سودی چوجغی ارضاعه غیر كافی اولدیغی تحقق ایدر بو
حالده چوجغه مقویات واغذیهٔ مقویه توصیه ایدرلر لكن
طفل مذكوره‌نك حالی حس اولنور درجه‌ده افاقت بوله‌میوب
١٨٥٣ مایسنده آشیلانوب حیاتی مقوی بادوام اولنورسه‌ده
مزبوره‌نك بنیه‌سی یاتدریج فنا بولوب اغستوسده عادتا
اياقلری اوزرینه طوره‌میوب حتی جزئی اولهزق عظامنه
تضییق اجرا اولنسه حایقروب فریاد ایدردی ١٨٦٤ مایسنده
حال قحولیت اولدرجه‌یه واردیكه همان چوجغك حیاتندن
قطع امید اولندی بوحالده چوجغك والده‌سنه (موریه‌س)
عظمینی استعمال ایتمسی توصیه ایله سنهٔ مذكوره مایس ١٠
تاریخنده معالجه‌یه بدأ ایله ٢٥ مایسده افاقت ظهور ایدرك
٣٠ حزیرانده بلا وجع اياقلرینی یره باصوب طفل مزبوره‌نك

IRCICA

عضلاتی قوتلنوب عادتا اون طبیعیسنی اخذ ایلدی ۳۰ ثموزده مزبوره قزجغز وجودینی طوته یلوب ۳۰ اغستوسده تشوونمای طفل صورت منتظمه ده اجرا وصحتی عودت ایدوب مقدما اون سکزنجی آیده کوچ حال ایله بر عدد دیش چیقاران اشبو چوجق بو دفعه اون ایکی دیشی بردن چیقاردی .

(مشاهده)

(۳)

« نوسنت اوستاشی ۷ نام جاده ده اوچ ثروده (مادام هانیه ر) ۱۸۵۲ ثموزنده وقتندن اول یدی آیلق بر ارکك چوجق دنیایه کتوریر مزبوره قادینك بنیه سی قوی اولوب سکز ماه قدر چوجغنی ارضاع ایدرسه ده دائما کندوسی ضعفیت کسب ایدرك ۱۸۵۴ شباطنده مزاج لنفاتی یه مخصوص علامتلر چوجقده روئیا اولوب یعنی وجودنده نحافت حاصل اولهرق باشی دخی بیوك اولوب و ساعد وساقین مفصللرنده بر نوع شیشلك موجود اولوب والحاصل هرنقدر چوجغه دقت واعتنا اولنورسه ده چوجق اولدرجه ضعیف اولور که یاتمش اولدیغی قالیچه دن قالدیروب دوشکنه کتورمك محال اولور تاریخ مذکوردن چوجغه (موریه س)ك عظمینی کاه سود و کاه ات صویله خلط ایدرك استعمال ایتمسی والده سنه توصیه وبو حالده اجرای فعل اولنوب

IRCICA

١٨٥٤ تموز ١٢ يه طوغرى چوجق يالكز اشيو غدا ايله
تغدى اولنوب مارتده چوجغك يناقلرينك حركتى وسهولتله
هضم ولمنده قوت واقفت حس اولنوب نسان آينده افاقت
تامه ايله وجودينى ضبط ايدرك مشى وحركته باشلار مايسده
برقاليجه‌نك اوزرينه ياتدقدنصكره كندوسى كسه‌نك معاونتى
اولمقسزين يتاغنه كيده‌بيلور ايدى حزيرانده كو يا خسته‌لق
كورمامش كبى بالسهوله قالقوب يورييوب قوشار ايدى بوايسه
يالكز (موريه‌س) ك عظمينى ايله مستحضر غدالرك استعما-
لندن وقوعه كلمش اولديغى شبهه‌سز وارسته‌در .

(مشاهده)

(٤)

« ريوول » سوقاسنده ١٢ نومره ده (مادام ديوا)
اثناى حمله‌ده (موريه‌س) ك عظمينى استعمال ايدوب وقتيله
وضع حمل ايدرك چوجغى دخى قوى البنيه ايدى والده‌سى
بعدالولاده عظمين مذكورى برماه قدر استعمال ايتميه‌رك بو
حاله چوجغى ارضاع ايدر ايدى لكن خاتونك سودنده
اولدن فلان عظمينك مقدارى برمربع قدر اولديغندن عظام
طفلك تشكلنه غير كافى ايدوكندن كون بكون طفل مذكور
ضعيفلنور ايدى بعده والده‌سى همان عظمين مذكورك
استعمالنه تكرار بدأ ايدرك مقدما خاتونك سودينك برليراسنده

بر عشیر درهم جوهر عظامی موجود ایکن سکز کون صکره مزبوره نك برلیبرا سودنده ایکی درهم اعشاری جوهر عظامی تزاید ایلدی اشته بو یله بر برینه مشابه اوتوز قدر مشاهدات موجوددر ٠

(مشاهده)

(٥)

قلندر جاده‌سنده ٤٠ نمرولی خانه‌ده مرضعهٔ مادام ا٠ق ١٨٥١ ده ارضاع ایلدیکی بر چوجق طرفندن کندوسی بذبوی بر علته مبتلا اولوب برتداوئ مؤثره ایله شفایاب اولور ١٨٥٣ ده بر ارکاك اولاد دنیایه کتوروب ارضاع ایدر مذکورچوجق ایکی آیلق اولوب بوحالده چوجغه برضعفیت کلوب کوزلری چقور لشور وبطنی انتفاخ ایدرك برقحولیت تامه حصوله کلور همان مرضعه‌نك سودی تحلیل اولندقده مذکور سوددده یالکز عظامك فوسفوریت اثرلری موجود اولوب ١٧٥٤ سنه‌سنده (موریه‌س) ك عظمینی استعمال ایتدیرهرك سنهٔ مذکوره شباطنده این مزبورك برلیبرا سنده ایکی درهم اعشاری جوهر عظامی حاوی اولمغله طفلك وجودی اضافته تحول ایدرك مارتده زیاده‌سیله کسب اضافت ایدوب ایکی عدد دیشلری دخی خروج ایدر (بش آیلق ایدی) ١٨٥٤ نموزنده چوجق حال طبیعی یه رجعت ایدر ٠

﴿ وخذ ولدغ حيوانات ﴾

(حيوانلك صوقوب اصرمه‌لرى)

حيوانلرك وجود انسانه، ايراث ايلدكلرى جرحه خفيف اولورسه مثلا زرار يحدن (آريلردن) حصوله كلمش ايسه جرحهٔ مذكوره يه حامض وياخود بر داماله نشادر روحى وضع ايتملى واكر لدغ حيه (يلانلرك صوقمه‌سى) ايسه بو دخى « حامل سم وياخود غير حامل سم اولور » هر حالده قطعهٔ موخوذه نك اوزرينه دقت ايله بر حجامت اجرا اولنمليدر . بو حالده حجامتدن خروج ايده جك دم ايله جرحه ده موجود بولنان سم دخى خروج ايدرسه ده يينه بر مقدار سم جرحهٔ مذكوره ده قاله‌جغندن ملحوظ ايدوكدن محل مذكوره يه بر داماله نشادر روحى وضع ايتملى واكر جرحه حاضرده حجامت شيشه‌سى بولنمز ايسه يعنى بوكبى ادوانك بولندقلرى محلدن اوزاق بر پرده جرحه واقع اولورسه جرحهٔ مذكوره يى نشادر روحى وياخود صغوق صو ايله يقايوب قطعهٔ موخوذه نك اوست طرفندن بر قناب ايله يدى وسكز دور پاپه‌رق كوزلجه ربط ايتملى كه بوحالده سمك درون وريده (طمرلره) امتصاصى منع اولنمش اولور . واكرچه فعل لدغ بر قودوز كلبدن وياخود شپه‌لى بر كلبدن حصوله كلمش ايسه سريعاً محل مذكورى حجامت ايدوب بعده نار كبى قزارمش بر تبور ايله كى

ایتملی اشته دواء صحیح بودر . بوسببدن قودوزدن حصوله کلان برجرحه یی بالاده سرد اولنان ادویه ایله اولنه جق نتایجه امنیت ایتیوب بالعکز اوله رق قرغین دمور ایله فعل کی دواء صحیحی اجرا ایتمایدر .

﴿ انقباض ﴾

انقباضك اهتمامنده اصلا اهمال اولنمامایدر چونکه فعل مذکورك امتدادنده بر طاقم عوارض ثقیله حصوله کله بیلور بعض ذوات انقباضه غلبه ایتمك ایچون مسهلاته مراجعت ایدرلر که بو بر خطادر زیرا بو حالده تشفیه اولنه جق یرده بالعکس خسته لغی بیولدرر . مسهلات موقة انقباضی دفع ایده بیلور ایسه ده معده و امعایی بلا فائده تخریش ایدوب غلبه سی ارزو اولنان حسنلی مأمولك خلافی اوله رق مضر و معند اولور .

انقباضه غلبه ایچون تأثیری اصح اوله رق بر واسطه واردر اوده هر طعامدن اول و یاخود صکره بر کوچك قاشق فحم بلاوق (سکودکوری) استعمال ایتمایدر اکرچه بونی توز حالنده استعمالنده بر درجه یه قدر نفرت حاصل اولورسه اولوقت اغراض بلاوق استعمال ایتمایدر بو قرصلر دخی یمکدن اول و یاخود صکره بر دانه دن بدأ ایله او چ دانه یه قدر اخذ ایتمایدر بو حالده بزقاج وقت صکره انقباض مذکور تمامیله

IRCICA

نحو اولور والحاصل ١٨٤٩ كانون ثانى ٢٧ ده پارس جمعيت طبيه‌سى طرفندن مصدق راپورطلردن مخرج برقاچ مشاهدات بر وجه آتى ذكر اولنور .

(مشاهده)

(١)

مونه‌و يلده بيطر موسيو ده ... برسنه قدر تخرش و بر قبض معتاده يله برالم معده يه دوچار اولوب اشبو تخرش مريضى بر درجه لون ازرقه و برضعفيت عظيمه يه تحويل ايدر وموسيو ده... بلافائده حميهٔ مطلقه يه ومسهلات ملينه يعنى « جرع مسكن » « بزموت » « مغنزيا » استعمال ايتمش بعده اميدسز بر حالده مذكور بيطر فحم بلاوق توصيه اولنور برقاچ كون صكره مرضاك معده‌سى وظيفهٔ طبيعيه سنه عودت ايله ضعفيتى صحته واونى دخى حال طبيعيه يه رجعت ايدرك انقباض نحو اولور .

(مشاهده)

(٢)

م...د... اسمنده بر راهب ايكى سنه قدر بر الم معديه يه مبتلا اولوب سكزاون كون قدر امتداد ايدن بر قبضلقدن درجهٔ نهايه‌ده ضعيف ولونى صمانى اولور . بعده مذكور

راهیه فحم بلاوق استعمال ایتدیرمك بردها عودت ایتمك
اوزره قبضلغی مندفع اولور بو حالده مرقوم پاپاس برماه
قدر فحم مذکوره دوام ایدرك صحتی عودت ایله هر نوع
مأکولاتی بلاخوف اکل ایلدی .

(مشاهده)
(٣)

مادام ده ... اسمنده بر خاتون اون سنه قدر مخوف بر
ضعفیته مبتلا اولوب لحم واجسام شحمیه‌نك استعمالنده بر
کراهت حس ایدر ایدی بو حالده مزبوره بر قبض معتاد و بر
شقیقه یه (یارم باش آغریسی) دوچار اولوب خصوصاً
بعد الطعام اوجاع معدی حس ایدر بو حالده هر طعامدن اول
و یاخود صکره بر قاشق قدر فحم بلاوق استعمال ایتمسی
توصیه اولنوب استعمالندن آز وقت صکره اشتهاسی عودت
ایلدی . بو یله محلارده فحم بلاوق استعمال اولنه‌رق بعده
اشتهانك همان عودت ایتمسیله مریضك مقدما نفرتله یدیکی
لحملری شمدی اشتهای تام ایله اخذ ایدوب وجودنده دخی ثمن
ظهور ایدرك صحتی اعاده اولندی . هر نه زمان انقباض
بتون بتون محو اولورسه دائما عین ساعتده اولق اوزره هر کون
دفع طبع ایتمك لازمدر که انقباض عودت ایتمسون .

﴿ داء الاسنان — دیش اغریلری ﴾

اکر دیش آغریلری چورك اولمش اولدقلرندن نشأت ایدیور ایسه اکثریا جوف سنه آفیون روحی ، کرك قاور نمل ، وکرك صبغ ایود ایله مبلول پموقدن معمول بر حبه اعمال ایله وضع اولنملی اکرچه وجع سنی التهاب اثیه نك برحال عمومیسندن تولد ایتمش ایسه اولوقت درونده بر رأس خشخاش بولنان بر مطبوخ حمی ایله غرغره ایتملی بوحبه کبی قولاق اغریلرنده دخی باسم مسکنده ویاخود درت قسم زیت ایله بر قسم قاور نمله مبلول بر پموق حبه یی قولاغه وضع ایتمایدر .

والحاصل عموما دئیله بیاورکه بر طاقم ذواته فائده بخش اولان ادویه دیکرینه فائده ایراث ایتز اکثریا داء اسنانك حصوله کلمسی استعمالندن اعتیاد اولنان دیش آغریلرینك طبیعتندن تولد ایدر (دیشجیانکه مراجعت اولنه) .

﴿ مسهلات — عمل شربتلری ﴾

امر تداویده اکثریا مسهله مراجعت اولنور لکن انتخاب اولنه جق مسهل جمیع وقتده تشخیص اولنان خسته لغه وابسته در مسهلاتك طبعه موافق اولانلرندن جریدهٔ طبیبه دن مخرج بند آتی ذکر و بیان اولنور .

ایلك بهاره بلا زحمت ومشقت مسهل الق اولقدر حفظ صحته موافقدر که سنه‌لك بویله بر وقتده کثرتله بولنان امراض ثقلت ، تراکم دم ، دوار ، شقیقیه ، کبی خسته لقلرك وقوعنی منع ایدر اشته بو نقطه‌ده عموم متفقدر لکن بو تداویدن حصوله‌کله جك فائده ومضرت اقتحاب مسهلدن ایلروکلور اول امرده مسهل الق لازم اولدیغی حالده مسهلات شدیده‌دن صرف نظر اولنور چونکه مسهلات مذکوره نباتی اولوب آز مقداردہ استعمال اولنورسه فوق العاده مر اولدقلری کبی اکثریا تشفیه‌سی اوزون بر انتهاب امعایی موجب اولورلر اگرچه چوق مقداردہ استعمال اولنورسه سم قاتلدرلر کذا مسهلات محرقه‌لری دخی برطرف ایدرلر چونکه مثلا مکاس مغزیا هرنقدر شهرتی وار ایسه‌ده اعضا اوزرینه شدتله تاثیر ایدر بوسببدن معلم موسیو (تروسو) « مسهلات محرقه‌لرك » استعمالاتری مواد ثفلیهٔ دمویه‌یی موجب اولدقلرینی اثبات ایتمشدر . « مسهلات ملحیه » ایسه هرحالده دیکرلرینه مرجحدر چونکه مسهلات مذکوره بلا تهلکه طوغریدن طوغری یه اجرای فعل ایدرلر بونلرك میانده کثیر الاستعمال اولانلر « کبریتیت مغنزی » (انکلیز طوزی) و « کبریتیت سود » (سفوف روژه) در وکبریتیت مغنزینك یالکز بر قصوری واردر اوده کندوسنك کریه‌ومر اولمسیدرکه اکثر ذوات استعمالندن اختراز ایلدکلری واردر . سفوف

روژه ایسه بالعکس کراهت ومریتی اولدیغی کبی محفوظ بولندیغی شیشه‌نك نصفنی بر مقدار صو ایله حل ایدوب بر لیمونانا کبی طوغریجه ایچیلوب تأثیرایدرك بر اوجاعی دخی موجب اولدیغندن استعمال اولنور اشته بوسببدن سفوف روژه الك اعلی بر مسهل اولدیغی کبی مدت مدیده حفظ اولنه‌رق سیاحته وصحرایه دخی کتوریله‌بیلور ایمدی بو روژه مسهلی سنوی عمل شربتی المق اعتیادی اولان ذواته توصیه یه مجبورز . (دوفتورسارا)

﴿ جرب — اوبوز — کچیك ﴾

مرض مذکورك ارائه ایتمش اولدیغی منظرهٔ کریهه سندن ماعدا بر درجه وجعلیدر که هر مریضی ایکی اوچ کون ظرفنده علت مذکوره دن کاملا شفایاب اولمق ایچون بر واسطه‌نك وجودینی تحری ایدر ایسه بك چوق اصابت ایتمش اولور بونك ایچون وجودك ملوث اولدیغی محله پتول یاغنی (غاز یاغی) خفیف اوله‌رق طلا ایتملی بوحال اوزره بر ساعت ترك ایله بعده استحمام اولنوب ایرتسی ودها ایرتسی کون بویله‌جه دوام اولنملی . واسطهٔ مذکوره فیئاتجه دون ایسه‌ده بالعکس تأثیر جهتیله زیاده مؤثر اولدیغندن استعمالی هرمحلده شهرت تامه یه موفق اولمشدر . ایمدی تأثیری بوکا معادل بر واسطه

واردر که بوده متکاثف قطران صو بی ایله محل مذکوری یقاملیدر ٠

﴿ فطورات سمیه — زهرلی منطارلر ﴾

هرسنه منطارلر ایله تسمیم وقوعه کلدیکی مشاهده اولنیور بونك ایچون فطورات مذکورهلردن حامل سم اولنلرینی اولیانلرندن فرق ایتمك لازمدر ٠ ایمدی اشبو منطارلری بربرلرندن تفریق ایتمك ایچون پك چوق وسائط واردر مثلا برمعدن قاشق درونده و یاخود کوشدن معمول بر قاب درونده مشکوك اولان منطار غلیان ایتدیریلوب اکرچه مذکور منطارده سم وار ایسه اول قاب سیاه اولور فقط بو حالده دخی امنیت اولدمغنی برانجربهٔ مذکوره کاملا امنیت بحشا اولدیغندن انسانی برخطایه القا ایدرك بر طاقم عوارض ثقیله یی موجب اولور ٠ بوکون فن طب فطورات سمیه یی طانیق ایچون تأمین اولنه جق هیچ بر واسطه بیان ایتدیکی کبی علم نباتاتك کوسترمش اولدیغی واسطه لره دخی اعتماد ایتماملیدر ٠

﴿ امراض کبد — قره جکر خسته لغی ﴾

امراض مذکوره دن بعض کره بسیط اولان ادویه نك

استعمالی پك اعلا اولور . لكن بر دوا نوقت عادی اولورسه
اول دوایی صحیح اوله رق مؤثر اولدیغی حالده اعتبار ایتمامك
لازمیدر ؟ طوغریدن طوغری یه یوق ! جوابی ویریلور .
امراض کبد اکثر محلده بر نباتك سکریله شفایاب اولدیغی
برطاقم ذواته بیان اولنسه تردد ایله تبسم ایدرلر لکن حقیقتده
بویله دکلدر . بونوع امراض کبده قارشو اصرغان اوتنك
باشلوجه بر تأثیری واردر بوده بر قبضه تازه اصرغان اخذ
ایدرك بالتعصیر حصوله کلان عصاره دن هر کون لا اقل درت
یمك قاشغی استعمال ایدرك عظیم بر افاقت حس اولنور
چوق یرده دخی عصارهٔ مذکوره نك استعمالندن برفاج وقت
صکره مرض مذکور تمامیله محو اولمشدر . لکن پك چوق
وقت امراض کبد معده نك مزاجسز برحالنه مربوط قالور
طعامدن یارم ساعت اول اصرغان عصاره سندن اخذ اولندیغی
وقتده فحم بلوق دخی استعمال اولنورسه دها اعلا اولور چوق
کره امراض مذکوره همان عضو مذکورك برضعفیتی و برحال
حمویسی ایله بالمرافقت بولنوب او حالده تداوی مقویه استعمالی
غایت الزمدر . بوده قندقنه شرابنی استعمال ایدرك عمومك
اوصافنی بتلدکلری اشبو دوا پك چوق کره لر مرضایی عات
مذکوره دن خلاص ایتمشدر .

IRCICA

انحراف مزاج — وجود فرغنلغی

انحراف مزاج عموم اطرافده تعب ومشاق ایله بر رخاوت عمومیه‌نك حسسندن عبارتدر چوق محلده انحراف مزاجك دفعی ایچون بر سیجاق استحمام و اکرچه انحراف مقاومت ایدرسه بر مسهل المق ایجاب ایدر .

قولرا

علت مذکوره نك دفعه ظهوری پك نادردر همان دائما بر طاقم عوارض مخبره خصوصیله براسهال معند ایله ظهور ایدر .

قولرا حکمنی اجرا ایلدیکی محلده هر بر صاحب تدبیر وجودنده بر راحتسزلك حس ایتدیکی جهتله کندوسنك محافظه سنه شتاب ایدر وبدایت مرضی نظر دقته الهرق دائما چاره اندفاعنی تحری ایده‌یلور . وقوعبولان امهالی توقیف ایتمك ایچون وسائط متعدده سردایتمشلردر ازانجمله ، آفیون ، وآفیون روحی ، بیزموت ، وکذاکبی اعلاسی فحم بلاوق اواوب بویله بر وقتده فحم مذکوردن هرطعامدن اول ویاخود صکره بر یمك قاشغی اخذ ایدوب اکثریا یکرمی درت ساعت ظرفنده توقیف اولنور اکرچه قولرا غایت منتشر برحاله

بولنور ایسه اواوقت بر طبیبك معاونتنه شتاب ایتملیدر ۰

والحاصل قولرانك ابتدا سنده حسن نتیجه ارئه ایدن تداوی عرق الذهب (التون کوی) وآتی متعاقب فحم بلاوق استعما لندن عبارتدر فعل مذکور شو وجهله تصریح و بیان اولنور که مقیئ (عرق الذهب) عضویته دخول ایدن « میاسماء قاتلی » اخراج وفحم مذکور دخی میاسماء مزبورك اخراج اولنمیان قسمنی مص ایدر ۰ قولرا هنکامنده غایت احتیاطلی طاورانمق بر تدبیر در الك اعلا تدبیر ایسه اعتیاد طبیعی یه مداومت و هرشیئك کثرتندن ونرودتندن احتراز ایتمك لازمدر بو یله حالدرده استحمام بارده وبوزلی اشربه نك استعمالندن توقی ایتملیدر قولرادن محافظه اولنمق ایچون برنجی درجه ده استعمال اولنان ادویهٔ حافظه مایع لاباراق اولوب مایع مذکوری بر فنجان و یاخود بر طباق دلوك وضع ایدوب اشبو قاب ایله مایع مذکوری زومی کورینان محله وضع ایتملی ۰ اشبو مایعك بر قسمنی اللی قسم عادی صو ایله قارشدیروب حولی، نردیان، وصوفه لره سرپمه لی : اللر و یوزینی یقامق ایچون عادی صو یك ایکروسنه برقاچ داملہ علاوه ایله استعمال اولنملیدر ۰

مارسلیاده درت یونان وسکز اسپانیول کیمیجیلری قولرایه طوتیلوب محافظلری بولنان جراح وغاردیانلر مایع لاباراق ایله ال و یوزلرینی بقایه رق مرقوم کیمیجیلر ایله بلا واسطه اختلاط ایله تماس ده اولدقلری حالده اصلا علت مذکوره ایله متأثر

اولمدقلرینی مارسلیایه لازاره طبیبی بیان ایتمشدر . « حلبك نهایت طاعونده دخی لاباراق مایعی تحت تجربه یه آلنه رق حسن نتیجه یه موفق اولدیغی اولوقت سوریه ده والی بولنان یوسف پاشا ایله جنرال قونسولوسلرینك افاده لرندن مستبان اولمشدر .

﴿ سرعتله سلوك طوتدرمدنك اصولی ﴾

سلوك یاپشدیریله جق محل بعد التعیین اول محله بر خردال کاغدی کزدیره رك قزدیروب صکره ایلیق صو ایله بیقایه رق سلوکلری الصاق ایله اخراج دم اجرا اولنور . (*)

(*) اکرچه بوحالده دخی سلوکلر طوتمز ایسه اولوقت محل مذکور کوزلجه طرلش میلدرك الصاق علق اجرا اولنور بوکره دخی فعل مذکوره دسترس اولنه مزسه اولوقت اوتهدن بری سلوکلرك طبیعتنده اثر رایحه سندن نفرت و بر درجه یه قدر حدتلرینی موجب اولدیغندن یارم الماك ایچروسنی او یوب سلوکلری جوف مذکوره یه وضع ایله مطلوب اولان محله ربط اولنورسه اولوقت سلوکلرك اثر رایحه سندن حس ایتدکلری نفرت وحصوله کلان حدتلرندن ناشی اول محلی کمال حرص ایله قاپوب دمی مص ایدرك اجرای فعل ایدرلر .

(المترجم)

ادویهٔ حدیده — چلیك ترتیبلری

ادویهٔ مذکوره اویله بردوای شافی واویله بر عجیب صورتده مؤثر درلر که مرضایه اشکال متعدده ده اعطا اولنه کلدیکنه تعجب اولنماملیدر . استحضارات حدیدیه نك بر طاقلری دیشلری سیاه ایلدیکی کبی معده یی دخی اتعاب و بر قبض معدکی خطایایی موجب اولورلر . بوحالده وآله حبلری « فحمیت حدیددن » مرکب اولوب خطایای مذکوره یی موجب اولمدیغندن مقوی اولهرق صمغانی اونده بولنانلرده حسن تیجدیه موفق اولدیغندنناشی حبوب مذکوره پارس جمعیت طبیه سنجه تحسین اولنمشدر اشبو تحسین کیفیتنه دخی اهمیت و یرماملی زیرا فحمیت حدید اولدرجه اشکال مختلفده بولنور که انسان بر [illegible] عاجز قالور .

موسیو پیوری (دارالفنون طبی معلمیدر) امراض دم اوزرینه ویرمش اولدیغی درسده استحضارات حدیدیهٔ مختلفه نك خواصنی تقدیر ایدرك صورت تدریسنه شو یولده : یعنی دائما استعمال ایدرك مستفید اولدیغمز وآله حبلریدر . وصحیحا دیه یلورز که بوکون الیزده بولنان والهنك حبلرینك سوء تیجه سی اولمدیغندن اك قیمتدار بردوا کبی توصیه یه سزادر دیه رك ختم مقال ایلمشدر . مذکور حبلرك عادی ترتیبنده هرکون بر یاخود ایکی دانه سندن بدأ ایله کونده سکز

دانه یه قدر اخذ اولنه یاور سائر حبلردن تفریق ایتك ایچون حبلرك اوزرنده (والهنك حبلری) محکوکدر .

﴿ عرق — تر ﴾

اکثر مرضانك عروق مبذوله ایله متعوب اولدقلری خصوصیله سل الرئه یه مبتلا اولان بیچاره کانده وقوعبولور . دوقتور (وینیاره) کوره بوکبی مرضایه هر اخشام اطه چایی متقوعی استعمال ایتدرملیدر .

﴿ التهاب قصبات الرئه ﴾

تخرش صدر ایله تکلم . تاملریله یاد اولنان امراض مختلفه رئتیك درونته هوایی سوق ایدن مجارینك تخرش و التهابنه ذات القصبه اطلاق اولنور . نزله نك الك زیاده اذعاج ایتدیکی آثارك بریسی شبهه سز اولهرق دینور که سعال یعنی اوکسورکدر . بوده بعض کره پرتحماسز درجه یه کلور که سعال مذکور خود بخود صحیح اولهرق برخسته لغی تکوین ایدر سعاله غلبه ایتك ایچون مرضایه فائده بخش اولان (رنیول آنه) نك بجین بلسمیٔ صدریه سنی اعطا ایدرك حسن نتیجه کورهلیدر .

کیمیاثیون عجین مذکوری تحلیل ایدرك آفیون اصلا بولنمدیغندن وترکیبنده بولنان اجزانك دخی هیچ بر سوء تأثیری اولمدیغنی اثبات ایتمشلردر .

التهاب قصبه ده مغلیات اخذ ایدن ذوات آنك یرینه بر کوچك قهوه قاشغی مقداری قطران صویی بولنان بر فنجان صویی برقاچ دفعه شرب ایتلیدر . موسیو (کیون) سعال ونزله لرده دیکر برچوق شروب ومغلیاتی رفع ایدرك یرینه مایع متکاثف قطرانی اختراع ایتمشدر .

﴿ مقویات ﴾

ادویهٔ مقویه مزاج لنفاوی وضعیف وخصوصیله حال نقاهتده بولنان مرضایه مخصوصدر . مقویات مذکوره لرك میانده باشلوجه استحضارات حدیدیه وقنه قنه بولنور که بونلردخی صلب ویا مایع حالنده درلر . استحضارات حدیدیهٔ صلبه یی استعمال ایتمك معتادی اولان ذواته (واله) نك حبلرینی ودیکرلرینه دخی (روبیکه) نك ناری فوسفوریت حدید شروبنی توصیه ایتملی بوایکی دوا پارس جمعیت طبیه سنك تجربه کرده سی اولوب هر حالده امنیتلیدر . وبونلر دیشلری دخی سیاهلندرمدیغندن استحضارات حدیدیه نك کثرتله استعمال اولنانلرندندر . بونلرك تقلیدلرندن احترازایتملی

ایچون حیلرك اوزرینه (واله‌نك حیلری) کلدیکی حك اولمشدر .

قنه قنه استحضاراتنه کلنجه بونلردن یالکز استعمال اولنه کلان قنه‌قنه‌در . حرکیوم لاباراقك نهایت درجه‌ده لزومی اولوب وجوهر مؤثری دخی طوتدیغندن دیکر استحضاراته مرجحدر حمر مذکوردن نقاهتده بولنانلره طعامدن برچاریك اول و یاخود صکره ایکی کوچك قاشق اخذ اولنورایسه سریعاً صحتلری عودت ایدر اکرچه حبوب واله ایله مشترك اولدیغی استعمال اولنورایسه حسن نتیجه ایراث ایدرلر . دوقنور (رنیول) ك بعض مصدق مشاهداتی ذکر اولنور .

(مشاهده)

(١)

مادام میشل اسمنده قویه البنیه اللی یاشنده برقادین ایکی سنه‌دنبرو شقیقه ، ضربان قلب ، عسرت هضم ، یقظه ، حماء دائمه یه مبتلا اولوب لزومنده چوق وقت سولفاتو استعمال ایدرك بر درجه یه واصل اولورکه مذکور سولفاتو حماء دائمه یه غلبه ایده‌جك یره بالعکس تحمل اولنمز درجه‌ده اوجاع معده‌یی موجب اولور یونك اوزرینه مزبوره‌نك صحتنی مخوف برضعفیت تعقیب ایدر . بوحالده مریضه هر کون اوچ کوچك قدح قنه‌قنه شرابندن اعطا برله استعمال

ایتمسنی توصیه ایدرك اون بش کونده شفایاب اولوب مسروراً عاجزی یه کلوب اثنای تشکرده توصیه کرده کز اولان دوا نه مؤثر ایمش دیو بیان وافاده ایلدی .

(مشاهده)

(٢)

برقاچ سنه دنبرو اور اراضیسنده م.. قومپانیه سی عمله لرینك بولندقلری محل میاسماء مرزغیه یی حاوی بر محل اولوب بوسببدن مرقوم عمله لر کسب ضعفیت ایدرك (٨٠٠ دن ١٠٠٠) قدر عمله یه مقوی ودافع التهابه کبی قنه قنه شرابی استعمال ایتدیره رك حسن نتیجه یه موفق وبالذات صاحب قومپانیه موسیو ماذ ... دخی مشغولیت کثیره سندن ناشی ضعیفلیوب مرقومه قنه قنه شرابی استعمال ایتدیره رك کذا حسن نتیجه یه موفق اولدم (دوفتور بل وو) .

﴿ اصم عارضی : صکره دن کلمه ضاغراق ﴾

بعض کره اسباب ظاهریه وقوعبولمقسزین قوهٔ سامعه مختل اولور بوحال دخی بعض کیفیته عطف اولنور مثلا صلابت وییوست و التهاب غشاء طبل کبی بوحالده اکثریا شفایاب اولق ایچون اغریبان قولاغك ایچروسنه اقشاملری

یاغمزدن اقدم غایستر ین ایله مبلول بر پموق طپه وضع اولنوب ایرتسی کونی مذکور قولاغك قوهٔ سامعه‌سی حال طبیعی یه رجعت ایدر (اکثریا یکرمی درت ساعتده) .

﴿ قروح : چیبانلر ﴾

قروحه قارشو استعمالی تجارب متعدده ایله مثبت اولان لاباراقك مایعی اولوب بوده ایکی ثلث عادی صو ایله بر ثلث مایع لاباراق مخلوطندن قروح مذکوره‌لری یار ایتلیدر . بو حالده مایع مذکورك مقدار نسبیتی تزید ایدرك آز وقتده مزمن قرحه‌لری تشفیه ایتدیکی کبی آفات جلدیهٔ مختلفه‌ده یعنی سعفه = کل : حرقه = یانق : جروح : قوبا = طوزلی یالغم : جذام = میکیلك وغنغرن نام خسته لقلرده مایع لاباراقك حسن تأثیری کورلمشدر . خسته خانه‌لرده اجرا اولنان تجارب متعدده‌ده حاصل اولان تأثیر دیکر بوکبی دواده موفق اولنمامشدر . مایع مذکور اوزرینه بعض مشاهدات ذکر و بیان اولنور .

(مشاهده)

(۱)

۱۰۰ ق اسمنده بر ذاتك ایاغنده بر قرحه حصوله کلوب

بالآخره قرحهٔ مذکوره مرقومك اياغنك هر طرفنی احاطهٔ ایدرك همان بر جراح جلب ایدوب مرقوم جراح دخی قرحهٔ مذکوره یی کوردیکی کبی بترعمایتی اجرا ایتمك لازم اولدیغنی بیان ایدر ایسه ده بالآخره مریضك حیاتنی تهلکه یه القا ایده جکنی درك و تیقظ ایدرك اول آنده استشاره ایتمك ایچون عاجزی یی دعوت ایدر بنده کز مایع لاباراقك قرحهٔ مذکوره ده استعمال اولنمسی یولنده کیدلمسنی توصیه ایلدم بوحالده مایع مذکوری استعمال ایله آز مدتده قرحهٔ مذکوره ده علامت جیده بالمشاهده وفعل تقیح دخی تناقص بولهرق رابحهٔ کریهه محو اولوب یکرمنجی کونی فعل تندب حصوله کلور که یکرمی یدنجی کونی مریض مذکور تمامیله شفایاب اولدی .

(دوقتور هش)

(مشاهده)

برمرض اوکوزی ذبح ایدن ب ... اسمنده بر آدمك فعل ذبحنی اجرا ایتدیکنك ایکنجی کونی عوارض ثقیله ایله کوزینك عظیم بر انتفاخنی متعاقب بر بثرهٔ خبیثه یه مبتلا اولورکه هرنقدر مرقومه کی فعلی اجرا اولنورسه ده بر نتیجه حاصل اولمز بوحالده عاجزی یی جلب ایدرلر بنده کز دخی مریضك خسته اولان کوزینه صاف مایع لاباراق ایله مبلول برتفنك وضع ایله اون کون تداویدنصکره تمامیله شفایاب اولدی (ز . قاوکه) .

چوق محلارده قرحهٔ آکله و متعفنه‌لره قارشو مایع لاباراق استعمال ایدرك اعضالرك درجهٔ حسیتنه کوره ایکی و یاخود الی قسم صو ایله بر قسم مایع لاباراق محلولی بعده متکاثف مایع لاباراق استعمال ایدرك برنجی دفعه استعمالده تعفنه طاقت کلیان قرحهلر برقاچ کون ظرفنده شفایاب اولورلر .

(کولریه)

﴿ تنفس کریهه ﴾

اثبو تنفس کریهه عموماً کرك معده و کرك استنك حالاتندن تولد ایدر . برنجی حالده یعنی کراهت معده‌دن متولد ایسه هرطعامدن اول و یاخود صکره برکوچك قهوه قاشغی فحم بلاوق استعمال ایتمك الك اعلی بر واسطهٔ تداویه‌در که تنفسده بولنان کراهتی موجب اولان غازلرك فحم مذکور ص ایدرك علت مذکوره دن رهایاب اولنور . ایکنجی حالده یعنی کراهت استاندن حصوله کلمش ایسه دیش توزی ترتیبلرینه مراجعت اولنور لکن مذکور توزلرك اکثریسی مطلوب درجه‌ده اولمدیغندن اثنای استعمالده مینای سنی تخریب ایدر بوسببدن (پلاتینه) نك ایجاد کرده‌سی اولان « اودونتین = واکسیر مضاد المسنی » بی توصیه ایتمکدیدر . چونکه مذکور ترتیبلر برراحهٔ لطیفه و لذیذه ایراث ایتدکلرندن استعمال اولندقلری وقت آغزی نه‌طبر ایله سیغاره‌نك رائحه‌سیله تنفس

کریهدیی محو ایدوب مینای سنی ایسه بالعکس خراب ایمزلر ؛

﴿ نزلهٔ دماغ : ذکام ﴾

ذکام تسمیه اولنان خسته‌لق هیچ بر وجهله ثقیل و مخوف اولیوب لکن بردرجه یه قدر تحملی عسیر ومتاعبدر که هرکس داء مذکوردن خلاص اولق ایچون بر واسطه یه مراجعت ایدر . بدایت نزله ده بسیط اولهرق برقاچ دقیقه کرك مایع نشادر روحی وکرك صبغ ایود استشمام ایدرك علت مذکوره دن خلاص اولنور اکرچه نزله مدت مدید دوام ایدر ایسه ادویهٔ مسروده علت مزبوره یی تشفیه ایده‌میوب بردرجه یه قدر تخفیف ایدرلر . شویله که ادویهٔ مذکوره‌لر استشمام اولندقده مریضی دفعة اسیر احتراز نوبه الفا ایدرلر .

﴿ شقیقه = یارم باش آغریسی ﴾

علت مذکوره‌نك عوارض ثقیله ایله وقوعی نادر ایسه ده نتایج وخیمه‌سی واردر مرض مذکوری تکوین ایدن اضطراب شولدرجه طاقتکذاردر که اشبو راحتسزلکی دفع ایتمکه مجبوریت کوریلور بو حالده ادویهٔ مضاد التشنج استعمال اولنملی چونکه ادویهٔ مذکوره زیاده‌سیله شقیقه‌نك

طبیعت عصبیه سنه تأثیرایدر . برچوق دفعه تخفیف مرض
ایچون . منقوع عطریه : چای : اوراق نارنج : نانه :
یوشان اوتی : اطه چایی : پاپادیه : مایسه روحی استعمال
ایتدرمك کافیدر . اگرچه نوبت شدتلی اولورایسه ادویهٔ
مؤثره یه مراجعت ایتلیدر . بو دخی لقمان روحی اینجولرینی
استعمال ایتلیدر یعنی مذکور اینجولردن عادی صو ایله بش
والتی دانه قدر اخذ ایتلیدر یعنی نوبت اجرای احکامنده
تعند ایدر ایسه یارم ساعت صکره مذکور اینجولردن یته اخذ
ایتلیدر یعنی شقیقه نك پدایتنده مذکور اینجوله مباشرت
اولنورسه دها اعلا اولور بو اینجول ایسه دوقتور (فارتا)
نك اینجولیدر .

﴿ غشی = دمه یایله ﴾

برآدمك غشی ایله دوشمه سی اول آدمك ضربان قلبنك
موقتاً توقف ایتمسندن واطرافه دمك سوق اولنه ماماسندن
نشأت ایدر . دوقتور (پیوری) غشی وقوعبولان بر
آدمك باشنی قدامه اکرك حسن نتیجه کورمشدر شویله که
مغشوش مرقومی یره ویاخود بر یتاغه صرتی اوزرینه
یاتروب باشنی عموم وجودی استقامتنه کتوره رك اواوقت دم
بالسهوله دماغه واصل اولوب مریضك حواس عومیه سی

عودت ایدر بونکله برابر شخص مزبورة سرکه ویاخود دقت واعتنا ایله نشادر روحی استشمام ایتدرملیدر .

﴿ وبا = امراض مستولیه ﴾

مشروبات بارده : البسهٔ خاره ویاخود خفیفه : استحمامات بارده‌لرك اوقات وباده هر برشینك افراط درجه استعمالندن توقی ایدرك معتدلانه واحتیاطکارانه حرکت ایتملیدر بوده برقسم مایع لاباراق (قاور سودیوم) الی قسم صوده حل ایله استعمالدن عبارتدر مایع مذکوری داره‌ده سرپمك ودها اعلاسی مایع لاباراق محلولنی برقاب درونینه وضع ایله اصطبل ، مانده ، وآخورلره قویملیدر . اکرچه برلیترا عادی صوده یکی کوچك قاشق مایع لاباراق علاوه اولنه‌رق تزینات واستحمامات وغسل صورتنده استعمال اولنسه‌یك اعلا برتدبیر اولمش اولور (فولایه مراجعت) اشبو مقبول اختیاطدن ماعدا جریان میاه مجاورنده ویاخود رطوبتلی محللرده مسکون اشخاص برکوچك قدح خمرقنه قدن هرصباح اخذ ایلسه فوق العاده تندرستلیکی موجب اولور وبا هنکامنده وجود انسانه مقویتك لزومی اولیوب مصیبت مذکوره دن محافظه اولنمق ایچون عضویتك صحتده بولنمسی لازمدر .

سلس البول = ادراری طوتهمامق

اشبو علت منحوسه ایله آفتزده بولنان بد بخت کسانه نادراً تصادف اولنمیوب کسان مزبورهلر معلول اولدقلری اشبو علتدن خلاص ایچون حسن رضالریله ثروتلرینك برقسمنی بو یولده صرف استهلاك ایدرلر بوکونه قدر فن طبابت سلس البولی امر تداویده تشفیهدن عاجز قالمش ایدی وقت حاله کوره طبابت مرضایه بعض ادویهٔ متسلیه توصیه ایتدکاری صرهده (پوراتیهر) اجزاجیسی موسیو (غریواد) سلس البوله قارشو حدید ایله چودار مهموزی مخلوطندن مرکب دوایی توصیه ایدوك فن طبابته خدمت صحیحه سی سبقت ایتمشدر . اشبودوایی امر محافظهده اولان صعوبتك دفعی ایچون موسیو (غریواد) چودار مهموزی حدیدی شکرلهلزی استحضار ایله موفق اولمشدر . اکثر اطبا دائما موسیو (غریواد) ك اشبو شکرلهلرینی سلس البوله قارشو بر موفقیت تامه ایله استعمال ایتمشلردر . «پوراتیهر» خسته خانهسنك سرطبیبی موسیو (آرلن) کندو قفوشنده اوچ ماه قدر دوای مزبوری سلس البوله مبتلا اولان اون بر عدد خستهکاندن ایکی ذاتك بر یسی التمش بش ودیکری یتمش بر یاشنده اختیارلر اولوب طقوزی دخی یدی یاشندن اون یدی یاشنه قدر بولنان چوجقلرده اثبات ایدرك تصدیق ایتمشدر .

خسته خانهٔ مذکوره ده عین تداوی ایله سکزدن یکرمی یاشنه قدر اولان اوتوز سکز چوجغلرده « بونلردن درت عددی آبدال » وسکسان بش یاشنده بر قادین و بر اختیارده ادویهٔ مزبوره استعمال اولنه رق بجله سی شفایاب اولمشلردر . اشته بر معلم طرفندن موسیو (غریوالد) ه ارسال اولنان برقطعه شقه نك صورتی زیرده بیان اولندی .

(صورت شقه)

—

موسیو

بری اون و دیکری اون بش یاشنده بولنان باکره قزلره معلوله بولندقلری سلس البوله یه بالمعاینه طرف عاجزانه مدن ایجاد کرده کز اولان شکرلمه یکری استعمال ایدرك مرقومینك ایکیسی دخی تمامیله شفایاب اولدقلرینی بیان ایله اشبو ایجاد کرده کزی بن دخی تصدیق ایده بیلورم .

(معلم غالیارد)

﴿ حکه = قاشمه ﴾

—

اکرچه وجوده قاشمه شدتلی اولور ایسه بر لیزه صویك درونته ایکی یمك قاشغی مایع لاباراق علاوه ایدرك وجودی غسل ایتمایدر .

مدت مدیده بحر محیط کبیرده ملاحت ایدن (موتالامبر) نام سفینه نك ملاح و یولجیلرینك مضطرب اولدقلری شدید وتحمل اولنمز درجه ده علت حکه لرینی مایع لاباراق ایله غسل ایتدیرمرك تشفیه ایلدیکنی دوقتور (قودرای) بیان ایتمشدر.

﴿ داءالخنازیر = سراجه = رخیطس = رطوبت بارده ﴾

—

آفات مذکوره نك یکدیکرینه اولقدر ارتباط ومشابهتلری واردرکه هوادار بر محلده وجودی محافظه ایله صاف وحار ویابس هوا وبرغدای جوهری استعمالنه اشد لزوم کورینور. استعمال اولنه کلان ادویه میانده الك زیاده مستعمل وقیمتدار اولان دوا سنجابی بالق یاغیدر. اشبو یاغ جمله یاغلره مرجح اولدیغندن تجارتده بو نسبت مذکوری تغشیش ایدرلر. بوسببدن پارس جمعیت طبیه سی طرفندن مصدق اولان (برته) نك سنجابی زیت مور یاسی اولوب وصورت استعمالنده رقیجان جویز یاپراغی منقوعی ایله برابر توصیه اولنور ایسه الك اعلا بردرادر.

﴿ نحوسات = شبوری سینکار ﴾

—

اهالی وخصوصیله بلاد حاره ده متمکن اهالی یی غایت الغایه

ازعاج ایدن صیوری سنکلردن خلاص اولق ایچون مساکنك درونده مایع لاباراق دوکلی بوحالده مایع مذکورك تصعداتنه هیچ بر بوجك تحمل ایده میه رك اتلاف ومحو اولور خصوصاً مایع مذکور ایله وقت وقت مساکن اروا اولنور ایسه اشبو حیوانجقلردن خلاص اولنور مایع لاباراق کذا تحته قوریلرینی وسائر کلی وجزئی حساراتی موجب کوچك حیوانلری اتلاف ومحو ایتك ایچون مستعملدر . وفعل وخذ وقوعنده جرعهٔ مذکوره‌نك اوزرینه بر قطره مایع لاباراق وضع اولنور ایسه حصوله کلمیی ملحوظ اولان شیشالکی منع ووجعی دفع قطع ایدر .

﴿ شفن = ایاقلرده بولنان نصرلر ﴾

نصرلرك تغیب وتشفیه‌سیچون ادویهٔ متعدده موجود اولوب بونلردن برطاقلری تهلکه‌لی و دیکرلری دفع کلی وجزئی مؤثردرلر . وسائط مستحسنه‌دن بریسی دفع مذکور نصری حجر جحیم (جهنم طاشی) ایله یاقلی بعده نصر مذکورك اوزرنده سنجابی بر قشر حصوله کاورکه بر قاچ کون میانده قشر مذکور سقوط برایکنجی دفعه دفع فعل کی اجرا اولنوب اکر لزوم کورینور ایسه اوچنجی کره دفع فعل کی اولنمزدن نصرلك محو اولدیغی نادر دکلدر .

﴿ رئیه ، المورکی = عرق النسا ، وجع قطنی ﴾

بو نوع خسته لقلره قارشو ترهمتین رو-لرینی حاوی انجولری استعمال ایتمکدنعبارتدر . جمعیت طبیه اعضاسندن معلم موسیو (تروسو) دواء مذکوری ثنا ایدرك اوقات طعامده استعمال ایله ایکی عددن بدأ ایله اون عدد انجویه قدر اخذ اولنمسنی توصیه ایدر و بعض محلارده دواء مزبورك تأثیری مشاهده اولنمز ایسه مریض مذکور مأیوس اولمیوب همان ایکی هفته قدر مذکور انجوله مداومت ایله شفایاب اولهجغی بی اشتباهدر . بوجنس خسته لقلره « فقیرآدم یاقیسی » نامیله معروف برکیاکاغدی واردرکه انی استعمال ایدرك حسن موفقیت حاصل اولمشدر مذکور کاغدی (یراق) نام ذات طرفندن برقاچ سنه اقدم ایجاد ایدرك کسب شهرت ایتمشدر . والحاصل مذکور ترهمتین انجولرینی امنیت کامله ایله استعمال اولنمسی توصیه اولنور .

﴿ هدام = دکز طوتمسی ﴾

بحراً سیاحت ایدن ذواتك دکز طوتمالرینه بر خدمت صحیحه اولمق اوزره بر واسطه واردر بوده « برنجی دفعه باشی دونوب قلب ضعیفلندیکی کبی دکز طوتار » اواوقت

دوقتور (لاندره) نك قوانجه بر مقدار صغوق صو ايله ايكيدن بش عدده قدر قلورغل اينجولرى باع اولنملى كه دفعة اشبو راحتصز لك منقطع اولسون اكرچه مذكور اينجولر بولنه مز ايسه بر درجه يه قدر تأثيرى مجرب اولان . وقتور (قارنا) نك اثر اينجولرندن عين قلورغل اينجولرى كبى عين مقدار ماوله رق صو ايله استعمال ايتمليدر اشبو اينجولر اجزاخانه لرده بولنديغندن سياحين حسن تدبيرايدرك سياحتلرندن اقدم اشبو اينجولرى احتياطاً يانلرنده بولندرمليدرلر .

﴿ اسهال = باسور : قولرين ﴾

اشبو امراضه قارشو تحت ازونيش بيزموت . آفيون . وادويهٔ سائرهٔ نك استعمالى علت اولماشه رامكن ادويهٔ مذكوره بعض كره عضو يتده خيلى وخيم اختلالات وقوعنى موجب اولورلر . شمدى بو امراضه قارشو بر دوا واردركه كندو سنك تأثيرى هرنقدر جزئى ايسه ده هيچ بر خطاسى يوقدر بوده دوقتور (بللوق) لك فحميدر فحم مذكور هركون اوچ قهوه قاشغندن التى قهوه قاشغنه قدر استعمال ايله آز وقتده اسهال و باسور وقولرينى قطع ايدر . وهله اولاده فحم بللوق عادى كورينورسه ده انقباضى تخريب ايلديكى كبى اسهالى دخى تشفيه ايده بيلور اشبو فعل دخى مأكولاتى انقسامه

تقسیم ایله انقباضه غلبه ایدرسه ده اسهال و یاسور و قوزین
ده دخی فعل مصی اجرا ایدر ٠

فحم بلوق باشلوجه قیمتدار بر دوا اولوب بجمیت طبیه
طرفندن مظهر تقدیر اولمش ایسه ده بعض محللرده فحم مذکورك
توصیه سنده تغافل اولنیور ٠ بزموت یرینه فحم نباتی استعمال
اولنه رق پك کوزل فعل مصی اجرا ایدر چونکه فحم نباتی
عموم اقسامك درونته دخول ایتدیکی کبی وادویه نك دخی
غایت دون فیأته فروخت اولنابلرندندر فحم مذکور خواص
مذکوره سندن ناشی یاسور واسهاللرده وانقباض معنده دخی
متساویا حسن تأثیر ارائه ایدوك فعل انقباضه قارشو فعل
انقسامی اجرا ایلدیکندن علل مذکوره لرده مص کبی استعمال
اولنور و یته خواص مذکور سببیله فحم مذکور قولرانك
دورهٔ اولاسنده استعمالنده حسن موفقیت حصوله کتورر
و سرطان معده ده النون کوی ایله فحم بلوق مزج اولنه رق
استعمال اولنسه اشبو مخوف خسته لغی تشفیه ایتز ایسه ده علت
مذکوره دن صدور ایده جك غازات متعفنه یی تکثیف ایدر
وکذا ترتیب مذکورك الم معده ده دخی تأثیر کایسی مشاهده
اولندیغندن بالاستفاده بزموته ترجیح اولنور ٠

IRCICA

دمل = چبان

پارسده (سن لوئی) خسته خانه سنده اجرا اولنان تجارب حسنه دن مستبان اولدیغنه کوره وجودك قسم معلولی اوزرینه متکاثف قطران صو بی وضع ایله یومیه یارم فنجان صو درونته بر قهوه قاشغی قطران صو یندن علاوه ایدرك شرب اولنور دواء مزبورك تأثیریله چبانلر چوق کچمیوب محو اولورلر مذکور چبانلرك بر دها نکس ایتماملری پچون برمسهل خصوصیله برشبشه روژه سقوفی اخذ ایتمایدرکه ملح مزبور بلا وجع خفیف صورتده لینت اعطا ایدر .

اوجاع

اسباب مختلفهٔ کثیره اوجاعی موجب اولورلر لکن بلا احتراز استعمال اولنه بیلان برطاقم واسطه واردرکه اوده شونلردر : بطنك اوزرینه سیجاق بر لاپه وضع و مریضه بر اناصون منقوعی شرب ایتدرملی اکرچه وجع تسکین اولمز ایسه قلورنمل انجولرندن اوچ یاخود بش دانه اخذ ایتدرملی واکر یونلر دخی بولنمز ایسه اثر انجولرینی استعمال ایتدرملی اکثریا قلورنمل انجولری اوجاع شدیده یی تسکین ایدرلر .

IRCICA LIBRARY IRCICA ISTANBUL 1980

وخذ سلوك

اکثر یاسلوك طوتیلان محلارده حصوله کلان زلف دمی توقیف ایچون خیلی مشکلاته تصادف اولنیور . بونك ایچون علی العموم قاو استعمال اولنه رق چوق دفعه موفقیت حاصل اولمشدر لکن مذکور قاو یاصق اولیوب سطحی املس اولمایدر دها اعلا اوله رق سلوك محلنه وضع ایدیله جك قاوی ایکی شق ایدوب اشبو آچیلان قاو یوزلرینی یاره نك اوزرینه وضع ایتملی اکرچه بو تدبیرلر ایله دخی قان طورمیوب اقار ایسه « بروشری » مایعی و یاخود فوق قلور حدید مایعنه مراجعت ایتملیدر .

استان = دیش تمیزلمه

حفظ صحت اسنان

فن مذکورك غه اعطا ایتمش اولدیغی حفظ صحتنه عائد تقیدات غایت اهم والزمدر هر نوع فنالقلری در پیش ایلیوب (مذکور فنالقلر دیشلرك طهارت ونظافتی تسزلکندن ایلرو کلور) جزئی برهمت ایله انسان کندوسنی وقایه ایدبیلور یومیه دیشلری تمیزلك ایچون دقت ایتملیدر . برطاقم کسان

ترکیبی یاپلدکلری دیش توزلرینك ایلك استعمالارنده حسن نتیجه یه منتظر ایکن بالعکس اشبو ترتیبلر دیشلری محافظه ایده‌جك یره تخریب ایدرلر اشبو دیش ترتیلرینك اکثریسی یالکز دیشلری پیاضلتمق ایچون استحضار اولنوب حالبوکه بونلر حامضاتی حاوی اولدقلرندن مینای سنی تغییر ایدرك نتیجهٔ مطلوبه یه موفق اولنمز جمعیت طبیه اعضاسندن موسیو (پلتیه) نك عمرینك نهایت وقتلرنده ایجاد ایله توصیه ایلدیکی دیش توزی ترتیبینی استعمال جهتندن قدرینی بیله مدکلرندن مومی الیه بر چوق منلر وطاقم کسانك دیشلری اوزرینه اولان موادمختلفه‌نك تأثیرینی طاتیق ایچون مطالعات مخصوصه یه خصر وقت ایتمش ایدی . (اودونتین) نام دیش توزی ترتیبی دیشلره پیاضلق اعطا ایله مینای سنی تخریب ایتمز و اکسیر حضاء المی دخی شیه‌تانه تقویت اعطا ایله فمی تعطیر ایدرك سیغاره‌نك اغزه الفا ایتمش اولدیغی رایحهٔ کریهه یی دخی دفع ایدر .

﴿ نفحهٔ قریه = تأثیر برودتله شیشلك ﴾

بو علتك تشخیصی چون یوز قدر وسائط استعمال اولنمش ایسه ده همان جلهسی نتیجه سز وبعضیلری دخی موجب خنده درلر .

برنجی واسطه ٠ — قسم معلولی تصفیدن زیاده صوایله
محلول مایع لاباق مخلوطی ایله غسل ایتمکدن عبارتدر
اکرچه مذکور نفحه لر چابلاقلر ایله مرافقت ایدرلر ایسه
اولوقت برقسم مایع لاباقی درت قسم صو ایله خلط ایدرك
هر دفعه نسبت بنسبت مایع نزاید اتمایدر ٠ ایکنجی واسطه
دمی نفحه قریه اوزرینه آتیده کی ترکیب وضع اولنور ٠

غلیسرین ..... ١٠٠ درهم اعشاری
حامض فلوریدریك ..... ٢ » »

[illegible] ترتیبی اقسامدن برینی یاپمزدن اول قسم معلول اوزرینه
برصارغی ایله صارغی اکرمذکور نفحه لر الموده ایسه اولوقت
[illegible] الده ایدوکده نفحه یی الدیوان کیملی ایرتسی
[illegible] لابی نهایتنده تملی برسفکلی صو ایله یقاملی واقشام
[illegible] بدلک نفحه لرینه ایکنجی کونی محلول اولور اکرچه
چابلاقلر ایله برلکده اجرای احکام ایدرلر ایسه حامض فلوریدریك
علاوه ایتمیه رك یالکز غلیسرین طلا ایتملی ٠

﴿ توضیح = بیان ﴾

وجودك یر محلنه برضربه وقوعیله محل مذکورك
اوزرینه عرق ایله مبلول برپاصق وضع ایتملی یو وجهله جلدك
موارمسنه مانع اولنوب وجع دمی سرعتله منقطع اولور

اکر الده عرق بولنمز ایسه اولوقت صغوق صو ایله مبلول بر
یاصغی کافیدر ودها اعلاسی قوتلی سرکه یی صو وباخود
طوزلی صو ایله خلط ایدرك مخلوط مذکور ایله باصول بر
یاصغی وضع ایتمایدر لکن عرق جمله سنه مرجحدر .

﴿ امراض مثانه ﴾

بو امراضك اکثریسی خصوصیله مثانه نك نزله زی حس
اولنه یغی کبی برنجی درجه ده خفت بولمق ایچون کثرتله
تره بانتین روحی استعمال ایدرك شفا یاب اولور . امراض
مذکوره یه مبتلا اولان کسانه شای طعامده تره بانتین روحی
انجولدن درتدن بدأ یله اون یکی دانه یه قدر استعمال یتمسی
معلم موسو (توسسو) توصیه ایدر چونکه معلم ومی الیه
اشبو انجولرك استعمالندن خیلی استفاده ایدیکندن امر تدایده
کرك اطبا وکرك خستکانه استعمالنی توصیه ایدر .

﴿ حیوانات بیشه ده وقوعه کلان خستالقلر ﴾

آت ، اوکوز ، قیون ، طاوق ، وکذا کبی حیوانلرك
امراض مستولیه دن قرلدقلری چوق کره زکور یلور .
بونك ایچون اکثر محلرده مایع لابراق استعمال ایدرك مذکور

خسته لقلر توقیف اولنور یعنی اصطبل وکومسلری کوندہ
ایکی دفعہ بر قسم مایع لاباراق ایله اللی قسم عادی صو
محلولندن اخذ ایله بو یله محللر سق واروا اولنملی . کذا
حیواناتك کندولرینی وطاقلرینی مذکور صو ایله اصلا تملی .
اکثر یطرلر اوقات مستولیه ده حیواناتی تشفیه ومحافظه
ایتمك ایچون مایع لاباراق استعمالنده حسن تاثیر کورمشلردر
هکذا هر نوقت بر حیوان وخذ اولنوب یاخود مجروح اولور
ایسه اولوقت مزبور یاره یی توسعدن وقایه ایدرك سریعا
تندب ایتمی ضمننده وغنغرن وقاریوندن محافظه ایتمك ایچون
مایع لاباراق ایله مبلول بر باصمق وضع ایتملیدر .

---

* ﴿ آسفکسیا وفعل تسمم وموعنده طبیبك ﴾ *

* ﴿ ورودندن اقدم لازمکلان ﴾ *

* ﴿ معاونات ابتدائیه در ﴾ *

﴿ تسمم = زهرلنمه ﴾

برکسه دفعة بولانتی . فی الواوجاع شدیده یه دوچار اولور
ایسه اول کسه نك مسموم اولدیغی ملحوظ در . لکن بعض
خسته لقلر بنجی اعراضده فعل تسممی تقلید ایده بیلدیکندن

دفع شبهه ایچون طبیبك و ویرینه منتظر اولهرق فعل تسمیی
تخریب ایتك ایچون سم مذکوری اخراج و یاخود تعدیل
ایتك اهم والزمدر بو دخی فعل قبیحی التزام ایدرك سمی
اخراج ایتك ایچون باشلوجه بر واسطه درکه اودخی مریضك
بوغازینه پارمق و یاخود برتوی قلمی صوقوب ایهاتی یعنی
کوچك دیلی غجقلامقدن عبارتدر . واسطهٔ مذکوره ایله
قی حصوله کلمز ایسه بش عشیر درهمدن یکرمی عشر درهمه
قدر مقیی اعطا ایتملی بعده فعل قبیحی تسریع ایچون مسموم
صبق صیق الیق صو ایچیرملی اکرچه فعل سم برقاچ ساعت
مقداولورسه احتمالی صورتنده بر مسهل توصیه اولنمليدر .

برسمی تعدیل ایتك ایچون اول سمك طبیعتنی بیلمك لازمدر
چونکه سم مذکورك تأثیری مختلف اولدیغندن مضاد سمی
دخی اکا کوره استعمال اولنملی والخاصل مریضك اخذ ایتش
اولدیغی سمك نه دن عبارت بولندیغی کرك مریضه سؤال
وکرك مسمومك زدنده بولنان شیشه وامثالی موادك معاینه سندن
استخراج اولنور .

❊ اکثریا تسمیی موجب اولان مواد ایله فعل ❊
❊ تسمیه لازمکلان معاوناتك برقطعه ❊
❊ جدولی بروجه آتی ترتیب قلنمشدر ❊

فوسفور : کیمیائی کبریتیت = خانه‌لرده مستعمل کبریت	مسمومك سنده کوره یشدن اون عشیردرهم مقداری مقیی اعطا ایتلیدر بعده بیاض البیض نوش ایتدیرمك زیت وساده نك استعمالنده ضرر اولدیغندن اختراز لازمدر .
حامضات : حامض کبریت = زاج یاغی : حامض آزوت = کزاب ملح حامض : سرکه : چوید = جامه‌شو یجی ماویسی	مسموم صوده محلول مغنزیا یکی مغنزیا یولنمزسه برلیترا ماء فاتر (الیق صو) درونده جویز قدر بر پارچه بیاض صابون حل ایله استعمال ایتمسی توصیه اولنور
پوتاس : نشادر روحی : ماء ژاول	مسموم برلیتره صو درونده تقریبا یوزدرهم اعشاری سرکه علاوه سیله اعطا اولنمسی سرکه یولنمز ایسه برقدح صو درونده برقاچ لیمون صویی علاوه ایله شرب ایتمکی توصیه ایتلیدر .

IBCICA

قلورثانی زیبق = آق سلمز	مسموعه برلیتره صو درونده التی دانه یورطه آقی حل ایله ایچیروب آنی متعاقب کثیر المقدار سود اعطا ایلایدر .
ملح نحاس : مائی زاج یاغی : کبریتیت نحاس (کوزطاشی) کبریتیت حدید = زاجی قبریسی	مسموعه مبذول اولدقی یورطه آقی محلولی نوش ایتدیروب اکر الده برادهٔ حدید دقیق بولنورسه برقدح صو درونده حل ایدرك ایچیرملیدر
ملح اسرب : خلاصهٔ سانور نین : استویج : یاغی اسرب وکذا	مواد مذکوره دفعة بر تسمیم حصوله کتورمیوب لکن آغر آغر تأثیر ایدر بوحالده مسموعه برلیتره صو درونده اوتوزدرهم اعشاری کبریتیت سود حل ایدرك نوش ایتدیرملی اکر ملح مذکور بولنمزسه یارم لیتره صو درونده یکرمی دامله حامض کبریت علاوه ایدرك ایچیرملی
آزوتیت فضه = جهنم طاشی	مسموعه برلیتره صو درونده بر قبضه عادی مطبخ طوزی حل ایدرك نوش ایتدیرملیدر .

آفیون : آفیون روحی : یاك
اوتی : عنب الثعلب : شجر
قاضم : بلادونا : جوز
مائل : دخان : شوکران
: خانق الذئب : جیدم :
یوکسك اوتی : طفلان

مسمومه یرمقدار صو درونده
اون عشیر درهمدن اوتوز
عشیر درهمه قدر مقیی اعطا
ایدوب چوق مقدارده قهوه
ویرملیدر .

فطورات سمیه

مسمومه اون عشیر درهمدن
یکری عشیردرهمه قدر مقیی
ویروب بعده چوق مقدارده
قهوه اعطاسیله برپارچه شکر
اوزرینه یکرمی اوتوز داملهٔ
قدر لقمان روحی دوکوب مرقو
مه یدیرمك بعده وجودینی
صوغوق عرق کافوری ایله دلك
ایتملیدر .

IRCICA

اشبو بالاده ذکر اولنان سم ایله مضاد سمك جدولنده فعل
سمك وقوعنده لازمکلان معاونات بیان واشعار اولنوب تداوئ
مریضه نقل کلام اولنجه طبیك تدابیرینه مراجعت ایتمك
اقتضا ایدر .

آسفکسیا وقوعندهٔ اولنه جق تدابیر

اشبو آسفکسیا اکثریا مغروقا ، مخنوقا ، وتصعدات غازات ایله وقوعه کلور .

اکر آسفکسیا مغروقا وقوعبولمش ایسه مغطوسك خیلی وقت تحت الماء بولندیغنه توقف ایدر . همان مریضك البسه سنی چیقارتوب سیجاق بر یتاغك اوستنده صاغ طرفی اوزرینه یاتروب آغز و بورنندن بولنان مادهٔ مخاطیه یی دفع ایدرك غایت دقت واعتنا ایله مریضه نشادر روحی قوقلاتملی بعده برتوی قایله بوروون دلیکلرینی غجقلایه رق ووجودینی دخی بر قاچ یارچه سیله دلك ایله مریضی سیجاق طوغله رك (یك سیجاق اولملی) ایله اطرافنی احاطه ایدرك بکی قدح صودرونه یوز اللی درهم اعشاری طوز و یاخود سرکه حل ایدوب محلول مذکوری مریضه احتقان ایتملیدر . شمدی مریضك تنفسی حالت طبیعیه یه رجعت ایتدیکی کبی برمقدار دخی خمر ویا عرق اعطاسی اکر بولانتی واقع اولور ایسه برمقبی اعطا ایدیلور .

دخان ایله احتقان ایتمك وایاقلرندن آصمق وشدتله صار صمق کبی وسائط مهلکه دن اجتناب ایتملیدر .

بعضاً مغطوس اولان کسه لر کندولرینه اولنان اقدام ایله

انجق اعادهٔ شعور ایدرلر لکن بوکا اعتماد اولنمیوب خصوصیله دلك فعلنی خیلی وقت دوام ایله اجرا ایتملیدر .

مخنوقاً یاخود مصلوباً وقوعبولان آسفکسیاده دخی بالاده ذکر اولنان آسفکسیاده اجرا اولنان وسائطك عینیدر . خصوصیله حالات مذکوره نك وقوعنده دلك کیفیتندن زیاده سیله دقت واعتنا اولنملیدر .

تصعدات غازات ایله وقوعبولان آسفکسیا . — دخی مشتعل غاز . حامض قاربون = کمور بحاری : آیاق یوللرنده صدور ایدن غازات و هوای متغیره دن عبارتدر . وکذا بونوع آسفکسیاده مریضی سر بست هوایه عرض ایله باشنی ترفیع ومناوبه ایله وجودینی عرق کافور ایله بعده یابس اولهرق دلك ایتملیدر وینه مریضك اوزرینه صو دوکوب ال وایاقلرینی فوتلی دلك وطوزلی ویاخود سرکه لی صو ایله احتقانی بالاجرا کمال احتیاط ایله نشادر روحی استشمام برله مریضك بورننی سد ایدرك آغزندن هوا سوق ایتملی . مریضی دخان ایله احتقان وکونشه عرض ایتمك وسیجاق یاقده یاترمکدن اجتناب ایتملیدر . بوده مریضك فعل تنفسی حال منتظمه یه رجعت ایتدیکجه هیچ بر شی شرب ایتدیرمیوب تداوی مزبوره یه مدت مدیده دوام اولنملیدر .

﴿ مجروحلره لازمکلان معاونانه دائر تعلیمات ﴾

نوقت طریق عام اوزرنده مجروح اولهرق برآدم کوریلور ایسه طبیبك ورودینه دکین لازمکلان معاونات ابتدائیه ·

اولا : هرحالده مجروحی دقت تامه ایله قالدیروب معاونتی ممکن مرتبه اجرا اولنه حق محله بردستکیره ایله نقل ایتملی ·

ثانیاً : جرحه وقوعنده اکرچه طبیبك ورودی تأخر ایدوب جرحه دن برتهلکه وقوعی ملحوظ ایسه مجروحك اوستنده بولنان البسه سنی برمقراص ایله (لزوم کوریلور ایسه) کسوب اصولنله قطعاً مجروحه یی آچهرق جرحه یی تحت تأمینه المليدر بوصورتده جرحهٔ مذکوره یی صغوق صو ایله مبلول بر بز و یاخود بر سفنکر ایله غسل ایتملی که جرحه یی تلویث ایده یلان اجسام اجنبیه و یاخود دمدن خلاص اولنسون ·

ثالثاً : اکرجرحه یالکز بسیط اولهرق برقطعه دنعبارت ایسه دم جاری یی بالتوقیف یعنی جرحه نك ایکی حافه لرینی یکدیکرینه بالتقریب بومنوال اوزره طوتوب بر پارچه انکلیز یاقیسی و یاخود صمغلی پاموق ایله جرحه یی سد و یاخود یاقی ایله صارملی ولکن یاقی یی برشمعه ده یاخود برآتش مواجهه سنده تسخین برله فعل مذکوری اجرا ایتملیدر ·

رابعاً : یالکز بر یره و یاخود پرانتفاح اولورسه بر قدح صو درونته اون بش یکرمی دامله خلاصهٔ ساتورنین علاوه سیله اشبو مخلوطده بر طاقم یاصقیلری اصلاده رق یره ویا انتفاح اوزرینه وضع ایله اشبو یاصقیلر دخی برمندل و یاخود برلفافه ایله صاریلوب دائماً مذکور یاصقیلری راطب طوتمق ایچون صیق صیق صفوق صو ایله ترطیب ایتملیدر .

خامساً : برجرحهٔ واقعه ایله برابر نزف یاخود کثرتلی ضیاع دم ترافق ایدرسه جرحهٔ مذکوره یی مقدار کافی تضییق ایتمك ایچون برلفافه ویاخود برمنديل واسطه سیله تفتکدن معمول بر طبه ایله ضغط و یاخود قاو یارچه لریني جرحهٔ مذکوره اوزرینه وضع ایله یاضغط توقیف دم ایتملیدر . اکرچه دم صورت متزجرحه و لعلکون اولدرق فسقیه واری سیلان ایدوب برطرفدن مجروح دخی [illegible] و یابغین ونزف سبیله تلف اولمقدن خوف اولنورسه یوخاریده دمك ورود ایلدیکی محل یارمقلر ایله قوتله ضغط اولنوب بعده اشبو ضغطك یرینه بر یارچه قاودن معمول بر طبه ویاخود تفتك ویابرز ایله ضغط ایدوب و یاره نك اوزرینه ویاخود دها یوقاروسندن برلفافه ایله صاریلمق لکن اعضایی بو نمامنه دقت ایتملیدر .

سادساً : اکر مجروح نخامه و یاخود دم افراغ ایدرایسه مریضی جرحه نك بولندیغی محلك مقابلنه و یاخود صرتی اوزرینه یاره رق باش وصدرینی ترفیع ایدوب کوزلمه ضبط

ایله بر مقدار تازه صو ایچیرملی . وجودك اقسام خارجیه
سنده بولنه بیلوب دم ضایع ایدن جرحه لر بر بز واسطه سیله
ستر اولنوب آنك اوزرینه برتفتك یوماق وضع ایله انك اوزرینه
دخی برلفاقه ربط ایتملی وهکذا بر طاقم صغوق صو ایله
مبلول یاصقیلر دخی مجروحك ناحیهٔ شرسوفیه سنه یعنی جان
اوینه و یاخود صدری اوزرینه وضع ایتملیدر .

سابعاً : خرقه وقوعنده توقع ایدن ادمه لری غایت دقتله
برلرینه وضع ایدوب محافظه ایتك لازمدر . نفخه و یاخود
قبارجقلری برایکنه ایله دشوب درونده بولنان مایعی اخراج
ایدوب قسم مجروقی بالومی ایله مشمع بر بز و یاخود زیت اوز
حلو ایله مبلول بر بز واسطه سیله خرقهٔ مذکوره یی ستر ایتملی
اشبو بزك اوستنه دخی متمادیاً صغوق صو ایله اصلانمش یاصقیلر
وضع ایتملیدر .

ثامناً : ذلقه = ایاق قایمسی : بورغمه ، واقع اولورسه
ممکن مرتبه قسم مجروحی صغوق صو ایله مملو برقاب درونده
غطس ایله مدت مدیده طوتوب صو اصندقجه تجدید ایتملی
اگر قسم مذکور صویه غطس اولنه میه جق برمحل اولورایسه
صو ایله اصلاق یاصقیلر واسطه سیله قطعهٔ مجروحه ستر
اولنوب سقیٔ دائم ایله صو صغوق بولنمیدر .

تاسعاً : چقیق وقوعنده غایت دقت ایدرك مریض بولنان
عضوه هیچ رو جهله شدتلی حرکت وانبساط اجرا

IRCICA

ایدرمامليدر عضو مذكوری جسته‌لك وجعنی تخفیف ایدر
صورتده وضعیت بالارجاع جراحك وديده منتظر اولنمايدر .

عاشر : قريق وقوعنده دخی چقيرده صرف نظر
اولنه‌جق دقتمن زياده بر دفعه ايله حركت اولنمايدر شويله كه
مريض ولان عضوه بلافائده هيچ بر حركت اجرا ايتدرميوب
فوق العاده احتياط ايله لازملان محله نقل ايتملی اگرچه كسر
قولده ياساعد و ياخود الده واقع اولورسه عضومذكوری
اصولنله مجروحك وجعنی تخفیف ايدر صورتده وضعیت جسمه
تقرب ايتدرمليدر شايدكسر فخذ ياخود ساقده اولورايسه
بنه مجروحی اصولنله بر يتاغه و يابر دسكيره وضع ايله عضو
مكسوری ايكی ياخود اوچ شريط واسطه‌سيله ذوالاذنين
« جراحلقده مستعمل بر نوع بيصدقدر » اوستنه طوتوب
دقتله بسط ايتملی اگرچه واسطه مذكوره مفقود ايسه عضو
مكسوری عضوسليمه تقريب ايدرك برضغط خفيف ايله بتون
كندو طولنه اولهرق براشدرملی لكن برحالده كه عضوسليم
عضو مجروحی محافظه ايدوب كسر مذكورك انتظامی تغير
ايتمسون و برنقطه مهمه دها واردركه اوده قدمك دخی وحشی
وانسی يه طوغری سقوطنی منع ايدرك محافظه ايتمايدر .

حادی عشر : غشی و ياخود اختلال شعور وقوعنده
اول امرده مجروحك البسه‌سنی تماميله چيقارتوب بطن وصدر
وعنقنده موجود دوكمه‌لری سوكلايدر و درحال مجروحك

رأسنی ترفع ایله وجودینی افق روضعیته ارجاع و اعاده
شعور ایچون بوزینه شدتله صغوق صو سرپملی وسرکه
ایله بوزنك اطرافنه و قولالرینك ارقه سنه طلا یدیب
مجروحه نشادر روحی استشمام ایتدرملیدر لکن آز مدت
دوام اولنملی . پرده مجروحك ناحیهٔ قلبیه سنی کشول کفن
یاخود مایع کشولی ایله طلایه مداومت اولنوب تاکه اعادهٔ
شعور ایده اگرچه مجروح غشی و حالده اولوب وضیاع دم
ایله وجودی دخی تبرد یتمش ایسه برفائیلا ایله فعل لك بالاجرا
یتاغنی تسخین ایدلکوزلی یاتیروب استملیدر . غشی دفع
اولوب قوای عقلیه سی عودت ایدر ایسه مجروحه بر قاچ
دامله مایع کشولی یی حاوی بر شربت ایچیریلور . احتلال
شعور جمجمه ده وقوع عظیم برحرحه ایله مرافقت ایدر ایسه
مجروحی راحت بر وضعیته ارجاعه راضی ایدوب رأسنی ترفیع
ایله حرارت غریزیه سنی حفظ ایدرك طبیك ورودینه منتظر
اولملیدر .

اگرچه مجروح کیف برحالده ایسه کندوسنی بو درجه یه
قدر تحریك یتمك تهلکه لی اولوب وقوای بدنیه سی ضعیف
بولنمسی حسبیله اون اون بش دامله نشادر روحی حاوی بر
خفیف شربت ایچیرملی اگر نشادر روحی بولنمز ایسه مذکور
شربتك درونته یکرمی بش دامله قدر خلیت آمونیاق علاوه
ایدرك مجروحه اعطا اولنه یلور استحضارات مذکوره دن

بری ودیگرینك اعطاسنده لزوم کورلدیکی حالده بر دفعه‌دها
استعمال اولنه بیلور بر طاقم کسان شخاص مجروحه و یاخود
دیکرلرینك طرفنه بلافائده طوپلانه‌رق مجروحینه معاونت
ایتمك آرزوسنده بولنور بو حالده معاونات مذکوره‌نك تلاش
ایتمه‌رك یاخود مرجع مخصوصنه اخبار ایتمك خصوصی
درخاطر ایتملیدر .

(انتهی)

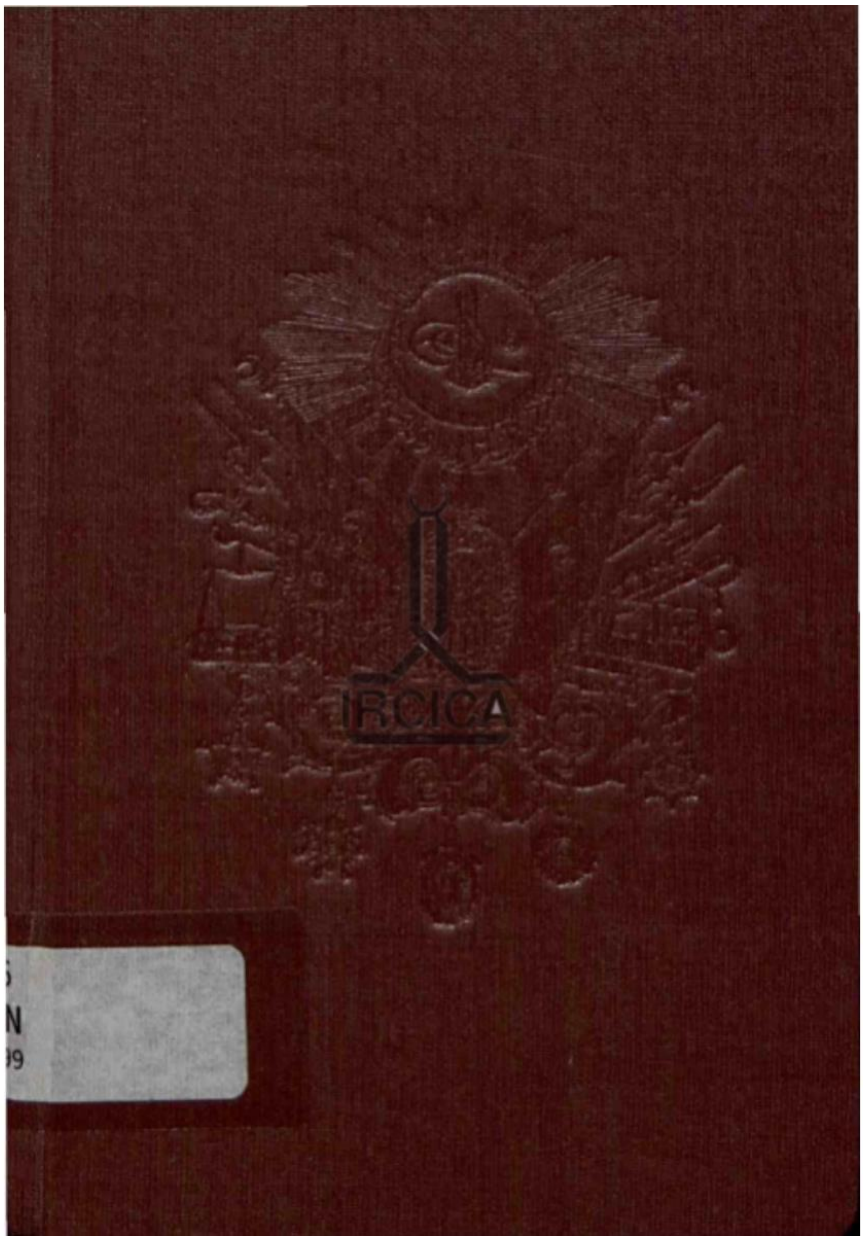
IRCICA